Miskolci Egyetem

Gazdaságtudományi Kar

Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális Tudományi Doktori Iskola

Metszősy Gabriella

A társadalmi innováció folyamatorientált megközelítésének módszertani vizsgálata

Doktori (PhD) értekezés

Tudományos vezető:

Veresné Prof. Dr. Somosi Mariann Éva

egyetemi tanár

Doktori Iskola vezetője:

Prof. Dr. Tóth Géza

egyetemi tanár, az MTA doktora

Miskolc, 2026

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS 1
II. KUTATÁSMÓDSZERTANI HÁTTÉR 3
II.1. Kutatási kérdések 6
II.2. Kutatásmódszertani háttér 9
II.2.1. Kutatási filozófia 10
II.2.2. Kutatási megközelítés 10
II.2.3. Alkalmazott kutatási módszerek 13
II.2.3.1. Szisztematikus szakirodalom áttekintés 13
II.2.3.2. Kvantitatív módszerek 16
II.2.3.3. Kvalitatív módszerek 16
III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS 18
III.1. Társadalmi innováció 21
III.1.1. Konceptualizáció 21
III.1.2. Társadalmi innováció folyamata 27
III.1.3. Társadalmi innováció indikátorai 33
III.1.4. A társadalmi innováció sikertényezői 36
III.1.5. Társadalmi innovációs jó gyakorlatok értékelése 39
III.1.6. Probléma-orientáció 41
III.2. Társadalmi tanulás 42
III.3. Döntéstámogatási lehetőségek 45
III.3.1. Döntési folyamat 46
III.3.2. Döntésmódszertan 49
IV. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS MÓDSZERTANA 53
IV.1. Kutatási hipotézisek 53
IV.2. Alkalmazott kvalitatív módszerek 56
IV.2.1. Félig strukturált interjú 56
IV.2.2. Jó gyakorlatok, esetek elemzése 58
IV.2.3. Kérdőív 59
IV.3. Alkalmazott kvantitatív módszerek 62
IV.3.1. Cronbach-alfa 62
IV.3.2. Főkomponens-elemzés 63
IV.3.3. Kereszttábla-elemzés 64
IV.3.4. Klaszteranalízis 65
IV.3.5. Multinomiális logisztikus regresszió 66
IV.3.6. Leíró statisztika 68

IV.3.7. Páros összehasonlításon alapuló preferencia modellezés 68
IV.3.8. Rangkonkordencia vizsgálat 70
V. EMPIRIKUS KUTATÁS 71
V.1. A jóllétre ható tényezők vizsgálata 71
V.1.1. A jóllétre ható változók mérési struktúrájának megbízhatósága 71
V.1.2. A jóllétre ható változók közötti kapcsolat elemzése 73
V.1.3. Jólléti mutató meghatározása 76
V.1.4. Szükséglet-index alapú csoportosítási lehetőségek 78
V.1.5. Értékelés 80
V.2. A társadalmi innovációról alkotott nézetek vizsgálata 81
V.2.1. A vizsgált kérdésekre adott válaszok jellemzői 81
V.2.2. A változók közötti kapcsolat elemzése 88
V.2.3. Csoportosíthatóság elemzése 92
V.2.4. Csoportba tartozás előrejelzési lehetőségei 94
V.2.5. Értékelés 96
V.3. Társadalmi innováció folyamatának kvalitatív vizsgálata 97
V.3.1. Szakirodalom alapján tehető megállapítások 97
V.3.2. Társadalmi innovációs kezdeményezések alapján tehető megállapítások 100
V.3.3. Értékelés 102
V.4. Társadalmi innováció tényezőiről alkotott preferencia vizsgálata 103
V.4.1. Sikertényezők értékelése 103
V.4.2. Egyetértés vizsgálata 105
V.4.3. Értékelés 105
V.5. Deduktív logikán alapuló vizsgálat a társadalmi innovációs megközelítések értékelésére 106
V.5.1. Szakirodalom alapján levonható következtetések 107
V.5.2. Kérdőív alapján levonható következtetések 108
V.5.3. Szakértői interjú alapján levonható következtetések 109
V.5.4. Értékelés 114
V.6. Szintetizáló modell 115
V.6.1. Modellalkotás folyamata 115
V.6.2. Elméleti és gyakorlati adatok hasznosíthatósága, modellhez történő hozzájárulása 116
V.6.3. A modellhez kapcsolható döntést segítő eljárások 120
V.6.4. Értékelés 121
VI. KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA 122
VI.1. Kutatási kérdések megválaszolása és a tézisek összefoglalása 122
VI.2. Az eredmények hasznosíthatósága 127

VI.3. További kutatási irányok 128
VII. SUMMARY 129
VIII. IRODALOMJEGYZÉK 131
IX. MELLÉKLETEK 154
1. Melléklet: ESS adataira végzett megbízhatóságvizsgálat, főkomponenselemzés és a kapcsolódó előfeltételek vizsgálata 154
1.1 Melléklet: A faktoranalízis előfeltételeinek vizsgálata 156
1.2 Melléklet: Cronbach-alfa eredményeinek vizsgálata 160
1.3 Melléklet: Főkomponens-elemzés eredményeinek vizsgálata 162
1.4 Melléklet: Klaszteranalízis eredményeinek vizsgálata 164
2. Melléklet: A kérdőív adatai, klaszteranalízis, multinomiális logisztikus regresszió és a kapcsolódó előfeltételek vizsgálata 169
2.1 Melléklet: Kérdőív 169
2.2 Melléklet: Klaszteranalízis előfeltételeinek vizsgálata 183
2.3 Melléklet: Klaszteranalízis eredményeinek vizsgálata 186
2.4 Melléklet: Multinomiális logisztikus regresszió előfeltételeinek vizsgálata . 201
2.5 Melléklet: Multinomiális logisztikus regresszió eredményeinek vizsgálata . 202
3. Melléklet: Társadalmi innovációs kezdeményezések, jó gyakorlatok értékelése . 211
4. Melléklet: Preferenciamodellezés a társadalmi innováció tényezőire 217

Ábrajegyzék

1. ábra: Társadalmi haladás keretrendszere 3
2. ábra: Az egyéni jóllét jellemzői 4
3. ábra: A társadalmi innováció és a fenntarthatóság kapcsolata 5
4. ábra: Kutatásmódszertani összefüggések 9
5. ábra: Összetett trianguláció 11
6. ábra: Kutatási folyamat 12
7. ábra: Scopus keresés eredménye 13
8. ábra: Szisztematikus szakirodalom áttekintés a PRISMA ajánlása alapján 15
9. ábra: Társadalmi innováció kutatási területeinek megoszlása 19
10. ábra: Társadalmi innováció szakirodalom áttekintés 20
11. ábra: Társadalmi innovációs irodalom áttekintése 24
12. ábra: A társadalmi innováció kapcsolatrendszere 25
13. ábra: Társadalmi innováció folyamata a társadalmi tanulás tükrében 29
14. ábra: Társadalmi innovációs szintek közötti összefüggés 32
15. ábra: A döntéstámogató rendszerek hagyományos döntési folyamata 46
16. ábra: Döntési módszer választásának folyamata a döntéshozó preferenciája alapján 48
17. ábra: Döntési módszerek csoportosítása 49
18. ábra: Társadalmi innováció folyamatában alkalmazható döntést segítő eljárások 50
19. ábra: Társadalmi innováció döntéstámogatásának input-transzformáció-output modellje 51
20. ábra: Társadalmi innováció folyamata a lehetséges döntést segítő eljárásokkal 52
21. ábra: A kérdőív struktúrája 60
22. ábra: A válaszadók általános jellemzői 61
23. ábra: Sikertényezők hierarchia modellje 69
24. ábra: A "Mennyire boldog" kérdésre adott válaszok megoszlása 74
25. ábra: A jólléthez kapcsolódó indexek fő jellemzőinek dobozábrája 78
26. ábra: A társadalmi innováció ismertsége a válaszadók körében 81
27. ábra: Társadalmi innováció szükségességének területeiről alkotott nézetek 82
28. ábra: Az érintett közösség bevonásának szükségességéről alkotott vélemények 82
29. ábra: A társadalmi innováció folyamatában résztvevő szereplők fontosságáról alkotott vélemények megoszlása 83
30. ábra: A társadalmi innovációt akadályozó tényezőkről alkotott vélemények megoszlása 84
31. ábra: A társadalmi innovációt segítő tényezőkről alkotott vélemények megoszlása 84
32. ábra: A társadalmi innováció szereplőinek feladata a sikeres megvalósítás? 85
33. ábra: Társadalmi innováció tartalmával kapcsolatos kijelentések értékelése 86
34. ábra: Társadalmi innováció egyes területekkel való összefüggéséről alkotott vélemények megoszlása 87
35. ábra: Társadalmi innováció sikerességét meghatározó tényezőkkel kapcsolatos vélemények megoszlása 87
36. ábra: Klaszterek jellemzői 93
37. ábra: Négyfázisú társadalmi innováció szakaszai: 100
38. ábra: Ötfázisú társadalmi innováció szakaszai 101
39. ábra: A társadalmi innováció megközelítésének válaszadói preferenciája 109
40. ábra: A fenntartható társadalmi innováció többszintű, körforgásos tanulási modellje 117

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Folyamat meghatározások 6
2. táblázat: Kutatási filozófia meghatározása 10
3. táblázat: Kvantitatív elemzési módszerek 16
4. táblázat: Kvalitatív elemzési módszerek 16
5. táblázat: Szakirodalmi áttekintés tartalmi elemei 18
6. táblázat: Társadalmi innováció koncepciók 22
7. táblázat: Társadalmi innovációs szintek jellemzői 31
8. táblázat: Társadalmi innováció lehetséges indikátorai 33
9. táblázat: Társadalmi innovációs jó gyakorlatok leírása 40
10. táblázat: Társadalmi tanulás keretrendszere 43
11. táblázat: Empirikus kutatás modellje 53
12. táblázat: Szakértői megkérdezés résztvevői 57
13. táblázat: A társadalmi innovációs kezdeményezések vizsgálati dimenziói 58
14. táblázat: Faktoranalízis feltételrendszere 63
15. táblázat: Klaszteranalízis feltételrendszere 65
16. táblázat: Multinomiális logisztikus regresszió feltételrendszere 66
17. táblázat: Változók közötti interkorreláció értékelése 71
18. táblázat: Változók alkalmasságának értékelése 72
19. táblázat: Főkomponens-elemzés eredményeként meghatározott faktor értékek 72
20. táblázat: A fókomponens-elemzés eredményeként meghatározott faktorok jellemzése 73
21. táblázat: A boldogság és a jólléti tényezők kapcsolata 74
22. táblázat: Szükséglet Indexek és Jóllét Index jellemzői 77
23. táblázat: Klaszterek jellemzői 79
24. táblázat: A vizsgált változók kapcsolata 89
25. táblázat: Klasszifikáció 95
26. táblázat: Társadalmi innováció folyamatának megjelenése a szakirodalomban 98
27. táblázat: Társadalmi innovációs folyamatmodellek összehasonlítása 99
28. táblázat: Vizsgált társadalmi innovációs kezdeményezések jellemzői 101
29. táblázat: Súlyvektorok 103
30. táblázat: Sikertényezők rangsora 104
31. táblázat: Érintettek közötti egyetértés meghatározása 105
32. táblázat: Szükségletkielégítésről alkotott vélemények 110
33. táblázat: Probléma irányultsága, és a megoldásban résztvevők 111
34. táblázat: Alkalmazott döntést segítő módszerek 112
35. táblázat: Társadalmi innováció jövőbeni szükségleteiről alkotott vélemények 114
36. táblázat: Döntést segítő eljárások a társadalmi innováció folyamatában 120
37. táblázat: Hipotézisek igazolása 125

I. BEVEZETÉS

Az innováció fogalma hosszú múltra tekint vissza, és értelmezése hagyományosan a műszaki és szervezeti innovációkhoz kapcsolódott. Az utóbbi évtizedekben azonban egyre nagyobb figyelmet kapott a társadalmi innováció is, amely a társadalomban megjelenő szükségletek új megközelítések mentén történő kielégítésére törekszik, és végső soron a társadalmi jóllét növelését célozza. A téma jelentősége folyamatosan erősödik, amit az is jelez, hogy a kutatók, a gyakorlati szakemberek és a különböző szervezetek egyaránt növekvő érdeklődést mutatnak iránta. Ennek hátterében elsősorban az áll, hogy a társadalmi problémák egyre összetettebbé válnak, és kezelésük új megközelítéseket igényel.

A műszaki és szervezeti innovációk eredményei többnyire közvetett módon jelennek meg a társadalomban, és fokozatosan épülnek be a mindennapi életbe. Ugyanakkor számos társadalmi folyamat kezelése nem oldható meg kizárólag technológiai fejlesztésekkel, mivel ezekben az érintettek közvetlen részvétele is meghatározó. A társadalmi, gazdasági és környezeti kihívások ezért olyan innovációs megközelítéseket tesznek szükségessé, amelyek a különböző szereplők bevonására és együttműködésére épülnek. A társadalmi innováció ebben az értelemben eltér a gazdasági vagy szervezeti innováció klasszikus értelmezésétől, mivel nem elsősorban új piacok megnyitására vagy termelési folyamatok fejlesztésére irányul, hanem olyan szükségletek kielégítésére, amelyeket a piaci mechanizmusok önmagukban nem, vagy csak korlátozottan képesek kezelni.

Míg a műszaki és szervezeti innovációk esetében viszonylag kiforrott módszertani keretek alakultak ki, addig a társadalmi innováció támogatását szolgáló eszközök rendszere még fejlődőben van. Bár egyes módszerek más innovációs területekről adaptálhatók, a társadalmi innováció sajátosságai miatt számos esetben új megközelítések kidolgozására van szükség. A szakirodalomban megjelenő különböző modellek azt jelzik, hogy a területen még több feltáratlan kérdés is azonosítható. Ezek közé tartozik a folyamatszemlélet korlátozott alkalmazása is: bár több kutatás foglalkozik a társadalmi innováció szakaszainak leírásával, az egyes tevékenységek, inputok és outputok közötti kapcsolatok részletes feltárása ritkábban jelenik meg. A folyamat ilyen irányú vizsgálata ezért indokoltnak tekinthető, amelyhez a kutatás a társadalmi innováció folyamatszemléletű értelmezésében alkalmazható megközelítések feltárásával járul hozzá.

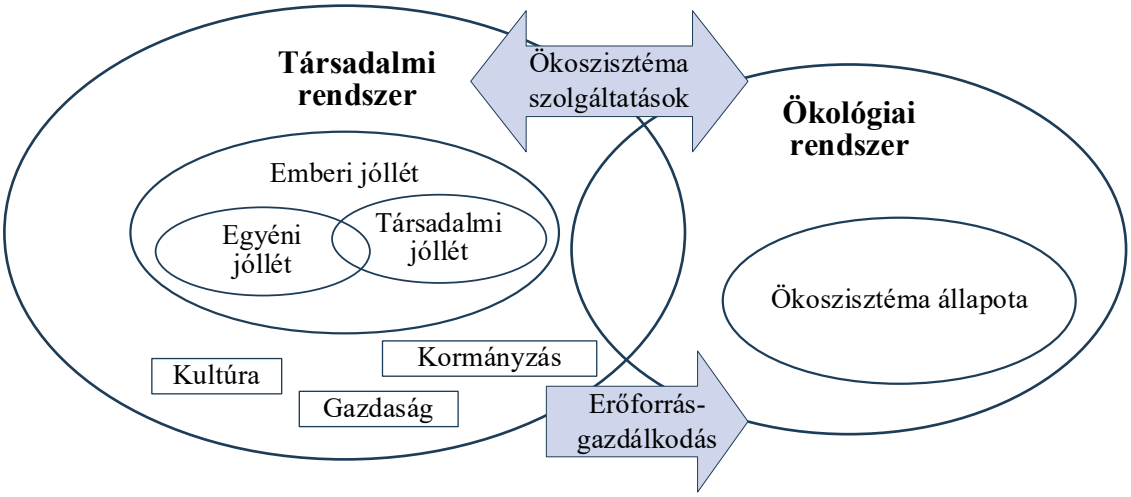
A társadalmi innovációk megvalósítása és fenntarthatósága nagymértékben függ a folyamat során hozott döntések minőségétől és azok módszertani megalapozottságától. Ennek megfelelően a kutatás kiemelt figyelmet fordít a döntéshozatal szerepére a társadalmi innováció különböző szintjein, valamint a társadalmi tudás és a tanulás jelentőségére, amelyek fontos tényezői lehetnek az innovációs kezdeményezések sikerességének.

Kutatásom irányát az innováció iránti személyes érdeklődésem határozta meg, amely a folyamatmenedzsment szerves részét képezi. A PhD-tanulmányok megkezdése előtt az innovációval elsősorban műszaki innováció formájában találkoztam, azonban munkám során lehetőségem nyílt kutatási projektekben részt venni, ahol megismerkedtem a társadalmi innováció fogalmával és különböző megközelítéseivel. A gyakorlati tapasztalatok azt is jelezték, hogy a téma több területén a szakemberek körében sem alakult ki teljes egyetértés. Ez ösztönzött arra, hogy mélyebben vizsgáljam a társadalmi innováció sajátosságait, különös tekintettel a folyamatszemlélet és a döntéstámogatás kérdéskörére. Ennek megfelelően a disszertáció céljaként határoztam meg a folyamatorientált megközelítés vizsgálatát, folyamatstruktúrák beazonosítását, összehasonlítását a pontszerű, fázisszintű kezeléshez képest, és a (döntés) módszertani támogathatóság kérdésköréhez tartozó hiányosságok felmérését, melyek eredményét egy adaptív modellbe foglalom össze. A vizsgálatok során kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmazok annak érdekében, hogy a társadalmi innováció folyamatának különböző szakaszaiban megértsem az eltérő

nézőpontok jelentőségét az érintettek szemszögéből, valamint, hogy az eddig megvalósított jó gyakorlatokra jellemző tényezők köréről átfogó képet kapjak. A vizsgálatok mentén a kapott gyakorlati eredmények és az elméletből levont következtetések összekapcsolása folyamatos, mely lehetőséget ad a kritikai értékelésre.
A kutatás újszerűségét a társadalmi innováció folyamatszemléletű megközelítése adja, kiegészítve a folyamatban megjelenő döntési lehetőségek támogathatóságának kérdéskörével. Ezáltal nem csak módszertani ajánlást adok a folyamat egyes szakaszaiban használható döntéstámogató eszközökről, hanem a különböző attitűdök, társadalmi innovációval szembeni előítéletek és elgondolások alapján csoportképző ismérveket határozok meg, valamint a társadalmi innováció jelentéséhez kapcsolódó jóllét mérését is megkísérlem a szükséglethierarchia elemei mentén, mely lehetőséget ad a jövőbeni ismételt mérések lefolytatására és ezáltal az időbeli változások megfigyelésére.
A disszertáció céljainak eléréséhez kutatási kérdéseket fogalmaztam meg, melyek vizsgálatához a kutatási filozófia és kutatási folyamat bemutatását követően szakirodalmi áttekintést végeztem, mely három fő részegységre bontható. Az első rész magába foglalja a különböző társadalmi innovációs megközelítések vizsgálatát, a témában megjelent eddigi kutatási irányok vizsgálatát és a különböző társadalmi innovációs jellemzők részletezését, melyek eredményeként meghatároztam egy kiinduló folyamatmodellt a szakirodalomban megjelenő fázisok kibővített értelmezéseként. A második részben a társadalmi tudás, tanulás jellemzőit és társadalmi innovációhoz való kapcsolatát mutatom be, mint meghatározó elem a folyamat egyes lépéseinek és döntési pontjainak vizsgálatához. A harmadik részben a döntések módszertani alapjait mutatom be, felvázolva a döntéstámogatási lehetőségek kapcsolatát a társadalmi innovációval, aminek eredményeként összeállítottam egy módszertani tárat, mely olyan döntést segítő eljárásokat tartalmaz, amik a társadalmi innováció egyes fázisaiban használhatók. A szakirodalmi megállapítások eredményeként a kezdeti folyamatmodellt kibővítettem azokkal a vizsgálati kérdésekkel és döntést segítő módszerekkel, melyek a folyamat egyes fázisaiban a megvalósítók segítségére lehetnek.
A szakirodalomelemzést követően a tapasztalatokat felhasználva hipotéziseket fogalmaztam meg a kutatási cél vizsgálatára és a kutatási kérdések megválaszolására, valamint bemutatom az alkalmazott kvantitatív és kvalitatív vizsgálati eszközöket, alkalmazásuk célját és indokait, valamint kvantitatív módszerek esetén a vizsgálati előfeltételek teljesülését. A megfogalmazott hipotézisek vizsgálatához primer és szekunder forrásból egyaránt használok adatokat, melyek gyűjtését és forrását a módszertani bemutatás során részletezem.
Az empirikus kutatás lefolytatása során először szekunder adatforrásból dolgozva vizsgálom egy jólléti mutató meghatározásának lehetőségét, és a szükséglethierarchia elemei alapján indexképzés segítségével meghatározom ennek vizsgálati értékét, majd az eredmények alapján csoportképzést és azok jellemzőinek vizsgálatát teszem meg. Ezt követően primer adatok alapján vizsgálom a társadalmi innovációval kapcsolatos attitűdöket, majd csoportképzést követően vizsgálom a csoportba tartozás előrejelzésének lehetőségét, ezzel meghatározva az eltérő szemlélettel rendelkező egyének lehetséges irányultságát a társadalmi innováció folyamatában. Ezt követően primer és szekunder adatok alapján vizsgálom a jelenlegi folyamat-meghatározásokat, már megvalósított társadalmi innovációs kezdeményezéseket is bevonva az elemzésbe. A társadalmi innováció folyamatához a szakirodalom alapján azonosított kritikus sikertényezőket primer kutatás keretében is vizsgálom, meghatározva a hasonlóságokat és eltéréseket a különböző érintettségi szintű innovátorok esetén. Emellett a társadalmi innováció irányultságát és különböző szinteken való megjelenését is vizsgálom. Az elemzések során kapott eredményeket, az elméleti és gyakorlati adatok hasznosíthatóságát pedig egy modellben összesítem, mely alkalmazhatóságát, előnyeit és hátrányait figyelembe véve segítő eszköznek bizonyul a társadalmi innováció, mint komplex folyamat megvalósítása és értékelése során.

II. KUTATÁSMÓDSZERTANI HÁTTÉR

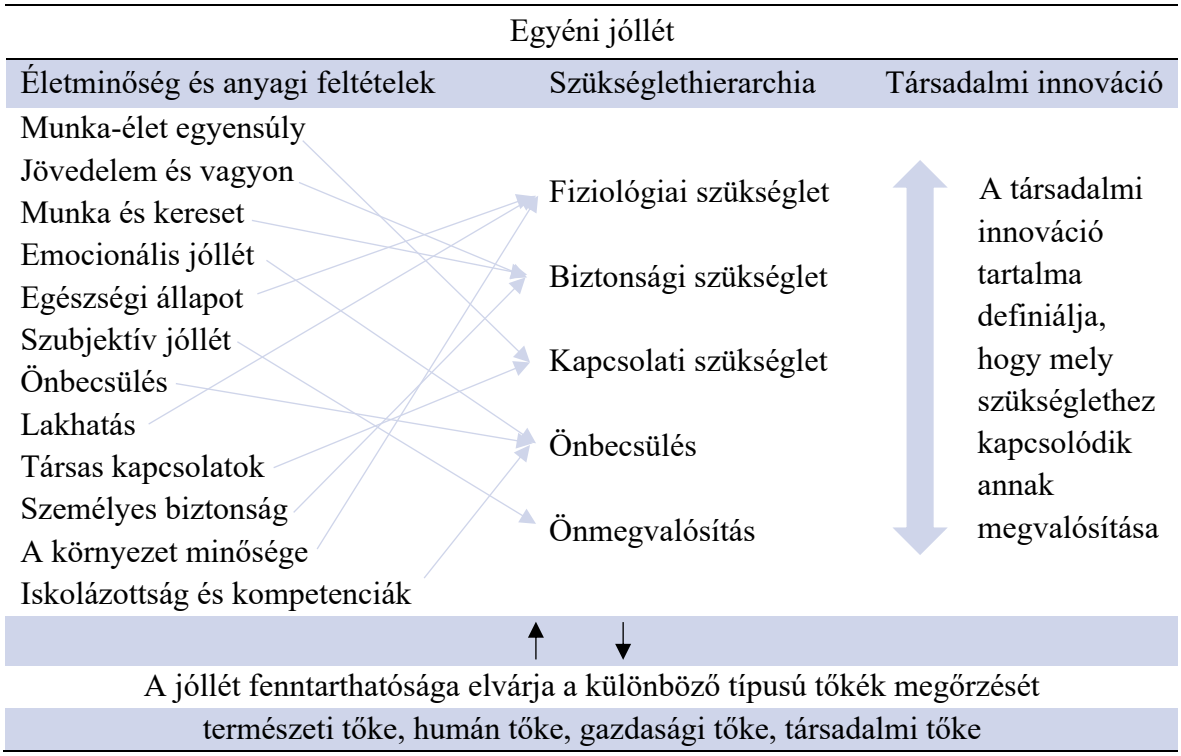
A kutatás középpontjában a társadalmi innováció folyamatának vizsgálata, a folyamat egyes szakaszaiban jelen lévő döntéstámogatási lehetőségek feltárása és keretmodell kidolgozása áll. A globálisan jelen lévő problémák növekvő száma miatt – melyek a jóllétet, a környezetet és a kormányzati rendszereket egyaránt érintik (Nicholls – Murdock, 2012) – a társadalmi innováció szerepe és alkalmazási lehetőségeinek felkutatása felerősödni látszik a megoldási folyamatok kidolgozása során. A szakirodalomban azonban nem jelenik meg hangsúlyosan a folyamatalapú megközelítés, ezek nem eléggé részletesek ahhoz, hogy lehetővé tegyék az eredményes döntéshozatali lehetőségek vizsgálatát.
A társadalmi innováció vizsgálatának szükségessége több ponton alátámasztható. A jóllét növelését a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) a társadalmi haladás egyik kulcstényezőjeként fogalmazta meg (Pomázi, 2010), mely arra enged következtetni, hogy a társadalmi innovációs döntések támogathatósága a társadalom fejlődésének kiemelkedő kérdése. A társadalmi haladás magába foglalja a társadalmi- és az ökológiai rendszer kölcsönhatását, mindkettő fenntartása és működésének biztosítása egyaránt fontos (Audretsch et al., 2022). A társadalmi innováció az egyéni- illetve társadalmi jóllét növelése által a társadalmi rendszer fejlődését segítheti elő (Tóth et al., 2024), amit a kormányzati beavatkozások, a gazdaság működése és a kultúra állapota szintén befolyásol, a társadalom pedig segítheti a megfelelő ökoszisztéma fenntarthatóságát (Fulgencio – Lefever, 2016, Satalkina – Steiner, 2022). Az összefüggést mutatja be az 1. ábra. A fenntarthatóság magában foglalja a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság kérdését (Takácsné György, 2020). A társadalmi innováció és a fenntarthatóság társadalmi kérdései közötti kapcsolatot elsődlegesen emberi erőforrás és társadalmi erőforrás indikátorok segítségével mérték (Kis-Orloczki – Karajz, 2021), mely mutatók (szegénységi arány, foglalkoztatottal nem rendelkező háztartásban élők, iskolai végzettség, jövedelemelosztás egyenlőtlensége stb.) a társadalmi haladást és a jóllétet is egyértelműen meghatározzák (Szeberényi, 2021).

1. ábra: Társadalmi haladás keretrendszere
Forrás: saját szerkesztés Pomázi (2010) alapján

Nagy és Koós (2015) szerint az egyéni jóllét szignifikáns kapcsolatban van a társadalmi jólléttel, egymás meghatározó tényezői. A társadalom, közösség jóllétének alapfeltétele a kiépített, támogató kapcsolatrendszer, valamint a bizalom és a kötődés.
Az egyéni jóllét meghatározásának legfőbb mutatója az életminőség szintje (Ring et al. 2007, Miller et al., 2008, Skevington – Böhnke, 2018, Fleischer, 2020) valamint a

rendelkezésre álló anyagi feltételek (Castellacci, 2022, Tóth, 2024), melyek összefoglaló jellemzőit szemlélteti a 2. ábra. A társadalmi innováció megoldási irányt mutathat mindkét mutató egyéni értékeinek fejlesztéséhez (Dolan – Metcalfe, 2012, Edwards-Schachter et al., 2012, Ardill – Oliveira, 2020).

2. ábra: Az egyéni jóllét jellemzői
Forrás: saját szerkesztés Kocziszky et al. (2017) és Kőmüves, (2018) alapján

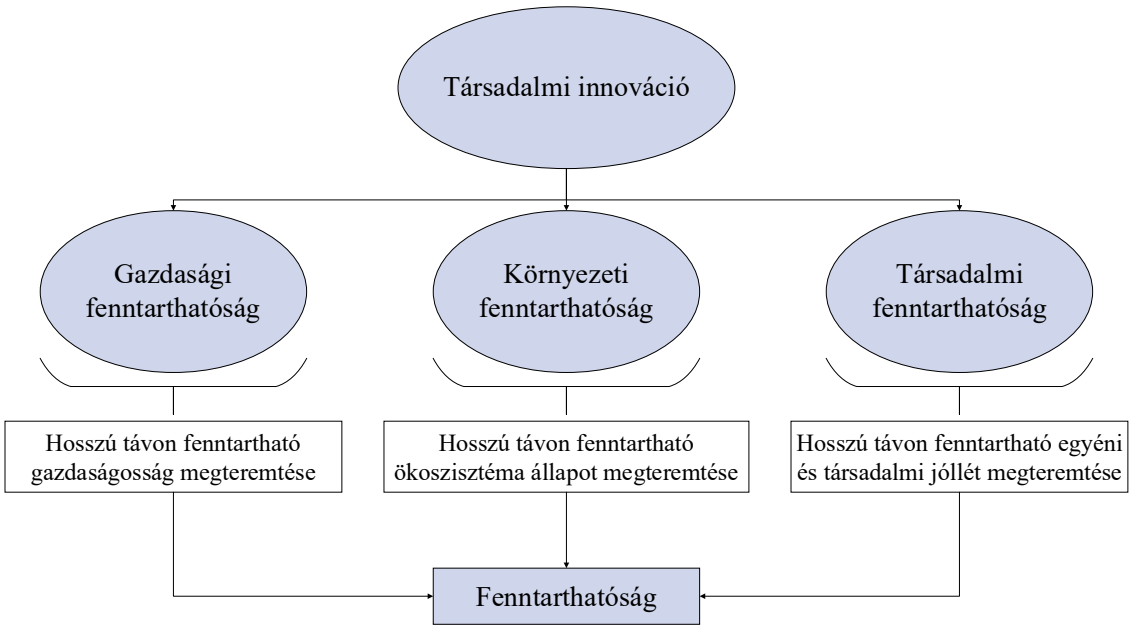
A társadalmi innováció szerepe a gazdasági növekedés során is meghatározó határokon átívelő mivolta és öngerjesztő tulajdonsága miatt (Soma et al., 2018, Wang, 2022). Murray és szerzőtársai (2010) szerint négy kritikus terület különíthető el a társadalmi innováció megvalósítása és támogatása során, melyben különböző tevékenységek határozhatók meg, melyek az adott szinten támogatják a társadalmi innováció megvalósulását és öngerjesztő hatásának felerősödését. Az adott szinteken megjelenő tevékenységek a következők (Murray et al., 2010):

- Közösségi gazdaság: közösségi finanszírozás, munkaerő, szervezeti formák, mérés és értékelés, információs körforgás.
- Adomány: innovatív projektek, támogatási csomag, innovációs eszközök, kormányzat és elszámolási kötelezettség, szabályozás, jogi és egyéb feltételek a társadalmi innováció kiterjesztéséhez.
- Piacgazdaság: értékteremtés, finanszírozás, szervezetek, információk, szabályozás, jogi és egyéb feltételek a társadalmi innováció generálásához.
- Háztartásgazdaság: nyílt terek, az idő értékének elismerése, kölcsönösség, társadalmi mozgalmak.

A sikeres társadalmi innováció megvalósítása érdekében mind a négy szinten szükséges a tevékenységek végrehajtásának támogatása.

A társadalmi innováció az együttműködések során olyan előnyöket biztosít, melyek keretében a különböző érintettek közösen munkálkodhatnak a fenntarthatóság elérése érdekében. Ez lehetővé teszi a résztvevők számára a tanulási folyamatban való részvételt, mellyel értékes tapasztalatokat szerezhetnek a hiánypótló innovációk azonosítása és a

tudásmegosztás területén (Polese et al., 2018). A társadalmi innováció a társadalmi igények kielégítésére összpontosít társadalmi érték teremtése révén (Szendi – Kocziszky, 2022), hangsúlyozva az egyének bevonásának szükségességét, mellyel egy társadalmi tudásbázis képződik, ami a helyi problémákra testreszabott megoldásokat dolgozhat ki, biztosítva a fenntartható társadalmi haszon létrejöttét (Khavul – Bruton, 2012). Az érintettek bevonása az innovációs folyamatba az egyenlőtlenségek csökkenését célozza a kooperáció révén, mely az egyének, szervezetek, alapítványok, önkormányzatok, valamint az állam között jön létre. A társadalmi innováció érintettjei elsősorban a fenntarthatóság-orientált innovációkra, az innováció megtérülésére, technológiára, kulturális alkalmazkodási készségre és hatékony vezetői kompetenciákra támaszkodhatnak, mint az innovációt elősegítő eszközökre (Vasconcellos Oliveira, 2021).
A társadalmi innováció hármas kapcsolódása figyelhető meg a fenntarthatósággal kapcsolatosan, melyet a 3. ábra szemléltet.

3. ábra: A társadalmi innováció és a fenntarthatóság kapcsolata
Forrás: saját szerkesztés Omobhude – Chen (2019) alapján

A társadalmi innováció fenntarthatósághoz való kapcsolata során a hosszú távú fenntartható és megtérülő értékteremtésen van a hangsúly (Tóth – Varga, 2024), figyelembe véve a működés ökológiai, társadalmi és gazdasági szempontjait és a környezeti feltételeket. Itt a hosszútávú üzleti célok összefonódása történik meg a közvetlen környezettel. A társadalmi fenntarthatóság megteremtése a társadalmi-ökológiai rendszer szükségleteinek és erőforrásainak fejlesztése révén valósulhat meg, melynek során az érintettek körében tudásgenerálás történik a társadalmi-ökológiai problémák feltárása és megoldása érdekében, mely során a társadalmi szerepvállalás felerősödik, a környezeti problémák tudatosabb azonosítása és megoldásukra való törekvés következik be (Omobhude – Chen, 2019). Ugyanakkor a fenntarthatóság a társadalmi innováció egyik legnagyobb kockázata (Jareh, 2025), így vizsgálataim során a társadalmi innovációs folyamat és modell fenntarthatóságának értelmezésére kiemelt hangsúlyt fektetek.
A társadalmi problémák megoldása az érintettek igényeinek megértésén alapul, melyhez szükséges az igények kielégítéséhez tartozó módszerek és eszközök azonosítása, melyek tartalmazzák a fenntarthatóság azon koncepcióját, hogy egyensúlyba kerüljenek a gazdasági, környezeti és társadalmi előnyök is (Varga et al., 2021). Ezáltal a társadalmi innováció olyan

megközelítésnek tekinthető, mely a fenntarthatóság elemeit szem előtt tartva valósítja meg a társadalmi szükségletek kielégítését új vagy újszerű, társadalmi tudást hasznosító akciók által.

II.1. Kutatási kérdések

A disszertáció kutatási logikája a kutatási probléma különböző aspektusokban történő vizsgálatára fókuszál, szem előtt tartva azt a jelenséget, hogy a társadalmi innováció leggyakrabban projektalapú megoldások halmazaként kerül megvalósításra (Hernandez – Cormican, 2016). A kutatási probléma vizsgálata érdekében öt kutatási kérdés került meghatározásra. Ezek szolgáltak alapul a szekunder adatokon nyugvó hipotézisek megalkotásához, melyeket a vizsgálati eredmények alapján megfogalmazott tézisek követnek.
A disszertáció célja vizsgálni a kutatási problémát:

Kutatási probléma: A társadalmi innováció folyamatorientált megközelítése a sikeres megvalósítás során más komplexitási szintet jelent a pontszerű kezeléshez képest.

A probléma elemzéséhez szükséges a folyamatorientált szemlélet meghatározása. Számos definíció található a szakirodalomban a folyamat leírására, azonban szinte mindegyik hasonló jelentéssel bír: a folyamatok az inputok és outputok közötti kapcsolatok, ahol az inputok outputokká válnak egy olyan tevékenységsorozat eredményeként, melyek értéket adnak az inputhoz (Aguilar-Savén, 2004). Ezért az inputok egész sor hozzáadott értéket teremtő tevékenység révén alakulnak át outputokká. Az input és output, valamint a be- és kilépési pontok meghatározzák a folyamat határait, amelyen belül a folyamat és a környezete közötti kapcsolat kialakulhat (Damij, 2007). A meghatározások vizsgálata során generalista megközelítést alkalmazok, amely még nem tartalmazza a specifikumokat, mert az általános alapvetéseket szeretném letenni.
A legfontosabb hasonlóságok a definíciókban a folyamatok felépítéséből adódnak: inputok, outputok és emberek. A folyamatszemlélet lényege, hogy az egyes feladatokra, részegységekre való koncentrálás helyett a folyamatok fókuszba állítása szükséges, melyek eredményeként az outputok megvalósulnak. A különböző szerzők által vázolt megközelítéseket tartalmazza az 1. táblázat.

1. táblázat: Folyamat meghatározások

Szerző	Meghatározás	Újszerűség
Davenport – Short (1990), Curtis et al. (1992), Talwar (1993), Volkner – Werners (2000)	*Logikailag kapcsolódó*, előre meghatározott feladatok vagy *lépések csoportja meghatározott eredmények elérése érdekében*.	logikai kapcsolódás a lépések között, eredményszemlélet
Harrington (1991), Hammer – Champy (1993), Johansson et al. (1993), Stohr – Zhao (2001)	Minden olyan tevékenység, mely *inputból értéket teremtve outputot kínál a külső és belső ügyfelek számára*. A folyamat erőforrásokat használ fel az eredmény elérése érdekében.	értékteremtés erőforrások felhasználásával
Jacobson et al. (1994)	Hagyományos hierarchiákon átívelő, és a siker érdekében *egyének vagy csoportok közötti együttműködést igénylő tevékenységek sorozata*, melyek egy cél elérése irányulnak.	együttműködés szükségességének megjelenése

Szerző	Meghatározás	Újszerűség
Ferrie (1995)	Tevékenységek definiálható halmaza, melyek egy ismert kezdőpontból kiindulva *mérhető kimenetet* generálnak egy előre elfogadott vevői igény kielégítése érdekében.	mérhető kimenet, előre meghatározott elvárások
Rummler – Brache (1995)	*Termék vagy szolgáltatás előállítása érdekében végrehajtott lépések* sorozata.	termék, szolgáltatás, mint eredmény
Harmon (2007)	Cselekmény, mely során valamit egy *meghatározott és* általában *rutinszerű eljárások sorozatán keresztül egyik formából egy másikba alakítanak át*, például gyártási vagy adminisztratív eljárás.	cselekmény, új formába történő átalakítás
Muller (2011)	Időben zajló tevékenységek, melynek *pontos célja van az elérendő eredmény tekintetében*. A *folyamat* fogalma *hierarchikus*, ami azt jelenti, hogy egy folyamat részfolyamatok részben rendezett halmazából áll.	hierarchia megjelenése, részfolyamatok rendezett halmaza

Forrás: saját szerkesztés a megjelölt szerzők alapján

Az irodalomkutatás során rendelkezésre álló definíciók elemzését követően a disszertációban mértékadó folyamat-meghatározásnak ezen értelmezések lényegi elemeit felhasználva a *D1* definíciót tekintem, mert ez a megközelítés hordozza a döntési pontok beazonosíthatóságát, és mert lehetőséget teremt a specializált folyamatok összehasonlíthatóságára.

D1. Inputok outputokká való átalakítása, ahol az inputok lehetnek erőforrások, követelmények, szükségletek, míg az outputok lehetnek termékek vagy eredmények, melyek olyan hozzáadott értéket képviselnek, ami által egy másik folyamat inputjaivá válnak és előre meghatározott szükségletet elégítenek ki.

A folyamatorientált gyakorlat alapját a folyamatmodell kialakítása képezi. A kialakítandó elvi modellel kapcsolatosan a következő feltételeket támasztom: az elvi modell a folyamat minden szakaszát azonosítja a társadalmi tanulás megfelelő lépésével, megjeleníthetők legyenek a kapcsolódási pontok, valamint társadalmi tudást növelő eredményeket tartalmazzon.
A kutatási probléma vizsgálatához kutatási kérdéseket fogalmaztam meg:

K1. Milyen módszertani támogatásra van szükség a sikeres társadalmi innováció megvalósításához?

Standard folyamatok kialakítása esetén a módszertani támogatásra kialakított tár közös, figyelembe véve az egyes szinteken megjelenő korlátozó tényezőket. A döntéstámogató módszerek egy része jellegüknél fogva alkalmatlanok csoportos döntés meghozatalára, azonban az egyéni preferenciákat matematikailag megalapozott módon veszik figyelembe, míg vannak kifejezetten csoportos döntéstámogató technikák, így az alkalmazási tár kialakítása során szükséges több olyan módszer meghatározása, mely a különböző döntési szituációkban megjelenő egyéni igényekre reagálni képes.

K2. A társadalmi innováció folyamata során az eltérő szintek támogatása megvalósítható-e azonos eszközökkel?

A társadalmi innováció a jóllét növelésének szükségessége okán minden szinten jelen van (van Wijk et al., 2018). A globálisan megjelenő problémák megoldása is gyakorta helyi szintű kezdeményezéseken keresztül valósul meg kis lépésekben. Szükséges elkülöníteni a szervezeti, illetve települési szintű innovációs tevékenységeket (Benedek et al., 2016, Parpan-Blaser – Hüttemann, 2019), azonban módszertani támogathatóság szempontjából, amennyiben egy meghatározott keretrendszer felvázolható a társadalmi innováció általános input-transzformáció-output modell általi leírására, lehetőség van közös eszköztár kialakítására, mely a társadalmi innovációval kapcsolatos döntések támogatásának egyik pillére lehet. A mezo és makro szintek közötti főbb különbségek és átfedések a társadalmi rendszer felépítéséből, a társadalom struktúrájából is adódnak (Rehfeld – Terstriep, 2015), így a mezo szinten végzett vizsgálatok eredménye bizonyos korlátozások és kitételek mellett a makro szinten is alkalmazhatóvá válhatnak.

K3. Milyen feltételei vannak a társadalmi innovációs jó gyakorlatok sikeres adaptálásának?

A jó gyakorlat az Európai Bizottság (EC, 2021) meghatározása szerint olyan bevált módszer, mely egy meghatározott tevékenység, esemény, folyamat, cselekvés vagy eszközhasználat véghezvitelére hatékonyan és eredményesen alkalmazható és fenntartható, ezáltal továbbfejleszthető, valamint folyamata és eredményei dokumentálhatók. A jó gyakorlat meghatározása magába foglalja a megismételhetőség követelményét és a nagyszámú adaptálhatóság lehetőségét (Osburn et al., 2011). A jó gyakorlat meghatározásához hat kritérium teljesülése szükséges (Osburn et al., 2011, ERDF, 2020, EC, 2021):

- Hatékonyság és sikeresség: meghatározott cél elérésének leghatékonyabb módja, mely sikeresen alkalmazása során pozitív hatást gyakorol az egyénre vagy a közösség egészére.
- Környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntartható: a jó gyakorlat összeegyeztethető a megjelenő igényekkel, különös tekintettel a hátrányos helyzetben lévő csoportok, települések, régiók alapvető szükségleteinek kielégítéséért tett erőfeszítésekkel anélkül, hogy befolyásolná a jövőbeli igények felmerülésének lehetőségét.
- Technikailag kivitelezhető: a kivitelezés a jó gyakorlat alapja, így tanulható és implementálható folyamat kell, hogy legyen.
- Részvételen alapuló: a részvételen alapuló megközelítés elengedhetetlen a döntések meghozatalához és a közös felelősségvállalás megvalósulásához.
- Ismételhető és adaptálható: a jó gyakorlatoknak megismételhetőnek kell lennie, így azonos céllal rendelkező különböző szituációkban az adaptálhatóság biztosítható.
- Kockázatcsökkentés: a jó gyakorlat hozzájárul az ellenállóképesség növeléséhez.

A megvalósított társadalmi innovációs akciók legtöbbje egyedi körülmények között valósult meg, melyek leképzése természetes környezetben teljeskörűen nem lehetséges (Davies – Simon, 2013, Hölsgens, 2021). Így az adaptálhatóság vizsgálatához kritériumrendszer meghatározása szükséges, melyek figyelembe veszik az eltérő területi adottságokat, és a szükségletek meghatározása által a rendelkezésre álló erőforrások kihasználására törekedve tesznek javaslatot a megvalósítás irányára.

K4. A társadalmi innováció megvalósításának folyamata során a döntéstámogatási lehetőségek függetlenek a különböző (tanulási) folyamatok és a társadalmi tudás jelenlegi szintjétől?

A társadalmi innováció folyamata során minden szakaszban a tanulás különböző formája valósul meg (Lema-Blanco et al., 2017, Norris – Blakeman, 2021). A folyamat egyes szakaszai során közösségi, míg máshol egyéni döntéshozás történik, melyek eltérő

módszertani támogathatóságot igényelnek. A folyamat megvalósítása során is az új gyakorlat meghatározása, megvalósítása által új tudás jelenik meg, mely tudás megosztása teszi lehetővé a folyamat eredmények meggyökereztetését és hosszútávú fenntarthatóságát, ami a jó gyakorlattá válás egyik feltétele. A folyamat során jelen lévő alaptudás meghatározza a megvalósításba bevont érintettek körét, az alkalmazott módszereket, használt eszközöket, így a döntéstámogatási lehetőségek meghatározása is függ a folyamatban jelen lévő közös tudás szintjétől.

K5. A társadalmi innováció folyamata hogyan kapcsolódik a szükséglethierarchia szintjeihez, és ennek milyen hatása mutatható ki a közösségi jóllétre?

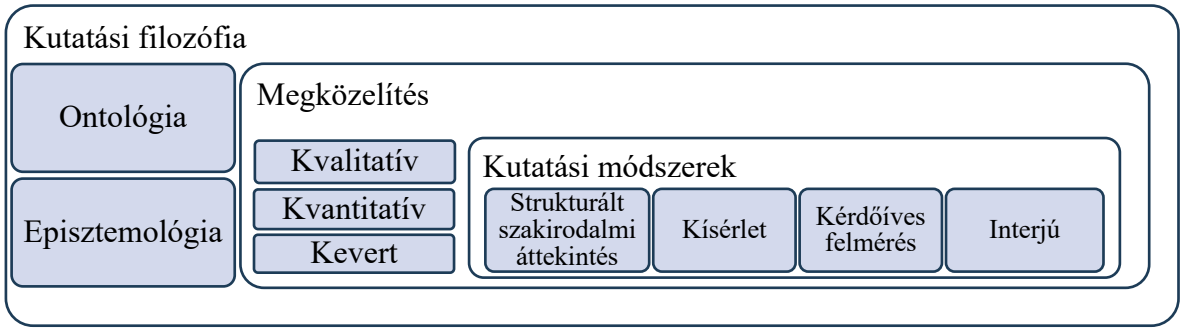
A társadalmi innovációs folyamatok célja többféleképpen megfogalmazható, de gyakori megközelítés a kielégítetlen emberi szükségletekre adott válasz meghatározás (Mulgan, 2006, Sanders et al., 2007, Nicholls et al., 2015), mely illeszkedik a Maslow-féle szükséglethierarchia elemeihez. Az alapvető szükségletek kielégítése a fiziológiai és biztonsági szükségletekhez köthető, ami olyan társadalmi innovációs kezdeményezések által lehetséges, ami megfizethető lakhatást, élelmezésbiztonságot vagy egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést biztosít. A társadalmi kapcsolatok létrejöttének és fenntartásának elősegítése a szociális szükségletekhez köthető, ahol a társadalmi innovációs kezdeményezések a közösségépítésre, társadalmi terek létrehozására és a mentális egészség támogatására fókuszálnak. A megerősítés, felhatalmazás az önbecsülés szükséglethez kapcsolatható, ami az oktatást, elismerést elősegítő innovációk által valósul meg, segítve az egyének önbecsülésének fejlesztését, míg a személyes növekedés elősegítése az önmegvalósítás szükséglethez köthetően a kreativitást és önkifejezést támogató innovációs kezdeményezésekkel érhető el. Ezáltal a társadalmi innováció folyamata olyan mechanizmusnak tekinthető, mely a szükségletek különböző szintjein megjelenő igények szisztematikus kielégítését szolgálja, ezzel hozzájárulva egy kiegyensúlyozottabb és igazságosabb társadalmi rendszer kialakításához.

II.2. Kutatásmódszertani háttér

A kutatásmódszertan olyan eljárásokat tartalmaz, melyek az adott tudományterület vizsgálatára alkalmasak. Remenyi és szerzőtársai (1998) megfogalmazták a hatékony kutatási módszertan kiválasztásának fő elemeit:

- kutatás témája,
- kutatási kérdések,
- rendelkezésre álló források.

A kutatásmódszertan három fő, egymással összefüggésben álló rendszerre bontható, melyeket a 4. ábra tartalmaz.

4. ábra: Kutatásmódszertani összefüggések
Forrás: saját szerkesztés Kagiogluo et al. (2000) alapján

A kutatási filozófia a pillér külső elemét képezi, mely a kutatási megközelítést és a kutatási módszereket vezérli. A megközelítés történhet kvalitatív, kvantitatív vagy kevert módszerrel, míg a kutatási módszer magába foglalja több egyéb módszer mellett a szakirodalmi áttekintést, a kísérletet, a kérdőíves technikát, interjút és megfigyelést.

II.2.1. Kutatási filozófia

Flowers (2009) két filozófiai iskolát különít el a társadalomtudományi kutatásokban: ontológia és episztemológia. A két iskola különböző paradigmákat foglal magába, melyek befolyásolják a kutatási folyamat megtervezését, gondolkodásmódját, beleértve a felépítési struktúrát, a kérdések megfogalmazását, az alkalmazott módszereket és a kutatási tervet. Az ontológia a létezés természetével foglalkozik, olyan gondolkodásmód, mely egyéni értelmezést tükröz (Khan, 2014). Az episztemológia a tudás lehetőségével, természetével, forrásával, korlátaival foglalkozik, és arra keresi a választ, hogy a kutató miként növelheti meg a cél eléréséhez szükséges tudását (Sale et al., 2002). A 2. táblázat szemlélteti ezek összefoglalását.

2. táblázat: Kutatási filozófia meghatározása

Ontológia	
Objektivista	Szubjektivista
A létező világ már kézzelfogható struktúrát foglal magába. A struktúra független az egyén tudásszerzési képességétől.	Több lehetséges valóság leképzése.
Episztemológia	
Pozitivista	Interpretativista
Természettudományos módszerek alkalmazása a társadalmi összefüggések tanulmányozására. Komplex problémák redukálhatósága.	Egyetemes igazság hiánya, az értelmezés a kutató saját vonatkoztatási rendszeréből származik.

Forrás: saját szerkesztés Flowers (2009) alapján

Kutatásom során az episztemológiai irány kerül előtérbe, a téma jellegéből adódóan elsősorban interpretativista megközelítésben, mely a tudás fejlesztésére és bővítésére összpontosít az ötletgenerálás, a társadalmi haladás elősegítése és a társadalmi tudás növelése által, elsősorban kvalitatív eszközökkel. Emellett a pozitivista megközelítés részeként a tudás fejlesztése, a jelenállapot vizsgálata, értékelése és tényfeltárás történik, leginkább kvantitatív eszközök segítségével.

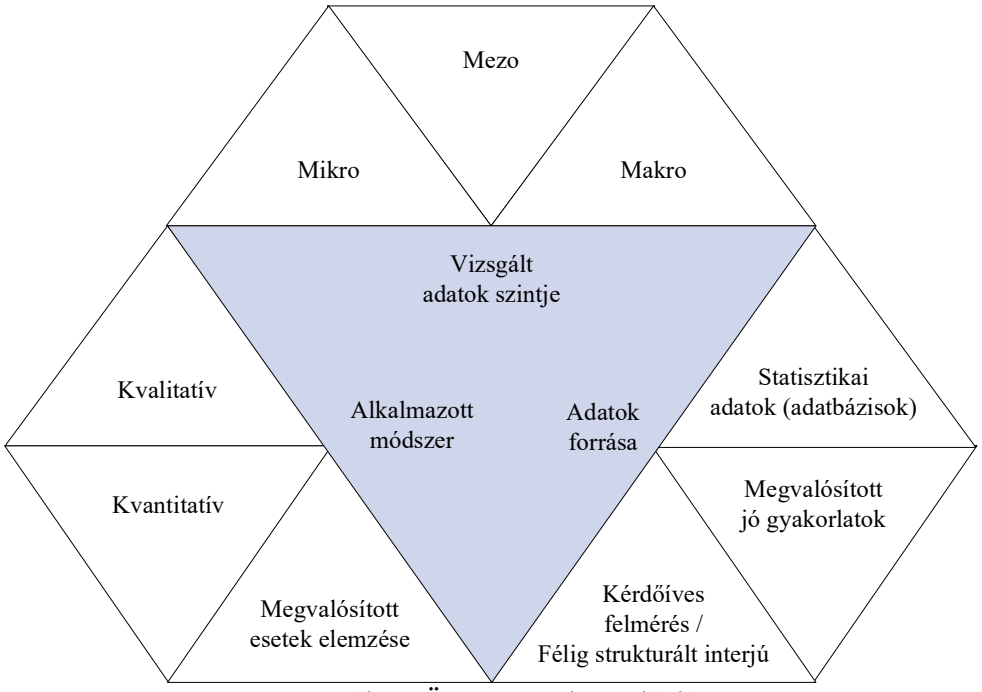
II.2.2. Kutatási megközelítés

A kutatási megközelítés az alkalmazott módszerek típusait foglalja magába. Három módszer ismeretes (Saunders et al., 2009):

- Kvantitatív kutatási módszer: mérhető, változók elemzésén alapuló, statisztikai eljárásokkal vizsgálható, hipotézis vagy elmélet tesztelérése szolgáló módszer. A kvantitatív megközelítés célja egy konkrét helyzet vagy kapcsolatok vizsgálata, tehát numerikus adatokon és elemzéseken alapuló, statisztikai és matematikai módszerekkel támogatott eljárás.

- Kvalitatív kutatási módszer: adatgyűjtési folyamatot alkalmazó kutatás, mely minőségi jellemzőket is tartalmazó adatokat generál. A módszerek lényege a megismerés és a magyarázatok feltárása.
- Kevert kutatási módszer: kvantitatív és kvalitatív elemek kombinációjának alkalmazása a kutatás lefolytatásához. Célja a részletesebb elemzés készítése által átfogóbb válaszokat adni a kutatási kérdésekre. A két módszer alkalmazásának aránya a kutató preferenciájától és a rendelkezésre álló adatok körétől függ.

A társadalomtudományi kutatások során célszerű a kevert módszer alkalmazása annak érdekében, hogy az episztemológiai irány mindkét megközelítése megfelelően alátámasztott legyen. A kvantitatív módszer önmagában történő alkalmazása merevnek és kevésbé részletesen vizsgálódónak hat, míg a kvalitatív módszerrel történő vizsgálat kevéssé alkalmas a sokaságra vonatkozó következtetések levonására (Jick, 1979). Kutatásom során a kevert módszer alkalmazása indokolt statisztikai adatok és társadalmi innovációs gyakorlatok jellemzése által, kiegészítve az esettanulmány módszerrel, mely részletes vizsgálati terepet biztosít konkrét jelenséghez. Így a kutatás eleget tesz a társadalomtudományokban alkalmazott módszertani háromszögelés (triangulation) követelményének (Oppermann, 2000), melyet az 5. ábra szemléltet.

5. ábra: Összetett trianguláció
Forrás: saját szerkesztés

A trianguláció a kutatás folyamatában nem csak az alkalmazott módszertanok, hanem az adatok és a vizsgálati szintek szempontjából is megvalósul, reflektálva az 1. és 2. kutatási kérdésben felvázolt mikro, mezo és makro szinteken történő elkülönítés vagy standardizálás lehetőségére. A különböző adatbázisokban fellelhető statisztikai adatok elemzése tisztán kvantitatív módszerekkel, míg a társadalmi innováció folyamatához kapcsolódó egyéb ismeretek integrálása kvalitatív és kvantitatív elemzési technikákat is hasznosító módszerekkel történik. Az esettanulmány célja az elvégzendő pilot tesztelés folyamatának és eredményeinek részletes ismertetése. A trianguláció révén az ítéletalkotás pontossága javul, köszönhetően a különböző nézőpontok szerinti vizsgálatok eredményeinek.
A kutatásmódszertani lehatárolást követően megtörtént a jelen kutatás megvalósított folyamatának felvázolása, melyet a 6. ábra szemléltet.

6. ábra: Kutatási folyamat
Forrás: saját szerkesztés

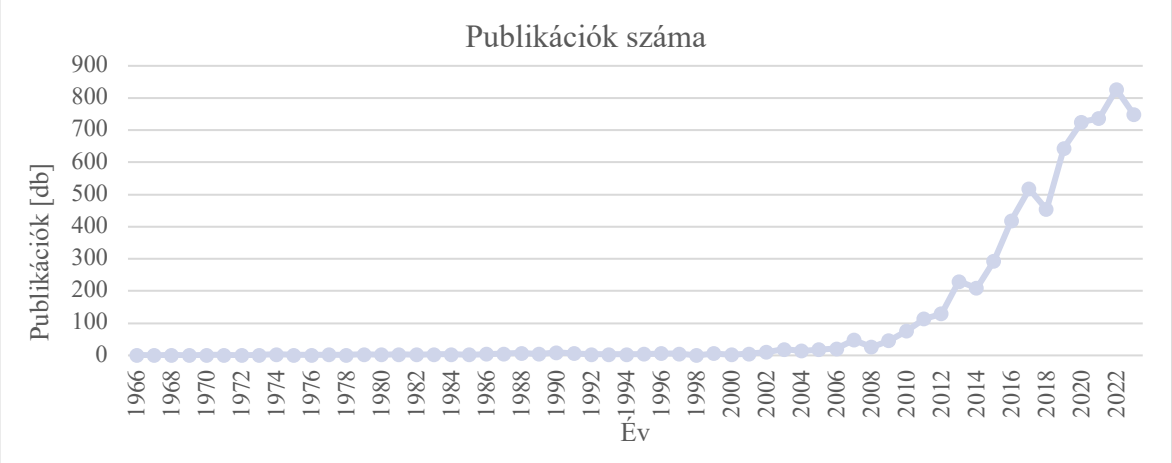
A kutatás a társadalmi innováció létrehozásával, megvalósításával, fenntarthatóságával, kiterjeszthetőségével összefüggő területekkel kapcsolatos döntések támogathatóságának kérdésköréből indul ki, melyre egységesen vagy komplexen alkalmazható megoldás eddig nem született. A vizsgálat szintje a kutatási kérdésekben felvázoltak szerint több lehetséges irányt vesz, melyek elkülönítési vagy standardizálási lehetőségeinek feltárása a kutatás részét képezi. A lehatárolást követően a téma előzetes áttekintése nyomán megfogalmazásra kerültek a kutatási kérdések, melyek meghatározták a kutatás további irányát és a szakirodalmi áttekintés főbb pontjait. A szakirodalom áttekintése nyomán megtörtént a konceptualizálási folyamat, mely az érvényesség és valódiság egyik sarokpontja. A kutatás során használt fogalmak, kifejezések pontosítása folyamatos. A konceptualizálással meghatározott fogalmak mutatói a hozzájuk rendelt kvalitatív és kvantitatív indikátorok lesznek. A konceptualizálási folyamatot az operacionalizálás teszi teljessé, mely a meghatározott fogalmak méréséhez szükséges eljárások, lépések megadását tartalmazza. A társadalmi innováció folyamatához elsősorban nominális, ordinális és részben arányskála mérési szintű változók meghatározása lehetséges. A vizsgálat része a megfelelően megalapozott módszertani támogatás, melyhez szükséges az alkalmazott módszertan kiválasztása, alkalmazhatóságának indoklása.

II.2.3. Alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás során szisztematikus szakirodalom áttekintést, szekunder információk feldolgozását, kvalitatív és kvantitatív módszerek használatát egyaránt alkalmaztam. A szisztematikus szakirodalom vizsgálata megfelelő alapot adott a téma strukturálására, elmélyítésére és a vizsgált esettanulmányok megértéséhez. A kvantitatív módszerek segítségével rendszerességek, szabályszerűségek keresése történt. A téma sajátosságából adódóan a kvalitatív információk hangsúlyosan vannak jelen, így ezek vizsgálata segíti a mélyebb összefüggések megértését.

II.2.3.1. Szisztematikus szakirodalom áttekintés

A szakirodalom strukturált áttekintése segíti a releváns források összegyűjtését és elemzését az előre meghatározott kritériumok szerint, támogatva a kutatási kérdésekre történő válaszadást (Mengist et al., 2020).
A társadalmi innovációval kapcsolatos kutatások publikálása 1966-ban kezdődött, azonban a 2008-as évtől kezdve intenzifikálódott (7. ábra), ezt megelőzően az éves megjelenések száma pár darabra tehető.

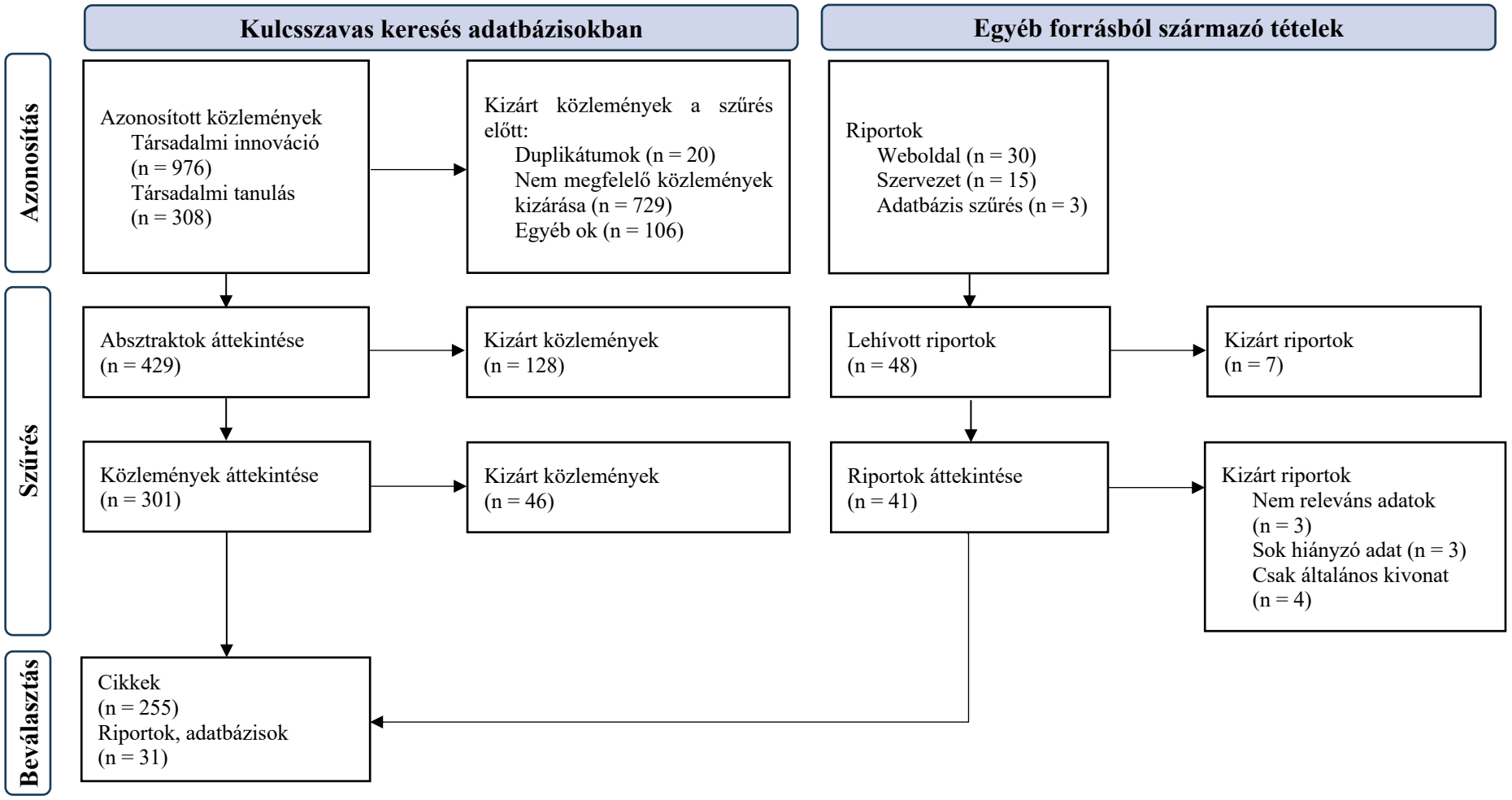

7. ábra: Scopus keresés eredménye
Forrás: saját szerkesztés Scopus adatbázis alapján

A szakirodalom részletes áttekintése, a konceptulizálás és operacionalizálás megfelelő szinten történő elvégzése érdekében 286 publikációt és riportot vizsgáltam meg a 8. ábrán ismertetett folyamat szerint.
A strukturált szakirodalmi áttekintés során a társadalmi innovációhoz és társadalmi tanuláshoz kapcsolódóan az alábbi szűrési feltételeket használtam:

- „social innovation", „social learning" kifejezés címben vagy kulcsszóként való megjelenése,
- angol nyelvű dokumentum,
- cikk vagy esettanulmány formában való megjelenés,
- 1966-2023 között publikált tartalom,
- hivatkozással rendelkező publikáció.

Egyéb forrásként különböző társadalmi innovációs kutatással foglalkozó szervezetek honlapján elérhető jelentéseket, beszámolókat, összefoglalásokat vizsgáltam át. Így a kiindulásként áttekintésre gyűjtött anyagok száma 1284 volt. Az anyagok között húsz ismétlődés jelent meg, mely duplikátumok eltávolítása megtörtént. Első szűrési feltételként a publikációk címe és megjelenés helye került áttekintésre, mely alapján a nem releváns tudományos megközelítések kizárásra kerültek. A további szűréshez az absztraktok áttekintése történt meg, előzetes betekintést engedve a publikáció konkrét tartalmi elemeibe, melynek alapján szintén megtörtént az alacsony relevanciával rendelkező közlemények eltávolítása a vizsgálati mintából. A megfelelőség vizsgálatának szakaszában a fennmaradó 301 publikáció teljes áttekintése megtörtént, mely alapján a valós adatokat nem tartalmazó, leíró jellegű esetek kizárásra kerültek. A fennmaradó cikkek csoportosítása azok kutatási szemléletmódja szerint történt, melyben a kvalitatív kutatások eredményét publikáló tanulmányok aránya 80% feletti volt. A vizsgálati mintába került tanulmányok adták az alapot a szakirodalmi áttekintés fő részegységeihez.

8. ábra: Szisztematikus szakirodalom áttekintés a PRISMA ajánlása alapján
Forrás: saját szerkesztés Page et al. (2020) alapján

II.2.3.2. Kvantitatív módszerek

A kutatás során a European Social Survey (ESS) felmérésének vizsgálatára, a társadalmi innovációval kapcsolatos attitűd kérdőív elemzésére és a szakérői interjúk kiértékelésére a 3. táblázatban ismertetett kvantitatív módszereket használom. A vizsgálati módszerek és felhasznált adtok körének részletes ismertetése a IV. fejezetben kerül kifejtére.

3. táblázat: Kvantitatív elemzési módszerek

Módszer	Cél
Leíró statisztika	Szekunder (ESS) és primer (kérdőív) adatok helyzetére és eloszlására vonatkozó egyváltozós vizsgálatok
Cronbach-alfa	Szekunder (ESS) adatok belső konzisztencia-vizsgálata
Kereszttábla-elemzés	Szekunder (ESS, társadalmi innovációs esetek) és primer (kérdőív) adatok asszociációs kapcsolatainak vizsgálata χ^2, Spearman ρ és Cramer's V értékekkel
Páros összehasonlításon alapuló preferencia-modellezés	Primer (szakértői interjú) adatok alapján társadalmi innováció kritikus tényezőinek preferencia-modellezése
Rangkonkordencia vizsgálat	A szakértői vélemények konzisztenciájának vizsgálata
Főkomponens-elemzés	Szekunder (ESS) adatok változóinak csoportosíthatóságra való alkalmasságának vizsgálata
Additív modell szerinti indexképzés	Szekunder (ESS) adatok alapján szükségleti indexek meghatározása és jólléti index számítás
Klaszteranalízis	Szekunder (ESS) adatok alapján a szükséglet-indexek szerinti csoportképzés és primer (kérdőív) adatok alapján a társadalmi innovációról alkotott nézetek csoportosítása
Multinomiális logisztikus regresszió	Primer (kérdőív) adatok alapján a klaszterbe tartozás bekövetkezési valószínűségének becslése

Forrás: saját szerkesztés

II.2.3.3. Kvalitatív módszerek

A kutatás során a társadalmi innovációs akciók elemzésére és a szakértői interjúk lefolytatására a 4. táblázatban ismertetett kvalitatív módszereket használom. A vizsgálati minta és az interjú lefolytatási körülményeinek ismertetése a IV. fejezetben kerül kifejtésre.

4. táblázat: Kvalitatív elemzési módszerek

Módszer	Cél
Szekunder adatforrások összegyűjtése, feldolgozása	A kutatási probléma mélyebb megértése, logikai keret meghatározása, kiinduló folyamatmodell megalkotása
Jó gyakorlatok, esetek elemzése	Társadalmi innovációs akciók összehasonlítása és értékelése előre meghatározott szempontrendszer alapján
Félig strukturált interjú	Integrált felfogásmód kvalitatív és kvantitatív adatok kinyerésére, melynek célja bemeneti adatok leképzése a preferencia modellezéshez és lokális elméletképzéshez

Forrás: saját szerkesztés

A vizsgálatok célja egy olyan módszertani keret (modell) kialakítása, mely javítja a társadalmi innováció megalapozottságát, a hatékonyabb, folyamatalapú megközelítést és ezáltal az önfenntartó működés segítését. Az előzetes kutatási tapasztalataim arra hívták fel a figyelmet, hogy fontos azon módszertanok meghatározása és alkalmazása a társadalmi innováció elemzése során, melyek nem azonos módon jellemzik a különböző formában megvalósuló társadalmi innovációs akciókat. Így célom bebizonyítani, hogy a társadalmi innovációtól függő módon beazonosítható ez a módszertani háttér, ami az eredményesség feltételeként értelmezhető. A társadalmi innováció során megvalósuló döntéshozatal tárgyalásával arra kívánom felhívni a figyelmet, hogy az innovátorok, finanszírozók és megvalósítók szemszögéből vizsgálva a rossz döntések vagy a meg nem született döntések ellehetetlenítik a folyamatot.

III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A kutatáshoz kapcsolódó szakirodalom áttekintése három fő irányvonal mentén történt. A társadalmi innováció és a társadalmi tanulás folyamatának összekapcsolása okán a két területet érintő publikációk áttekintése párhuzamosan történt meg, melynek eredményeként meghatároztam a társadalmi innováció folyamatának kiinduló modelljét a társadalmi tanulás tükrében. A két terület összekapcsolását követően a társadalmi innováció folyamatában megjelenő döntési pontok meghatározása és a kapcsolódó döntéstámogatási lehetőségek rövid ismertetése történt meg, kialakítva egy előzetes módszertani tárat a folyamat egyes szakaszaiban történő alkalmazás megvalósítására. A szakirodalomfeldolgozás tartalmi összetételének meghatározása a megfogalmazott kutatási kérdések alapján történt meg. Ennek összetételét szemlélteti az 5. táblázat.

5. táblázat: Szakirodalmi áttekintés tartalmi elemei

Társadalmi tanulás	Társadalmi innováció	Döntéstámogatás
☐ Típusok, definíciók	☐ Konceptualizácó	☐ Döntési folyamat meghatározása
☐ Tudásmeghatározás	☐ Társadalmi innováció folyamata	☐ Döntéstámogató technikák csoportosítása
☐ Társadalmi tanulás keretrendszere	☐ Indikátorok meghatározása	☐ Döntéstámogató technikák kiinduló folyamatmodellhez kapcsolása
	☐ Társadalmi innovációs jó gyakorlatok jellemzése	
	☐ Probléma-meghatározás	

Forrás: saját szerkesztés

A társadalmi innováció, mint meghatározás fél évszázados múltra tekint vissza. Számos, elsődlegesen leíró jellegű publikáció és szakmai beszámoló lelhető fel a témával kapcsolatosan, melyek különböző aspektusokból mutatják be a társadalmi innováció értelmezését és alkalmazási lehetőségeit. A társadalmi innováció akciók sikeres megvalósítása magasfokú elköteleződést igényel (Jackobi et al., 2017), ezek adaptálhatósága több egymással kapcsolatban álló tényező függvénye, melyek középpontjában az emberi tényező áll. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó gyakorlatokat megfelelően adaptáló közösségek esetén a pozitív hatás megfigyelhető (Lin et al., 2022), mely az életkörülményekre és a jóllétre is hatással van.

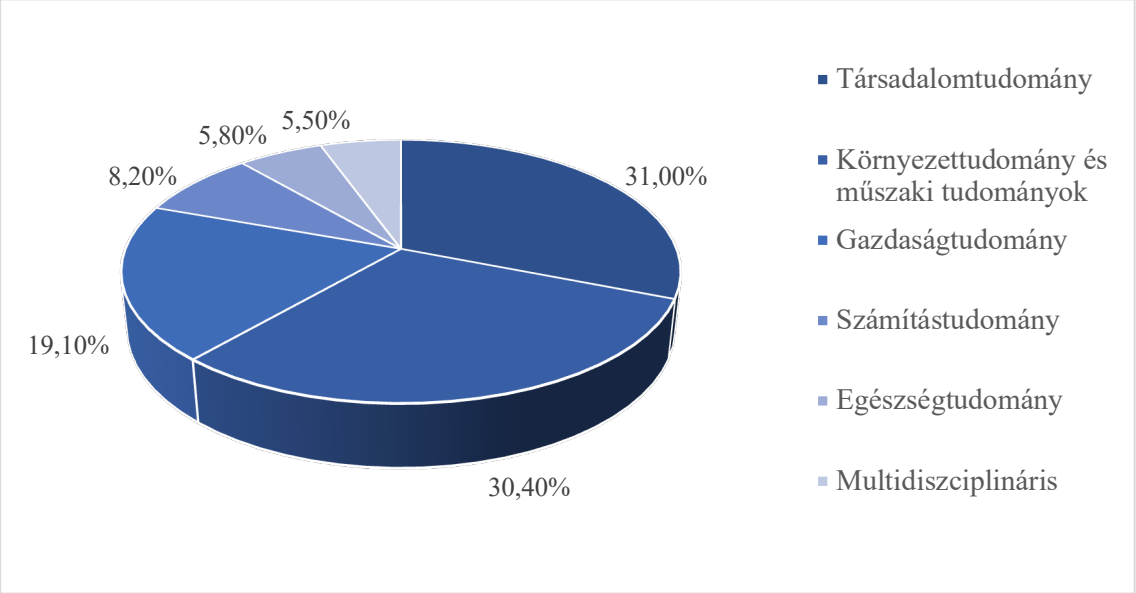
A koncepció értékelésére fontos áttekinteni a már megvalósított gyakorlatok eredményeit hazai és világviszonylatban. A társadalmi innováció témakörét középpontba helyezve az elmúlt 15 évben jelentek meg szakmai anyagok nagyobb arányban, azonban pontszerű megközelítésekkel az 1960-as évektől kezdve lehet találkozni, melyek már a kezdeti koncepció felvázolására törekedtek.

A szakirodalom áttekintésére a Scopus adatbázisát használtam szűkített keresési fókusszal, megadott keresési feltételekkel:

- „social innovation” kifejezés címben vagy kulcsszóként való megjelenése,
- angol nyelvű dokumentum,

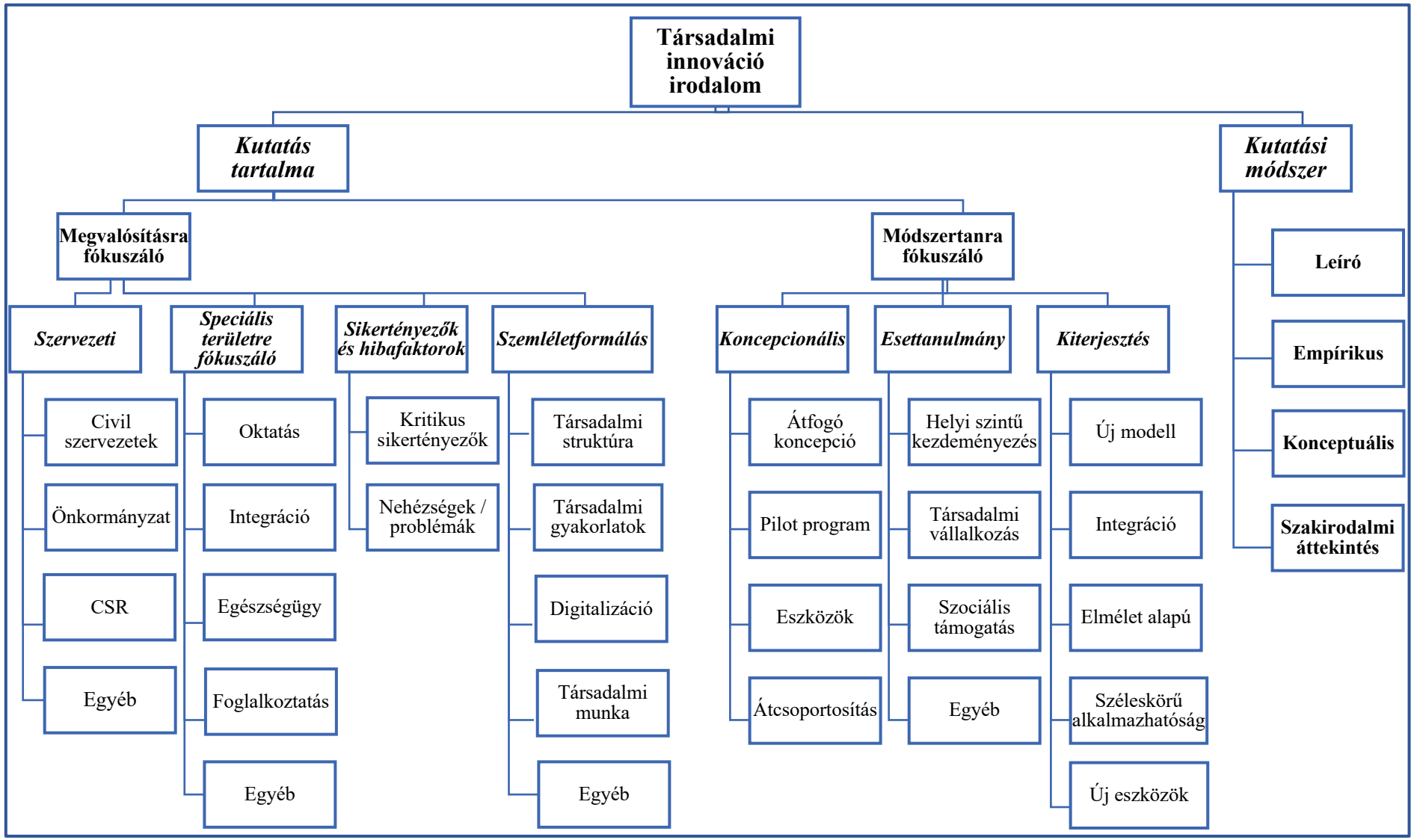
- cikk vagy esettanulmány formában való megjelenés,
- 1966-2023 között publikált tartalom,
- hivatkozással rendelkező publikáció.

A Scopus adatbázisában 976 találat volt a keresés eredménye, melyekből a publikációk átlagosan 50%-a az utóbbi három évben jelent meg. A találatok jelentős többsége a társadalomtudományok és környezet -valamint műszaki tudományok témakörében születtek, emellett kiemelkedő a gazdaságtudományok területéhez kapcsolódó megoldások publikálása is. A publikációk tématerületi megoszlását szemlélteti a 9. ábra.

9. ábra: Társadalmi innováció kutatási területeinek megoszlása
Forrás: saját szerkesztés Scopus adatbázis alapján

A publikációk vizsgálata során két fókuszpont figyelhető meg: módszertan vagy megvalósítás. Módszertani leírás esetén koncepcionális, összehasonlító és kiterjesztő művek vannak jelen. A koncepcionális megközelítés a társadalmi innováció lényegi elemeit vizsgálja a megvalósítás folyamatával (ötletgenerálás, pilot program). Az esettanulmány módszer a kezdeményezések esetleírására fókuszál, kiterjesztés esetén pedig elsősorban az elmélet vagy a jó gyakorlat alkalmazásának kiterjesztése, feltételek kidolgozása történik. A megvalósításra fókuszáló művek esetén a sikeres szervezeti vagy területi megvalósítás bemutatása történik meg jelentős arányban, kiegészítve a társadalomra gyakorolt hatás bemutatásával is. A siker -és hibatényezők azokat a faktorokat mutatják be. amik miatt biztos a megvalósítás sikeressége, illetve amik problémát és nehézséget okozhatnak a megvalósítás során. A szemléletformáló cikkek pedig elsősorban az érzékenyítésre fókuszálnak. Az alkalmazott kutatási módszer szerint megjelennek leíró, empirikus, konceptuális jellegű és szakirodalmi áttekintésre fókuszáló művek. Leíró módszer esetén társadalmi innováció különböző aspektusokba történő leírása történik, azonban valós információk nélkül, empirikus, kutatás esetén pedig konkrét adatok felhasználása történik, melynek meghatározott kutatási kerete van, és a szerző valamilyen technikát alkalmazott az adatok begyűjtésére, pl. interjú. Konceptuális mű esetén egy új ötlet, új modell kidolgozása történik, azonban gyakorlati megvalósítás, próba nélkül. A szakirodalmi áttekintésben pedig a fellelhető szakirodalmak összerendezése, áttekintése történik. A cikkek kétharmadáról elmondható, hogy leíró módszert alkalmaznak. A publikációk kategorizálását mutatja be a 10. ábra.

10. ábra: Társadalmi innováció szakirodalom áttekintés
Forrás: saját szerkesztés Scopus adatbázis alapján

III.1. Társadalmi innováció

A fejezetben a társadalmi innováció meghatározásához, értelmezéséhez és jellemzéséhez szükséges szakirodalmi hátteret foglalom össze. Ezek egy részének publikálására lehetőségem volt Metszősy (2019a), Metszősy (2020), Metszősy (2021a) és Metszősy (2021b) tanulmányokban, így a fejezet ezeket felhasználva épül fel.
Amikor innovációról beszélünk, többfajta fogalmi meghatározás kerül előtérbe. Ez azért tekinthető általános jelenségnek, mert szűken való értelmezése gyakorlatilag lehetetlen. Az innovációt nem lehet egyszerű folyamatként leírni. Szervezet szinten dinamikus, külső és belső tényezők eredőjeként alakul (Saad, 2004), ezáltal megkülönböztetve egyik szervezetet a másiktól. Az innovációval foglalkozó tanulmányok korábban a termékekre, szolgáltatásokra és folyamatokra összpontosítva mutatták be annak jelentőségét, magukba foglalva a technológiát, a piaci műveleteket és a szervezetet, mely most már kiegészült a társadalmi innovációval is (Rothwell, 1994).
A külső környezet növekvő összetettsége, különösen a technológiai változások arra késztették a szervezeteket, hogy nagyobb rugalmasságra tegyenek szert ahhoz, hogy hatékonyan reagáljanak a piaci változásokra (Rothwell, 1994). Az innováció modelljei a belső szervezeti tanulásra fókuszálnak, de információáramlásuk nem csak belső, hanem kifelé irányuló is. A külső piaci változásokhoz való alkalmazkodás érdekében a szervezetek stratégiai integrációt és hálózatépítést alkalmaztak, hogy ezen eszközök segítségével fejleszthessék a rugalmasságukat és a hatékonyságukat (Vilmányi et al., 2020). Emellett egyre hangsúlyosabbá válik, hogy a külső környezet az iparágtól a szélesebb ökoszisztéma irányába terjeszkedik, kiemelve az innovációs közösségek és hálózatok külső forrásainak fontosságát. Az innovációs képesség a gazdasági rendszer fejlődését is elősegíti, valamint hatékonyabb reagálást tesz lehetővé a külső környezeti hatások okozta változásokkal szemben (Gályász –Darnai, 2012).
Schumpeter (1934) munkássága volt az, mely alapot teremtett az innováció megértéséhez, és segítette az innovációval foglalkozó elméletek kiindulását. Schumpeter hangsúlyozta az innováció és a találmány különbözőségét, és bemutatta az innováció öt előfordulási módját:

- új termékek bevezetése,
- új termelési eljárás, gyártású mód bevezetése,
- új piacok megnyitása,
- új beszerzési források megnyitása,
- iparági átszervezések új szervezetek létrejöttével vagy régiek megszűnésével.

A nemzetközileg elfogadott fogalommeghatározás az OECD által kiadott Oslo kézkönyvben (2005, p. 46.) szereplő definíció: „Az innováció új, vagy jelentősen továbbfejlesztett termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketing, módszer, vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben vagy a külső kapcsolatokban”, melyet 2019-ben kiegészítettek a közszféra innovációjáról szóló nyilatkozattal (OECD, 2019).

III.1.1. Konceptualizáció

Az innováció meghatározásakor a szerzők ritkán vagy egyáltalán nem térnek ki annak társadalomra gyakorolt hatására, társadalmi vonatkozásaira. Rothwell (1994) tesz említést az addigi innovációs tartalom társadalmi innovációval való kiegészítéséről. Fogalmilag a magyarázatok nem egységesek, a meghatározások egy része a hagyományos innovációfogalmat fejlesztette tovább, míg mások teljesen új magyarázatokat adtak. Az idő előrehaladtával a koncepciókban bekövetkező változások egyértelműen kimutathatók. A legnagyobb változás a 2010 után született definíciókban észlelhető, ahol a 2010 előtti

szemlélet – mely szerint a társadalmi innováció elsősorban kiegészítő szerepben van a technológiai innováció mellett, és új megközelítést kell, hogy tartalmazzon – átalakult, a társadalmi innovációt már önálló koncepciónak ismeri el, mely újszerű megközelítés a társadalmi szükségletek kielégítésére, a jóllét növelésére. Ezen fogalmi meghatározásokat szemlélteti a 6. táblázat.

6. táblázat: Társadalmi innováció koncepciók

Szerzők	Meghatározás
Taylor (1970), Whyte (1982), Moulaert – Nussbaumer (2005), Simms (2006), Leadbeater (2007), Zahra et al. (2009), Andrew – Klein (2010)	*Társadalmi szükségletekre adott válasz új társadalmi utakon keresztül*, például új megoldási módszer vagy új társadalmi vállalkozás.
Drucker (1987), Heiskala (2007), Heap et al. (2008), Klein et al. (2010)	*Menedzsment megközelítés*: rugalmas szervezet, készség, kompetenciák fejlesztése, networking. Elsősorban a technológiai innováció kiegészítője, a társadalom mellett a gazdasági teljesítményre legyen hatással.
Zapf (1991), Westley – Antadze (2010), Cunha – Benneworth (2013), Chiappero-Martinetti – Jacobi (2015)	Új termék, folyamat vagy program kialakítása, mely *megváltoztatja a társadalmi rendszerhez kapcsolódó alapvető rutinokat, erőforrás-felhasználást, jogköröket vagy hiedelmeket*. Ezen sikeres társadalmi innovációk tartósak és széleskörben érezhető hatást fejtenek ki.
OECD (2000), Mumford (2002), Pol – Ville (2009), Dawson – Daniel (2010), EC (2014b), Castro-Arce – Vanclay (2020)	A társadalmi innováció magába foglalja a társadalmi szükségleteket kielégítő, *új társadalmi együttműködést eredményező ötleteket, modelleket, termékeket és szolgáltatásokat*. *Interperszonális vagy társadalmi interakciók megvalósítására irányuló új elképzelés és megvalósítás.*
Mulgan (2006), Sanders et al. (2007), Misuraca et al. (2015), Polman et al. (2017)	*Innovatív tevékenységek és szolgáltatások*, melyek *célja a társadalmi szükségletek kielégítése*, elsősorban társadalmi célú vállalkozások által.
NESTA (2008), Harris – Albury (2009), Baglioni – Sinclair (2014), Howaldt et al. (2015), Anheier et al. (2018), Ludvig et al. (2018), Marshall – Dolley (2019)	A koncepció a társadalom azon képességére utal (nonprofit szervezetek, alapítványok, civil szervezetek, társadalmi mozgalmak és profitorientált szervezetek által), hogy *megoldási alternatívát nyújt az elégtelen vagy hiányos állami vagy piaci alapú ellátásokra*.
Phills et al. (2008), Sharra – Nyssens (2010), Caulier-Grice et al. (2012), Voorberg et al. (2015), Prasad – Manimala (2018)	Új, az *eddigiektől hatékonyabb és eredményesebb, fenntartható megoldás valamilyen társadalmi problémára*, mely által létrehozott érték elsősorban a társadalom egészére, mint az egyénekre fókuszál. Lehet termék, termelési folyamat vagy technológia, elv, ötlet, jogszabály, társadalmi mozgalom, beavatkozás, vagy ezek valamilyen mértékű kombinációja.
Hubert (2010), Murray et al. (2010), Pulford (2010), Lewis	*Innovációk, melyek céljukban és eszközeikben is társadalmiak*. Ötletek, termékek, szolgáltatások,

Szerzők	Meghatározás
et al. (2013), Oosterlynck et al. (2013), Benedek et al. (2015), Garcia Cabeza et al. (2015), Terstriep et al. (2015)	modellek, melyek egyidejűleg elégítenek ki társadalmi igényeket, és új kapcsolatokat vagy együttműködéseket hoznak létre, valamint *növelik a társadalom cselekvési képességét.*
Bignetti (2011), Khavul – Bruton (2012), Bittencourt et al. (2017), Costa et al. (2021)	*Társadalmi igények kielégítésére alkalmazott tudás eredménye*, mely az érdekelt felek részvételével és együttműködésével valósul meg, új és tartós megoldásokat kínálva a társadalom számára.
BEPA (2011), Correia et al. (2016), Secco et al. (2016), Veresné Somosi – Balaton (2016), Gupta et al. (2020)	Új válasz a kedvezőtlen társadalmi helyzetek megoldására, mely különböző akciók és fenntartható változtatások útján éri el az *egyéni és a társadalmi jóllét növelését*.
Reeder et al. (2012), CRISES (2014), Nemes – Varga (2015), Nicholls et al. (2015), Nicholls – Ziegler (2015), Phillips et al. (2015)	Társadalmi szereplők által kezdeményezett folyamat, mely a szükségletek kielégítésére, társadalmi kapcsolatok megváltoztatására, új kulturális irányzatok kezdeményezésére törekszik a közösség életkörülményeinek javítása érdekében. *Az innováció természete a folyamat tartalmában vagy az intézkedés folyamatában valósul meg.*
Cajaiba-Santana (2014), Avelino et al. (2015)	Társadalmi kapcsolatok változása, beleértve az új cselekvési módozatok, szervezés, tudás megteremtését, melyek *felváltják a korábbról gyökerező domináns nézeteket, struktúrákat*.
Shantz (2015), Centre for Social Innovaiton (CSI) (2021)	Folyamat, mely *hatékony megoldást nyújt a kihívást jelentő (és gyakran rendszer szintű) társadalmi és környezeti problémákra* a társadalmi folyamatok támogatása érdekében.

Forrás: saját szerkesztés a megjelölt szerzők alapján

Ez alapján elmondható, hogy a társadalmi innováció elsősorban céljában tér el a hétköznapi értelemben vett innováció fogalmától, mert eredményei hasznosíthatóságának fő célpontja az emberek jóllétének növelése, melyet a gazdasági- és természettudományi innováció önállóan nem tud elégségesen ellátni (Veresné Somosi et al., 2023). Vannak innovációs szempontból fejlett és kevésbé fejlett területek, így a társadalmi innováció célja elsődlegesen a perifériku területek lemaradásának csökkentése különböző eszközökkel.

A vizsgált definíciók alapján az értelmezés három kategóriája különíthető el (Dedijer, 1984):

- Eredmény alapú definíciók, melyek a „mit hozzunk létre” kérdés eredményére fókuszálnak, így a létrehozott társadalmi innovációk megkülönböztetése az általa létrehozott új vagy újszerű norma, magatartás, hálózat, viselkedési minta, szervezet stb. alapján történik.
- Módszertanra, eszközökre fókuszáló definíciók, melyek a „hogyan hozzuk létre” kérdésre reagálnak, és az alkalmazott módszer, megközelítés alapján különböztetik meg a társadalmi innovációkat.
- Szándék alapú definíciók, melyek a „milyen szükséglet” kérdésre fókuszálnak. Középpontjában a változást előirányzó személy vagy a társadalmi fejlődésre összpontosító tevékenység áll.

A három kategória összeegyeztethető az input-transzformáció-output modell egy-egy fázisának jellemzőivel. A szándék alapú definíciók az input adatokra, a módszertanra, eszközökre fókuszáló definíciók a transzformáció szakaszában történő vizsgálatokra és megvalósításra, míg az eredmény alapú definíciók az output fázisában létrehozott értékre koncentrálnak. A kutatás során a módszertanra, eszközökre és az eredményre fókuszáló definíciókból származó megközelítések adják a konceptualizáció alapját, melynek megfelelően az alkalmazott megközelítésnek a következőt tekintem:

D2. Újszerű eszközökkel, kapcsolatokkal és folyamatokkal meghatározni azt a társadalmi problémára irányuló megoldást, melynek eredménye hosszútávon is fenntartható és mérhető hatást fejt ki a közösség vagy társadalom jóllétére ható életminőségbeli vagy anyagi tényezőkre.

A meghatározásokon túl a témában született publikációk is több kategóriába sorolhatók, melyeket a 11. ábra szemléltet.

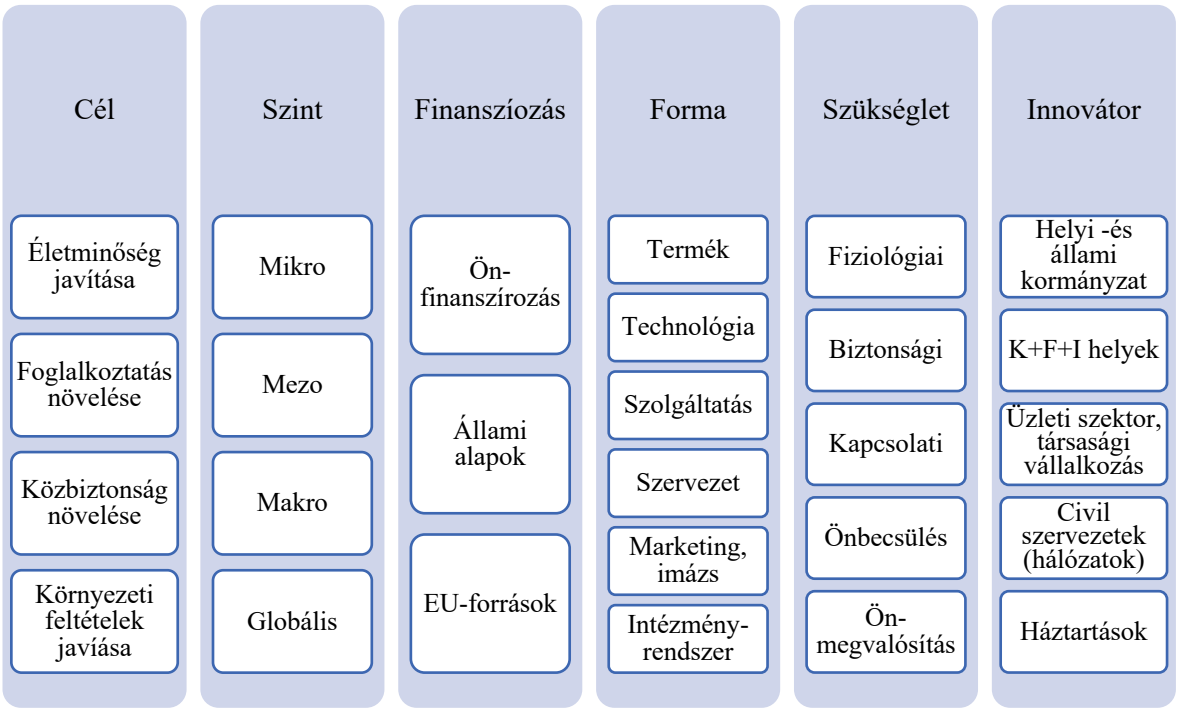

11. ábra: Társadalmi innovációs irodalom áttekintése
Forrás: saját szerkesztés

1. megközelítés: Jót tenni a társadalomért

A szakirodalomban legtöbbször említett társadalmi innovációs típus a „jót tenni a társadalomért” kategóriájába tartozik. Értelmezése szerint az innováció felhasználható a különböző típusú társadalmi kihívások kezelésére, a hátrányos helyzetű csoportok előre haladásának segítésére és az egyének jóllétének javítására (Sanders et al., 2007, Phills et al., 2008, Dawson – Daniel, 2010, Tóth – Varga, 2022). Ez több szinten értelmezhető. Mikro szinten a megfelelő munka megléte, míg makro szinten a politikai stabilitás vagy a környezeti ügyek reprezentálhatják a kategóriát (Pol – Ville, 2009).

A Kocziszky, Veresné Somosi és Balaton (2015) által kialakított társadalmi innovációs kapcsolatrendszer, kiegészítve a szükséglet hierarchiával megfelelően prezentálja az innováció ezen típusának meghatározó elemeit a 12. ábrán.

12. ábra: A társadalmi innováció kapcsolatrendszere

Forrás: saját szerkesztés Kocziszky el al. (2015), Kocziszky et al. (2017) és Kocziszky – Szendi (2018) alapján

A társadalmi innováció célja, az emberek jóllétének növelése különböző eszközökkel és szinteken valósítható meg. A 2. ábrán meghatározott egyéni jólléti jellemzők, az életminőség és az anyagi feltételek kiegészítéseként a közbiztonság és a környezeti feltételek, mint az életminőséget befolyásoló egyes összetevők jelennek meg. A társadalmi innováció szintje lehet mikro (csoport, szervezet), mezo (területi egység), makro (nemzeti) és globális, melyeken a megvalósítás egységesítése vagy differenciált kezelése az első kutatási kérdés alapján kerül vizsgálatra. A társadalmi innováció különböző szükségletek kielégítése, vagy kielégítési színvonalának növelése által éri el a jóllét növelését, melyek alapját a Maslow által meghatározott szükségletelmélet adja (Maslow, 1943). Ide tartoznak a létfenntartáshoz, a megszerzett javak megóvásához, a kapcsolatok kialakításához, az elismeréshez és a képességek kihasználásához kapcsolódó szükségletek (Tóth, 2024), melyek a különböző típusú innovációk által fejleszthetők.

2. megközelítés: Társadalmi struktúra megváltoztatása

A megközelítés szerint a társadalmi innováció a társadalom szerkezetének megváltoztatására irányul. Leginkább a szociológiai megközelítések tartoznak hozzá, és az emberek közötti

együttműködést, egymásra hatást és interakciókat vizsgálja, melyek eredményeként a gazdasági és társadalmi teljesítmény is növekszik (Simms, 2006, Mulgan, 2019, Lukesch et al., 2020).

3. megközelítés: Társadalmi gyakorlatok megváltoztatása

A megközelítés alapján a társadalmi innováció olyan új kombinációja a meglévő társadalmi gyakorlatoknak, melyek egy fejlesztett aspektust hoznak létre. Ilyen megoldás lehet a helyi szintű reformok az önkormányzatok, a társadalmi ellátórendszer vagy a meghozott törvények tekintetében (Zapf, 1991, Hochgerner, 2011, Howaldt et al., 2015).

4. megközelítés: Területi vagy közösségi fejlődéshez való hozzájárulás

Közösségi szintű fejlődés az emberi igények előtérbe helyezésével. Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, segítve a beilleszkedést és a társadalmi igazságosság fejlődését (Maccallum et al., 2009, Van Dyck – Van den Broeck, 2013, Angelidou – Psaltoglou, 2017, Daniel – Jenner, 2022).

5. megközelítés: Digitális világ, közösség megjelenése az innovációban

A digitalizáció korában a társadalmi innováció sem maradhat ki a fejlődés eme üteméből. Leginkább a közösségi hálózatok adta lehetőségek széleskörű kihasználása által a társadalmi innováció támogatása lokálisan független, a kapcsolati hálók, közösségi tevékenységek kialakítása technikailag könnyen megvalósíthatóvá válik (Maiolini et al., 2016, Misuraca – Pasi, 2019, Qureshi et al., 2021, Nagy – Veresné Somosi, 2022).

6. megközelítés: Különböző típusú innovációk társadalmi jelentőséggel való felruházása

A társadalmi innováció lehet előfeltétele vagy eredménye más típusú innovációnak is, melyek együttesen vagy egymástól elkülönülve is működőképesek (Cova – Svanfeldt, 1993, Gardner et al., 2007, Grégoire, 2016).

7. megközelítés: Folyamatok átszervezése

Új beavatkozások a munkaszervezés, humánerőforrás-gazdálkodás és a támogató technológiák területén (Holt, 1971, Pot – Vaas, 2008, Sarkki et al., 2019).

8. megközelítés: Társadalmi munka

Szűkebb értelemben a szociális munkát, míg tágabb értelmezésben a szociálpolitikai intézkedéseket is magába foglalja (Berzin – Pitt-Catsouphes, 2014, Nandan et al., 2015, Edward-Schachter – Wallace, 2017, Winter et al., 2021).

A társadalmi innováció fontossága egyre inkább felértékelődik a szervezetek körében, beleértve az oktatási intézményeket, a kormányzati szerveket, a nonprofit szektort, valamint a közszolgáltatások területét. Az ilyen jellegű kezdeményezések nemcsak az adott szervezet belső működésére hatnak, hanem szélesebb társadalmi környezetükben is érezhető változásokat eredményeznek.

A vizsgált cikkek alapján elmondható, hogy a társadalmi innováció megközelítésében sincs egységes nézőpont. Több szerző egybehangzó véleménye szerint (Mirvis – Googins, 2018, Crupi et al., 2022) a társadalmi innováció hagyományos megközelítése mentén a társadalmi hatás elérése és az ismételhetőség feltételének teljesülése érdekében a fentről lefelé irányuló (top-down) megközelítés a célravezető, különösképpen az alacsony társadalmi tőkével rendelkező közösségek problémáinak megoldása érdekében. Az értelmezések azonban nem egységesek. Bizonyos szerzők (Külliki – Silja, 2013, Grinberga-Zalite – Mazure, 2017, Nijnik et al., 2018, Gallego-Bono – Chaves-Avila 2019, Leitheiser – Follmann, 2020, Wehn et al., 2021, Li – Bacete, 2022) a fentről lefelé irányuló társadalmi innováció megközelítését a kormányzati és szervezeti beavatkozások mentén értelmezik, ahol a szolgáltatások és támogatások nyújtása az elsődleges, mely által az érintett közösség az eredmény felhasználásában vesz részt, nem a folyamatban. Más megközelítés szerint (Phillips et al., 2015, Khan et al., 2017, Farmer et al., 2018, Mazzarella – Black, 2022) – mely a társadalmi innováció esetén véleményem szerint pontosabban határozza meg a fentről lefelé irányú

kezdeményezés mibenlétét – az önkormányzatok, alapítványok és egyéb támogató szervezetek kezdeményezései szintén ide értendők, ahol a társadalmi igények vizsgálata és tudásmegosztás által az érintett közösség a folyamatban is részt vesz. Más szerzők véleménye szerint az alulról építkező (bottom-up) megközelítés az egyetlen célravezető a társadalmi innováció sikeres megvalósításához (Butkevicienė, 2009, Sendi, 2014, Dahl, 2016, Rao-Nicholson et al., 2017, Kruse et al., 2019, Ziesemer et al., 2019). Néhány szerző említést tesz a hibrid megközelítésről (Mazzarella et al., 2017, Neumeier, 2017, Castro-Arce – Vanclay, 2020, Gupta et al., 2020), mely leírása szerint önállóan a top-down és bottom-up megközelítés nem tekinthető sikeresnek, ezért ezek elemeinek kevert alkalmazása célszerű. Neumeier (2017) ezt down-up megközelítésnek nevezte.

III.1.2. Társadalmi innováció folyamata

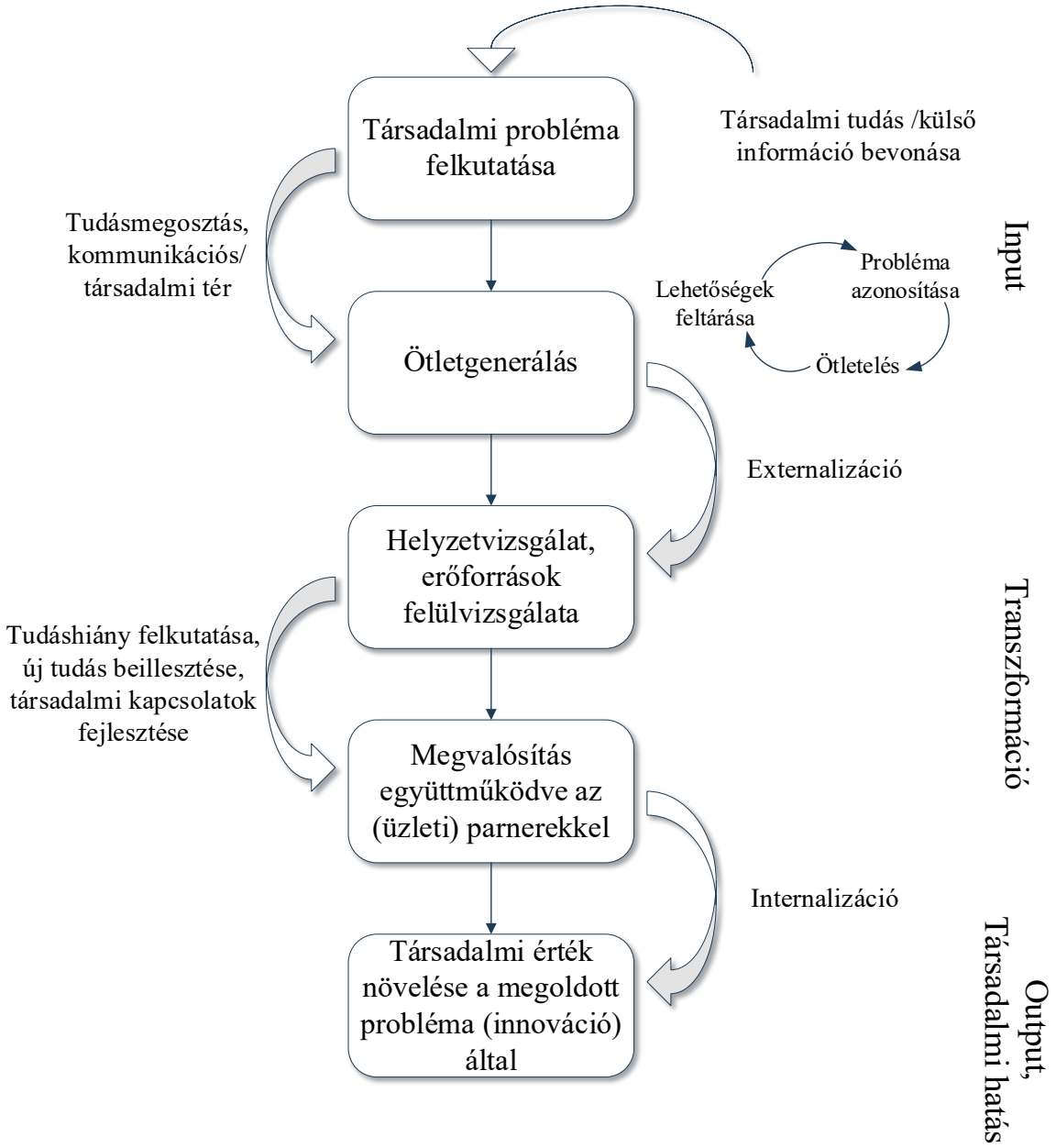
A társadalmi innováció folyamatszemléletű megközelítését már a meghatározások egy része is tartalmazta (Reeder et al., 2012, CRISES, 2014, Nemes – Varga, 2015, Nicholls et al., 2015, Nicholls – Ziegler, 2015, Phillips et al., 2015). A jó gyakorlatok a társadalmi innováció folyamata során nem csupán eredményként jelennek meg, hanem a folyamat kezdeti fázisaiban is fontos ismereteket nyújtanak a lehetséges megvalósítandó akciókról. Ezen ismeretek megszerzése külső tudás belsővé tételével valósulhat meg, ahol a társadalom egyfajta tudásbázisa kerül felhasználásra, így külső információ bevonásával megismerhetőek a már korábban megvalósított jó gyakorlatok körülményi, jellemzői, mely által behatárolható a lehetséges akciók köre.
Az általános folyamatlépések, melyek az összes társadalmi innovációs típusra jellemzők, nyolc lépésben határozhatók meg (Sanders et al., 2007; Tohidi – Jabbari, 2012; Rajapathirana – Hui, 2018; Soma et al., 2018, Metszősy, 2019b).

- Előkészítés: a megvalósítani kívánt társadalmi innováció terjedelmének, területi lehatárolásának meghatározása és a folyamathoz szükséges alaptudás kialakítása. Szükséges a közös megértés, hogy a folyamat minden résztvevője ugyanabban az értelemben tekintsen az egyes fázisokhoz tartozó akciókra, így ennek megfelelő eszközök alkalmazása szükséges a fázisban. A célok lehatárolása, KPI-ok (Key Performance Indicator, fő teljesítménymutatók) meghatározása szükséges a folyamatos felülvizsgálathoz.
- Irányelvek meghatározása: a fejleszteni kívánt területhez, a cél eléréséhez kapcsolódó kihívások megfogalmazása, optimalizálandó tevékenység lehatárolása. Szükséges a célcsoport megértése és támogató magatartása a sikeres véghezvitelhez, így fontos a részvételhez kapcsolódó haszon és a szükséges erőfeszítések meghatározása. Az ötletgenerálási módszerek alkalmazása hasznos eszköze a felmerült igények megértéséhez és a lehetséges megoldások meghatározásához, mert a társadalmi innováció kiindulópontja egy kielégítetlen szükséglet és egy ötlet ennek a teljesítésére.
- Koncepció: értékajánlat meghatározása, a várt hatások és a megvalósíthatóság felvázolása, koncepció-szelekció. A fenntarthatóság értékelése a stakeholderekkel és a lehetséges együttműködő partnerekkel a megfelelő kommunikációs eszközök használatával.
- Egyszerű rutinok: a társadalmi innovációs projekt elindítása, projektcsapat megtervezése. Az előzetes egyeztetések alapján az értékajánlat optimalizálása és az iterációs periódus céljának meghatározása (hogyan történik az értékteremtés a célcsoport számára, és hogyan csökkenthetők a társadalom fejlesztésének korlátjai). Rutinok fejlesztése és értékelése a folyamatba bevont célcsoport tagjainak

segítségével, és az eredmények alapján minősítés megtétele, valamint a célok újra fogalmazása.
- Fenntartás: üzleti modell, jogi forma, stratégia meghatározása a működés fenntartása érdekében. Akciók megvalósítása a tisztázott cél elérése érdekében, és folyamatos értékelés a visszajelzések és monitoring alapján.
- Kiegyenlítés, mérés: a szervezet és a társadalom teljesítményének mérése, pénzügyi források vizsgálata (kockázati tőke, támogatás, adományok, közösségi finanszírozás, elérhető haszon).
- Módszeres változtatások: kiegyensúlyozott megközelítés – top-down, bottom-up. A meghatározott célokhoz tartozó indikátorok mérése, stakeholderek mobilizálása a társadalmi mozgalom fejlődése érdekében.
- Tanulás és fejlesztés: a folyamat közben és a folyamat eredményeként is új tudás létrejötte és tudásátadás történik, melyek közös tudástár kialakításával a további fejlesztési folyamatok során felhasználhatók.

Emellett számos variáció meghatározásra került a társadalmi innováció fázisainak leírására (például Tanimoto, 2012, Secco et al., 2016, Jastrzebska, 2017, Kleverbeck – Terstriep, 2017, Polman et al., 2017, Nordberg et al., 2020, Ravazzoli et al., 2021, Tengqvist et al., 2022), bár legtöbb esetben ezen leírások inkább elemeket, lehetséges fázisokat vagy keretrendszert tartalmaznak, illetve külső résztvevőként, tehát inkább top-down megközelítésben írják le a lehetséges folyamatot. Ez a megközelítés csak részben tesz eleget a társadalmi innováció meghatározásaiban fellelhető „társadalmi szereplők által kezdeményezett" jellemzőnek.

A társadalmi tanulás folyamata a társadalmi változás keretében kapcsolódik a társadalmi innováció folyamatához. Mind a társadalmi tanulás, mind a társadalmi innováció folyamata során különböző tanulási fázisok valósulnak meg, ahol az új megtanult ismeretek, kialakított kapcsolatok fenntartása és továbbadása nélkülözhetetlen eleme lesz annak, hogy a megvalósított akció hosszú távon is fenntartható legyen (Veresné Somosi – Balaton, 2020). Az általános folyamatlépések és az egyes szakaszokban megjelenő társadalmi tanulás koncepciójának összekapcsolása révén a szakirodalomra támaszkodva meghatároztam egy konceptuális modellt a társadalmi innováció folyamatára, melyet a 13. ábra szemléltet. A folyamatmodell kiinduló koncepcióként szolgált a további vizsgálatokhoz, tartalmazva azokat a főbb elemeket, melyek a definíciókban is megjelennek, nem csak a tudásátadás és a jóllét növelő hatás szintjén, de a folyamatszemlélethez szükséges input-transzformáció-output szintjén is.

13. ábra: Társadalmi innováció folyamata a társadalmi tanulás tükrében
Forrás: saját szerkesztés

A társadalmi innováció folyamatorientált megközelítésének vizsgálata a társadalmi haladás keretrendszerében megjelenő elemek mentén halad, középpontba helyezve a társadalmi rendszer vizsgálatát.
Input fázis:

- Társadalmi probléma felkutatása: az elérni kívánt társadalmi hatás meghatározása. A társadalmi innováció kezdeti szakaszában kerül definiálásra a társadalmi változás szükségessége és az elérni kívánt eredmény lehatárolása. Szükséges kijelölni a megvalósítandó akció szintjét, célcsoportját, és a célcsoport számára nyújtandó értéket, mely hozzájárul a jóllét növeléséhez. A változás jellemzőinek meghatározásához segítséget nyújthat a már megvalósított társadalmi innovációs akciók áttekintése, melyek elemzése révén a körülmények összehasonlíthatóvá válnak, és jó gyakorlatként átvehetőek. A társadalmi probléma felkutatásához

szükséges a meglévő társadalmi tudás bevonása. Ez a tudás egyfajta közös gondolkodási folyamatot is szükségessé tesz, ugyanis a megoldandó probléma azonosításának kulcseleme a közös ötletelés, a meglévő adatok elemzése, és a lehetőségek felkutatása. A folyamat ezen eleme során elsősorban tudásmegosztás történik, mely lehetőséget ad a kapcsolatépítésre, így bizonyos mértékű kapcsolati tanulás is lejátszódik annak érdekében, hogy a társadalmi innováció folyamatában résztvevő szereplők megértsék egymás motivációját, a külső tényezők befolyásoló szerepét. Így egy kommunikációs tér jön létre az érintettek között. Amennyiben nem egyértelműen kiválasztható az elsődlegesen megoldandó társadalmi probléma, mert például több azonos súlyú probléma áll fenn, nem egyértelműen priorizálhatók a lehetőségek, akkor egy döntési szituáció keretében szükséges bizonyos elemzések, támogató módszerek alkalmazása ahhoz, hogy a rendelkezésre álló adatok és megfogalmazott elvásárok, prioritások alapján kiválasztható legyen a megoldandó probléma.

- Ötletgenerálás: a problémához kapcsolódó lehetséges megoldások megfogalmazása. Az ötletgenerálás során és annak következményeként a folyamat kiterjesztése megvalósul, az eddig belső körben végzett tudásátadás externalizálása történik – melyet a kreativitás nagymértékben ösztönöz (Gályász – Gályász, 2011) –, annak érdekében, hogy a megvalósítandó ötletekhez kapcsolódó lehetőség -, erőforrás-, kockázatelemzés és helyzetvizsgálat véghezvihető legyen.

Transzformáció fázis:

- Helyzetvizsgálat: reális adatok meghatározása a jelenlegi helyzetről. Lehetséges eltéréselemzés elvégzése annak érdekében, hogy kimutatható legyen a jelenállapot és a kívánt állapot közötti különbség, és megfogalmazásra kerülhessenek a kívánt állapot eléréséhez szükséges tényezők és a hozzá kapcsolódó megvalósítási lehetőségek. Amennyiben a szükséges erőforrások nem megfelelő mértékben állnak rendelkezésre, célszerű új erőforrások felkutatása a megvalósításhoz. Ehhez fel kell mérni a szükséges erőforrás összetételét, és meghatározni a beszerzési lehetőségeket. Például amennyiben nagyobb mértékben emberi erőforrás szükséges a megvalósításhoz, meg kell határozni a beszerzendő erőforrás szükséges kompetenciáit és rendelkezésre állásának mértékét.
- Megvalósítás: amennyiben minden szükséges erőforrás rendelkezésre áll, megtörténhet a megvalósítás együttműködve a folyamatban résztvevő partnerekkel. A megvalósítással új tudás kialakítása történik, melynek hosszútávú fenntartása és a tudás továbbadása eredményezheti a megvalósított új gyakorlat meggyökereztetését és az innováció eredményének hosszútávú fenntarthatóságát, így szükséges a tudás elsajátítása és belsővé tétele a társadalom számára is.

Output, társadalmi hatás fázis:

- Társadalmi érték növelése: a megvalósított akció hatása. A szükséglethierarchia egyes szintjein lévő tényezők értékeinek növelése, mely megjelenhet a megvalósítás közben (például önmegvalósítás, társas kapcsolatok fejlesztése, önbecsülés), közvetlenül a megvalósítást követően (például új épület, új munkahely létrehozása), illetve a megvalósítást követő hosszabb időszakban (például kapcsolatok fejlődése, minőségfejlesztés, hosszútávú fenntartás támogatása).

A társadalmi innováció a jóllét növelésének szükségessége által minden szinten jelen van. A globálisan megjelenő problémák megoldása is gyakorta helyi szintű kezdeményezéseken keresztül valósul meg kis lépésekben (Christmann – Kilper, 2018, De Graaf – Wiertz, 2019, Parpan-Blaser – Hüttemann, 2019, Poeppelbuss et al., 2022). Szükséges elkülöníteni a szervezeti, illetve települési szintű innovációs tevékenységeket, azonban módszertani támogathatóság szempontjából, amennyiben egy meghatározott keretrendszer felvázolható a társadalmi innováció általános input-transzformáció-output modell általi leírására, lehetőség van közös eszköztár kialakítására, mely a társadalmi innovációval kapcsolatos döntések támogatásának egyik pillére lehet. A mezo és makro szintek közötti főbb különbségek és átfedések a társadalmi rendszer felépítéséből, a társadalom struktúrájából is adódnak, így a mezo szinten végzett vizsgálatok eredménye bizonyos korlátozások és kitételek mellett a makro szinten is alkalmazhatóvá válhatnak. Az egyes szintek főbb jellemzőit szemlélteti a 7. táblázat.

7. táblázat: Társadalmi innovációs szintek jellemzői

Innovációs gyakorlat kiterjedtsége	*Mikro*	Szervezet, család, kisközösség, település
	Mezo	Nagyközösség, régió, ágazat
	Makro	Nemzet
Irányultság	*Mikro*	Meghatározott személyek csoportja
	Mezo	Meghatározott területen élők, vagy valamely jellemző alapján közösségbe tartozók
	Makro	Egész nemzetre kiterjedő
Kezdeményezés	*Mikro*	Bottom-up ← → Top-down
	Mezo	Top-down ← → Bottom-up
	Makro	Top-down → Bottom-up
Ismertetőjelek	*Mikro*	Közvetlen érintettség, segítő közösség
	Mezo	Kollaboráció, társadalmi vállalkozás, társadalmi kapcsolatok változása
	Makro	Rendszerszintű, strukturált változás, egyéni és kormányzati szintű fejlődés, interdependencia

Forrás: saját szerkesztés Lin – Chen (2016) és van Wijk et al. (2018) alapján

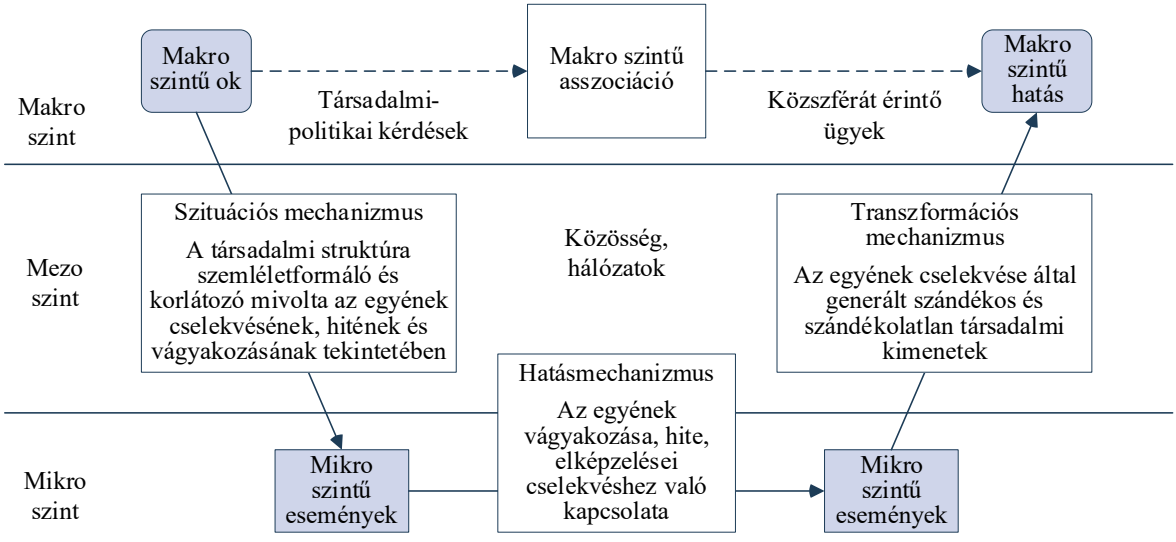
A társadalmi innovációs folyamat sikerességét több tényező befolyásolja, melyek a folyamat különböző szakaszaiban és a megvalósítás szintjein eltérő súllyal vannak jelen. A kemény

tényezők legtöbbször már meglévő adatok alapján mérhetőek, így a megvalósításra gyakorolt hatásuk közvetlenül meghatározható, változásuk kimutatható. Ezzel szemben a puha tényezők, bár fontos szerepet játszanak a folyamatban, nehezebben mérhető jellemzők, így hatásuk sem közvetlenül mutatható ki.

- Mikro, szervezeti vagy kisközösségi szinten elsődlegesen a közösség, a tudás és a kockázatvállalási hajlandóság jelennek meg puha tényezőkként. A közösség összetartó ereje nagyban meghatározza az új lehetőségek megvalósítását, az összetartó közösség hamarabb tud eredményre jutni, hatékonyabb az ötletgenerálás és a megvalósítás (Karajz, 2020). Az egyéni és a szervezeti tudás fejlettségi szintje a folyamat sebessége szempontjából döntő jelentőségű. Külső résztvevő számára ezen tényezők mértéke nehezen meghatározható és számszerűsíthető, így bizonyos mértékű kockázatot is jelent a jelenlegi tudás és közösségi erő becslése. A kemény tényezők között fontos szerepet játszik a földrajzi elhelyezkedés, a helyi gazdasági erő és a meglévő erőforrások.
- Mezo szinten már egy nagyobb közösség, település, régió vagy megye jelenik meg. A mikro szinten szerepet játszó tényezők a mezo szinten is jelen vannak, azok kiterjesztése történik meg. A puha tényezők köre kiegészül a hagyományokkal, mint az egyik legerősebb kultúraformáló tényező (Berde, 2020), és a helyi kultúrával, identitással, melyek területi pozicionáló elemként is megjelennek (Piskóti et al., 2015), míg a kemény tényezők az infrastruktúrával és az intézményi ellátottsággal (Kocziszky et al., 2017).
- Makro, nemzeti szinten már a társadalmat befolyásoló tényezők is jelen vannak, így az adaptációs képesség, mely a társadalmi tanulás egyik alapeleme, és a különböző típusú tőkék jelenléte is meghatározó (van Wijk et al., 2019, Melander – Lind, 2022).

Néhány szerző esetében a társadalmi innováció kategorizálása történik meg ezen három szint mentén, ahol a mikro szintnek az alulról építkező (grassroot) társadalmi innováció, mezo szintnek a társadalmi kihívások, makro szint pedig a tervszerű társadalmi innováció tekinthető (Hubert, 2010, Nemes – Varga, 2015, Bassi, 2018).

A szintek közötti összefüggések szemléltetésére Coleman hajó modelljét (1994) vettem alapul, mely eredetileg a társadalmi működés összefüggéseit mutatja be a mikro -és makro szint kapcsolatában, azonban a társadalmi innováció működésének összefüggéseire is bizonyos módosítások után alkalmazható lehet, melyet a 14. ábra mutat be.

14. ábra: Társadalmi innovációs szintek közötti összefüggés
Forrás: saját szerkesztés Coleman (1994) alapján

A modell három lépésben vizsgálja az összefüggést:

- Szituációs mechanizmus: a nemzeti szinten történő események, döntések hatása a lokális szinten jelen lévő aktorok viselkedésére.
- Hatásmechanizmus: a lokális szinten megjelenő interakciók, cselekvések, melyek a szituációs mechanizmus mentén alakultak.
- Transzformációs mechanizmus: lokális szinten jelen lévő aktorok viselkedésének, cselekedeteinek hatása, társadalomra hatást gyakorló kimenetele.

A modellt alapul véve egyértelmű kölcsönhatás figyelhető meg a társadalmi innováció szintjei között.

III.1.3. Társadalmi innováció indikátorai

A megvalósított társadalmi innovációs akciók legtöbbje egyedi körülmények között valósult meg, melyek leképzése természetes környezetben teljeskörűen nem lehetséges. Így az adaptálhatóság vizsgálatához olyan súlyozási- és kritériumrendszer meghatározása szükséges, melyek figyelembe veszik az eltérő területi adottságokat, és a szükségletek meghatározása által a rendelkezésre álló erőforrások kihasználására törekedve tesznek javaslatot a megvalósítás irányára. Emiatt a társadalmi innováció folyamatának különböző szinteken történő értékeléséhez indikátorok definiálása szükséges, mely által a létrehozott eredmény mérhető, és az adaptálhatóság vizsgálható. A mérhető fejlesztés változója lehet a minőség, elégedettség, elfogadás, megértés, költségcsökkentés és egyéb karakterisztikák. Kaderabkova és Saman (2013) alapján a társadalmi innováció értékelésének fő dimenziói:

- új innovációs érték,
- részvétel a társadalmi innováció folyamatában,
- kreativitás, alkalmazott technikák az új koncepció kifejlesztéséhez,
- tanulási mechanizmus és tréning,
- információgyűjtés és tudásmegosztás mechanizmusa,
- kooperáció-típusok,
- finanszírozási források.

A meghatározott dimenziók alapján a társadalmi innovációt befolyásoló indikátorok jellemzését, lehetséges támogató -és gátló tényezőit szemlélteti a 8. táblázat.

8. táblázat: Társadalmi innováció lehetséges indikátorai

Indikátor	Támogató tényező	Gátló tényező
Korábbi tevékenység	Sikeres társadalmi akciók, korábbi jó gyakorlatok	Nincs korábbi aktivitás
Stakeholderek	Elfogadás, támogatás, kapcsolatok, újra befektetés, társadalmi érzékenység, részvétel	Támogatás hiánya, sürgetés, konfliktusok
Társadalmi hozzájárulás / közreműködés	Foglalkoztatás, életkörülmények javítása, önsegélyezés, mentoring, pénzügyi stabilitás, transzparencia	Érdeklődés, bizalom hiánya a célcsoport részéről, munkaerő nem teljes kihasználása
Helyi képességek	Részvétel, támogató közeg, aktív önkormányzat, infrastruktúra, helyi szervezetek, együttműködés, pozitivitás, társadalmi érzékenység	Konfliktusok, önkormányzati támogatás hiánya, közlekedési nehézségek

Indikátor	Támogató tényező	Gátló tényező
Pénzügyi vonatkozás	Újra befektetés, hatékonyság, alternatív finanszírozási lehetőség, közösségi-, ön-, alapítványi finanszírozás, tartalékalap	Alulfinanszírozás, pályázható források -, önfenntartási képesség hiánya, túladóztatás, pénzügyi megvalósíthatóság hiánya
Jog	Támogató rendszer, Szabályozott környezet, jogi ismeretek	Akadályok, igényelhető támogatás hiánya
Kommunikáció	Aktív kommunikáció, tudásmegosztás, externalizáció, internalizáció, részvétel	Rendszertelen, hiányzó kommunikáció, csak top-down megközelítés alkalmazása
Oktatás	Mentoring, önálló tanulás, tréning	Tanulási folyamat hiánya
Alkalmazott technikák	IT, fenntartható technológia, alacsony fogyasztás, tervszerű gondolkodás	Ütemezés, idejétmúlt technológia, optimalizáció hiánya, teszt nélküli adaptáció
Elvárások	Támogató megközelítés, ésszerű elvárások	Magas elvárások támogatás nélkül, elvárások hiánya
Újszerűség	Versenyképesség, más közösségben sikeres megvalósítás	Imitáció ugyanazon feltételek megléte nélkül
Hálózatok	Együttműködés, önkéntesség, ellátási lánc, állandó vevők alkalmankénti vásárlásokkal	Versenytársak
A társadalmi innováció fókusza lehet	– hátrányos helyzet – munkanélküliség – hajléktalanság – migráció – etnikumok – egészség – család – fiataloknak szóló lehetőségek – oktatás – művészet, kultúra – eladósodás, nincstelenség – pszichoszociális sérülés – helyi/regionális fejlődés – erőszak, bűnügy – függőség – igazságszolgáltatás	

Forrás: saját szerkesztés Tohidi – Jabbari (2012), Dainiené – Dagilienė (2015), Smith et al. (2016), Dziallas, Blind (2018) és Tengqvist et al. (2022) alapján

Az indikátorok köre azok alkalmazási módja szerint tovább bontható:
Korábbi tevékenység: korábban megvalósított sikeres tevékenység az innovációt megvalósító vagy az érintett személyek által. A korábbi tapasztalatok megléte segíti a szükséges tudás kiépítési módjának meghatározását, és a kezdeti szakaszban gyakorta előforduló lehetséges hibák számának lecsökkentését. Korábbi tevékenység lehet például start-up tevékenységben való részvétel, önkéntesség, civil szervezetek tevékenységében való részvétel, CSR tevékenységben való részvétel vagy konkrét megvalósított innovációs tevékenységben való részvétel (Unceta et al., 2016).
Stakeholderek: a társadalmi innováció megvalósítási folyamatának érintettjei, minden személy, szervezet, közösség, akik valamilyen formában megjelennek az egyes fázisokban. A támogatásuk hiánya vagy a közvetlen ellenállás a társadalmi innováció megvalósulását is hátráltatja, így elengedhetetlen az érintettek bevonása a folyamatba, valamint nyitottság, innovatív szemléletmód, empátia és türelem szükséges a folyamat lefolytatásához (Bund et al., 2015, Cunha – Benneworth, 2020, Terstriep et al., 2022).

Társadalmi hozzájárulás, közreműködés: A megvalósított társadalmi innovációk kiterjesztésével azok hatása nem csak a szűk környezetben, hanem a társadalom egészére hatással vannak. Az életkörülmények javítását célzó intézkedések elfogadása és hozzájárulás a folyamathoz szükséges a hatékony megvalósítás érdekében. A társadalmi innováció eredményén felül a megvalósítás folyamata során is már társadalmi érték jön létre a folyamatba bevont munkaerő foglalkoztatása, oktatása révén, valamint a kialakított kapcsolatok, hálózatok által (Cunha – Benneworth, 2020).
Helyi képességek: mikro és mezo szinten az innovációs gyakorlat megvalósulása leggyakrabban a régióra, településre vagy településen belüli kisközösségre van hatással. Ahhoz, hogy a folyamat megvalósítása és eredménye hatásos legyen, szükséges a helyi adottságok figyelembevétele, a rendelkezésre álló helyi erőforrások kiaknázása és a korlátozó tényezők figyelembevétele. Település szinten az önkormányzat támogató hozzáállása nélkül az egyének nem fognak a folyamat mellé állni, így az állampolgárok részvétele mellett az önkormányzati részvétel és esetleges támogatási, befektetési lehetőség is figyelembe veendő. Emellett a meglévő infrastruktúra kiépítettsége is befolyásoló erővel bír, olyan tevékenység megvalósítását célszerű eszközölni, melyhez az infrastruktúra kiépítettsége megfelelő, és nem korlátozó tényezőként jelenik meg (Moulaert et al., 2005, Cunha – Benneworth, 2020).
Pénzügyi vonatkozás: a társadalmi innováció finanszírozásának kérdése kritikus pont a tervezés és megvalósítás folyamán. Kis közösségben történő innovatív tevékenység során a közösségi hozzájárulás és a települési szintű finanszírozási lehetőségek számbavétele mellett az állami szektor társadalmi innovációba történő befektetési lehetőségeit, pályázati forrásokat, gazdasági szervezetek befektetési lehetőségeit is vizsgálni kell. Pályázati és egyéb, akár határokon átívelő támogatási formák felkutatása mellett az önfinanszírozás különböző lehetőségei is adottak. Amennyiben egyéb tevékenységet végző szervezet, személy az innovátor, megfontolandó a társadalmi innováció finanszírozása egyéb tevékenységből származó bevételi forrás bevonásával is. A hosszútávú fenntarthatóság érdekében emellett vizsgálni szükséges a pénzügyi fenntarthatóságot is, szükséges a folyamat elindítása és az innovációs gyakorlat bevezetése után is a megfelelő támogatási források megtalálása, illetve fenntartása (Bund et al., 2015, Dainiené – Dagiliené, 2016, Galatti – Baruque-Ramos, 2022).
Jog: megfelelő jogszabályi ismeretek és transzparencia nélkül a támogatások igénylése nehézkes és anyagi vonzata magas lesz. Amennyiben a megvalósítás során civil szervezet, szociális szövetkezet vagy egyéb jogi személyiséggel rendelkező szervezet részt vesz, a bevonáshoz szükséges jogszabályi vonatkozások és elszámoltathatósággal kapcsolatos ismeretek is meghatározók (Krev et al., 2014, Dainiené – Dagiliené, 2016).
Kommunikáció: a tudásmegosztás alapja. A kommunikáció megvalósítása történhet személyesen vagy IKT eszközök használatával, a fő meghatározója a rendszeresség. Fontos a kétoldali kommunikáció megléte, melybe a megvalósító és minden érintett beletartozik, a top-down megközelítés bottom-up nélkül az igényekre való nem megfelelő reagálást vonhatja maga után, melynek eredményeként a szükséges részvétel nem lesz biztosított, míg a tisztán bottom-up megközelítés támogatás hiányát eredményezheti, ezáltal a két megközelítést ötvöző hibrid megvalósítás a folyamat minden szakaszában kiemelt jelentőségű. Emellett szükséges figyelmet fordítani a kommunikációs szempontból hátrányos helyzetben lévő személyek integrációjára a társadalmi innováció folyamata során (Bund et al., 2015).
Oktatás: a tanulás a társadalmi innováció folyamatának minden lépése során jelen van. Tudásmegosztás történik a megvalósítók és az érintettek között, az információk cseréje során és minden lehetséges kontextusban. A kezdeti szakaszokban a tudás kiterjesztése, átadása szükséges ahhoz, hogy a szükségletekhez kapcsolódó ismeretek megszerezhetők és a

folyamatba integrálhatók legyenek. A megvalósítás során kiemelt jelentőségű az internalizáció, a tudás belsővé tétele, meggyökereztetése az érintettekkel, mely a hosszútávú fenntarthatóság nélkülözhetetlen eleme, valamint az externalizáció, a tudás kiterjesztése, mely által a folyamat eltérő területeken történő adaptálása, kiterjesztése is megvalósulhat. A tudás hiánya a teljes folyamat során az egyik legmeghatározóbb kockázati tényező lehet (Krlev et al., 2014, Galatti – Baruque-Ramos, 2022).
Alkalmazott technikák: a megfelelő infrastruktúra megléte mellett szükséges a folyamat során használt eszközök, alkalmazott technikák, technológiák hatásának, fenntarthatóságának és optimális működésének vizsgálata. A megvalósításhoz az emberi tényező mellett gyakorta gépek, berendezések és egyéb eszközök használata is szükséges, így az alkalmazásukhoz szükséges tudás megléte, valamint az alkalmazás hatásának vizsgálata elengedhetetlen a sikerességhez (Kleverbeck et al., 2019).
Elvárások: a társadalmi innováció folyamatához és a gyakorlat megvalósításához kapcsolatosan is születhetnek elvárások az érintettek részéről. Az elvárások egy része a szabályozási környezetből, az igénybe vett támogatások, pályázatok által elvárt indikátorokból adódik, mint fenntartási idő, foglalkoztatás, hasznosulási arány, azonban az elvárások másik része a társadalmi innováció eredményét használók felől érkezik, mely a konkrét alkalmazhatósághoz és a jóllét növeléséhez kapcsolódik. Amennyiben a társadalmi innovációs gyakorlat nem éri el a közösség által elvárt szintet, nem lesz hosszú távon fenntartható (Krlev et al., 2014, Dainiené – Dagiliené, 2016).
Újszerűség: új vagy újszerű gyakorlat megvalósítása történik abban az esetben, amennyiben az adott tevékenység máshol még nem valósult meg, vagy megvalósult, de eltérő helyszínen. Így az újszerű alkalmazhatósághoz a társadalmi innováció jellegéből és egyediségéből adódóan szükségszerű ugyanazon feltételek megléte, melyek a már korábban megvalósított gyakorlat során is rendelkezésre álltak. Amennyiben ugyanazon körülmények nem állnak rendelkezésre, szükséges vizsgálni, milyen egyéb feltételek teljesülése esetén, esetleg a gyakorlat bizonyos mértékű módosításával az új körülmények mentén sikeres lesz-e a megvalósítás (Krlev et al., 2014).
Hálózatok: a társadalmi innovációs tevékenység megvalósítási folyamata során különböző típusú kapcsolatok alakulnak ki, melyek hálózattá fejlődése segíti a hosszútávú fenntarthatóságot és a tudásmegosztást. Hálózatok kialakulása lehetséges az ellátási láncban, mely nem csak a közvetlen beszállítót és a vevőt foglalja magába, a teljes lánc vizsgálata és a kapcsolat fenntartása a nem közvetlen érintettekkel is meghatározó lehet a további partneri kapcsolatok kialakítása során. Emellett a közösség is hálózattá fejleszthető, melyben részt vesznek a kisközösség, település lakói, ahol az innovációs tevékenység megvalósítása történik, valamint a szervezetek, akik érintettek a megvalósításban. Ez által egy kiterjedt ismeretségi kör alakul ki, mely a további megvalósítandó tevékenységekhez értékes tudást halmoz fel, mely egy közösségi tudástárban rögzíthető (Krlev et al., 2014, Bund et al., 2015, Terstriep et al., 2022).

III.1.4. A társadalmi innováció sikertényezői

Az eltérő megközelítésű társadalmi innovációkhoz számos sikertényező kapcsolható, melyek a jóllét növelését biztosítják a folyamat sikerességén keresztül (Rockart, 1979, Yildıirim – Askun, 2017). A sikertényezők szempontjából történő megközelítés lehetőséget ad a folyamatban megjelenő kritikus döntési pontok fókuszba állítására, ugyanis a célok elérése nagymértékben függ a sikertényezők megfelelően elvégzett értékelésén (Anand et al., 2009). A társadalmi innováció folyamatában résztvevő, döntéseket befolyásoló tényezők köre széles skálán mozog, és nem egységes súllyal vannak jelen (Estensoro, 2015). Egy innovátor számára fontos, hogy támogassák a kezdeményezését, és az érintettek bevonásával

társadalmilag hasznos utat járjon be a kezdeményezés és szükségleteket kielégítő eredmény jöjjön létre, így az elköteleződéshez és participációhoz kapcsolódó tényezők erőteljesebben vannak jelen. Egy település, közösség számára a fejlesztendő területek adottak, és a közösség hajlandó és képes részt venni a kezdeményezésekben, de sokszor hiányoznak a megvalósításhoz vagy hosszútávú fenntartáshoz szükséges pénzügyi és nem pénzügyi erőforrások. Egy szervezet rendelkezhet a szükséges erőforrásokkal, és vállalati társadalmi innovációs tevékenységük révén az érintetti kört és szükségleteiket is hamar felmérhetik, azonban a fenntarthatóság, hosszútávú elköteleződés egy akció iránt nehézkes lehet ebben a formában. Az önkormányzatok részéről a tapasztalat, együttműködés és kommunikáció sokszor adott, valamint a kapcsolataikból, hálózatokból nyert ismereteket is hasznosítani tudják a saját területükön megvalósítandó kezdeményezések során, azonban a pénzügyi erőforrások megléte és egy innovátor személyiség, aki összefogja a kezdeményezést, nem minden esetben áll rendelkezésre. Alapítványok esetén a tapasztalat, korábbi akciókból származó tudás, megfelelő kezdeményező személy és a szükségletek feltérképezésének képessége általában rendelkezésre áll, de a fenntarthatóság, pénzügyi és nem pénzügyi erőforrások megléte legtöbbször külső forrásokon alapul, mely a fenntarthatóságot is megnehezíti. Feltételezhető tehát, hogy az eltérő érintettségi szinten lévő megvalósítók esetén más-más tényező játszik kiemelt szerepet az innovációs tevékenység meghatározása és véghezvitele során. Annak érdekében, hogy hosszú távon fenntartható társadalmi innovációs tevékenység kerüljön megvalósításra, ahol a folyamat előrehaladása során biztosítható az önfenntartóvá válás kidolgozása és a résztvevők elköteleződésének fenntartása is, szükséges ismerni és mérni a megvalósítók által kritikusnak tartott sikertényezők meglétét és fejlesztési lehetőségeit. A szakirodalom feldolgozása során 15 főbb sikertényezőt azonosítottam:

- Együttműködés: egyének, szervezetek és közösségek bevonása a társadalmi innováció folyamatába, segítve a felhasználható erőforrások, kapcsolatok és tudás megfelelő kiaknázását. (Buckland – Murillo, 2013, Alegre – Berbegal-Mirabent, 2016, Brandsen et al., 2016; Unceta et al. 2016, Repo – Matschoss, 2017, Vasin et al. 2017, Neumeier; 2017; Carvache et al., 2018; Wilde et al., 2018, Oeij et al., 2019, Vasconcellos Oliveira, 2021).
- Kultúra: a bizalom és az elköteleződés kialakítása az eltérő értékeket képviselő és eltérő hátterű résztvevők között a közös munka, egyetértés, együttműködés és a hosszútávú fenntarthatóság érdekében. (Bekkers et al., 2013; Veresné Somosi – Kocziszky, 2017, Dziallas– Blind, 2019; Neumeier, 2017, Vasconcellos Oliveira, 2021).
- Tapasztalat: a korábban véghezvitt sikeres akciók az innovátor vagy a résztvevők által segítik a folyamat megértését, haladását, a szükséges információk felkutatását és a már kialakított kapcsolatok igénybevételét. (Buckland – Murillo, 2013, Dainiené–Dagiliené, 2015).
- Fenntarthatóság: a hosszútávú fenntarthatóság az életminőség növeléséhez alapvető feltétel, enélkül csak egyszeri, rövidtávú akció végrehajtása történik meg, gyakorta tűzoltásként. (Buckland – Murillo, 2013, Alegre – Berbegal-Mirabent, 2016, Brandsen et al., 2016; Repo – Matschoss, 2017, Carvache et al., 2018; Wilde et al., 2018, Vasconcellos Oliveira, 2021).
- Másolhatóság: a sikeresen megvalósított társadalmi innovációs akció akkor válhat jó gyakorlattá, ha a megvalósítás folyamata – figyelembe véve az igényeket és a rendelkezésre álló erőforrásokat – ismételhető. (Buckland – Murillo, 2013, Carvache et al., 2018; Wilde et al., 2018).
- Társadalmi tanulás: tudásszerzés és megosztás az innovációs tevékenység minden lépése során, mely ismeretek elsajátítása és alkalmazása elengedhetetlen a

hosszútávú fenntarthatóság, kiterjeszthetőség és együtt munkálkodás érdekében. (Bekkers el al., 2013; Dobele, 2015; Unceta et al. 2016, Repo – Matschoss, 2017, Vasin et al. 2017; Neumeier, 2017; Carvache et al., 2018; Rodriguez et al., 2018, Dziallas– Blind, 2019).

- Pénzügyi erőforrások: az egyik legkritikusabb tényező, mely a folyamat minden fázisában nélkülözhetetlen, így több forrás kombinált igénybevétele célszerű, majd a fokozatos önfinanszírozóvá válás a hosszútávú fenntarthatóságért. (Alegre – Berbegal-Mirabent, 2016, Neumeier, 2017; Repo – Matschoss, 2017, Wilde et al., 2018, Dziallas– Blind, 2019; Oeij et al., 2019).
- Kommunikáció: a tudásmegosztás egy eszköze, melyhez minden érintett bevonása szükséges az igények és elvárások kommunikálása, a folyamat haladása és a várható eredmények közlése során, így mind a horizontális és vertikális megközelítés is elengedhetetlen. (Buckland – Murillo, 2013, Neumeier, 2017).
- Nem pénzügyi erőforrások: a pénzügyi erőforrások szükségessége mellett fel kell tárni a folyamathoz szükséges egyéb erőforrások meglétét és beszerzési, felhasználási lehetőségét, beleértve a humán -, természeti -, technológiai erőforrásokat, helyi sajátosságokat és a szükséges tudást is. (Repo – Matschoss, 2017, Wilde et al., 2018, Dziallas– Blind, 2019).
- Vezető, innovátor: személy, csoport vagy szervezet, aki segít összefogni a folyamatot, bevonva és ösztönözve a résztvevőket a folyamatban való lépésről-lépésre haladásra az életminőségük javítása érdekében. (Bekkers et al., 2013; Dobele, 2015; Rodriguez et al., 2018; Wilde et al., 2018, Oeij et al., 2019, Vasconcellos Oliveira, 2021).
- Infrastruktúra: a helyi sajátosságok figyelembevétele az innovációs folyamat során elengedhetetlen, a fejlettség mértéke meghatározó lehet az innovációs tevékenység kiválasztása és fenntarthatósága során, valamint az infrastruktúrában bekövetkező változások érintettjeinek elvárásai is vizsgálandó kérdés a megfelelő akció kiválasztásakor (Bekkers et al., 2013; Brandsen et al., 2016, Vasin et al. 2017, Oeij et al., 2019).
- Alkalmazott módszerek: a folyamat során alkalmazott eszközök, technikák és technológiák elemzése a hatásuk és fenntarthatóságuk meghatározása érdekében és a működtetésükhöz szükséges tudás megléte szempontjából kritikus (Buckland – Murillo, 2013, Rodriguez et al., 2018).
- Elvárások: az elvárások egy része a szabályozó környezetből ered, olyan előírásokat támasztva a megvalósítók felé, melyek vonatkozhatnak a fenntartási időre, munkavállalók számára vagy a kihasználás mértékére; míg a másik része a résztvevők elvárása az alkalmazhatósággal és a jóllét növelésével kapcsolatosan, így az elvárások meg nem értése vagy nem megfelelő szinten való teljesítése a hosszútávú fenntarthatóságot korlátozza (Bekkers et al., 2013, Rodriguez et al., 2018).
- Újszerűség: új vagy újszerű gyakorlat megvalósítására akkor kerül sor, amikor az innovációs tevékenység korábban még nem valósult meg a kiválasztott helyszínen, közegben, így jó gyakorlat implementálása során a módosító körülmények feltárása is szükséges (Bekkers et al., 2013; Wilde et al., 2018).
- Hálózatok: a társadalmi innovációs tevékenység megvalósítása során különböző típusú kapcsolatok jönnek létre, ezek hálózattá alakulása támogatja a hosszútávú fenntarthatóságot, kiterjeszthetőséget és a tudásmegosztást (Alegre – Berbegal-Mirabent, 2016, Brandsen et al., 2016; Neumeier, 2017; Vasin et al. 2017, Veresné Somosi – Kocziszky, 2017, Wilde et al., 2018, Dziallas – Blind, 2019).

Néhány mű esetén említésre kerültek egyéb tényezők is, melyek a társadalmi innovációs folyamat sikerességét befolyásolják, mint elköteleződés, megfelelő jogi háttér, mérhetőség stb., mely tényezők szorosan kapcsolódnak a listába került 15 tényezővel, azonban ezen tényezők nem egységesen tekinthetők a teljes folyamatra nézve előre meghatározottan elvárt értéknek, valamint nem általánosan elvárt tényezőkként jelentek meg, így jelen felsorolás ezeket nem tartalmazza.
A hivatkozott publikációk esetében legalább kettő sikertényező vizsgálatra került, azonban a legtöbb szerző több, 5-8 sikertényező mentén végzett elemzéseket, alátámasztva a szakirodalom feldolgozás során szemléltetett sorrendet. A legtöbb szerző az együttműködést jelölte meg kritikus tényezőnek, mely valóban elengedhetetlen feltétele a sikeres megvalósításnak és a hosszútávú fenntarthatóságnak, azonban a bizalom hiánya sokszor akadályozza ennek meglétét (Vilmányi – Hetesi, 2017). Emellett a fenntarthatóság, társadalmi tanulás és hálózatok előfordulása volt magas, melyek szerves részei a társadalmi innováció folyamatának. Legkevésbé a tapasztalat, kommunikáció, alkalmazott módszerek, elvárások és újszerűség kerültek a fókuszba, melyből a kommunikáció kirívónak tekinthető a nagyobb mértékben citált tényezőkhöz való kapcsolódása okán, míg a tapasztalat, módszerek és elvárások alacsonyabb szinten történő megjelenése elfogadhatónak tekinthető a megvalósítási folyamat során.
A sikertényezők különböző súllyal jelennek meg a társadalmi innováció folyamatának egyes szintjein, tehát priorizálásuk nem lehet konstans, az idő, a környezet, a jelenlegi szituáció és számtalan egyéb tényező befolyásolja a megvalósítandó folyamatot (Jooste –Vlok, 2015). A társadalmi innovációs akció implementálása változást eredményez a megszokott gyakorlatokban, mely az egész közösségre hatást gyakorol. Emiatt a megvalósítandó akció kiválasztása során a meglévő és a folyamat során kialakuló kritikus tényezők figyelembevétele szükséges. A tényezők értékelése történhet a folyamat egészére tekintettel, valamint az egyes fázisok során, meghatározva azok fontosságát (Kolk – Lenfant, 2015). Vannak tényezők, melyek a teljes folyamatra hatást gyakorolnak, és hiányuk a megvalósítást veszélyezteti, más tényezők a folyamat kezdetén vagy épp a fenntartás fázisában elengedhetetlenek. Emiatt a tényezők értékelése a folyamat állandó része, egyfajta számbavétel, ahol a rendelkezésre álló és a szükséges, valamint elvárt tényezők kerülnek összehasonlításra.
A társadalmi innovációs tevékenység megvalósítása változást jelent az érintettek életében, és bár ez pozitív, életminőség javító célzatú, fontos, hogy ezt minden érintett tudja és magáénak érezze, így a kritikusnak vélt tényezők, erőforrások megléte és közös alkalmazása a siker egyik kulcsa.

III.1.5. Társadalmi innovációs jó gyakorlatok értékelése

A társadalmi innováció folyamatában szerepet játszó indikátorok meghatározásával párhuzamosan szükséges elvégezni az ismert már megvalósított társadalmi innovációs akciók értékelését. A jó gyakorlatok jellemzőinek és megvalósítási keretfeltételeinek feltárása alapot adhat az adaptálhatóság, illetve a fennálló módosító tényezők vizsgálatához. Ezen felül a jó gyakorlatok vizsgálata a tudásmegosztást is elősegíti, az ismételhetőség és adaptálhatóság, mint a jó gyakorlat meglétének egyik alapfeltétele, nehezen kivitelezhető a megfelelő dokumentáció nélkül. A jó gyakorlatok leírása során fontos minden olyan elem figyelembevétele, mely valamilyen mértékben hatással volt a folyamatra. Így minden olyan indikátorhoz kapcsolható tényező meghatározása szükséges, melyek megléte vagy hiánya sikerkritériumként vagy hibatényezőként lehet jelen a folyamat során (Katonáné Kovács et al., 2017).

A társadalmi innovációs jó gyakorlatok jellemzésére használható dokumentációt szemlélet a 9. táblázat.

9. táblázat: Társadalmi innovációs jó gyakorlatok leírása

Elem	Meghatározás
Dokumentációra vonatkozó elemek	
Cím	A jó gyakorlat leírására használható rövid, tömör megfogalmazás
Dokumentum típus	A jó gyakorlat meghatározására használt forma, például tájékoztató nyomtatvány, esettanulmány, kézikönyv, irányelv, adatlap, napló, jegyzőkönyv, emlékeztető stb.
Dátum	A megvalósulás és dokumentálás idejének, időtartamának meghatározása
Szerző	A jó gyakorlathoz kapcsolódó dokumentáció készítője és elérhetősége
Célközönség	Kiknek íródott a dokumentum.
Célkitűzés	A dokumentáció szándéka, célja.
Megvalósított akcióra vonatkozó elemek	
Lokáció/területi lefedettség	A jó gyakorlat földrajzi kiterjedtsége (ország, régió, megye, kerület, város, község, kisközösség).
Bemutatás	Kiinduló szituáció bemutatása, megoldásra váró kihívás leírása, alkalmazott jó gyakorlat összefoglalása, időbeli ütemezésének felvázolása.
Stakeholderek és partnerek	A jó gyakorlat célcsoportjának felhasználóinak meghatározása. A jó gyakorlatba bevont partnerek, intézmények, társulások leírása és részvételük okának meghatározása.
Infrastruktúra, erőforrások	Kiépített infrastruktúra, informatikai ellátottság, anyagi, tárgyi és humán erőforrás szükségessége.
Módszertani megközelítés	Milyen módszertani alkalmazások történtek a kiinduló állapotból a sikeres kimenetel megvalósításáig. A konkrét folyamat leírása.
Validáció	Visszajelzés a jó gyakorlattal szemben támasztott igényeknek való megfelelésről. Az érdekelt felekkel történő validáció folyamatának leírása.
Hatás	A jó gyakorlat megvalósítása által kifejtett pozitív (és negatív) hatások leírása. Életminőségben okozott eltérő vagy egyetemleges hatások.
Innováció és sikertényezők	A sikeres megvalósításhoz szükséges feltételek meghatározása (intézményi, gazdasági, szociális és környezeti).
Korlátok	Nehézségek, melyek a megvalósítás során felmerülhetnek, ezek kezelési lehetőségei, a megvalósítást akadályozó tényezők.
Tanulság	A jó gyakorlat fő üzenete, az általa megszerezhető tudás leírása.
Fenntarthatóság	A jó gyakorlat hosszútávú fenntarthatóságához szükséges tényezők meghatározása. Amennyiben releváns, hosszútávú költségvonzat

Elem	Meghatározás
	meghatározása és a költséghatékonyság feltüntetése, például szervezeti, társadalmi, gazdasági és környezeti haszon összehasonlítása a felmerült költségekkel.
Ismételhetőség	A jó gyakorlat kiterjesztésének lehetőségei, adaptálhatósága, a szükséges feltételek meghatározása.
Konklúzió	A jó gyakorlat hatásának és hasznosságának összefoglalása, alátámasztó dokumentáció.
Kontakt	Információkat biztosító személy elérhetősége.
Kapcsolódó források	Kapcsolódó információk elérhetősége, weboldal, fizikai cím, dokumentációk fellelhetősége.

Forrás: saját szerkesztés Colchester – Chao (2014) és Raveloson – Rajoelison (2014) alapján

A jó gyakorlatok dokumentálása elősegíti azok tipizálásának megvalósítását. A jó gyakorlatok típusainak meghatározása és jellemzése különféle tényezők mentén lehetséges, minél több és részletesebb kategória meghatározása történik, annál pontosabban lehet a döntéstámogatás során a szükséges információkat összegyűjteni és a súlyokat meghatározni az egyes tényezők között.

III.1.6. Probléma-orientáció

A megközelítések alapján elmondható, hogy a társadalmi innovációval való foglalkozás, annak vizsgálati kérdése a rosszul strukturált problémák közé tartozik.
A probléma a jelenlegi és a kívánt állapot közötti eltérésként definiálható (Evans, 1991). Ez a különbség lehet pozitív, negatív vagy ismeretlen mértékű (Basadur et al., 1994). Pozitív eltérés jelentkezik, ha lehetőség nyílik a jelenlegi állapot javítására, míg negatív akkor fordul elő, ha csökken a minőség. Az ismeretlen különbség gyakran a jelenlegi állapot jelentős mértékű változásából származik.
Simon (1960) háromféle problémát azonosított: jól strukturált, félig strukturált és rosszul strukturált. A jól strukturált problémák komplett információhalmazzal szolgálnak, és jellemzően ismétlődők vagy rutinszerűek. Egy jól strukturált probléma esetén a célok egyértelműek és a megvalósítható alternatív megoldások gyakran kézenfekvők.
A rosszul strukturált problémák általában összetettek, nem rutinszerűek és nehéz meghatározni őket. A lehetséges alternatív megoldások, a problémamegoldáshoz kapcsolódó célkitűzések, valamint a döntéshozók és érintettek gyakran nem ismertek. A probléma modellezéséhez szükséges adatok általában nem állnak rendelkezésre. Ackoff (1979) ezt a fajta problémát "összevisszaságnak" nevezte, azaz változó problémák komplex rendszerét tartalmazó dinamikus szituációnak.
A rosszul strukturált problémák a legnehezebben kifejezésre juttathatók. Gyakran nincs egy helyes meghatározás, bár egyes formulák jobban láttatják a problémát, segítve a hatékonyabb megoldást. Ezenkívül az érintetteknek olyan probléma-megfogalmazást kell találniuk, amely motiválja őket a megoldásra. Rosenheadm (1996) felismerte a problémamegoldási módszerek szükségességét, amelyek kiegészítik a hagyományosnak tekinthető operációkutatást a rosszul strukturált problémák megoldásához. Evans (1991) szerint nagyfokú kreativitás szükséges ezen problémák kezeléséhez, míg Pidd (1988) az újszerűséget fogalmazta meg, mint a probléma strukturálásához szükséges elem.

Néhány kutatás tanulmányozta a kevéssé hatékony strukturálásnak a problémamegoldásra gyakorolt hatását. Ezen hatások közül számos a társadalmi innovációt is érinti, úgymint a nem megfelelő probléma megoldása (Mitroff – Featheringham, 1974), a túl szűken meghatározott probléma, ezáltal korlátozva az alternatívák számát (Watson, 1976), a gyökér okok helyett csak a tünetek megszüntetése, az irracionális választási magatartás (Tversky – Kahneman, 1974); valamint a problémák kapcsolódásai.
A társadalmi innováció támogathatóságának kérdéskörében fontos tényező a probléma meghatározása. Más-más eljárást igényelnek a jól és a rosszul strukturált problémák, így a társadalmi innováció folyamata során alkalmazott döntéstámogatási módszerek kiválasztása során fontos figyelembe venni a rosszul strukturált problémakörből adódó jellemzőket, és beépíteni őket a folyamatba.

III.2. Társadalmi tanulás

A fejezetben a társadalmi tanulás meghatározásához, értelmezéséhez és jellemzéséhez szükséges szakirodalmi hátteret foglalom össze. Ezek egy részének publikálására lehetőségem volt Metszősy (2021c) tanulmányban, így a fejezet ezeket felhasználva épül fel.
A társadalmi innováció szoros kapcsolatban áll a társadalmi tanulás jelenségével (Jessop et al., 2013, Havas – Molnár, 2020, Bartels (2022), melyet a 13. ábra szerinti kiinduló folyamatmodell is szemléltet, valamint jelentősége az indikátorok és tényezők vizsgálata során is kirajzolódott. A tanulási folyamat nem csak eredményként jelenik meg a társadalmi innováció folyamatában, hanem az innovációs folyamatok előmozdítójaként tekinthető (Vilmányi, 2004). Ezen kapcsolat megértéséhez szükséges a társadalmi tanulás lényegi elemeinek vizsgálata.
A társadalmi tanulás olyan folyamatnak tekinthető, melynek során változás következik be a megértésben, a probléma kezelésében (Cools – Oosterlynck, 2020). A változás szükségszerűen túlmutat az egyénen, mivel a folyamat társadalmi szinten, valamilyen gyakorlati közösségben játszódik le különböző társadalmi interakciókon keresztül (Wenger 1998). A társadalmi tanulás tehát kifejezhető a társadalmi változás folyamatával is (Zabaniotou, 2020, Novak, 2021), melyben az egyének és a társadalom egésze úgy tanul egymástól, hogy azt a szélesebb társadalmi-ökológiai rendszerben hasznosítani tudják. Ezáltal a tanulás fő módszere a társadalomban zajló interakciókat, a tanulás eredménye pedig a társadalom valamilyen szintű megváltozását adja. A tanulás célja az eddig nem ismert tudás megszerzése, mely új kapacitásokat eredményez, ami képessé teszi a közösséget olyan cselekvésre, mellyel eredményeket érhetnek el. A társadalmi tanulás során tartalmát tekintve háromféle tudás bővítésére lehet szükség (Nemes – Varga, 2015):

- Kognitív tudás: megtanulható elméleti jellegű ismeret (pl. szabályozások, jogszabályi környezet).
- Gyakorlati tudás: gyakorlatban megtanulható képességek, készségek, amik segítenek az elméleti elképzelés gyakorlati megvalósításához.
- Szituatív tudás: társadalmi kapcsolatokkal, hálózatokkal kapcsolatos tudás (kapcsolatrendszer, illetve annak ismerete, hogy kihez érdemes fordulni az együttműködés során).

Mindhárom tudásban előre kell lépni ahhoz, hogy a társadalmi tanulás megvalósulhasson.

Az innovációnak előfeltétele a tanulás, a különböző típusú tudások összehangolt fejlesztése (Moulaert et al., 2014). Emellett a társadalmi innováció folyamatának következménye, eredménye is társadalmi tanulás, ami képessé teszi a közösséget valamire, amire azelőtt nem volt képes (Seyfang – Hexaltine, 2012). A társadalmi tanulás elemeinek összefoglaló keretrendszerét mutatja be a 10. táblázat.

10. táblázat: Társadalmi tanulás keretrendszere

Tanulás fajtája	Kognitív
	Belső, személyes, érzelmi
	Kapcsolati
	Stratégiai, politikai
Tanulási környezet	Intézményi oktatási program
	Virtuális tanulás
	Személyes részvételen alapuló
Tanulási módszer	Tudásazonosítás
	Tapasztalati tanulás
	Imitáció
	Kollektív kísérlet
	Reflexív tanulás
Társadalmi tanulás eredménye	Felfogásbeli változás
	Társadalmi kapcsolatok minőségének és jellemzőinek változása
	Empowerment
	Magatartásbeli változás
	Cselekvési stratégiák
Tágabb társadalmi tanulás támogatása	Változás a társadalmi világképben és értékekben
	Normák és intézményrendszerek változása
	Módszerek megváltoztatása (viselkedés és gyakorlat)
	Társadalmi kultúra változása
	Új kapacitások

Forrás: saját szerkesztés Bandura (1977), Reed et al. (2010) és Alyoubi (2015) alapján

A társadalmi tanulás során megvalósuló tudásbővítés különböző tanulási formák, szereplők, környezet, módszerek eredménye. A keretrendszer egyes elemeinek összefoglalása a következőképpen lehetséges:
A tanulás fajtája mutatja meg azt a törekvést, ami a cél eléréséhez szükséges. Alapvetően négy tanulási forma különböztethető meg.

- Kognitív tanulás: speciális tudás megszerzése, mely szükséges a kapcsolódó tevékenység megvalósításához és a megfelelő minőségű döntések meghozatalához.

Alkalmazása a folyamat kezdeti szakaszában szükséges a szakmailag megalapozott cselekvések véghezviteléhez (Lan et al., 2017).

- Belső, személyes, érzelmi tanulás: személyes fejlődés, változás annak érdekében, hogy az újonnan tanult ismeretek meggyökereztethetők legyenek. A folyamatban résztvevő személyek esetén gyakorta konkrét megfogalmazás nélkül lejátszódik a belső tanulási folyamat. Hosszútávú eredményeket inkrementális változás esetén eredményez, a radikális ütemben történő fejlődés a tanulás iránti érzelmi ellentétet válthat ki (Sterelny, 2016).
- Kapcsolati tanulás: a társadalmi kapcsolatok, új együttműködések kiépítése szükségszerűvé teszi a kapcsolat által létrehozott új értékek befogadását, reagálást a változásokra. A kialakult kapcsolati hálóban rejlő lehetőségek kiaknázása érdekében szükségszerű a háló elemeivel való folyamatos kapcsolattartás. Emellett a kooperáció, a közös döntések meghozatalának képessége, az egymással történő kommunikáció is tanulást igényel (Zabaniotou, 2020).
- Stratégiai/politikai tanulás: a társadalmi tanulás folyamatának eredményeként az új tudás megszerzése nem csak a folyamatban résztvevők sajátja, szükséges annak kiterjesztése és felhasználása a társadalmi változások létrehozása érdekében. Ehhez megfelelő stratégiai partnerségek kialakítása szükséges, illetve képesség arra, hogy a tanulás megvalósítása általi hatás kiterjeszthető legyen. A stratégiai tanulás kulcsfontosságú elem a különböző szintek közötti átjárhatóság és tudásmegosztás érdekében (Pahl-Wostl, 2009).

A tanulási környezet az interakció helyszíne, ahol az új tudás elsajátításra kerül, és ahol új kapcsolatok jönnek létre.

- Intézményi oktatási program: kurzusok, tréningek a szükséges szakmai ismeretek elsajátítása érdekében. Az ismeretek elsajátítása tapasztalt oktató, mentor, coach segítségével történik, aki koordinálja a szükséges tudás megszerzéséhez kapcsolódó ismeretszerzési metódusokat, saját tudásának, tapasztalatainak megosztásával támogatja az ismeretszerzést (Cilliers, 2021).
- Virtuális tanulás: az infokommunikációs eszközök fejlődésének következtében a kapcsolattartás, oktatás, közös munka már nem minden esetben igényel személyes jelenlétet, a szükséges interakciók, tudásátadás, közös munka számos platform segítségével megvalósítható. A virtuális oktatási elemek lokálisan függetlenek, alapismeretszerzés esetén nem igényelnek speciális eszközöket, így szélesebb körben biztosítanak hozzáférést az új tudás megszerzéséhez (Medema et al, 2014).
- Személyes részvételen alapuló tanulás: olyan helyek, események, melyek elősegítik a tudásátadást. Konferenciák, workshopok, közös projektek megvalósítása, tudás és tapasztalat megosztása a közös munka során. A kreativitás kibontakoztatására, új ötletek felvázolására alkalmas terep (Wolfram, 2017).

A tanulási módszer határozza meg a tudás elsajátításának formáját.

- Tudásazonosítás: internalizálás. A gyakorlati tapasztalatok alapján az elméleti tudás kialakítása. Alkalmazása célszerű már ismert, alkalmazott technikák leírására, vagy kísérleti jellegű tapasztalás, újonnan szerzett élmények, tudás keretbe foglalására (Bartels, 2022).
- Tapasztalati tanulás: élmények, tapasztalások, melyek átalakítják a gondolkodást. A tudásszintet módosíthatják olyan új ismeretek, melyek megtörtént eseményeken, cselekvési változatok megvalósításán alapulnak (Bartels, 2022).
- Imitáció: megfigyelésen alapuló tanulás, mely során a tudás birtokában lévő személy cselekvése, viselkedési módozatai kerülnek megfigyelésre és elsajátításra (Howaldt – Schwarz, 2010).

- Kollektív kísérlet: lehetséges alternatívák mintán történő tesztelése, megvalósítása, mely lehetőséget ad a tapasztalásra. A mintából történő következtetés során lehetőség adódik a sokaságra vonatkozó információ részleges feltárására, így a mezo szinten megjelenő tudás kiterjeszthetővé válik makro szintre is (Pahl-Wostl, 2007).
- Reflexív tanulás: a tanulás sajátosságaival, a tanulási szituációval kapcsolatos tudás kiterjesztése, törekvés az objektív valóság megismerésére az észlelt valósággal szemben. Az észlelést befolyásolja a személy saját tudásának szintje, kialakított elképzelései, hite, nézetei, és sok egyéb tényező, melyek hátráltatják az objektív valóság megismerésének lehetőségét, így a tanulási forma elsődleges fontosságú az elképzelés és a tényadatok közötti különbségek feltárásában (Pedynowski, 2003).

A társadalmi tanulás szereplői, kezdeményezői olyan vezető egyéniségek, akik megvalósítják az összefogást a tanulásban résztvevő egyének, csoportok között. A tanulási folyamatban hagyományos értelemben vannak tanulók és oktatók, mely az intézményi oktatási program keretében jelenik meg, azonban a személyes részvételen alapuló tanulás és a virtuális tanulási formák esetén gyakoribb, hogy mindenki mindkét szerepben jelen van. Rajtuk kívül a trénerek, befektetők, tanácsadók stb. szintén részesei a folyamatnak.
Társadalmi tanulás eredménye a változás, mely túlmutat az egyénen, így hatása szélesebb társadalmi körben érezhető.

- Felfogásbeli változás: a társadalmi tanulás elsődleges eredménye, melyből a definíció következik. A tanulási folyamat során szerzett tapasztalatok változást eredményeznek az attitűdökben, értékítéletben és a világnézetben, mely szükségszerű a hosszútávú változási folyamat véghezviteléhez és az eredmények meggyökereztetéséhez (Zabaniotou, 2020).
- Társadalmi kapcsolatok minőségének és jellemzőinek változása: a társadalmi kapcsolatok változása, új együttműködések létrehozása a társadalmi innováció egyik jellemzője. Kooperáció, közös felelősségvállalás, összetartó közösségek létrehozása az egyediség megtartása mellett (König, 2015).
- Empowerment: önvezérelt tanulás, a hatalom, az információ, a képességek és az elismerés fontosságának összekapcsolása. A megnövelt tudásszint által a döntés minősége is javul. (Moulaert et al., 2005)
- Magatartásbeli változás: az új ismereteknek köszönhetően racionálisabbá váló viselkedés, tudatos magatartási formulák, strukturált gondolkodásmód (Bandura, 1977).
- Cselekvési stratégiák: a megvalósítandó lehetőségek kiterjesztése, az új tudás általi szélesebb látókör (Heyes, 2016).

A társadalmi tanulás folyamatának megvalósulása által nem csak az adott közösség életében következhet be változás, a tanulási folyamat és a tanulás eredménye kihatással lehet a tágabb társadalmi környezetre is. A változás által az eddigi ismeretek kibővítésre kerülnek, melyek kiegészíthetik vagy felülírhatják a korábbi tudást, így a társadalmi értékekben és a kialakult világképben is változás következik be. Ennek hatására a társadalmi normák, előírások, szabályok, vagy akár a jogi környezet is változhat, ha a változás hatása mindenkit érint. Új elfogadott viselkedési minták és módszertanok jönnek létre, így a társadalmi kultúra is változik. A társadalom passzív résztvevői az új tudás hatására aktívvá válhatnak, az új összefogások által több lehetőség adódik a korábban kapacitások hiányában meg nem valósított akciók kidolgozására és a megvalósításra.

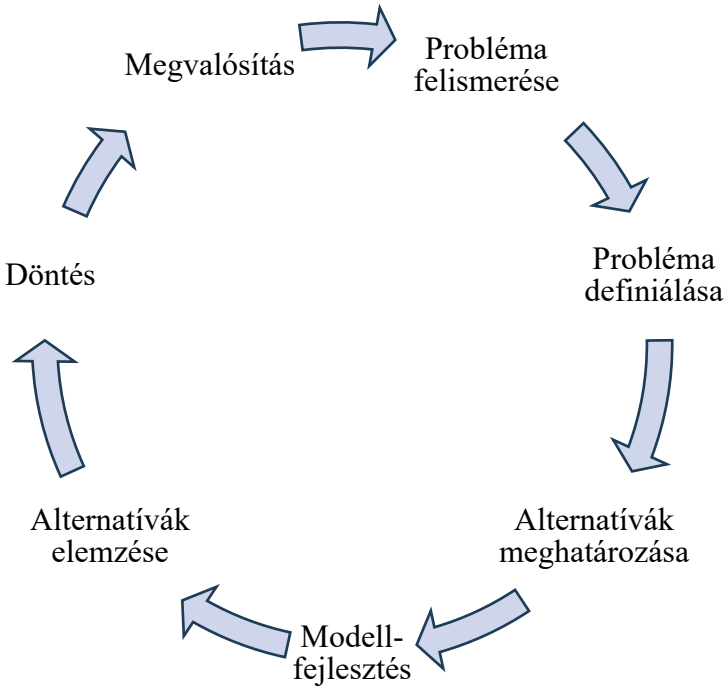
III.3. Döntéstámogatási lehetőségek

A fejezetben a döntéstámogatási lehetőségek meghatározásához, értelmezéséhez és jellemzéséhez szükséges szakirodalmi hátteret foglalom össze. Ezek egy részének

publikálására lehetőségem volt Metszősy (2021a) és Metszősy (2021c) tanulmányokban, így a fejezet ezeket felhasználva épül fel.
A döntés alternatívák azonosításának és kiválasztásának folyamata a döntéshozó értékei és preferenciái alapján (Baker et a., 2001). A folyamatban nem csak az összes lehetséges alternatíva azonosítása kulcsfontosságú, hanem a célokhoz, elvárásokhoz, értékekhez leginkább hozzájáruló alternatíva kiválasztása.

III.3.1. Döntési folyamat

A döntéshozatal a döntéshozó és az érintettek azonosításával kezdődik a meghatározások, definiált célok és kritériumok lehetséges értelmezési eltéréseiből származó nézeteltérések elkerülése okán. A résztvevők bevonását követően az általános döntéshozatali folyamat hét lépésre bontható, melyet a 15. ábra szemléltet.

15. ábra: A döntéstámogató rendszerek hagyományos döntési folyamata
Forrás: saját szerkesztés Courtney (2001) alapján

1. lépés: Probléma felismerése

Az első lépés a tudatosítás, annak felismerése, hogy döntési szituáció kialakítása szükséges a megoldás érdekében. A társadalmi innováció folyamatában ez a megoldandó társadalmi probléma felmerülése által történik.

2. lépés: Probléma definiálása

A probléma definiálásához szükséges a gyökérok, korlátozó tényezők meghatározása, valamint a rendszer vagy szervezeti határok lefektetése és az érintettek problémáinak, kérdéseinek, kapcsolódásának meghatározása. A cél a probléma egyértelmű, rövid és tömör meghatározása, mely tartalmazza a kiindulási és az eredményként várt körülményeket is. Az egyértelműen meghatározott problémaleírást és a hozzá kapcsolt célt több döntéshozó esetén minden érintettnek el kell fogadnia ahhoz, hogy a követelmények – melyek pontosan definiálják a probléma megoldásától várt eredményt – meghatározhatók legyenek. A követelmények matematikai formában történő felírása megadja a döntési probléma elfogadható megoldásait leíró korlátozásokat (Fülöp, 2005). A követelményeknek való

egyértelmű megfeleltetés érdekében pontos mennyiségi forma alkalmazása célszerű, mely a társadalmi innovációs problémák esetén ritkán teljesíthető, a rosszul strukturált problémák kérdéskörének vizsgálatához a kvantitatív információk mellett nagyobb mennyiségű kvalitatív információ figyelembevétele szükséges, mely a területen újfajta megoldásokat kíván.

3. lépés: Alternatívák meghatározása

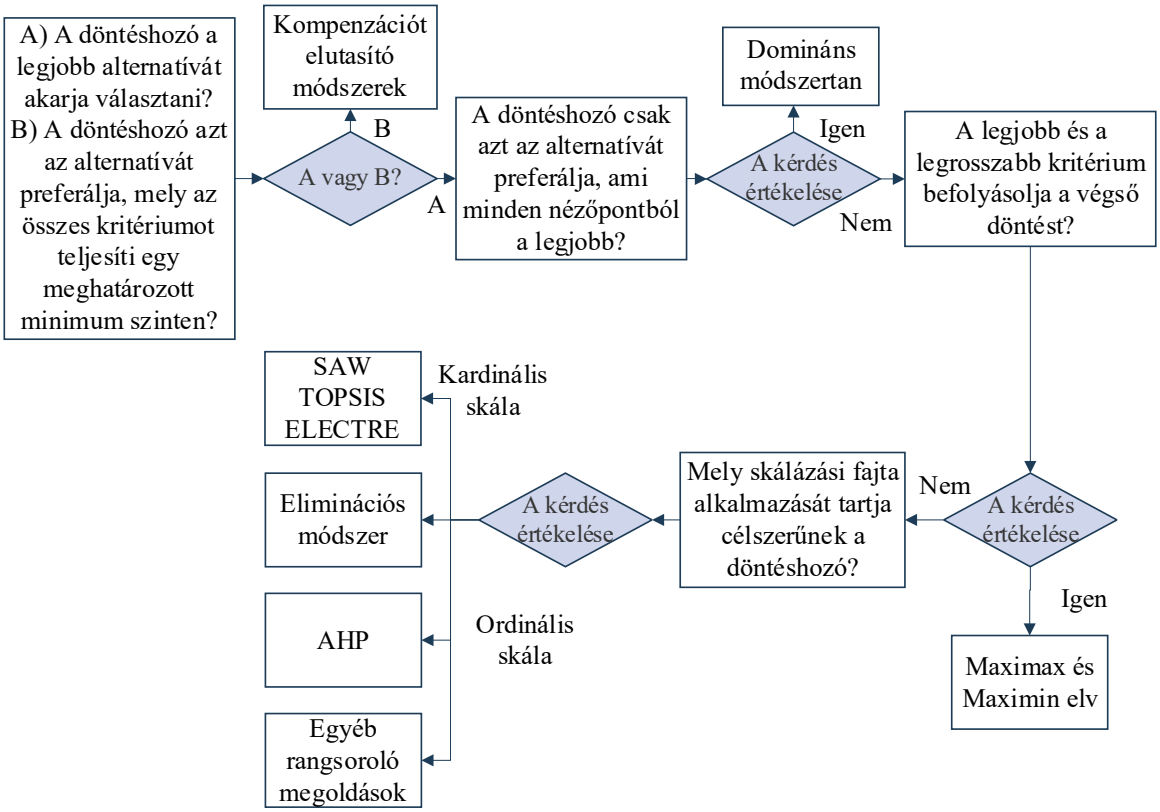
Az alternatívák különböző megközelítéseket jelentenek a kezdeti állapot megváltoztatására és a kívánt állapot elérésére. Akár már létező, akár gondolati úton kifejtett alternatíváról van szó, a követelményeknek való megfelelést vizsgálni kell. Amennyiben az alternatívák száma véges, ellenőrizhető minden lehetséges változat követelményeknek való megfelelése. A követelményekkel nem egyező, vagy megvalósíthatatlannak ítélt alternatívák kiszűrését követően elkészíthető a végleges lista. Amennyiben végtelen számú változat áll rendelkezésre, akkor az alternatívák halmaza tekintendő megoldási halmazként. Alternatívának tekinthető a már korábban megvalósított társadalmi innovációs akció, mely alkalmas lehet az adott probléma megoldására, de az új megvalósítható ötletek definiálása is ide tartozik.

4. lépés: Modellfejlesztés

Az alternatívák teljesítményének méréséhez döntési tényezők, kritériumok meghatározása szükséges. A célok eléréséhez szükséges alternatívák objektív mércéjeként a tényezők által mérhetővé válik, hogy az egyes változatok milyen mértékben járulnak hozzá a cél eléréséhez. Minden célhoz legalább egy tényező hozzárendelése szükséges, komplex esetben számos tényező definiálása is lehetséges. Amennyiben a döntési struktúra nagyszámú tényezőt tartalmaz, lehetséges a tényezők csoportosítása, mely megkönnyíti a tényezők relevanciájának vizsgálatát és a súlyozáshoz kapcsolódó számításokat. A kapcsolatok általános megjelenési formája a fa-struktúra (Baker et al., 2001). Kiemelt fontosságú a tényezők redundanciamentessége, mely követelmény módszertől függően függetlenségi formaként is megjelenhet. A rendelkezésre álló információk strukturált megjelenítése érdekében adatbázis létrehozása célszerű, mely tartalmazza a társadalmi innováció megvalósítási területeihez, szintjéhez kapcsolódó adatokat, vizsgálati kritériumokat, tényezőnkénti értékeléseket és a már korábban megvalósított társadalmi innovációs akciók jellemzőit, valamint a döntési kritériumok egyedi súlyozását.

5. lépés: Alternatívák értékelése

Számos eszköz áll rendelkezésre a döntés probléma megoldására. A megfelelően alkalmazható technika kiválasztása kulcsfontosságú az értékelés sikeres lefolytatásához, melyben a konkrét döntési probléma és a döntéshozó célkitűzése is figyelembe veendő. A döntéshozó preferenciája alapján kiválasztható az a többszempontú döntési módszer, mellyel a sikertényezők fontossága, preferenciasorrendje meghatározható. A 16. ábra ezt a logikát szemlélteti néhány, az üzleti gyakorlatban elterjedt módszer alkalmazására vonatkozóan. Minden döntési módszer esetén szükséges az input adatok megléte az alternatívák értékeléséhez. A tényezők jellegétől függően az értékelés lehet objektív, különböző mérési skálákon mérhető, vagy szubjektív, mely az értékelő személyes értékítéletét tükrözi. Az értékelést követően a kiválasztott döntéstámogatási eszköz segítségével megtörténhet az alternatívák rangsorolása vagy a legígéretesebb alternatívák részhalmazának kiválasztása. A társadalmi innováció folyamatát figyelembe véve az egyes fázisok esetén eltérő értékelési módszerek alkalmazása szükséges az input adatok eltérő jellege és súlya miatt, így az alkalmazható kvalitatív és kvantitatív értékelő eszközök kevert alkalmazása célszerű.

16. ábra: Döntési módszer választásának folyamata a döntéshozó preferenciája alapján
Forrás: saját szerkesztés Sabaei et al. (2015) alapján

Első lépésben a döntéshozó preferenciája alapján kell meghatározni, hogy a legjobb alternatíva kiválasztása a cél, vagy pedig elegendő olyan alternatíva végső meghatározása, mely az összes kritérium esetén teljesít egy meghatározott minimálisan elvárt szintet. A társadalmi innovációval kapcsolatosan nem nagy az esélye annak, hogy egy sikerényező minden meghatározott kritériumot teljesítsen, ezáltal elegendő legyen a sikerességéhez, így a következő lépésben feltüntetett minden szempontból legjobb alternatíva létezése sem biztosítható. Ugyanakkor a legjobb és a legkevésbé hatásos sikerényező jobban befolyásolhatja a döntést, így kiemelt kérdés ezeknek a fontossága. Utolsó lépésben a döntéshozó preferenciája alapján különböző skálázási technikák szerint lehet megkülönböztetni az alkalmazható módszereket.
Minden döntési módszer esetén szükséges az input adatok megléte az alternatívák értékeléséhez. A tényezők jellegétől függően az értékelés lehet objektív, különböző mérési skálákon mérhető, vagy szubjektív, mely az értékelő személyes értékítéletét tükrözi. Az értékelést követően a kiválasztott döntéstámogatási eszköz segítségével megtörténhet az alternatívák rangsorolása vagy a legígéretesebb alternatívák részhalmazának kiválasztása.

6. lépés: Döntés

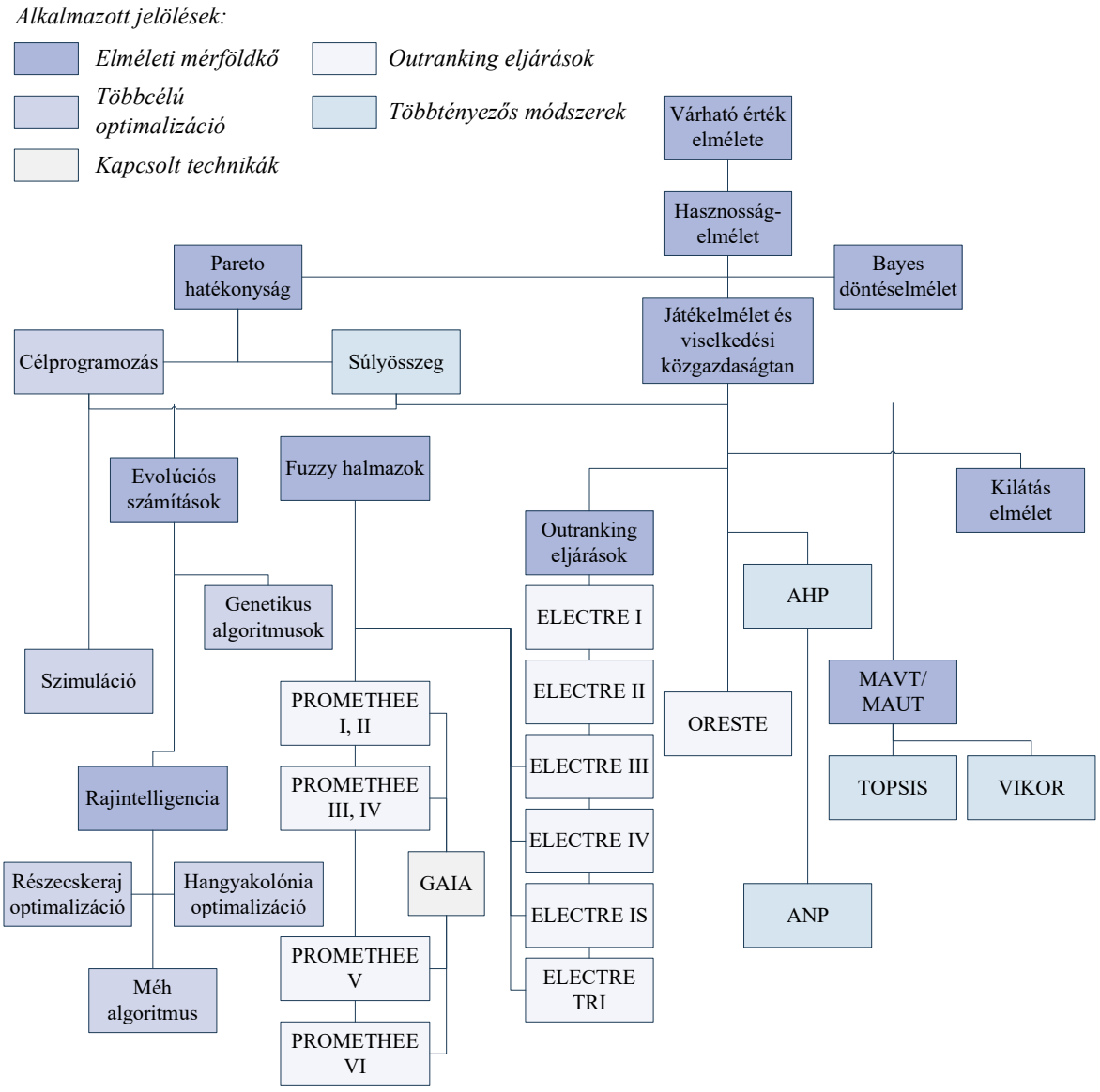
Az alkalmazott döntési módszer által választott alternatívákat a döntési probléma célja és a meghatározott követelmények mentén szükséges igazolni. Komplex döntési probléma esetén az alternatíva kiválasztását követően további célok vagy követelmények döntési modellbe történő integrálására is szükség lehet. Előzetesen szükséges felmérni a kiválasztott akció megvalósításának rövid és hosszútávú hatását, értékelni annak fenntarthatóságát.

7. lépés: Megvalósítás

A kiválasztott alternatívák megvalósításához szükséges cselekvési sorozatok végrehajtása, mely az innovátor, résztvevők és egyéb érintettek feladata.

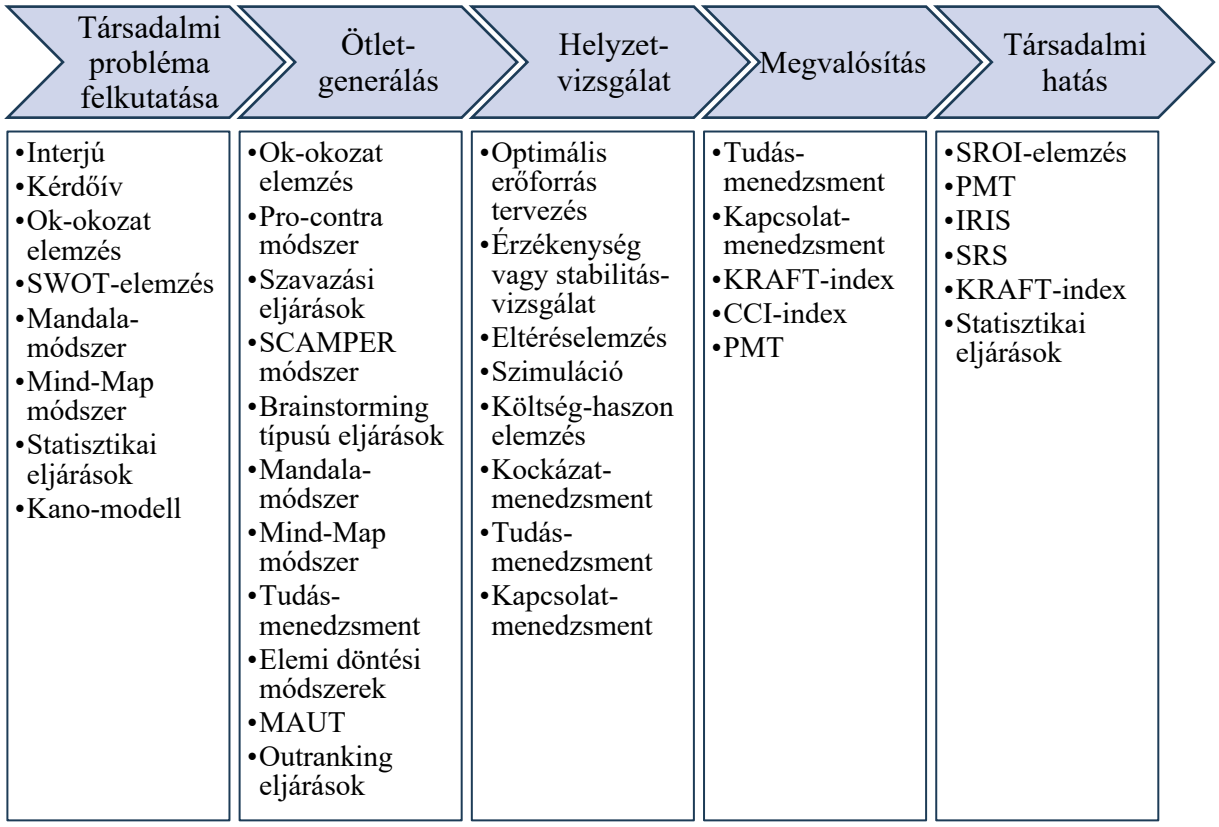
III.3.2. Döntésmódszertan

A döntési problémák meghatározása során különbséget kell tenni az egy- illetve többtényezős esetek között. Egytényezős esetben az alternatívák sorrendjét egyetlen kritérium befolyásolja, például a megvalósítás költsége, létrehozott munkahelyek száma, illetve bármi egyéb, a döntéshozó által meghatározott kritérium, mely esetben a döntés implicit módon meghozható az alternatívák megadott tényező szerinti értékelésével. Véges számú tényező és véges számú, de implicit módon megadott alternatívák esetén többtényezős optimalizáció szükséges.
A társadalmi innovációval kapcsolatos döntéstámogatás során a tényezők és az alternatívák száma véges, azonban számuk bővíthető, és az alternatívák legtöbb esetben implicit formában adottak.
A többtényezős döntéshozatali technikák részleges vagy teljes rangsort adnak az alternatívákra. Egy, a kritériumoknak megfelelő legelőnyösebb alternatíva azonosítása, vagy egy korlátozott számú alternatívahalmaz kiválasztása történik meg további értékelés céljából. A döntéshozatali technikák egy csoportosítását mutatja be a 17. ábra.

17. ábra: Döntési módszerek csoportosítása
Forrás: saját szerkesztés Hodgett (2013) alapján

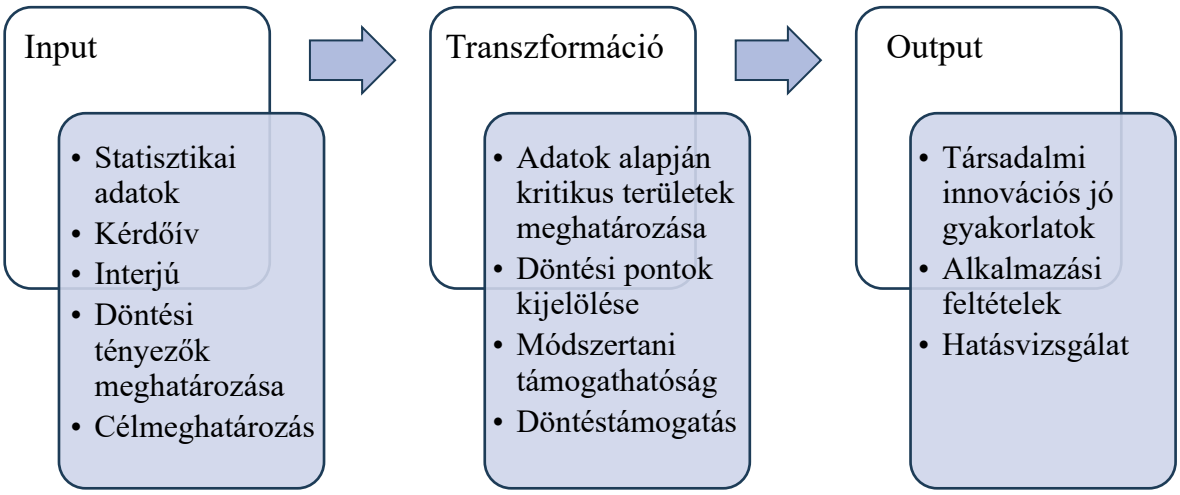
A többtényezős döntéshozatali technikák két főbb ága a többtényezős hasznosságelmélet (MAUT-Multi-Attribute Utility Theory) és az Outranking eljárások. A MAUT módszerek alkalmazása során a kritériumok függvénybe történő aggregálása történik meg, melyet maximalizálni kell, mely által az aggregálás matematikai feltételei vizsgálatra kerülnek. A módszer elmélete lehetővé teszi a kritériumok közötti kompenzációt, tehát egy kritérium általi nyereség kompenzálja egy másik kritérium általi veszteséget (Pratt et al. 1976). Az Outranking reláció során egy alternatíva akkor kerül előrébb a rangsorban, ha legalább olyan jó, mint a rangsorban őt követő, miközben nincs lényeges érvünk az állítás cáfolására (Bouyssou, 1996).
A társadalmi innovációs problémák változatossága és a rendelkezésre álló adatok köre leszűkíti a folyamat során alkalmazható döntéstámogató technikák használatát. A folyamat fázisaiban eltérő módszertan szükséges a társadalmi tudás hasznosításának és az egyéni döntéshozatal támogatásának lehetősége esetén. A probléma komplexitása, az érintettek köre és az egyéb befolyásoló feltételek adhatják meg az alapot a megfelelő módszertan kiválasztására: A megfelelő módszerek kiválasztása során meghatározó, hogy strukturálatlan problémáról van szó, ahol az alternatívák dinamikusan bővülhetnek, emellett a problémaérzékelés megtörténhet az egyén, a csoport és a közösség szintjén is. A társadalmi innováció folyamata során alkalmazható döntést segítő módszerek nem kizárólagos körét szemlélteti a 18. ábra.

18. ábra: Társadalmi innováció folyamatában alkalmazható döntést segítő eljárások
Forrás: saját szerkesztés

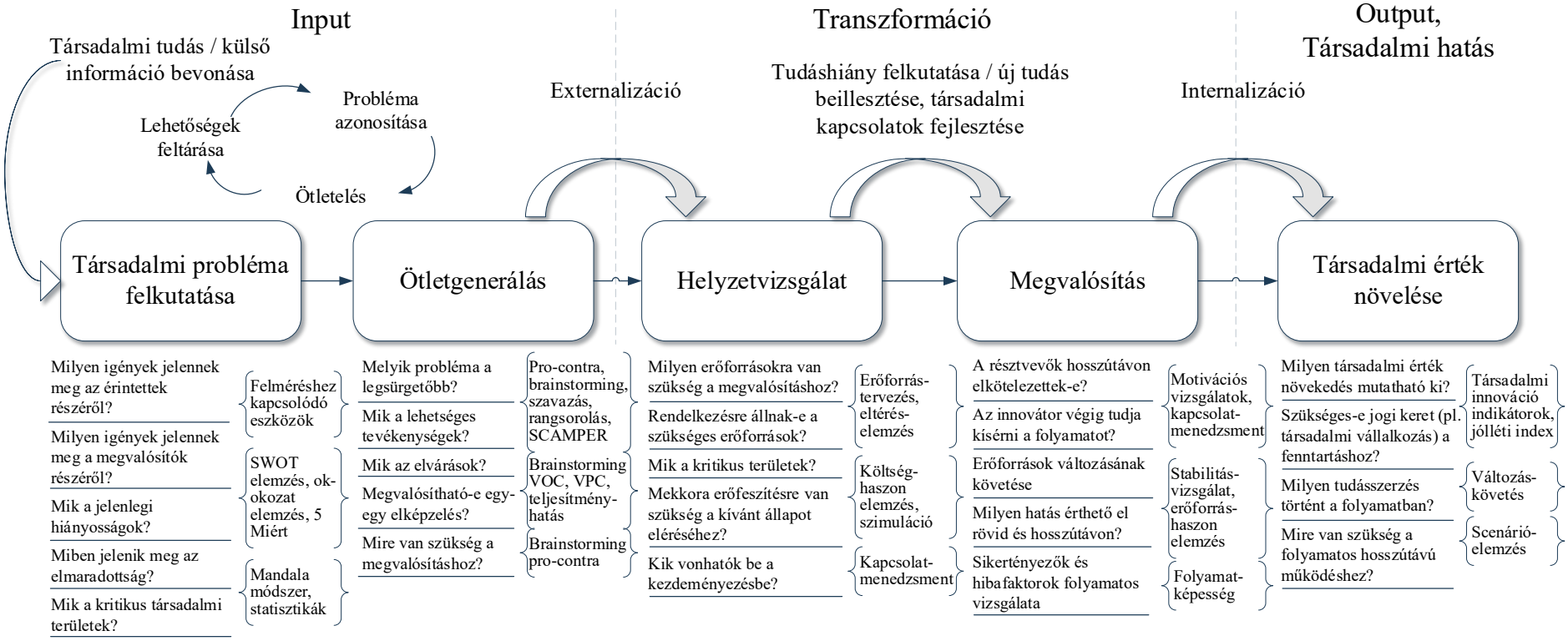
A megfelelően megválasztott módszerek segítségével a folyamat előre mozdítható, hatása mérhető lesz. Mivel a társadalmi innovációval kapcsolatos döntések során mind kvantitatív, mind kvalitatív jellegű információk figyelembevételére szükség van, eltérő fontossággal, azonban nem lehetséges egy állandó fontossági sorrendet felállítani a döntést befolyásoló

tényezők között, így olyan eljárás használatára van szükség, mely lehetővé teszi a prioritások kezelését, képes a nem számszerű összefüggéseket is bevonni az értékelésbe.
A társadalmi innovációs döntések alapja input-transzformáció-output modell keretében fogalmazható meg, melyet a 19. ábra szemléltet.

19. ábra: Társadalmi innováció döntéstámogatásának input-transzformáció-output modellje
Forrás: saját szerkesztés

A modell által a döntési szituáció összekapcsolható a társadalmi innováció folyamatával az input-transzformáció-output fázisok összeegyeztetése által. Ezt az elméleti megközelítést meghatároztam a lehetséges vizsgálati kérdésekkel és alkalmazható döntést segítő eljárásokkal, melyet a 20. ábra mutat be. Az egyes fázisok során megfogalmazott kérdések segítenek fókuszba állítani a szükséges vizsgálati és döntési pontokat. A társadalmi probléma felkutatása során az igényfelméréshez és a jelenlegi hiányosságokhoz kapcsolódó vizsgálati pontok jelennek meg, tehát figyelmet kell fordítani az egyéni és társadalmi érdekek, elvárások feltérképezésére, valamint a megvalósítási szinthez, egységhez kapcsolódó hiányosságok felmérésére. Ebben nagy szerepet játszik a kommunikáció, különösen egy felülről szerveződő társadalmi innováció esetén. Emellett a lehetséges kritikus területek meghatározása történhet statisztikai eszközökkel (elsősorban mezo vagy makro kezdeményezés esetén), illetve különböző gyengeségeket feltáró technikák használatával. Az ötletgenerálás során szükséges priorizálni a felmerülő problémákat, egyfajta társadalmi rangsor kialakítása szükséges, mely szemlélteti a sürgősség és fontosság mértékét a megoldandó problémák esetén. Itt szintén fontos kritérium, hogy ne egy döntéshozó preferenciája váljon társadalmi rangsorrá (Blair – Pollak, 1979), hanem valóban a társadalom igényeire adott válasz kerüljön a fókuszpontba. A helyzetvizsgálat során elsődlegesen fontos felmérni, mi a jelenlegi helyzet, és mire van szükség a vágyott eredmény eléréséhez. Sok esetben ez a pénzügyi erőforrások felmérésével kezdődik (EC, 2012), mert a közösségi finanszírozás, adományok felhasználása gyakoribb az önfinanszírozásnál. Emellett az egyéb anyagi és nem anyagi erőforrások számbavétele is szükséges, mely a teljes folyamat során kulcsfontosságú, általában nem konstans tényező. Emellett a részvételi hajlandóság, és a megvalósításhoz szükséges erőfeszítés, és az általa elérhető haszon vizsgálata is szükséges. A megvalósítás során lényeges figyelemmel kísérni az erőforrások változását, és intézkedési tervet készíteni a változások menedzselésére és a hosszútávú fenntarthatóság és elkötelezettség biztosítására. A társadalmi érték növelése során elért eredmények kommunikációja, a pozitív változások és hatások mérése szintén a hosszútávú fenntarthatóságot és újabb résztvevők bevonását támogatja.

20. ábra: Társadalmi innováció folyamata a lehetséges döntést segítő eljárásokkal
Forrás: saját szerkesztés

IV. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS MÓDSZERTANA

A fejezet célja azon módszerek, eljárások és adatok bemutatása, melyek az empirikus kutatás alapját képezik. Ez magába foglalja a kutatási célkitűzések és hipotézisek ismertetését, melyek a vizsgálatok irányvonalát adták, valamint a módszerek kiválasztása mögött meghúzódó indoklást, biztosítva azt, hogy a választott megközelítések illeszkedjenek a kutatás céljához.
A kutatási probléma és a hozzá kapcsolódó kutatási kérdések vizsgálatára hipotéziseket fogalmaztam meg, melyek elemzése során több módszer kombinációját alkalmazom a megbízhatóság növelése érdekében. A hipotézisek tesztelésére alkalmazott vizsgálati módszerek és adatforrások kapcsolatát szemlélteti a 11. táblázat.

11. táblázat: Empirikus kutatás modellje

Hipotézis	Adatforrás	Kvalitatív módszerek	Kvantitatív módszerek
H1: szubjektív jóllét	szekunder (ESS adatbázis)	-	leíró statisztika, megbízhatóság elemzés, kereszttábla, faktor -és klaszteranalízis, indexképzés
H2: attitűdök	primer (kérdőív)	-	leíró statisztika, kereszttábla, klaszteranalízis, multinomiális logisztikus regresszió
H3: folyamat-szemlélet	szekunder (szakirodalom, társadalmi innovációs esetek) és primer (szakértői interjú)	esetleírások elemzése, deduktív tematikus elemzés	kereszttábla
H4: támogató tényezők	szekunder (szakirodalom) és primer (szakértői interjú)	deduktív tematikus elemzés	preferenciamodellezés, rangkonkordencia vizsgálat
H5: megközelítés	szekunder (szakirodalom, társadalmi innovációs esetek) és primer (kérdőív és szakértői interjú)	esetleírások elemzése, deduktív tematikus elemzés	kereszttábla
H6: keretmodell	szekunder és primer	modellalkotás az elemzések eredményei alapján	

Forrás: saját szerkesztés

IV.1. Kutatási hipotézisek

A szakirodalomelemzés alapján hat hipotézist fogalmaztam meg, melyek támogatják a II.1. fejezetben megfogalmazott kutatási kérdések megválaszolását.

H1. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó szubjektív jóllét, mint látens változó meghatározható a szükséglethierarchiához kapcsolódó életminőségi és anyagi feltételek vizsgálatával.

Az egyéni jóllét meghatározásának legfőbb mutatója az életminőség szintje (Ring et al. 2007, Miller et al., 2008, Skevington – Böhnke, 2018, Fleischer, 2020) valamint a rendelkezésre álló anyagi feltételek (Castellacci, 2022, Tóth, 2024). A társadalmi innováció megoldási irányt mutathat mindkét mutató egyéni értékeinek fejlesztéséhez (Dolan – Metcalfe, 2012, Edwards-Schachter et al., 2012, Ardill – Oliveira, 2020), melynek eredményeként a szubjektív jóllét mérhetővé válik (Stone – Mackie, 2013). A szubjektív jóllét mérésének vannak hazai (Kelemen – Kincses, 2015) és nemzetközi előzményei (OECD, 2013), azonban eddig nem merült fel a szükséglethierarchia szerinti mérés, elsődlegesen általános leíró statisztikai és összehasonlító elemzések születtek.
A H1 hipotézis vizsgálatához a European Social Survey magyarországi felmérésének kimeneteit vettem alapul, melyhez elkészítettem a változók szükséglethierarchia szerinti besorolását, a változók alkalmasságának tesztelését, kereszttábla elemzést és egy jólléti érték becslését saját mutató alapján, melyek eredményét az V.1. fejezet tartalmazza. A vizsgálat célja egy jólléti mutató előállítása, mely iránymutatást adhat a társadami innováció célterületének meghatározásához és a fejlesztendő területek beazonosításához.

H2. A társadalmi innovációval kapcsolatos lakossági nézőpontok nem egységesek, nem alakult ki konzisztens szemléletmód.

A társadalmi innováció fogalma az utóbbi évtizedben egyre ismertebbé vált Magyarországon is, megoldást látva benne bizonyos társadalmi problémákra. Azonban a fogalom meghtározásán túl annak tartalmi elemeiről alkotott vélemények sem egységesek, (Wittmayer et al, 2024) A kezdeményezések sok esetben alapítványokhoz, nonprofit szervezetekhez kapcsolhatók, illetve a szervezetek CSR tevékenységei ismertebbek szélesebb körökben. A Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium (TINLAB) 2021-ben már készített felmérést akadémiai, állami -és gazdasági szereplők valamint civil szervezetek részvételével a társadalmi innováció nemzeti szintű fejlesztési keretrendszerének kidolgozása céljából. Én a lakosság nézőpontjának, véleményének vizsgálatát tűztem ki elsődlegesen célként, akik vélhetően kevesebb fórumon találkoznak ezen megoldásokkal.
A H2 hipotézis vizsgálatához kérdőívet készítettem, mely elsődlegesen a társadalmi innováció ismertségét, a vele kapcsolatos attitűdöket és elvárásokat vizsgálja. A kapott válaszok alapján különböző statisztikai elemzéseket végeztem a vélemények kiértékelése céljából. A kapcsolódó eredményeket a V.2. fejezet tartalmazza. A vizsgálat célja a lakossági véleményeket tükröző jelenállapot bemutatása a társadalmi innovációval kapcsolatosan, mely alapján csoportosítási és előrejelzési lehetőségeket vizsgálok.

H3. A társadalmi innovációk megvalósítása során a folyamatszemlélet szigetszerűen jelenik meg.

A III.1.2. fejezet tartalmazza a társadalmi innováció folyamatának általános leírását, valamint a saját megközelítést. A szakirodalomban megjelenő társadalmi innováció folyamatleírások fázisokat vagy pontszerűen megvalósított akciókat tartalmaznak, a rendszerszintű folyamatszemlélet (Pojasek, 2005), az inputok és outputok figyelembevétele a folyamathoz tartozó tevékenységek során maximum érintőlegesen van jelen, és ugyanez igaz a megvalósított társadalmi innovációs akciókra is, mely azt indukálja, hogy a megvalósított akció eseményekből áll, melyek megvalósítását követően nem a fenntarthatóságra helyeződik a fókusz. Emellett a társadalmi tudás megszerzése sok esetben a folyamat végén, annak hatásaként jelenik meg a társadalmi innováció megvalósítását követően, leginkább dokumentáció formájában. Feltételezésem szerint a

társadalmi tudás felhasználása, társadalmi tanulás a teljes folyamat során jelen van, illetve szükséges a jelenléte a sikeres és hosszútávon fenntartható megvalósításhoz.
A H3 hipotézis vizsgálatához dokumentumelemzést végeztem, mely magába foglalja a szakirodalomban megjelenő társadalmi innováció folyamat-megközelítéseket, valamint már megvalósított esetek, jó gyakorlatok vizsgálatát. A kapcsolódó eredményeket az V.3. fejezet tartalmazza. A vizsgálat célja meghatározni azon elemeket, melyek folyamatba való integrálása elengedhetetlen az igényvezérelt, részvételen és visszacsatoláson alapuló, fenntartható megvalósításhoz.

H4. A társadalmi innovációt támogató tényezők köre eltérő preferenciastruktúrát mutat a különböző érintettségi szintű döntéshozók esetében.

A társadalmi innováció megvalósítását befolyásoló tényezők, sikerkritériumok vizsgálata és értékelésére nincs egységes nézőpont, a szakirodalom elméleti szinten vizsgálja ezek hatását, azonban nem fordít figyelmet a differenciálásra és a folyamat különböző szakaszaiban jelen lévő eltérésekre (Chandra et al., 2021). Azonban véleményem szerint más-más tényező lesz fontos az eltérő érintettségi szintű innovátorok számára.
A H4 hipotézis vizsgálatához szakértői interjú keretében arra kértem a résztvevőket, hogy három preferenciamátrixot kitöltve adják meg a párba rendezett sikertényezőkre vonatkozó preferencia-adatokat, mely alapján páros összehasonlításon alapuló rangsorolást végeztem, valamint vizsgáltam a résztvevők konzisztenciáját és az egyetértés mértékét. A kapcsolódó eredményeket az V.4. fejezet tartalmazza. A vizsgálat célja meghatározni az eltéréseket és hasonlóságokat a különböző érintettségi szintű innovátorok társadalmi innováció sikerességéhez köthető tényezőkről alkotott tapasztalatával kapcsolatosan, mely segíthet az együttműködés kialakításában és a hálózati innováció megvalósításában.

H5. A top-down és bottom-up megközelítések a társadalmi innováció folyamatában egymás kiegészítőjeként jelennek meg.

A társadalmi innováció sikerességét nagymértékben befolyásolja annak megközelítési szintje – a top-down és bottom-up megközelítések az általánosak, de vizsgálataim alapján a hibrid megoldás támogatja a hosszútávú fenntarthatóságot (Mazzarella et al., 2017, Neumeier, 2017, Castro-Arce – Vanclay, 2020, Gupta et al., 2020). Az eddigi társadalmi innovációs megközelítések, támogatási, előrejelző lehetőségek nagyobb arányban a top-down megközelítés alapján vizsgálódnak (Külliki – Silja, 2013, Grinberga-Zalite – Mazure, 2017, Nijnik et al., 2018, Gallego-Bono – Chaves-Avila 2019, Leitheiser – Follmann, 2020, Wehn et al., 2021, Li – Bacete, 2022), kevéssé alkalmasak bottom-up vagy hibrid megközelítés szerinti alkalmazásra.
A H5 hipotézis vizsgálatához dokumentumelemzést végeztem, valamint a szakértői interjú keretében kapott információk deduktív tematikus elemzését végeztem el. A kapcsolódó eredményeket az V.5. fejezet tartalmazza. A vizsgálat célja meghatározni, hogy a különböző társadalmi innovációs akciók megvalósítása során milyen megközelítés lehet eredményesebb, hogyan integrálható az érintette bevonása az egyes megközelítések esetén, és a különböző társadalmi problémák megoldása során melyik megközelítés lehet célravezetőbb.

H6. A társadalmi innováció folyamatába integrálható tudásátalakítás lépéseivel megteremthető a folyamat dinamikája.

Társadalmi innovációhoz kapcsolódó modell megalkotására már többen vállalkoztak, például Carr et a. (2011), Christensen et al. (2018), Veresné Somosi – Varga (2021), Ardill (2022). A modellek eltérő szemléletmód szerinti megközelítéseket alkalmaznak, legtöbb esetben statikus helyzetvizsgálatként, néhány esetben adaptív megközelítés szerint. Én arra vállalkozom, hogy a lehetséges támogató eljárásokat, vizsgálódási szinteket, társadalmi tudásbevonás szintetizálását végzem el a modellalkotás keretében, bemutatva azt, hogy a társadalmi tanulás, a társadalmi tudás felhasználása elengedhetetlen része a fenntartható és skálázható folyamatnak.
A H6 hipotézis vizsgálatához a megszerzett ismereteket szintetizálom egy modellbe. A kapcsolódó eredményeket az V.6. fejezet tartalmazza.

IV.2. Alkalmazott kvalitatív módszerek

A kutatási kérdések megválaszolására és a megfogalmazott hipotézisek tesztelésére kevert kutatási módszert alkalmazok, ahol a kvalitatív vizsgálat célja a megismerés, vélemények, tapasztalatok feltárása és adatgyűjtés, melyek egy részével kvantitatív vizsgálatok is végezhetők.
A félig strukturált szakértői interjúk során az érintettségi szint szerinti adatgyűjtés és véleményfeltárás volt a célom, valamint az elemzésre összegyűjtött jó gyakorlatok értékelése meghatározott szempontrendszer alapján. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó attitűd kérdőív összeállításával pedig lakossági nézeteket, véleményeket feltáró nem reprezentatív adatok gyűjtése volt a célom, melyek kvantitatív vizsgálatokkal elemezhetők.

IV.2.1. Félig strukturált interjú

A kutatás során az érintettséget megkövetelő információk gyűjtésére szakértői megkérdezést alkalmaztam félig strukturált interjúk keretében, mely lehetővé tette a különböző érintettségi szintén lévő szereplők (egyén, társadalmi vállalkozás – alapítvány, önkormányzat és szervezet) egyéni nézőpontjának összehasonlítását. A félig strukturált interjú célja a véleményfeltárás volt előre meghatározott kérdéskörök mentén, valamint adatok kinyerése további elemzések elvégzéséhez a társadalmi innováció tényezőivel és a jó gyakorlatokból levont következtetésekkel kapcsolatosan. Ezzel kapcsolatosan 16 kérdéskört érintettünk az interjúk során, mely kérdéskörök kidolgozását a szakirodalom és a társadalmi innovációs attitűdöket vizsgáló kérdőívem alapján határoztam meg:

1. Bemutatkozás
2. Társadalmi innováció megközelítések
3. Saját tapasztalat, konkrét esetek, részvétel
4. Társadalmi innováció fázisai – segítő tényezők, akadályok, szereplők
5. Társadalmi innováció tényezői – preferenciamátrixok kitöltése
6. Társadalmi innováció kiválasztása (szempontok, értékelés, terv)
7. Társadalmi innováció megvalósítása
8. Megvalósítás utáni teendők
9. Társadalmi tanulás, tudás szerepe a folyamatban
10. Milyen társadalmi innovációra, szükségletkielégítésre van szükség
11. Folyamatszintű megközelítés
12. Társadalmi innováció érintettjei
13. Jó gyakorlatok szükségessége, szerepe a folyamatban
14. Jó gyakorlatok – pontozás
15. Lezárás, véleménynyilvánítás

Az interjúk a társadalmi innovációs attitűdöket vizsgáló kérdőív lezárását követően, 2023 első felében zajlottak le, így a beszélgetésekbe beépítettem az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat is. A kivitelezés legtöbb esetben az online térben videóhívás keretében történt, mindössze kettő fő esetén volt lehetőség a személyes találkozásra, illetve volt olyan alany, akivel a meghatározott témakörök lefedése kettő alkalmat vett igénybe.
Az interjú alanyai olyan személyek voltak, akik a megjelölt érintettségi szinten találkoztak már társadalmi innovációval, számukra nem volt ismeretlen a megközelítés és a kapcsolódó folyamatok. Összesen 15 fő vett rész a szakértői megkérdezésben, 4-4 fő az egyén, alapítvány és szervezet érintettségi szinten és 3 fő az önkormányzati érintettségi szinten. Társadalomtudományi kutatásokban félig strukturált interjú esetén az ajánlott résztvevői szám több tényező függvénye, azonban minimum 12 fő (Baker – Edwards, 2012, Saunders et al. 2018), melynek így a kutatás eleget tesz. A jó gyakorlatok értékelésére a résztvevők közül 9 fő vállalkozott, és a szükséges időtartam okán ezt szóbeli értékelés helyett írásbeli pontozással tették meg. A résztvevők hozzájárultak az interjúk során megismert adatok csoportonként összevontan történő kezeléséhez Az interjúalanyok általános információit tartalmazza a 12. táblázat.

12. táblázat: Szakértői megkérdezés résztvevői

Szakértő	Érintettségi szint	Főbb irány	Terület
1	egyén	megváltozott képességűeket segítő hálózat	település és vonzáskörzet
2	egyén	közösségi foglalkozások, fiatalkorúak edukációja	település és vonzáskörzet
3	egyén	önkéntesség, hátrányos helyzetű családok segítése	település
4	egyén	közösségi segítő hálózat az idősek segítésére	kisközösség
5	társadalmi vállalkozás	gyermek jóllét, közösségi programok	település és vonzáskörzet
6	társadalmi vállalkozás	helyi termék, imázs	település és vonzáskörzet
7	társadalmi vállalkozás	ifjúságfejlesztés	régió
8	társadalmi vállalkozás	társadalmi kirekesztettség, megváltozott képességűek	település és vonzáskörzet
9	helyi önkormányzat	közösségi programok, közösségfejlesztés	település
10	helyi önkormányzat	társadalmi kirekesztettség, hátrányos helyzet	település
11	helyi önkormányzat	gondoskodó program a lakók mindennapi szükségleteihez	település
12	szervezet	önkéntesség	részvétel alapítványi munkában
13	szervezet	önkéntesség	változó
14	szervezet	önkéntesség, szervezeti CSR	változó
15	szervezet	önkéntesség, szervezeti CSR	változó

Forrás: saját szerkesztés

IV.2.2. Jó gyakorlatok, esetek elemzése

A jó gyakorlat olyan bevált módszer, mely egy meghatározott tevékenység, esemény, folyamat, cselekvés vagy eszközhasználat véghezvitelére hatékonyan és eredményesen alkalmazható és fenntartható, ezáltal továbbfejleszthető, valamint folyamata és eredményei dokumentálhatók (EC, 2021). Mivel a tanulhatóság alapkövetelmény, így olyan társadalmi innovációs kezdeményezéseket gyűjtöttem, melyek leírása nyilvánosan hozzáférhető, ezáltal a terjeszthetőség és az adaptálhatóság első lépése megvalósul. Az információgyűjtést önkormányzati -, alapítványi -, szövetkezeti honlapok, gyűjtőoldalak, projekt- és pályázati leírások segítségével végeztem. A jó gyakorlatok jellemzését az elérhető információk alapján egy rövid leírással kezdtem, melyet követően 20 szempont szerint vizsgáltam a megvalósított társadalmi innovációs kezdeményezés tartalmát. A szempontok meghatározását a szakirodalomban vizsgált társadalmi innovációs megközelítések, kapcsolatrendszer, indikátorok és a jó gyakorlatok leírásához használt sablon alapján dolgoztam ki. Az elemzéséhez használt struktúrát szemlélteti a 13. táblázat.

13. táblázat: A társadalmi innovációs kezdeményezések vizsgálati dimenziói

Jellemző	Vizsgálati érték
Megnevezés	A társadalmi innovációs kezdeményezés, projekt elnevezése
Társadalmi innováció formája	A társadalmi innováció milyen formában nyilvánul meg (szolgáltatás, termék, technológia, imázs, hálózat stb.)
Cél	A társadalmi innováció megvalósításával elérni kívánt állapot, cél
Rövid leírás	A társadalmi innováció hátterének, tevékenységeinek, folyamatának és az elérhető információknak az összefoglalása
Erőforrás	A társadalmi innováció megvalósításához milyen típusú erőforrásokra van szükség (anyagi, emberi, eszköz, természeti, technológiai, tudás stb.)
Kiterjedtség	Az elért változás mértéke milyen szintre gyakorol hatást (család, kisközösség, nagyközösség, település, térség, régió, nemzeti stb.)
Gazdaságfejlesztés	A társadalmi innováció folyamata, eredménye gazdaságfejlesztéssel összefüggő fejlesztés
Munkanélküliség csökkentés	A társadalmi innováció folyamata, eredménye munkanélküliség csökkentésére irányul
Probléma irányultsága	A társadalmi innováció milyen területre fókuszál (hátrányos helyzetűek segítése, integráció, munkanélküliség csökkentése, mélyszegénységben élők segítése, edukáció, közösségépítés stb.)
Tárgya	A társadalmi innováció munkacsomagjainak tárgya, irányultsága
Kulturális tényező	A társadalmi innováció folyamata, eredménye kulturális tényezőhöz kapcsolható vagy kultúra fejlesztésére irányul
Finanszírozás forrása	A társadalmi innováció megvalósításához hogyan biztosított a szükséges (pénzügyi) erőforrások beszerzése
Eredmény	A társadalmi innováció folyamatának, tevékenységének eredménye
Hatás	A társadalmi innováció folyamata, eredménye által elért / várhatóan elérhető hatás, értékteremtés

Jellemző	Vizsgálati érték
Folyamat	A társadalmi innováció ismert folyamata milyen fázisokra bontható, teljesül-e a folyamatszemlélet
Társadalmi innováció iránya	A társadalmi innováció folyamatának kezdeményezése, megvalósítása milyen formában történik (top-down, bottom-up, hibrid)
Kezdeményező	A társadalmi innovációt kezdeményező aktor (egyén, közösség, alapítvány, szervezet, egyetem, önkormányzat stb.)
Fenntarthatóság	A társadalmi innováció folyamata, eredménye milyen időtávban működőképes, hosszútávon fenntartható-e
Ismételhetőség	A társadalmi innováció megismételhető-e
Kiterjeszthetőség	A társadalmi innováció bizonyos feltételekkel kiterjeszthető-e
Szükségletkielégítés	A társadalmi innováció a Maslow-hierarchia mely szintjén található szükséglet kielégítésére irányul
Támogathatóság	A társadalmi innováció megvalósítása módszertani támogathatóságot igényel-e
Külső tudás	A kezdeményezés megismételhetőségéhez szükséges-e külső tudás bevonása a folyamatba

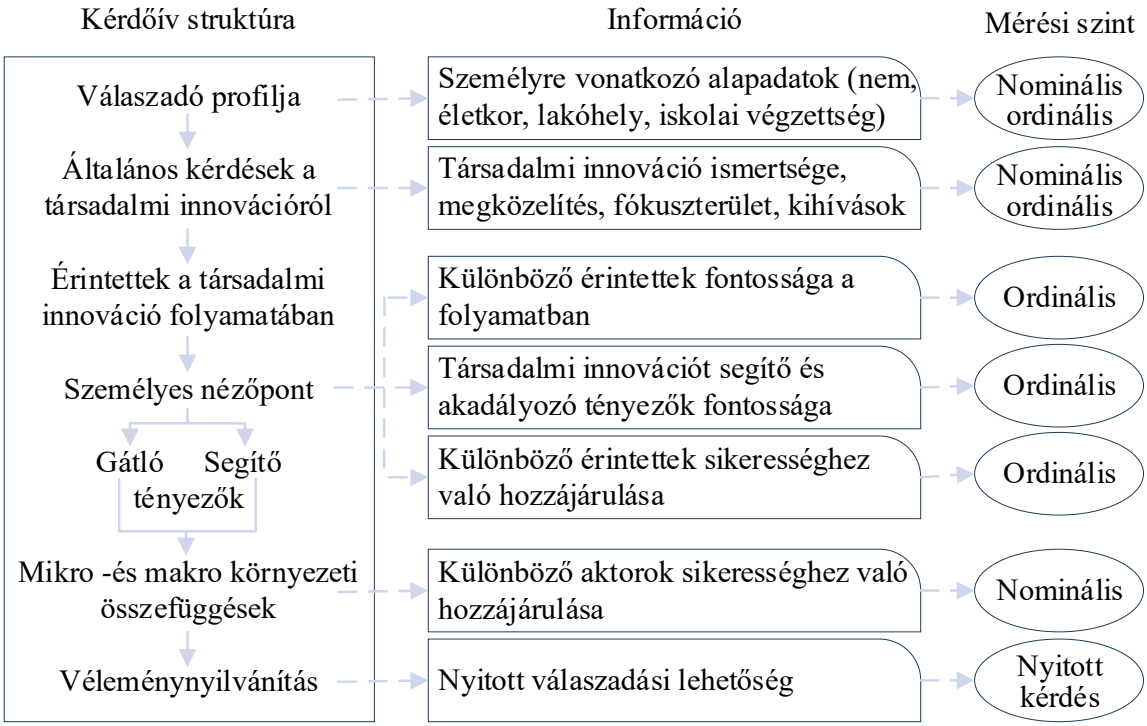
Forrás: saját szerkesztés

80 társadalmi innovációs kezdeményezést strukturáltam a meghatározott szempontok szerint, azonban nem minden esetben volt az összes szükséges információ elérhető, 52 teljes értékű eset került így meghatározásra. A vizsgált eseteket a 3. melléklet tartalmazza. Az 52 strukturált kezdeményezést a szakértői interjúk keretében pontozásos rendszerben a résztvevők is értékelték aszerint, hogy az adott kezdeményezés mennyire tesz eleget az adott szempontban meghatározottaknak. Az értékelésben 9 fő vett részt. A leíró jellegű szempontok ismertetését követően így kezdeményezésenként 8 szempont értékelése történt meg: hatás, folyamat, irány, fenntarthatóság, ismételhetőség/kiterjeszthetőség, szükségletkielégítés, támogathatóság és a külső tudás bevonása. Öt fokozatú Likert skálán nyilvánítottak véleményt a résztvevők, ahol 1 érték jelentette azt, hogy az adott társadalmi innovációs kezdeményezés véleményük szerint egyáltalán nem teljesíti a szempontban leírtakat, az 5 érték pedig azt, hogy a társadalmi innovációs kezdeményezés véleményük szerint teljes mértékben teljesíti a leírtakat.

IV.2.3. Kérdőív

A kutatás során kinyert szekunder információk alapján kutatási kérdőívet készítettem a lakosság társadalmi innovációhoz kapcsolódó attitűdjének vizsgálatára. A kérdések megfogalmazása során a szakirodalomból vett információkra, saját kutatási tapasztalatokra és a témában végzett kutatási projektek keretében készített felméréseken alapuló tapasztalatokra támaszkodtam, melynek konceptuális alapját a Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium 2021. évi kérdőíve jelentette. A kérdőívet a 2.1. melléklet tartalmazza.
A kérdőív összeállítása során törekedtem egyszerűen megválaszolható kérdések megfogalmazására, mely értelmezése segítő leírásokkal mindenki számára azonos hátteret biztosított a probléma megértéséhez, valamint korlátozott számú kérdés feltevésére a kitöltési hajlandóság növelése érdekében. A kutatás elemzési egységei az egyének, a

vizsgálat célja csoportképzés lakosság attitűdje alapján, valamint a várható attitűd megítélése a társadalmi innováció fókuszterületeivel kapcsolatosan. A kutatási kérdőív struktúráját szemlélteti a 21. ábra.

21. ábra: A kérdőív struktúrája
Forrás: saját szerkesztés

A kérdőív öt fő szakaszból áll.

1. Válaszadó profilja

A válaszadóra jellemző általános információk bekérésére szolgál, melyek segítik a klasszifikációt. Itt a nem, életkor, lakóhely és iskolai végzettség adatokat kérdeztem meg nominális és ordinális skálán mérhető válaszlehetőségekkel.

2. Társadalmi innovációhoz kapcsolódó általános kérdések

A válaszadó ismeretére és érintettségére vonatkozó információk, melynek során még nem biztosítottam pontos leírást a társadalmi innovációról, és a pontos definíció nélkül kérdeztem meg, hogy ismer-e társadalmi innovációs kezdeményezést, közvetetten vagy közvetlenül volt-e érintett társadalmi innovációs kezdeményezésben, illetve mit gondol a társadalmi innováció jelentéséről. Ezt követően meghatároztam a társadalmi innováció mibenlétét a konceptualizációnak megfelelően, és a további kérdéseket ennek ismeretében tettem fel. A blokkban volt kérdés a társadalmi innováció fenntarthatóságára, szerveződési módjára és a fókuszterületekre vonatkozóan is. A blokk 9 kérdést tartalmazott nominális és ordinális skálán mérhető válaszlehetőségekkel.

3. Társadalmi innovációhoz kapcsolódó attitűdök

A válaszadó társadalmi innovációval, azok szereplőivel, segítő és gátló tényezőivel kapcsolatos véleményét felmérő információk tartoztak a harmadik blokkba. Az érintettek fontosságára vonatkozó kérdések egyenként vizsgálják a szereplőkkel kapcsolatos attitűdöket, a segítő és akadályozó tényezőknél pedig a szakirodalom alapján vett információkat építettem be, melyek az egyének szintjén értékelhetők. A fontosságra vonatkozó kérdések 9 szereplőt vizsgáltak, a segítő tényezők esetén 8 értékelést kellett elvégezni, akadályozó tényezőknél pedig hatot. Ezen kívül 7 kérdés a társadalmi innováció

céljához kapcsolódott. A kérdések ordinális skálán mérhető válaszlehetőségeket tartalmaztak.

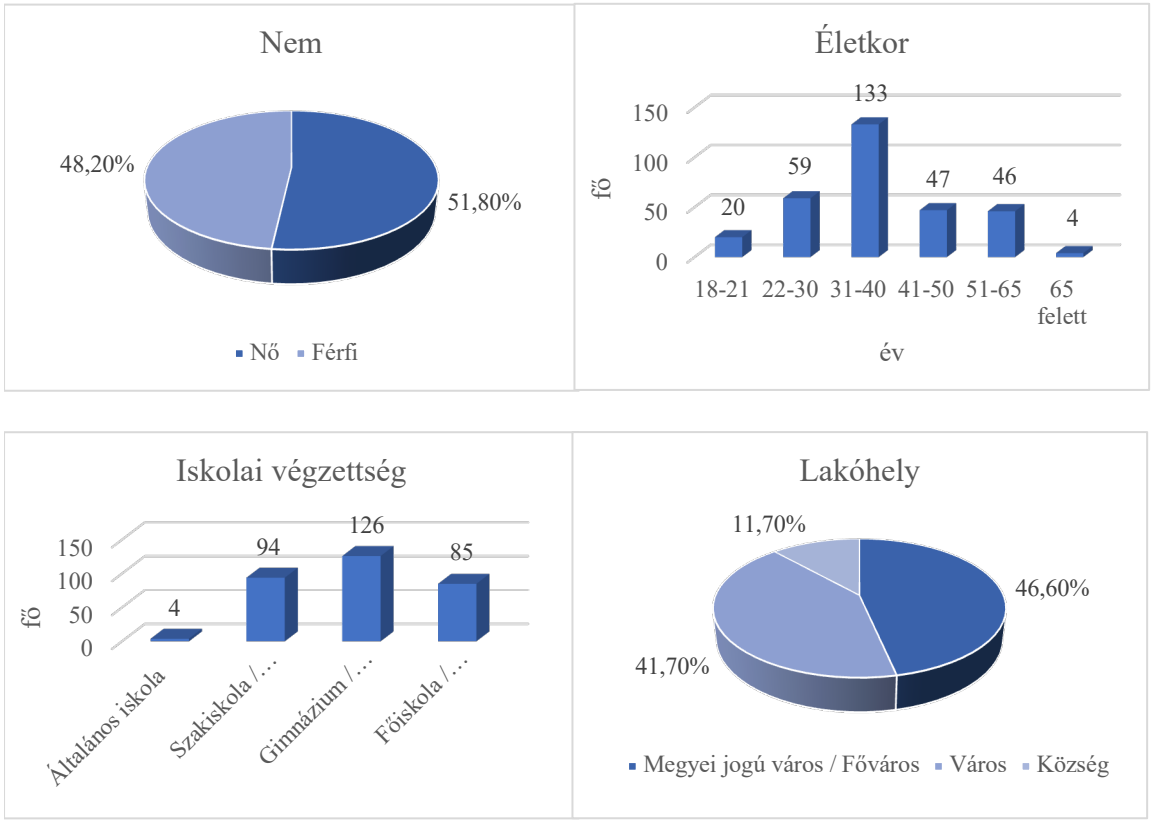
4. A társadalmi innováció mikro -és makrokörnyezeti elemeinek összefüggései

A válaszadó véleményét feltáró kérdések a különböző környezeti elemek összefüggéseire vonatkozóan, valamint állítások a sikeres megvalósításhoz kapcsolódóan. Az összefüggések során 8 értékelést kellett elvégezni, emellett 8 állítást kellett értékelni. A kérdések nominális és ordinális skálán mért válaszlehetőségeket tartalmaztak.

5. Személyes vélemény

A kérdőív utolsó blokkja nem kötelezően kitöltendő elemet tartalmazott, lehetőséget adva a véleménynyilvánításra a társadalmi innovációval, valamint a kutatással kapcsolatosan, nyitott válaszadási lehetőséggel.

A kutatáshoz az alapsokaság Magyarország felnőttkorú lakossága, mely esetben nem valószínűségi mintavételre volt lehetőség hólabda módszert alkalmazva (Gyulavári et al., 2017), amivel több egyénnek lehetősége volt kitölteni a kérdőívet. Ez általában nem teszi lehetővé a reprezentatív mintavételt, viszont a teljes általánosítás nem is volt célom, inkább feltáró jellegű, későbbi bővített alkalmazási célzattal született a felmérés. A válaszadási időszak 2022 júliusától 2022 decemberéig tartott, mely idő alatt 309 kitöltött kérdőív érkezett vissza. Ezek mindegyike használható adatokat tartalmazott a kötelezően kitöltendő kérdéseknek köszönhetően, illetve nem volt mindenhol ugyanazt a választ jelölő kitöltő, így adattisztításra nem volt szükség, valamint a nominális és ordinális skálán mért adatok miatt kiugró értékek sem voltak a mintában. A kitöltők általános profilját szemlélteti a 22. ábra.

22. ábra: A válaszadók általános jellemzői
Forrás: saját szerkesztés

A nemek szerinti megoszlás a kitöltők esetén közel azonos a populáció megoszlásával (52,06% nő és 47,94% férfi) (KSH, 2022), azonban az életkor, lakóhely és iskolai végzettségek esetén a minta és a populáció megoszlása nem azonos.

IV.3. Alkalmazott kvantitatív módszerek

A megfogalmazott kutatási kérdések megválaszolása és a kutatási hipotézisek tesztelésre érdekében egy- és többváltozós elemzési módszereket is használok mind a függőségi kapcsolat, mind a kölcsönös függőségi kapcsolat mérésére.
Az ESS releváns adatai ordinális skálán mért változók, mely esetben az ordinális logisztikus regresszió elemzése, majd ezt követően a multinomiális logisztikus regresszió nem adott értékelhető eredményt, így kereszttábla elemzést végeztem, valamint előzetesen Cronbach-alfát számoltam és főkomponens-elemzést végeztem a változók belső konzisztenciájának vizsgálatára és az egydimenziósság tesztelésére. A tesztek alátámasztották a vizsgált változók egy látens változóhoz való kapcsolódását, melyet egyfajta jólléti mutatóként értelmezek a Maslow-féle szükséglethierarchia elemeihez való kapcsolódás mentén (a vizsgált változók listáját az 1. melléklet tartalmazza).
Az általam készített kérdőív adatai nominális és ordinális skálán mért változókat tartalmaztak, itt elsődlegesen az esetek jellemzésén túl azok csoportosítása volt a cél, így ehhez kapcsolódóan klaszteranalízist végeztem, valamint multinomiális logisztikus regresszió segítségével vizsgáltam a csoportba tartozás előrejelezhetőségét.
A szakértői interjú adatai segítségével preferenciamodellezést készítettem a társadalmi innováció tényezihez kapcsolódóan, valamint konzisztencia -és egyetértésvizsgálatot végeztem annak tesztelésére, hogy a véleményegyezés fennáll-e a különböző érintettségi szinten lévő innovátorok esetén.
Az elemzések elvégzéséhez az IBM SPSS Statistics 27 és Microsoft Excel programokat használtam.

IV.3.1. Cronbach-alfa

A Cronbach-alfa széleskörben használt módszer a belső konzisztencia megbízhatóságának becslésére (Trizano-Hermosilla – Alvarado, 2016), segítségével megállapítható, hogy a változók egy csoportja következetesen ugyanazt a jellemzőt méri-e. A Cronbach-alfa értéke az 1. képlet alapján számolható (Cronbach, 1951).

$$\alpha = \frac{n}{n-1} * (1 - \frac{\sum_{i=1}^{n} V_i}{V_t}) \quad (1)$$

ahol az *n* a skála változóinak (item) száma, V_i az itemek pontjainak súlyozás utáni varianciája, *Vt* pedig a tesztpontszámok varianciája.
A változók standardizálását követően a páronkénti korrelációk átlaga adja a számítás alapját a 2. képlet szerint.

$$\alpha = \frac{n*r_{átlag}}{1+(n-1)*r_{átlag}} \quad (2)$$

ahol az *n* a skála itemjeinek száma, $r_{átlag}$ pedig az itemek páronkénti korrelációinak átlaga. Leggyakrabban Likert-skálán mért adatok tesztelésére használják, azonban kisebb módosítással lehetőség van folytonos és bináris adatok mérésére is, azonban fontos kitétel, hogy a számítása során minden item ugyanazon skálát használjon.
Az alfa 0 és 1 közötti értéket vehet fel, ahol az 1-hez közeli érték az elemek következetességét jelöli, míg a 0 érték ennek hiányát. Általánosan elfogadottnak a 0,7

feletti érték számít, azonban a személyiségvonásoknál már 0,5–0,7 körüli, míg az attitűdskáláknál pedig jó esetben 0,5 feletti a szakmai alapon elvárható Cronbach-alfa szint (Horváth, 1997). Hüvelykujjszabályként a 0,7 feletti érték már elfogadhatónak tekinthető (Konting et al., 2009).
Fontos kiemelni, hogy a teszt önmagában nem alkalmas az elemek minőségének és egydimenziósságának a tesztelésére. Az egydimenziósság tesztelésére főkomponens-elemzést (Hagell, 2014) végeztem.

IV.3.2. Főkomponens-elemzés

A skálaelemek közös látens változót reprezentáló hatásának mérése megköveteli az egydimenziós jelleget. A főkomponens-elemzés a feltáró jellegű faktoranalízis egyik típusa, segítségével meghatározhatók a változók összefüggései, mely jelen kutatásban a szükséglethierarchia elemeihez való kapcsolódást hívatott alátámasztani.
A vizsgálat alkalmazási feltételeit és azok teljesülését szemlélteti a 14. táblázat (a feltételek vizsgálatának eredményeit az 1.1. melléklet tartalmazza).

14. táblázat: Faktoranalízis feltételrendszere

Feltétel	Elvárás	Teljesülés
Változók mérési szintje	Elsődlegesen metrikus és dummy változók, de lehetőség van kvalitatív adatok értékelésére is. Azonos mérési szintű változók bevonása.	Azonos mérési szintű változók: ordinális
Változók közötti kapcsolat	Ne legyen gyenge korreláció.	Minél több korrelációs együttható értéke > 0,3
Minta homogenitása	Alacsony variancia.	Levene-próba alapján a változók 90%-ára igaz, így részben teljesül
Mintanagyság	Az esetek száma legalább tízszerese legyen a változók számának.	30 változó, 2846 eset

Forrás: saját szerkesztés Sajtos – Mitev (2007) alapján

Az elemzés célja struktúrafeltárás, a változók értelmezését segíti, ha sikerül azokat csoportokba rendezni. A változók alkalmasságának mérőszáma a Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) kritérium (3. képlet), ami a mintavétel megfelelőségi mérőszámok átlaga, ezáltal az összes változóra egyidejűleg mutatja a megfelelést.

$$KMO = \frac{\sum_{i=1}^{p}\sum_{j=1;i\neq j}^{p} r_{ij}^2}{\sum_{i=1}^{p}\sum_{j=1;i\neq j}^{p} r_{ij}^2 + \sum_{i=1}^{p}\sum_{j=1;i\neq j}^{p} p_{ij}^2} \quad (3)$$

ahol r_{ij} az *i*-edig és *j*-edik változó korrelációs együtthatója, p_{ij} pedig a korrelációmátrix *i*-edik és *j*-edik eleméhez tartozó parciális korrelációs együttható.
A KMO 0 és 1 közötti értéket vesz fel, ahol az 1 érték azt jelenti, hogy a változók közötti összefüggést minden változópár esetében teljes egészében magyarázza a többi változó, tehát értéke akkor jó, ha minél közelebb van 1-hez. Az általánosan elfogadott értelmezési szint szerint a 0,7 feletti érték már megfelelő (Sajtos – Mitev, 2007).
Emellett a Bartlett-teszt alkalmas a változók korrelációjának tesztelésére. A nullhipotézis az vizsgálja, hogy a változók korrelálatlanok-e, míg az alternatív hipotézis a változók

korrelációját jelenti. Amennyiben a szignifikanciaszint magasabb, mint 0,05, akkor a nullhipotézis kerül elfogadásra, vagyis a korrelációs mátrix főátlón kívüli elemei csak a véletlennek köszönhetően térnek el 0-tól, míg 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézis elutasításra kerül, a változók között van korreláció, tehát alkalmasak a faktoranalízisre.
Előfordulhat, hogy a KMO és a Bartlett-teszt különböző eredményt ad, ebben az esetben a KMO teszt eredménye számít magasabb prioritású eredménynek.
A faktorok számának meghatározására a Kaiser kritériumot használtam, ahol csak azok a faktorok kerülnek figyelembevételre, ahol a sajátérték, vagyis a faktorok által az összes változó varianciájából magyarázott rész legalább 1, mert ez biztosítja a még elfogadható mennyiségű információtartalmat. Emellett rotációs eljárásként a Promax eljárást választottam Kaiser normalizációval, mert ferdeszögű eljárásként jobbnak tekinthető jelen esetben, amikor a faktorok értelmezhetősége az elsődleges, és nem cél a multikollinearitás kiküszöbölése.

IV.3.3. Kereszttábla-elemzés

A kereszttábla-elemzés a nem metrikus változók közötti összefüggés jellemzésére szolgáló eljárás. A kontingenciatábla gyakorisági eloszlás adatokat szemléltet, mely esetekben a fő kérdés, hogy fennáll-e szignifikáns kapcsolat a két változó között, mely a Pearson-féle χ^2 próbával tesztelhető a 4. képlet szerint. A nullhipotézis az összefüggés hiányát feltételezi, míg az alternatív hipotézis az összefüggés meglétét. Amennyiben a szignifikanciaszint magasabb, mint 0,05, akkor a nullhipotézis kerül elfogadásra, vagyis feltételezhetően nincs összefüggés a vizsgált változók között, míg 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézis elutasításra kerül, a változók között van összefüggés.

$$\chi^2 = \sum_i \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i} \tag{4}$$

ahol O_i a megfigyelt gyakoriság i-edik értéke, E_i pedig az elvárt gyakoriság i-edik értéke.
A változók közötti kapcsolat erősségének mérésére nominális mérési szintű változók illetve egy nominális és egy ordinális mérési szintű változó esetén a Cramer-féle V mutató használható, ordinális mérési szintű változók esetén pedig a Spearman-féle korrelációs együttható. A Cramer-féle V az 5., a Spearman-féle korreláció pedig a 6. képlet alapján határozható meg.

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n(k-1)}} \tag{5}$$

ahol χ^2 a Pearson-féle χ^2 próba eredménye, n a megfigyelések száma, k pedig a kevesebb lehetőséget tartalmazó kategória lehetőségeinek száma.

$$\rho = \frac{6 - \sum d_i^2}{n(n^2-1)} \tag{6}$$

ahol d_i a két rangsor i-edik eleme közötti különbség, n pedig a megfigyelések száma.
A kereszttábla-elemzés alkalmazásának két feltétele a kontingenciatábla celláinak taralmához kapcsolódik, ahol az elvárt értéknek legalább 1-nek kell lennie, és a cellák maximum 20%-ában lehet 5-nél kisebb gyakorisági érték.

IV.3.4. Klaszteranalízis

A klaszteranalízis az adatok homogén csoportokba sorolását segítő dimenziócsökkentő eljárás. Az elemzés során első lépésként a kutatási probléma megfogalmazása szükséges, mely vizsgálatom során egyrészt a társadalmi innovációhoz kapcsolódó lakossági attitűd kérdőív adataihoz kapcsolódik, másrészt az ESS adatbázis adataiból a főkomponens-elemzést követően képzett szükséglet-indexekhez, mely esetekben vizsgálom, hogy léteznek-e a válaszadók és index-jellemzők olyan csoportjai, ahol a csoport tagjai egymáshoz hasonlóak, de a többi csoporttól eltérőek, ezáltal meghatározhatók csoportképző ismérvek. Ezt követi a feltételek vizsgálata, melyet a 15. táblázat szemléltet. Mivel a minta nem reprezentatív, így a sokaságra vonatkozóan nem vonhatók le következtetések az eredmények alapján. A kapcsolódó vizsgálatokat az 1.4. és 2.2. melléklet tartalmazza.

15. táblázat: Klaszteranalízis feltételrendszere

Feltétel	Elvárás	Teljesülés
Változók skálaértékei	Azonos szintű skálák.	Szükséglet-indexek: 0-100-ig terjedő pontértékek
		Kérdőív: 4, 5 és 6 fokozatú skálák miatt skálatranszformáció - standardizálás
Változók közötti kapcsolat	Ne legyen magas korreláció.	Szükséglet-indexek: 0,4 alatti korrelációs együttható értékek
		Kérdőív: 0,6 alatti korrelációs együttható értékek
Kiugró érték	A változók nem tartalmazhatnak kiugró értékeket.	Szükséglet-indexek: 0-100-ig terjedő pontértékek
		Kérdőív: Nominális és ordinális skálán mért adatok miatt nincs abnormális érték, alulreprezentált 27 elem két válaszkategóriában

Forrás: saját szerkesztés Sajtos – Mitev (2007) alapján

A feltételek teljesülését követően meg kell határozni a hasonlóság és távolságmértékeket. Az adatok jellege miatt, és mert lényeges, hogy milyen távol vannak egymástól, ami a különbözőségüket jelenti, a leggyakrabban használt négyzetes euklideszi távolság használatát választottam, mivel a négyzetre emelés miatt megfelelően kicsi súlyt kapnak a kisebb távolságok, míg a nagyobbak hangsúlyosabbak lesznek.
Ezt követően a klasztermódszer kiválasztása történik. Mivel előzetesen nincs információm a létrehozandó klaszterek számáról, így kiindulásnak hierarchikus klasztermódszert használok, azon belül is összevonó módszert, vagyis az eseteket külön klaszterként kezelve az eljárás minden lépésben összevonja egy nagyobb klaszterbe, míg eljut egy végső, összes elemet tartalmazó klaszterig, és itt kell eldönteni, hogy az összevonás során hol, hány klaszternél célszerű megállni. Ezen belül egyszerű láncmódszert használtam a lehetséges alulreprezentált esetek feltárásához, majd ezt követően a Ward-eljárást alkalmaztam, mert a Ward-eljárás és az átlagos láncmódszer az, ami a többi eljáráshoz képest hatékonyabbnak mondható (Sajtos – Mitev, 2007), emellett társadalomtudományi kutatásokban való

használata széles körben elterjedt (Simon, 2006). A hierarchikus klasztermódszer használatával megkapva a klaszterek ideális számát a nem hierarchikus k-közép módszert használom a klaszterek elmentésére és jellemzésére, ahol már előre meg kell határozni a létrehozandó klaszterek számát, a módszer pedig iterációs eljárást folytat az esetek megadott klaszterszámba sorolása során az euklideszi távolság alapján, egészen a stabil klaszterközéppont meghatározásáig. A két módszer kombinálásával hibrid módszert alkalmazok a klaszteranalízis során, ezzel kiküszöbölve az eljárások érzékenységét és lehetővé téve az esetek besorolásának finomítását.
A vizsgálatok elvégzése után a klaszterek értelmezését és jellemzését követően a validálást a csoportok különbözőségének vizsgálatával, ANOVA teszttel végzem el, ahol először a Levene-próba alapján vizsgálom a szóráshomogenitást, majd ennek eredménye szerint homogén szósások esetén Tukey tesztet, heterogén szórások esetén pedig Games and Howell tesztet használok a csoportok különbözőségének meghatározására az 50 feletti csoportelemszámok okán. A vizsgálatban a nulhipotézis jelenti azt, hogy a klaszterek nem különböznek szignifikánsan egymástól, az alternatív hipotézis pedig a csoportkülönbözőséget. Amennyiben a szignifikanciaszint magasabb, mint 0,05, akkor a nullhipotézis kerül elfogadásra, vagyis feltételezhetően nincs szignifikáns különbség a csoportok között, míg 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézis elutasításra kerül, a csoportok szignifikánsan különböznek.

IV.3.5. Multinomiális logisztikus regresszió

Egy esemény bekövetkezési valószínűségének becsléséhez használható a logisztikus regresszió abban az esetben, amikor a függő változó nominális vagy ordinális skálán mért érték. Amennyiben a függő változó kettőnél több kategória értékét veheti fel nominális mérési szintű változóként, akkor a multinomiális logisztikus regresszió alkalmazható. Jelen kutatásban a kérdőív adatai alapján a klasztertagságok előrejelzésére használom a módszert, kimutatva a közvetett hatásokat a válaszadók attitűdje alapján.
A vizsgálat alkalmazási feltételeit és azok teljesülését szemlélteti a 16. táblázat (a feltételek vizsgálatának eredményeit a 2.4 melléklet tartalmazza).

16. táblázat: Multinomiális logisztikus regresszió feltételrendszere

Feltétel	Elvárás	Teljesülés
Változók mérési szintje	Függő változó többcsoportos nominális skálán mért változó, független változó bármilyen skálán mérhető.	Nominális skálán mért függő és nominális, valamint ordinális skálán mért független változók
Adatok függetlensége	Az összes megfigyelés független legyen egymástól (adatok nem lehetnek korreláltak).	Keresztmetszeti vizsgálat
Multikollinearitás	A független változók egymással nem, csak a függő változóval függenek össze.	VIF mutató értékei alapján gyenge multikollinearitás
Mintanagyság	Legalább 60 elemű minta és az esetek száma vizsgálattól függően legalább öt-tízszerese legyen a független változók számának.	309 elemű minta

Feltétel	Elvárás	Teljesülés
Kiugró érték	A változók nem tartalmazhatnak kiugró értékeket.	Nominális és ordinális skálán mért adatok, azonos skálázás miatt nincs abnormális érték

Forrás: saját szerkesztés Sajtos – Mitev (2007) alapján

A vizsgált függő változó (klasztertagság) jelen kutatásban *M*=3 válaszkategóriát tartalmazott, így a becsült függvények száma *M-1*, és az előfordulás valószínűsége minden kategóriára becsülhető. A logit függvény általános alakját szemlélteti a 7. képlet.

$$\mathrm{Z}_{i_m} = \alpha_m + \beta_{1m} * X_{1i} + \beta_{2m} * X_{2i} + \cdots + \beta_{km} * X_{ki} \tag{7}$$

ahol α_m az *m*-edik logit függvény konstans értéke, β_{km} az *m*-edik logit függvény *k*-adik regressziós együtthatója, X_{ki} pedig az *i*-edik megfigyelés értéke.
Azt esély (odds) mértéke, vagyis egy kategória bekövetkezési valószínűségének aránya egy független változóra a 8. képlettel határozható meg.

$$\mathrm{odds}_k = \frac{P_k}{1-P_k} \tag{8}$$

ahol p_x a bekövetkezési valószínűség.
A kategóriák összehasonlítása az esélyhányadossal (odds ratio, $Exp(\beta) = e^{\beta_k}$) történik. Amennyiben az esélyhányados értéke kisebb, mint egy, az eset nagyobb valószínűséggel kerül a referenciacsoportba, míg nagyobb, mint egy érték esetén nagyobb a valószínűsége az összehasonlító csoportba kerülésnek.
A válaszkategóriákhoz tartozó előfordulás valószínűsége a 9 képlettel, a valószínűségi függvény pedig a 10. képlettel határozható meg.

$$\mathrm{p}_{i_m} = \frac{e^{Z_{i_m}}}{\sum_{m=0}^{M-1} e^{Z_{i_m}}} \tag{9}$$

ahol $e^{Z_{i_m}}$ a logit függvény *e* alapú logaritmusa.

$$L = \prod_{i=1}^{n} \prod_{m=0}^{M-1} \left(\mathrm{p}_{i_m}\right)^{Y_{i_m}} \tag{10}$$

ahol *n* a megfigyelések száma, *m* a válaszkategóriák száma, p_{i_m}.pedig a válaszkategóriákhoz tartozó előfordulás valószínűsége.
A modell illeszkedésének jósága többfajta mérőszám alapján meghatározható. A nullhipotézis a modell illeszkedését jelenti, míg az alternatív hipotézis szerint a modell nem megfelelően illeszkedik. Amennyiben a szignifikanciaszint magasabb, mint 0,05, akkor a nullhipotézis kerül elfogadásra, vagyis a modell illeszkedik, míg 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézis elutasításra kerül, a modell nem illeszkedik, nem alkalmas az előrejelzésre. A Pearson-féle χ^2 próba (4. képlet) és az eltérés χ^2 próba alkalmas a tesztelésre (Montgomery et al., 2012), melyet a 11. képlettel lehet meghatározni.

$$G^2 = 2 \sum_i O_i log\left(\frac{O_i}{E_i}\right) \tag{11}$$

ahol O_i a megfigyelt gyakoriság *i*-edik értéke, E_i pedig az elvárt gyakoriság *i*-edik értéke.
A modell megbízhatósága mellett vizsgálni kell az előrejelző értékek hatásának szignifikanciáját is. A nullhipotézis a független változó szerepének hiányát jelenti a függő változó kimenetében, míg az alternatív hipotézis a független változó szignifikáns szerepét

támasztja alá. Amennyiben a szignifikanciaszint magasabb, mint 0,05, akkor a nullhipotézis került elfogadásra, vagyis a független változó szerepe nem szignifikáns, míg 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézis elutasításra kerül, a független változó szerepe szignifikáns a függő változó kimenetében. A tesztelésre a Wald-féle χ^2 próba alkalmas (Liu, 2016), melyet a 12. képlettel lehet meghatározni.

$$W = \frac{\left(\hat{\beta} - \beta_0\right)^2}{var(\hat{\beta})} \tag{12}$$

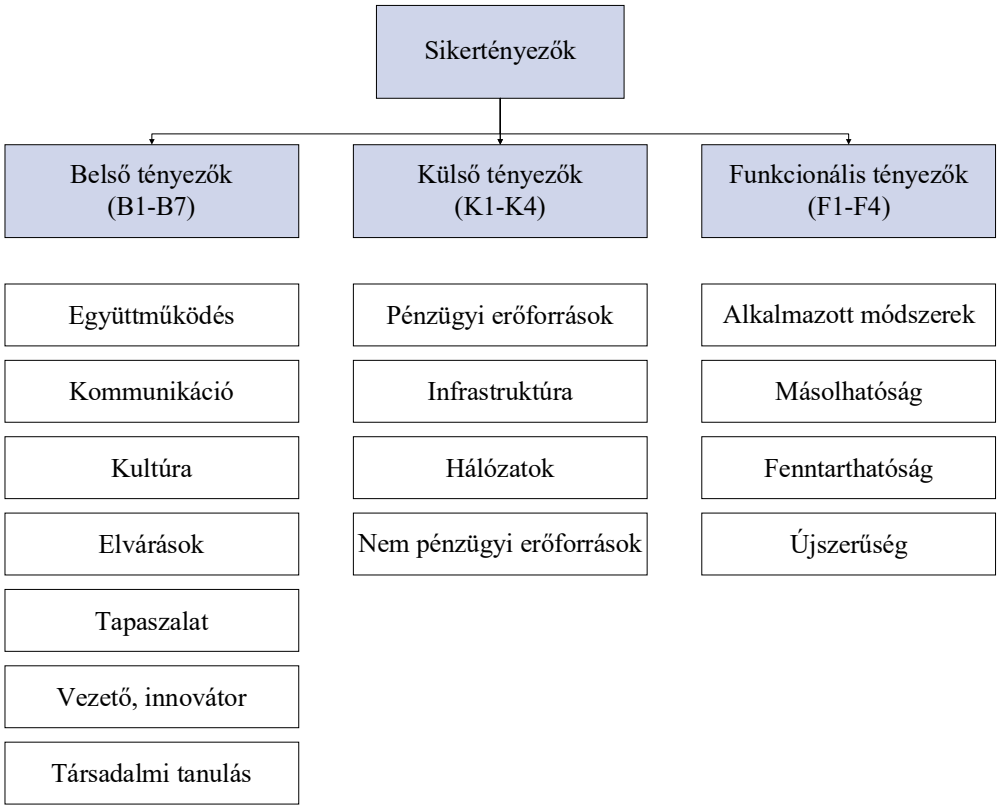
ahol $\hat{\beta}$ a becsült regressziós együtthatók vektora, β_0 pedig a nullhipotézis értéke.
A vizsgálat alapján előrejelzés adható arra, hogy egy személy milyen eséllyel kategorizálható egy meghatározott csoportba a vizsgált attitűdök alapján, ezáltal segítve az előrejelzést a társadalmi probléma felkutatása során.

IV.3.6. Leíró statisztika

Egyváltozós elemzés, mely alkalmas a vizsgálati minta egy ismérv szerinti eloszlásának jellemzésére. Segítségével lehetséges a gyűjtött adatok rendszerezése és tömörítése egy-egy jellemző érték (középértékek, szóródás) meghatározásával.
Az alkalmazható mutatók köre függ a változók mérési szintjétől. A kérdőív nominális és ordinális mérési szintű változókat tartalmaz, melyek közül a nominális mérési szintű változók esetén csak gyakoriság mutatható ki, a jellemzők nem mutatnak sorrendiséget vagy matematikai értelemben vett értéket, míg az ordinális mérési szintű változók esetén a sorrendiség hordoz magában információt, így helyzeti középértékek (módusz és medián) és terjedelemmutatók használhatók.

IV.3.7. Páros összehasonlításon alapuló preferencia modellezés

A preferenciamodellezéshez a 16. ábra szerinti egyéb rangsoroló megoldások közül az egyszerű páros összehasonlításon alapuló rangsorolást használom a társadalmi innovációs sikertényezők vizsgálatára. A módszerhez kapcsolódó adatfelvétel egyszerű, könnyen kivitelezhető külső résztvevőkkel, az elemzés eredménye pedig matematikai alapon nyújt használható információkat a preferenciákról. A módszer használatával a célom meghatározni a sikertényezők fontosságát a döntéshozók szemszögéből rangsorképzés segítségével.
Első lépésként a sikertényezők hierarchikus struktúrában történő rendezését készítettem el (23. ábra), mely áttekinthetőséget biztosít, és kategóriánkénti összehasonlítást tesz szükségessé. A hierarchia csúcsán a sikertényezők helyezkednek el, melyeket három kategóriába sorolhatók: belső tényezők, külső tényezők és funkcionális tényezők, ezek alkotják a második szintet. A harmadik szint a kategóriákba rendezett sikertényezőket mutatja.

23. ábra: Sikertényezők hierarchia modellje
Forrás: saját szerkesztés

A hierarchia modell összeállítását követő lépés a páros összehasonlítások elvégzése és a tényezők súlyainak kiszámítása. Ez a fázis három lépésből áll: a tényezők egymáshoz viszonyított fontosságának meghatározása páros összehasonlítás segítségével, súlyvektorok meghatározása és a konzisztencia megállapítása.
A páros összehasonlítások elvégzése a szakértői interjú során készített felmérés keretében történt, ahol a résztvevőknek három preferenciamátrixot kellett kitölteni (4. melléklet). A megkérdezett személyeket négy kategóriába soroltam az eltérő innovátori szint szerint: egyén (E), önkormányzat (O), társadalmi vállalkozás (alapítvány) (A), és szervezet (S). Az összehasonlítás elvégzésére a Saaty (1977) által fejlesztett skála 1-9-ig terjedő értékeit használtam, mely esetben a megkérdezetteknek a párban elhelyezett tényezők közül meg kellett jelölniük az előnyben részesített tényezőt, majd meg kellett határozniuk a fontosság mértékét, ahol az 1 jelentette az egyformán fontos tényezőt, míg a 9 a rendkívüli mértékben fontosabb tényezőt. A páros összehasonlítások eredményét reprezentáló értékeket mátrixba rendezve meghatározható a tényezők egymáshoz mért preferenciáj a 13. képlet alapján:

$$a_{ij} = \frac{w_i}{w_j} \tag{13}$$

ahol az a_{ij} a mátrix i. sorának j. eleme, mely megegyezik a két tényező páros összehasonlítás során kapott érték hányadosával, vagyis azt mutatja meg, hogy az i. tényező mennyivel fontosabb a j. tényezőnél. Ezáltal a mátrixot közvetlenül a páros összehasonlítások eredménye adja a 14. képlet szerinti formában:

$$\mathbf{A} = \begin{bmatrix} 1 & \cdots & a_{ij} \\ \vdots & 1 & \vdots \\ \frac{1}{a_{ij}} & \cdots & 1 \end{bmatrix} \tag{14}$$

A mátrix elemei a tényezők egymáshoz viszonyított fontosságát mutatják, azonban szükséges ismerni az egyes tényezők súlyértékeit, mely az elemzés következő lépése.
A konzisztencia mérésére a konzisztenciahányados (CR) megállapítása szükséges (15. képlet), melynek értéke minél inkább közelít nullához, annál nagyobb lesz a konzisztencia. Általánosan elfogadott a 0,1-től alacsonyabb konzisztenciahányados érték, de bizonyos esetekben a 0,2-től alacsonyabb érték még tolerálható (Wedley, 1993).

$$\mathrm{CR} = \frac{\mathrm{CI}}{\mathrm{RI}} \tag{15}$$

ahol a konzisztenciahányados megegyezik a konzisztenciaindex (CI) és a konzisztenciaindexek empirikusan adott átlagos értékének (RI) hányadosával. Lényeges azonban megjegyezni, hogy az inkonzisztencia kiküszöbölése nem feltétlen kell, hogy a döntés célja legyen, mert nem elégséges feltétele a jó döntés meghozatalának. Továbbá a 0,1 érték is tapasztalati határ, a döntési szituációtól függően nagysága változtatható.
A vizsgálat alanyai által elvégzett páros összehasonlítások eredményei alapján meghatározhatók a normalizált mátrix értékei, melyekből kiszámolhatók a súlyvektorok.
A súlyvektor elemeinek kiszámítása a 16. képlettel lehetséges.

$$\mathbf{w} = \frac{\sum_{i=1}^{n} a_{n_i}}{\sum_{i,j=1}^{n} a_{n_{ij}}} \tag{16}$$

ahol a **w** súlyvektor elemei a normalizált mátrix sorösszegei és a teljes mátrixban lévő elemek összegeinek hányadosaként állapítható meg.

IV.3.8. Rangkonkordencia vizsgálat

Az egyetértés mértékének tesztelésére a 17. képlet alapján a Kendall-féle rangkonkordencia együtthatót határoztam meg, a rangszámegyezőség fennállásának (kötés) torzító hatása miatt korrekciós tényezővel kiegészítve.

$$\mathrm{W} = \frac{\Delta}{\Delta_{\max}} = \frac{\Delta}{\frac{1}{12} * \mathrm{k}^2 * (\mathrm{n}^3 - \mathrm{n}) - \mathrm{k} * \sum_{\mathrm{L}} \mathrm{L}} \tag{17}$$

ahol a Kendall-féle rangkonkordencia együttható megegyezik a rangszámösszegek szóródását mutató Δ négyzetes eltérés, valamint a Δ_{max} maximális korrekciós tényezővel módosított értékének hányadosával, mely a 100%-os korrelációt mutatja. Teljes egyetértés esetén W=1, teljes ellentét – mely csak két érintett esetében lehetséges - esetében pedig W=0.
Szükséges elvégezni W szignifikancia vizsgálatát az érintettek által kapott rangsorok közötti korreláció megállapítása érdekében. Az alapfeltevés ebben az esetben az, hogy nincs egyetértés a rangsorolók között, tehát W>0 értéke a véletlennek tulajdonítható, míg az alternatív hipotézis feltételezése pedig az, hogy W>0 értéke a rangsorolók egyetértése miatt következett be. A szignifikancia vizsgálat a χ^2 eloszlás értékeinek megállapításával és küszöbszámukhoz történő hasonlításával lehetséges. A χ^2 eloszlás értékének meghatározása a 18. képlet alapján lehetséges.

$$\chi^2 = \mathrm{k} * (\mathrm{n} - 1) * \mathrm{W} \tag{18}$$

ahol az eloszlás értéke megegyezik az értékelési tényezők száma (k), a szabadságfok (DF=n-1) és a rangkonkordencia együttható szorzatának értékével.
A módszerek alkalmazásával a vizsgálatokat a hipotézisek sorrendjében végzem el.

V. EMPIRIKUS KUTATÁS

Az empirikus kutatás során a kutatási modellben meghatározottak szerint a hipotézisek vizsgálatát és az eredmények alapján tézisek megfogalmazását végzem el. Az empirikus kutatás felépítése során arra törekedtem, hogy szekunder és primer adatokat, kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmazzak annak bizonyítására, hogy a társadalmi innováció jelenlegi megközelítései tovább fejleszthetők, azok szemléletmódja eddig nem vizsgált megközelítésben is értelmezhető. A kutatás során kapott eredmények értelmezését a kutatási cél, kutatási kérdések kontextusában végzem el, kiemelve a megfigyelhető mintázatokat, trendeket és összefüggéseket, hozzájárulva a kutatási terület szélesebb körű megértéséhez és a rendelkezésre álló tudásanyag bővítéséhez, mindezt kellő óvatossággal, a vizsgálatok során felmerülő korlátok figyelembevételével.

V.1. A jóllétre ható tényezők vizsgálata

A European Social Survey minden második évben felmérést készít keresztmetszeti mintákkal, melyben az európai nemzetek népességének attitűdjeit, meggyőződéseit, viselkedési mintáit mérik fel (ESS, 2022). A vizsgálathoz a Magyarországra vonatkozó 10. körös lekérdezésből származó adatbázist használtam, mely 2020/2021. évi adatgyűjtést tartalmazott, és 2022. év első felében vált elérhetővé, és azokat a változókat gyűjtöttem össze, melyek a szakirodalomkutatásra alapozva erősen kapcsolódnak a szükséglethierarchia elemeihez, és alkalmasak lehetnek egy jólléti mutató meghatározására. A lehívott változók listáját tartalmazza az 1. melléklet. Az 51 változóból 20 nominális, 30 ordinális és 1 metrikus mérési szintű változó. Az adatbázis 3510 esetet tartalmazott, melyen adattisztítást végeztem a hiányos és választ nem tartalmazó esetek kiszűrésére, így az értékelhető adatbázis 2846 sort tartalmaz.
Az elemzés megbízhatóságának alátámasztására először vizsgáltam a változók megbízhatóságát és alkalmasságát egy látens változó (jóllét) mérésére, majd ezt követően leíró statisztikai elemzéseket és kereszttábla-elemzéseket végeztem, majd meghatároztam egy általános jólléti mutatót. A vizsgálathoz kapcsolódik az első kutatási hipotézisem.

H1. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó szubjektív jóllét, mint látens változó meghatározható a szükséglethierarchiához kapcsolódó életminőségi és anyagi feltételek vizsgálatával.

V.1.1. A jóllétre ható változók mérési struktúrájának megbízhatósága

A Cronbach-alfa számítását a skálaértékek belső konzisztenciájának mérésére végeztem el az 1. és 2. képlet szerint. A 30 ordinális mérési szintű változó eltérő skálaterjedelmet használ, így standardizált adatok szükségesek a Cronbach-alfa számításhoz. Az elvégzett megbízhatósági statisztika értékeit szemlélteti a 17. táblázat.

17. táblázat: Változók közötti interkorreláció értékelése

Megbízhatósági statisztika		
Cronbach's Alpha	Standardizált adatok alapján számított Cronbach's Alpha	Elemek száma
0,724	0,780	30

Forrás: saját számítás

Az adatok standardizálásának szükségessége miatt a 0,780 értéket tartom elfogadhatónak a mérés során, mely elfogadható belső konzisztenciát jelöl. Az elemzés során vizsgáltam, hogy van-e olyan változó, melynek eliminálásával növekedne az alfa értéke, ezáltal a megbízhatóság is, azonban minden változó relevánsnak bizonyult, bármely változó vizsgálatból való törlésével csökkenne az alfa értéke (1.2. melléklet).
A megbízhatóság mellett a változók összefüggéseit is vizsgáltam főkomponens-elemzés segítségével, mely választ ad a változók dimenzióinak számára, és megmutatja, hogy valóban csoportosíthatók-e a változók a szükséglethierarchia elemei szerint. A változók alkalmasságának értékelésére Kaiser – Meyer – Olkin tesztet és Bartlett-tesztet végeztem, melyek eredményeit tartalmazza a 18. táblázat.

18. táblázat: Változók alkalmasságának értékelése

KMO és Bartlett teszt		
Kaiser-Meyer-Olkin érték		0,899
Bartlett-teszt	χ^2	24362,056
	df	435
	Sig.	0,000

Forrás: saját számítás

A KMO érték 0,899, ami nagyon jónak számít, és a változók alkalmasságát mutatja a faktoranalízisre. A Bartlett teszt esetén a szignifikanciaszint kisebb, mint 0,05, tehát a nullhipotézis elutasításra kerül, vagyis elmondható, hogy a kiinduló változók között szignifikáns korreláció van.
A főkomponens-elemzés eredményeként 5 fő faktort sikerült elkülöníteni (1.3. melléklet), mely faktorokat szemlélteti a 19. táblázat.

19. táblázat: Főkomponens-elemzés eredményeként meghatározott faktor értékek

	Sajátérték			Rotáció utáni eredmények		
Komponens	Teljes	Magyarázott variancia %	Kumulatív %	Teljes	Magyarázott variancia %	Kumulatív %
1	6,271	20,903	20,903	4,491	14,970	14,970
2	3,672	12,239	33,142	4,167	13,891	28,861
3	1,831	6,105	39,247	2,058	6,859	35,720
4	1,328	4,426	43,672	1,818	6,059	41,778
5	1,302	4,339	48,011	1,697	5,658	47,437

Forrás: saját számítás

Tisztán a Kaiser-kritérium szerint vizsgálva az elemzést Varimax rotációval maximum 6 faktor hozható létre, azonban a Promax rotációs eljárás 5 faktort javasolt, és a létrehozott faktorok áttekintését követően véleményem szerint az 5 faktor jobban meghatározza a tömörített információkat. Sajnos a teljes magyarázóerő gyenge, 50% közeli, azonban nem volt célom a faktorokkal való további vizsgálódás, mindössze a változók összefüggéseinek vizsgálata, melyet az eredmények megfelelően szemléltetnek. A létrehozott 5 komponens jellemzése a kapcsolódó változók alapján lehetséges a 20. táblázat szerint.

20. táblázat: A fókomponens-elemzés eredményeként meghatározott faktorok jellemzése

Faktor	Jellemző
1. faktor: biztonsági	természet és környezet védelme, szabadság, biztonság, viselkedés, egyenlő bánásmód, törődés, lojalitás, feltűnésmentesség, erős és biztonságot nyújtó kormány, különböző kultúrák megértése, elfogadása
2. faktor: önmegvalósítás	új dolgok kipróbálása, szórakozás és örömet adó dolgok kipróbálása, gazdagság, birtoklás, kalandvágy, izgalmak keresése, kreativitás, sikeresség, elismertség
3. faktor: kapcsolati	közeli kapcsolatok, társas tevékenységek, kapcsolattartás, találkozások
4. faktor: fiziológiai	egészség, tradíciók, hit, érzelmi kapcsolódás, megélhetés
5. faktor: önbecsülés	szabálykövetés, pozitív érzelmek

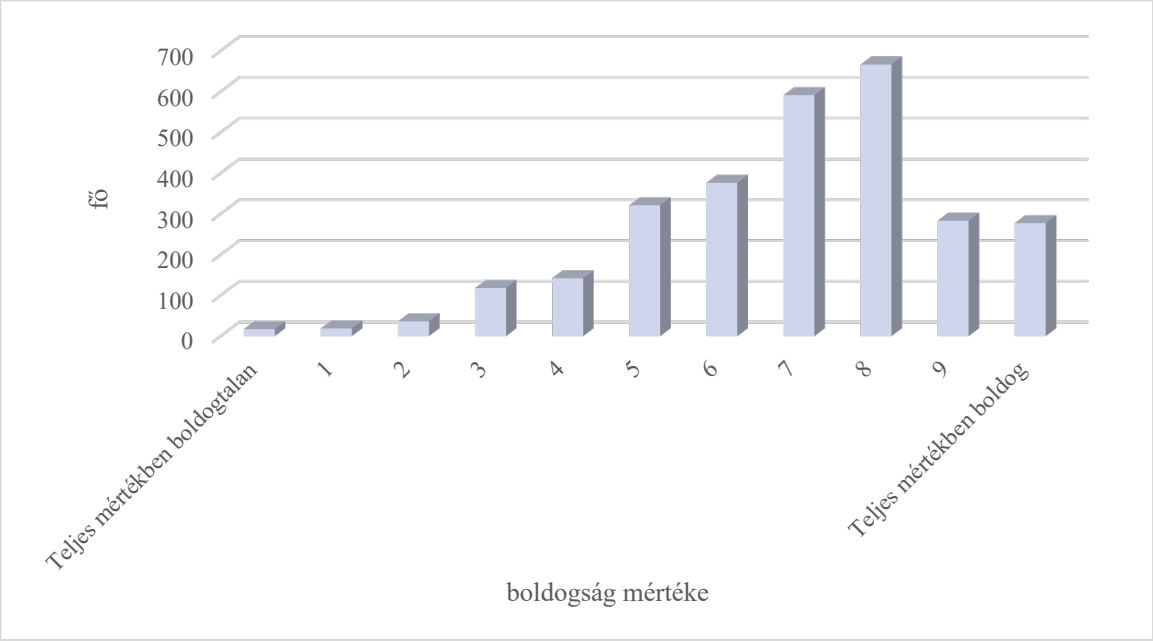
Forrás: saját szerkesztés

A faktorok között látható bizonyos átfedés, nem teljesen elkülönülve rajzolódik ki a szükséglethierarchia elemei szerinti csoportosítás, azonban a főbb jellemzők megtalálhatók az egyes faktorok esetében.

V.1.2. A jóllétre ható változók közötti kapcsolat elemzése

Az elemzés során elsődlegesen arra kerestem a válasz, hogy mely tényezők vannak kapcsolatban a boldogság vélt szintjével. A boldogság, mint mért érték az élettel való elégedettség mellett a szubjektív jólléti vizsgálatok fő fókuszpontja (Pauwlik – Margitics, 2008), és sok esetben kölcsönös egymásrahatásként vizsgálják a szubjektív jólléttel (Sundriyal – Kumar, 2014).
Elsődleges célom a függőségi kapcsolat vizsgálata volt, kategorikus változó lévén ordinális logisztikus regresszió alkalmazásával, azonban a Goodness of fit teszt alapján szignifikáns különbség van az adatok és a feltételezett modell között, melyet az elvégzett multinomiális logisztikus regresszió is megerősített, így mivel az adatok és a modell nincs összhangban, a kereszttábla-elemzés bizonyult megbízható vizsgálatnak a változók összefüggéseinek meghatározására.
A válaszadók általános jellemzőit tekintve 39,5% volt férfi és 60,5% nő, az életkor szerinti megoszlás tekintetében 3,4% a 18-21 év közötti, 9,9% a 22-30 év közötti, 13,3% a 31-40 év közötti, 18,2% a 41-50 év közötti, 24,0% az 51-65 év közötti, és 31,0% a 65 év feletti személy. Az életkor szerinti megoszlás bár megközelíti Magyarország teljes népességének életkor szerinti megoszlását (KSH, 2021), azonban az idősebb korosztály enyhén felülreprezentált a mintában. Az eredeti tisztítatlan minta életkor szerinti megoszlása közel azonos volt Magyarország népességének életkor szerinti megoszlásával, az adattisztítást követően azonban ez enyhén torzult.
A boldogság mértékére adott válaszok esetén nagyobb arányban vannak az inkább magukat boldognak valló személyek, mint a kevésbé boldognak, 0-10 skálán a medián értéke 7, a módusz pedig 8, és a válaszadók mindössze 25%-a adott 6-os vagy az alatti értéket a boldogság mértékének (24. ábra). Árnyaltabb képet mutatnak a szükséglethierarchiához kapcsolható tényezők, a társas kapcsolatokkal összefüggő kérdésekre adott válaszok esetén a résztvevők közel fele (45,0%) ritkán vagy nagyon ritkán vesz részt társas tevékenységben, és 53,0%-uk barátokkal, rokonokkal is egy hónapnál ritkábban találkozik.

Gyakoriak az egyfős háztartások (22,0%), de a kitöltők több, mint fele (58,8%) maximum két fős háztartásban él. A szubjektív egészségüket a kitöltők átlagosan jónak érzékelik, a medián és a módusz is ezt az értéket képviseli, a kitöltők mindössze 8,9%-a érzi rossznak egészségi állapotát, ami tekintve a kor szerinti megoszlást, jó előjelnek számít. A jövedelemmel kapcsolatos érzések már jobban megoszlanak, mindössze 9,9% vallja, hogy komfortosan tud élni a jelenlegi jövedelmi helyzete alapján, és 28,2%-nak vannak nehézségei a megélhetéssel. Emellett viszont a válaszadók 21,3%-a érzi fontosnak a gazdagságot és birtoklást, 52,3% pedig kevéssé vagy egyáltalán nem gondolja fontosnak. A megértéshez, toleranciához kapcsolódó tényezők mindegyikénél a válaszadók magukra jellemzőnek vélték az állításokat, és mindegyik esetben 5% körüli az ezen tényezők fontosságát elutasító válaszok. A biztonsággal kapcsolatos tényezők esetén hasonló arányok születtek, és csak 2,5% a biztonsági tényezők fontosságát elutasító válaszok aránya. Az önmegvalósításhoz kapcsolódó tényezők közül az újdonságok kipróbálása és a kalandvágy fontossága volt, ami a válaszadók 38,8%-a szerint lényeges, és csak 21,9% szerint igaz a saját életére. A szabálykövetés 39,6% szerint csak kicsit vagy egyáltalán nem jellemző a válaszadókra, míg a tradíciók és szokások követése 75,9%-ban inkább jellemző rájuk.

24. ábra: A "Mennyire boldog" kérdésre adott válaszok megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

A kapcsolati szükséglethez köthető változók viszonylag negatív képet mutatnak az általános szokásokról, a szükséglethierarchia többi eleme esetén viszont átlagos jellemzők és elvárások mutathatók ki, így ezt követően vizsgáltam, hogy mely változók állhatnak kapcsolatban a boldogság megítélésével, melynek eredményét a 21. táblázat szemlélteti.

21. táblázat: A boldogság és a jólléti tényezők kapcsolata

Változó	$\chi 2$	Spearman	Cramer V	szign.
Születési év	212,557	-0,235	-	< 0,001
Biztonságérzet	204,056	-0,199	-	< 0,001
Nemzeti öntudat	503,699	0,260	-	< 0,001

Változó	χ2	Spearman	Cramer V	szign.
Diszkriminált csoport tagja	37,819	-	0,115	< 0,001
Életkor miatti diszkrimináció	20,369	-	0,085	0,026
Etnikai hovatartozás miatti diszkrimináció	52,220	-	0,135	< 0,001
Nyelv miatti diszkrimináció	78,083	-	0,166	< 0,001
Nemzetiség miatti diszkrimináció	27,748	-	0,099	< 0,002
Bőrszín vagy rassz miatti diszkrimináció	25,406	-	0,094	0,005
Szubjektív egészség	668,661	0,390	-	< 0,001
Egészségi állapota akadályozza	262,506	-	0,215	< 0,001
Közeli kapcsolatok	422,037	0,252	-	< 0,001
Társas tevékenységek gyakorisága	235,898	0,228	-	< 0,001
Kapcsolattartás gyakorisága	374,590	0,255	-	< 0,001
Háztartásban élők száma	251,642	0,245	-	< 0,001
Tudásfejlesztés	38,801	-	0,117	< 0,001
Munkavállalói státusz	68,104	-	0,089	< 0,001
Partner munkavállalói státusza	121,572	-	0,119	< 0,001
Jövedelemmel kapcsolatos érzések	598,780	0,348	-	< 0,001
Új dolgok kipróbálása	314,861	-0,236	-	< 0,001
Természetvédelem	172,399	-0,162	-	< 0,001
Szabad akarat, szabadság	138,468	-0,162	-	< 0,001
Szórakozás és öröm	275,845	-0,233	-	< 0,001
Gazdagság	149,784	-0,116	-	< 0,001
Biztonságos lakókörnyezet	153,092	-0,141	-	< 0,001
Tradíciók és szokások	74,933	-0,049	-	0,009
Kaland és izgalom	121,453	-0,125	-	< 0,001
Helyénvaló viselkedés	137,280	-0,132	-	< 0,001
Kreativitás	298,281	-0,253	-	< 0,001
Egyenjogúság	132,256	-0,110	-	< 0,001
Kellemes időtöltés	232,501	-0,216	-	< 0,001
Mások segítése	166,663	-0,178	-	< 0,001
Lojalitás és elkötelezettség	184,127	-0,188	-	< 0,001
Tisztelet	128,191	-0,113	-	< 0,001
Képesség és csodálat	272,545	-0,250	-	< 0,001

Változó	χ2	Spearman	Cramer V	szign.
Erős és biztonságot nyújtó kormány	163,562	-0,147	-	< 0,001
Sikeresség	270,637	-0,238	-	< 0,001
Különbségek megértése	192,134	-0,180	-	< 0,001

Forrás: saját számítás

38 változó esetén mutatható ki szignifikáns kapcsolat a boldogsággal, azonban egyik sem kiemelkedő erősségű. Közepesen erős kapcsolat mutatható ki a szubjektív egészség és boldogság (ρ=0,390) valamint a jövedelem és a boldogság (ρ=0,348) között, míg közepesnél gyengébb kapcsolat mutatható ki a boldogság és születési év (ρ=-0,235), nemzeti öntudat (ρ=0,260), egészségi állapot miatti akadályoztatás (V=0,215), közeli kapcsolatok (ρ=0,252), társas tevékenységek gyakorisága (ρ=0,228), kapcsolattartás gyakorisága (ρ=0,255), háztartásban élők száma (ρ=0,245), új dolgok kipróbálása (ρ=-0,236), szórakozás és öröm (ρ=-0,233), kreativitás (ρ=-0,253), kellemes időtöltés (ρ=-0,216), képesség és csodálat (ρ=-0,250) és a sikeresség (ρ=-0,238) között. Az elemzés alapján elmondható, hogy a boldogság és a szükséglethierarchia elemeit reprezentáló változók között valóban fellelhető közepes és mérsékelt kapcsolat. Az életkor egy kiugró változó, mely nem része a szükséglethierarchiához kapcsolható változóknak, itt általánosságban elmondható, hogy az idősebb korosztály nagyobb arányban jelölt alacsonyabb értéket a boldogságra vonatkozóan, mint a fiatalabb vagy középkorú osztályok tagjai. és még a 30 év alattiaknál a 0-10 skálán a 8-as a módusz és medián érték, a 31-50 év közöttiek esetén ez már a 7-es értékre csökken, az 51 év felettiek esetén pedig egyre inkább tolódik a 6-os érték felé. A férfiak és a nők között nincs szignifikáns eltérés.

V.1.3. Jólléti mutató meghatározása

A főkomponens-elemzés, kereszttábla-elemzés, valamint a megbízhatósági elemzés alapján elmondható, hogy a változók alkalmasak egy látens jólléti mutató mérésére a szükséglethierarchia figyelembevételével. A kategorikus változók miatt additív modell szerinti indexképzést választottam, ami képes kezelni a nem lineáris és nem monoton kapcsolatokat, valamint alkalmas a kategorikus előrejelzők alkalmazására (Chen – Samworth, 2015). Az indexképzés során a szükséglethierarchiához kapcsolódó változókat szintenként egy indexbe aggregáltam, majd a szintekhez eltérő súlyozást alkalmaztam a szükséglethierarchia felépítését figyelembe véve. Az index értékeihez nem közvetlen a skálaértékeket, hanem azok normalizált értékeit használtam, így a különböző skálatartományú változók is összemérhetővé váltak. Ezáltal a szükséglet-alapú jólléti mutatót a következőképpen határoztam meg:

$$Szükséglet - alapú\ Jóllét\ Index = 0{,}3 * FI + 0{,}3 * BI + 0{,}2 * KI + 0{,}1 * OBI + 0{,}1 * OMI$$

ahol *FI* a fiziológiai faktor változóiból képzett index, *BI* a biztonsági faktor változóiból képzett index, *KI* a kapcsolati faktor változóiból képzett index, *OBI* az önbecsülés faktor változóiból készült index, *OMI* pedig az önmegvalósítás faktor változóiból képzett index. Az indexekhez tartozó súlyozás során figyelembe vettem a szükségletkielégítés sorrendjét a Maslow-elmélet alapján, miszerint az alacsonyabb szintű igényeket előbb kell kielégíteni (Maslow, 1943), így magasabb súlyt képviselnek a mutatóban.

A fiziológiai szükséglet index kiszámítása:

$$FI = 100 * \left(\frac{\sum_{i=1}^{n} fiziológiai\ faktor\ változók\ normalizált\ értéke}{változók\ száma} \right)$$

A biztonsági szükséglet index kiszámítása:

$$BI = 100 * \left(\frac{\sum_{i=1}^{n} biztonsági\ faktor\ változók\ normalizált\ értéke}{változók\ száma} \right)$$

A kapcsolati szükséglet index kiszámítása:

$$KI = 100 * \left(\frac{\sum_{i=1}^{n} kapcsolati\ faktor\ változók\ normalizált\ értéke}{változók\ száma} \right)$$

Az önbecsülés szükséglet index kiszámítása:

$$OBI = 100 * \left(\frac{\sum_{i=1}^{n} önbecsülés\ faktor\ változók\ normalizált\ értéke}{változók\ száma} \right)$$

Az önmegvalósítás szükséglet index kiszámítása:

$$OMI = 100 * \left(\frac{\sum_{i=1}^{n} önmegvalósítás\ faktor\ változók\ normalizált\ értéke}{változók\ száma} \right)$$

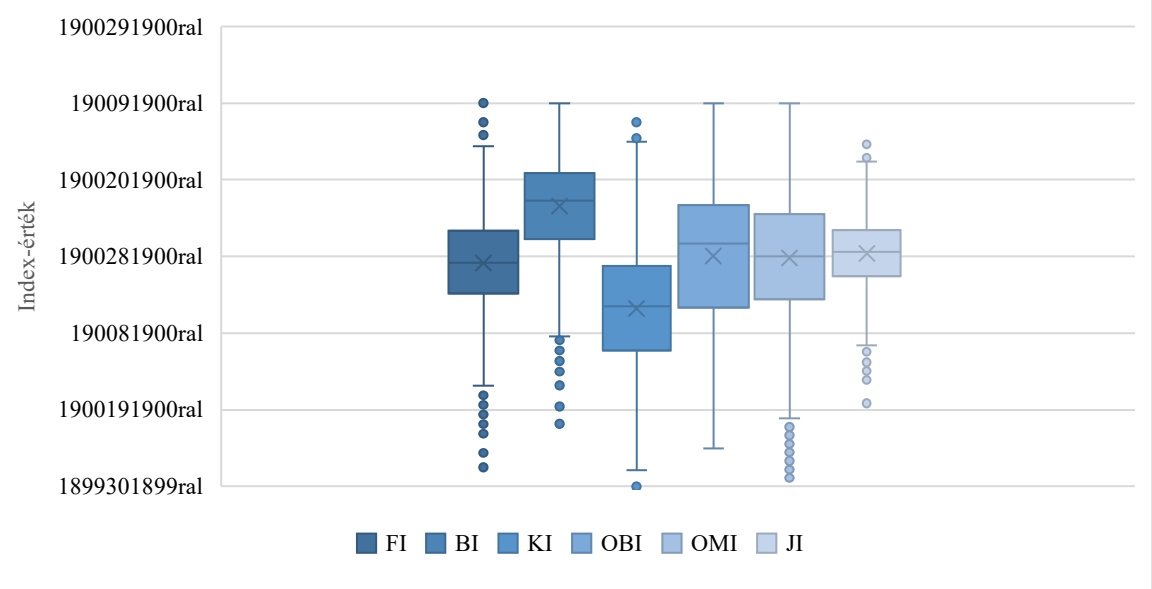
Az indexek 0 és 100 közötti értéket vehetnek fel, ahol 0 jelenti az adott szükséglet teljesülésének teljes hiányát, 100 pedig a szükséglet teljesmértékű kielégítését.
Az indexek kiszámítását elvégeztem a vizsgált mintára, a kapott értékek tulajdonságait szemlélteti a 22. táblázat.

22. táblázat: Szükséglet Indexek és Jóllét Index jellemzői

		Fiziológiai szükséglet Index	Biztonsági szükséglet Index	Kapcsolati szükséglet Index	Önbecsülés szükséglet Index	Önmegvalósítás szükséglet Index	Szükséglet-alapú Jóllét Index
Átlag		58,3497	73,1218	46,3884	60,1605	59,6869	60,7039
Standard hiba		,23755	,24331	,29444	,32018	,30005	,16975
Medián		58,3333	74,5455	47,0833	63,3333	60,0000	61,1995
Módusz		55,42	81,82	53,33	63,33	64,44	65,58
Szórás		12,67258	12,98002	15,70767	17,08067	16,00725	9,05593
Variancia		160,594	168,481	246,731	291,749	256,232	82,010
Terjedelem		95,00	83,64	95,00	90,00	97,78	68,75
Minimum		5,00	16,36	,00	10,00	2,22	21,71
Maximum		100,00	100,00	95,00	100,00	100,00	90,46
Percentilis	25	50,4167	64,5455	35,4167	46,6667	48,8889	54,8450
	50	58,3333	74,5455	47,0833	63,3333	60,0000	61,1995
	75	66,6667	81,8182	57,5000	73,3333	71,1111	66,8507

Forrás: saját számítás

A szükséglet Indexek közül a Kapcsolati Index átlagértéke a legalacsonyabb, ami várható volt a szükséglethez kapcsolódó változók értékei alapján. A többi index esetén az átlag és medián meghaladja az 50 értéket, a Kapcsolati Index esetén viszont mindkét középérték 50 alatt van, ami a 100-ból alacsonynak tekinthető. Emellett a Kapcsolati Index az egyedüli, ahol a minimumérték 0 volt, vagyis volt olyan eset, ahol minden kapcsolati faktor változó értéke 0 volt, emellett itt a legalacsonyabb a maximumérték, mert nem volt olyan eset, ahol a kapcsolati faktor változók értéke minden esetben 1 lett volna. Az esetek 25%-a 35,42 vagy az alatti indexértéket kapott, és 75% pedig 57,5 vagy az alatti értéket, ami indukálja, hogy általános probléma a kapcsolatok ápolása, fenntartása, és sokak esetén az egyedüllét a meghatározó. Ez iránymutatást adhat a társadalmi innovációs kezdeményezéseknek, olyan jó gyakorlatok implementálásának, ahol a kapcsolatok fenntartása, találkozás, együtt végzett tevékenység, társaság a cél.
A legmagasabb értékeket a Biztonsági szükséglet Index kapta, az esetek 75%-a 64,55 vagy feletti értéket kapott, és az átlag is 73,1218. A Fiziológiai -, Önbecsülés -és Önmegvalósítás Indexek értékei hasonlóan alakultak, az átlagérték 58-60, és mindegyik esetében volt maximumot, 100 értéket elérő eset. Az öt szükséglet index alapján képzett Jóllét Index átlagos értéke 60,7, varianciája viszonylag alacsony, az esetek 25%-a kapott 54,85 vagy az alatti értéket, azonban szintén csak 25% kapott 66,85 vagy feletti értéket. A standard hiba értékei alapján a számított átlagok megbízható áttekintést nyújtanak a populáció várható átlagértékeiről. Az indexek főbb jellemzőinek összehasonlítását szemlélteti a 25. ábra.

25. ábra: A jólléthez kapcsolódó indexek fő jellemzőinek dobozábrája
Forrás: saját szerkesztés

V.1.4. Szükséglet-index alapú csoportosítási lehetőségek

A feltételek teljesülésének vizsgálatát követően először hierarchikus klaszteranalízist végeztem. A dendrogram alapján 4 klaszter létrehozása tűnt célszerűnek, melyet ezt követően nem hierarchikus klaszteranalízis segítségével meg is tettem. A klaszterek jól elkülöníthető tulajdonságokkal rendelkeznek, értékelhető eredmény született. A vizsgálat során kapott számítások eredményeit a 1.4 melléklet tartalmazza.
Az első klaszterbe 869 eset került, a másodikba 515, a harmadikba 669 és a negyedikbe 793. Az ANOVA teszt alapján mind az öt Szükséglet Index szignifikánsan hozzájárul a klasztertagsághoz, legerőteljesebben az Önbecsülés szükséglet Index. Az eredmények

érvényességének teszteléséhez először szóráshomogenitást vizsgáltam Levene próbával, hogy megállapítsam, mely változók mentén homogének illetve heterogének a csoportok. A szignifikanciaszint mind az öt Szükséglet Index esetén <0,001, tehát a nullhipotézis elutasításra kerül, vagyis heterogének a csoportok, ami alapján a Games-Howell teszttel vizsgáltam, hogy a klaszterek az egyes indexek szerint szignifikánsan különböznek-e. Az öt index mentén a klaszterek páronkénti összehasonlításán alapul a vizsgálat, mely mind a 30 esetben szignifikánsnak bizonyult, tehát mind az öt index esetén minden klaszter szignifikánsan különbözik egymástól, és az Eta mutató alapján közepes, illetve erős kapcsolat van az indexek és a klasztertagság között.
A szükségleti indexek értékeit tekintve a harmadik klaszterhez tartoznak a legmagasabb átlagértékek és a második klaszterhez a legalacsonyabbak, így ők képviselik a két végletet. Az első klaszter esetén az Önbecsülés szükséglet Index átlagos értéke magas, azonban a többi index esetén elmarad a negyedik klaszter értékeitől, ahol a Kapcsolati Szükséglet Index átlagos értéke kiemelkedő a többi klaszterhez képest. A klaszterek általános jellemzését tartalmazza a 23. táblázat

23. táblázat: Klaszterek jellemzői

Változó	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter	Teljes minta
Fiziológiai szükséglet Index	55,833	48,324	67,376	60,004	58,350
	átlag alatti	legrosszabb	legjobb	átlag feletti	
Biztonsági szükséglet Index	70,745	64,401	82,750	73,225	73,122
	átlag alatti	legrosszabb	legjobb	átlagos	
Kapcsolati szükséglet Index	38,830	32,332	54,787	56,715	46,388
	átlag alatti	legrosszabb	átlag feletti	legjobb	
Önbecsülés szükséglet Index	70,157	42,686	74,679	48,306	60,161
	átlag feletti	legrosszabb	legjobb	átlag alatti	
Önmegvalósítás szükséget Index	54,454	42,818	74,071	64,232	59,687
	átlag alatti	legrosszabb	legjobb	átlag feletti	
Boldogság	6,25	5,57	8,04	7,54	6,91
	átlag alatti	legrosszabb	legjobb	átlag feletti	
Társas tevékenységek	átlagos	inaktív	aktív	aktív	
Megélhetés	kényelmes	nehéz	átlagos	átlagos	
Új dolgok kipróbálása	átlag alatti mértékben	nem jellemző	gyakori	átlag feletti mértékben	
Szabad akarat fontossága	átlag alatti	alacsony	magas	átlag feletti	
Vagyon fontossága	átlag alatti	alacsony	magas	átlag feletti	
Sikeresség fontossága	átlagos	átlag alatti	magas	átlagos	
Klaszter neve	*Introvertált*	*Depressziós*	*Maximalista*	*Szociális*	

Forrás: saját számítás

A klaszterek szempontjából relevánsnak bizonyult az életkor (V=0,189, sig: <0,001), a fiatalabb korosztály nagyobb arányban van jelen a negyedik klaszterben, míg az idősebb korosztály az első klaszterben. A második és harmadik klaszter ilyen tekintetben heterogén, de arányaiban a második klaszterben valamivel több idősebb korosztálybeli van jelen, míg a harmadik klaszterben valamivel több a fiatal felnőtt. Azon személyek, akik valamilyen formában megkülönböztetve érzik magukat, inkább az első klaszterbe kerültek, míg az első és második klaszterbe azok, akik valamilyen formában akadályoztatva vannak a napi tevékenység végzésében (V=0,210, sin. <0,001). Arányaiban a harmadik és negyedik klaszterben vannak többen, akik nem dolgoznak, vagy saját vállalkozásuk van, illetve családi vállalkozásban dolgoznak. Ugyanígy ők azok, akik a vizsgálatot megelőző időszakban saját maguk fejlesztésére aktív figyelmet fordítottak képzés, képességfejlesztés, tudásmegosztás stb. által (V=0,185, sig: <0,001).
Az első klaszternek az „Introvertált" nevet adtam, ugyanis ők azok, akik az Önbecsülés Indexen kívül a többi index esetében átlag alatti értékkel rendelkeznek, és bár a kényelmes megélhetés hívei és átlagosan aktív a szociális életük, nem törekednek az életük fejlesztésére, így kevésbé valószínű, hogy társadalmi innovációs kezdeményezésbe bevonhatók.
A második klaszternek a „Depressziós" nevet adtam, ugyanis ők rendelkeznek a legrosszabb értékekkel a klaszterek összehasonlításában, inkább boldogtalanok, akik átlagosan rossznak érzik megélhetési körülményeiket, nem reménykednek sikerességben, és feltehetően ezen okok miatt is társadalmilag inaktívak. Ők lehetnek az a csoport, akiknek a társadalmi innováció eredményére szükségük van, viszont nem kezdeményezőek, így felülről vezérelt akciókra van szükségük.
A harmadik klaszternek a „Maximalista" nevet adtam, mert ők rendelkeznek átlagosan a legjobb értékekkel a klaszterek között, aktív életet élnek, fontosnak tartják az önkifejezést és a gondolati szabadságot. Ők lehetnek azok, akik felszólalnak a társadalmi innováció szükségessége érdekében.
A negyedik klaszternek a „Szociális" nevet adtam, mert esetükben a legmagasabb a Kapcsolati Index értéke, aktív a társas életük, azonban kitűnik, hogy az átlag feletti értékeik mellet egyedül az Önbecsülés Index lett átlag alatti, ami jelentheti azt, hogy az aktív szociális élettel ellensúlyozzák ezt. Ez kapcsolódhat ahhoz is, hogy ebbe a klaszterbe került nagyobb arányban a fiatalabb korosztály. Ők lehetnek azok, akik aktívan tesznek a közösségért, így a társadalmi innováció megvalósítói lehetnek.
Az Indexek tehát megfelelő alapot adtak a minta egyedeinek csoportosítására, rámutatva arra, hogy egy-egy csoport esetén melyik területen van elmaradás, hol lehet leginkább szükség javító intézkedésekre.

V.1.5. Értékelés

Az ESS adatbázisból lehívott Magyarországra vonatkozó társadalmi attitűdöket, viselkedési mintákat vizsgáló adatok elemzéseim alapján alkalmasak voltak egy látens jólléti mutató meghatározására. A főkomponens-elemzés eredményeként kirajzolódott az 5 faktor, mely a Maslow-féle szükséglethierarchia öt szintjét ábrázolja, és mely alapján a szintekhez kapcsolódó szükséglet-indexeket, majd ezen indexek segítségével egy Szükséglet-alapú Jólléti Indexet határoztam meg, mely alkalmas az egyéni jóllét mérésére. A megkapott érékek lehetővé tették az esetek csoportosítását is, mellyel kirajzolódott az egyes szükségletekkel kapcsolatos lehetséges fejlesztési irányok. Az elemzések és vizsgálati eredmények alapján az első kutatási hipotézisemet igazoltnak tekintem, és a T1 tézist fogalmazom meg.

T1. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó szubjektív jólléti mutató a szükséglethierarchia szintjei mentén képzett indexek aggregált súlyösszegeként határozható meg, amellyel mérhető a szükséglethierarchiához kapcsolódó egyéni jóllét.

A kapott eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a keretmodell megalkotása során kiemelt figyelmet kell fordítani a társadalmi probléma felkutatására, irányának meghatározására és a társadalmi kapcsolatok fejlesztésére, így a visszacsatolási hurkok és az igényvezérelt megjelenés minden szinten integrált megjelenést igényel.

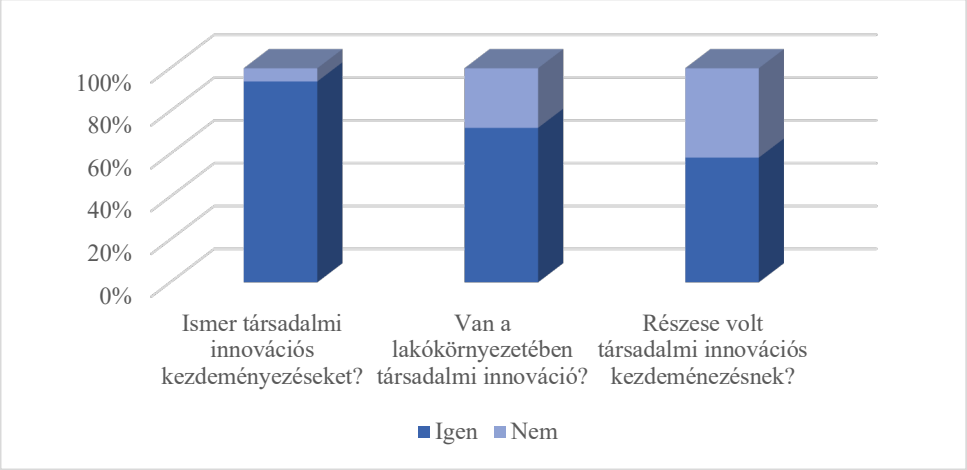
V.2. A társadalmi innovációról alkotott nézetek vizsgálata

A társadalmi innovációval szemben támasztott attitűdöket vizsgáló kérdőív 66 kérdést tartalmazott, ami alapján 17 nominális mérési szintű változót és 49 ordinális mérési szintű változót vizsgáltam. A vizsgálati időszakban 309 válasz érkezett be, melyek mindegyike értékelhető volt.
A minta jellemzésére először leíró statisztikai elemzéseket és kereszttábla-elemzéseket végeztem, majd klaszteranalízissel vizsgáltam az egyedek csoportosíthatóságát a társadalmi innovációval szemben mutatott attitűdök szerint, és multinomiális logisztikus regresszióval vizsgáltam a csoportba tartozás előrejelezhetőségét. A vizsgálathoz kapcsolódik a második kutatási hipotézisem.

H2. A társadalmi innovációval kapcsolatos lakossági nézőpontok nem egységesek, nem alakult ki konzisztens szemléletmód.

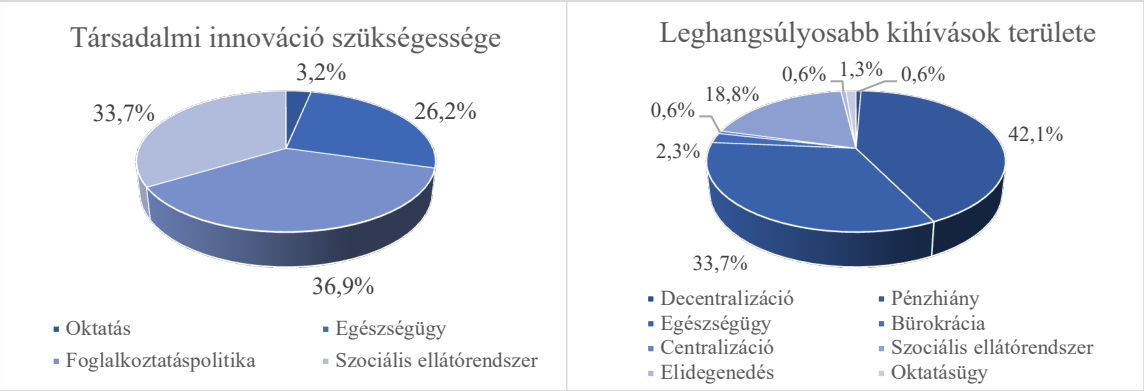
V.2.1. A vizsgált kérdésekre adott válaszok jellemzői

Az elemzés során elsődlegesen azt vizsgáltam, hogy melyik változók között áll fenn szignifikáns kapcsolat. A nominális és ordinális mérési szintű változók miatt a kereszttábla-elemzés bizonyult megbízható vizsgálatnak az összefüggéseinek meghatározására.
A vizsgálatban résztvett személyek 93,9%-a ismer társadalmi innovációs kezdeményezéseket, 58,3%-uk közvetetten vagy közvetlenül volt is már részese, és a személyek 72,2%-ának lakókörnyezetében van megvalósult vagy még megvalósulás alatt álló társadalmi innováció (26. ábra).

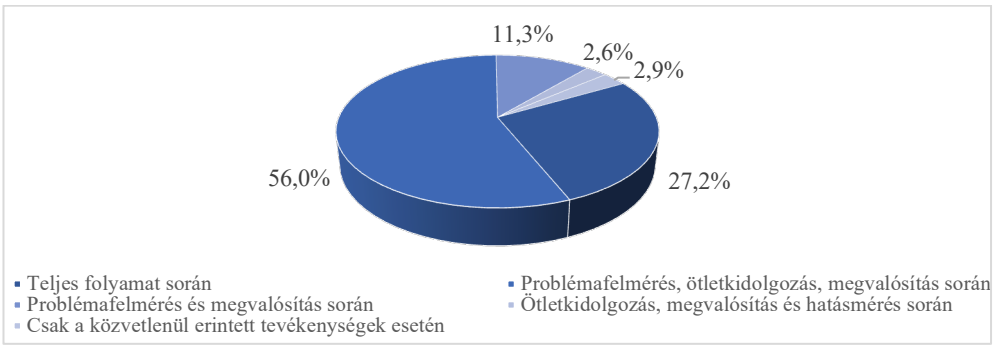
26. ábra: A társadalmi innováció ismertsége a válaszadók körében
Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók 36,9%-a szerint a foglalkoztatáspolitika területén van leginkább szükség a társadalmi innovációra, melyet szorosan követ a szociális ellátórendszer (33,7%), valamint az egészségügy (26,2%), míg az oktatás területén szükséges társadalmi innovációt a válaszadók mindössze 3,2%-a érzi leginkább sürgetőnek. A kihívásokat leghangsúlyosabban a pénzhiány területén jelölték meg (42,1%), amit szintén az egészségügy követ (33,7%), valamint a szociális ellátórendszer (18,8%), ezek mellett a bürokrácia (2,3%), az oktatásügy (1,3%), az elidegenedés, centralizáció és decentralizáció (0,6% mindhárom esetben) elhanyagolható (27. ábra).

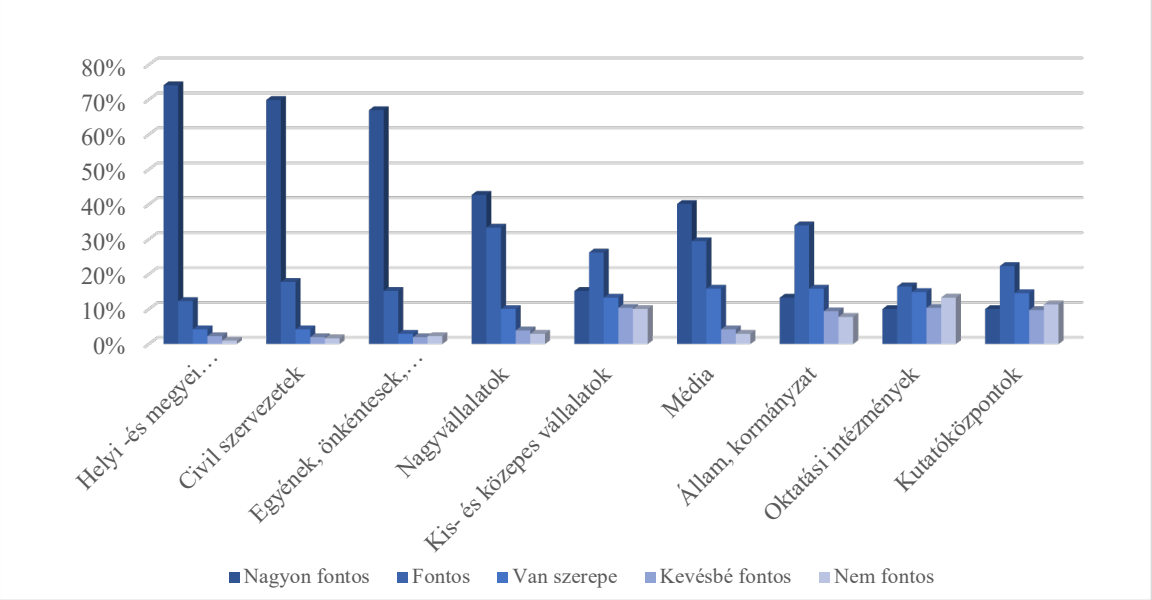
27. ábra: Társadalmi innováció szükségességének területeiről alkotott nézetek
Forrás: saját szerkesztés

A fenntarthatóságot fontosnak és elvártnak tartják (69,3%), mindössze a válaszadók 4,5%-a esetében nem merült fel elvárásként a tényező. Szerveződés szerint inkább a felülről vezérelt, irányított folyamatot tartják előnyösnek (55,0%), vagy pedig akár alulról szerveződő, akár felülről vezérelt folyamatként is elfogadják (41,1%), azonban csupán a válaszadók 3,9%-a szerint előnyös a csak alulról szerveződő lépések sorozata. Ennek oka lehet az, hogy a felülről vezérelt folyamatot könnyebb hozzátársítani a támogatásokhoz, míg alulról szerveződés esetén sok esetben az önfinanszírozás juthat az emberek eszébe, mely figyelembe véve a pénzhiányt, mint legerőteljesebben megjelenő kritikus tényezőt, eltántoríthatja a résztvevőket a folyamattól. A társadalmi innovációban érintett közösség bevonását elsődlegesen a problémafelismerés, ötletkidolgozás és megvalósítás szakaszaiban érzik szükségesnek (56,0%), ami azt mutatja, hogy a hatásmérés során már kevésbé érzik fontosnak a közösségi jelenlétet, vélhetően amiatt, hogy a hatásmérést egyfajta kiértékelésként definiálják, ami már nem a működés része, de a válaszadók 27,2%-a szerint lényeges a teljes folyamatban való részvétel, és csupán 2,9%-uk nyilatkozott úgy, hogy csak a közvetlenül érintett tevékenységek esetén szükséges a bevonás (28. ábra).

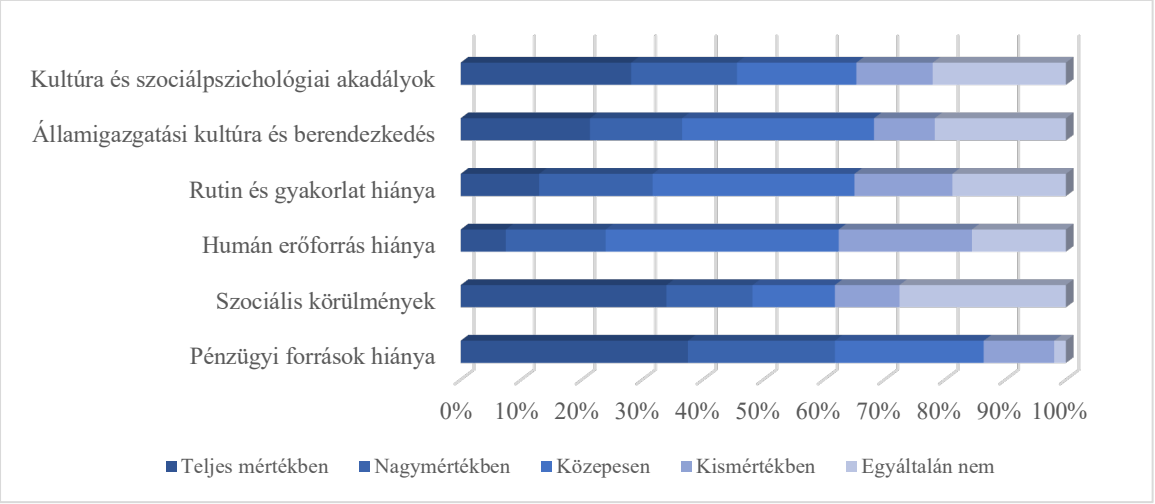
28. ábra: Az érintett közösség bevonásának szükségességéről alkotott vélemények
Forrás: saját szerkesztés

Nagyon fontos szereplőnek jelölték meg a helyi és megyei önkormányzatot (74,1%),a civil szervezeteket (69,9%) és az egyéneket, önkénteseket, innovátorokat (67,0%), emellett kisebb arányban ugyan, de a nagyvállalatok (42,7%) és a média (40,1%) is elsődlegesen nagyon fontosként került megjelölésre. Ezen szereplők esetén a válaszadók nagyon kis része, átlagosan 5-10%-a mondta azt, hogy nem fontosak. Ennek oka lehet, hogy azokat a szereplőket érzik elsődlegesen fontosnak, akikkel közvetlen kapcsolatban lehetnek a társadalmi innováció érintettjei, illetve a nagyvállalatok esetén a CSR tevékenységek, melyek hasonló szerepet töltenek be. A média fontossága elsősorban az információterjesztésben, figyelemfelhívásban gyökereztethető. A kis- és közepes vállalatok szerepének fontosságáról megoszlanak a vélemények, közel ugyanannyian mondták azt, hogy fontosak (26,2%) és nagyon fontosak (15,2%), mint amennyien azt, hogy egyáltalán nem fontosak (24,9%) vagy nem fontosak (10%). Az állam fontosságáról szintén megoszlanak a vélemények, de nagyobb mértékben jellemző a fontos (34,0%), és nagyon fontos (13,3%) válaszok aránya, mint a nem fontos (7,8%) és az egyáltalán nem fontos (19,7%). Az oktatási intézményeket és a kutatóközpontokat inkább nem fontosnak jelölte meg a kitöltők átlagosan 50%-a, ami sajnálatos abban a tekintetben, hogy az oktatási tevékenység és tudományterületi kommunikáció mellett innovációt támogató funkciójuk erősödő tendenciát mutat (Darnai – Gályász, 2015) A vélemények megoszlását szemlélteti a 29. ábra.

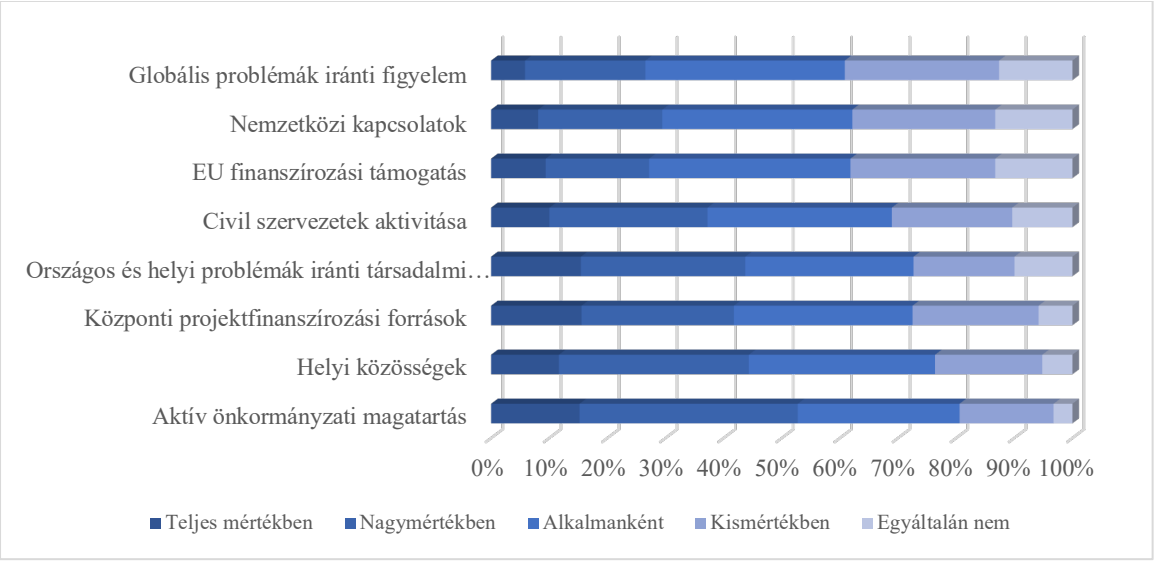
29. ábra: A társadalmi innováció folyamatában résztvevő szereplők fontosságáról alkotott vélemények megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

A társadalmi innováció akadályozó tényezői esetében a pénzügyi források hiánya került elsődlegesen megjelölésre, mint nagymértékben (24,3%) és teljes mértékben (37,5%) akadályozó tényező, és mindössze a válaszadók 1,9%-a gondolja úgy, hogy ez nem hátráltatja a folyamatot. Szintén nagy hangsúlyt kapott a szociális körülmények, mint teljes mértékben (34,0%) és nagymértékben (14,2%) akadályozó tényező, viszont itt a válaszadók 27,5%-a gondolta úgy, hogy nincs hatással a folyamatra. A humán erőforrás, valamint a rutin és gyakorlat hiánya a válaszadók szerint közepes mértékben akadályozó tényező (38,5% és 33,3%), míg az államigazgatási kultúra és berendezkedés, valamint a kulturális és szociálpszichológiai akadályok esetén a válaszadók mindegyik mértéket közel azonos szinten jelölték. A vélemények megoszlását szemlélteti a 30. ábra.

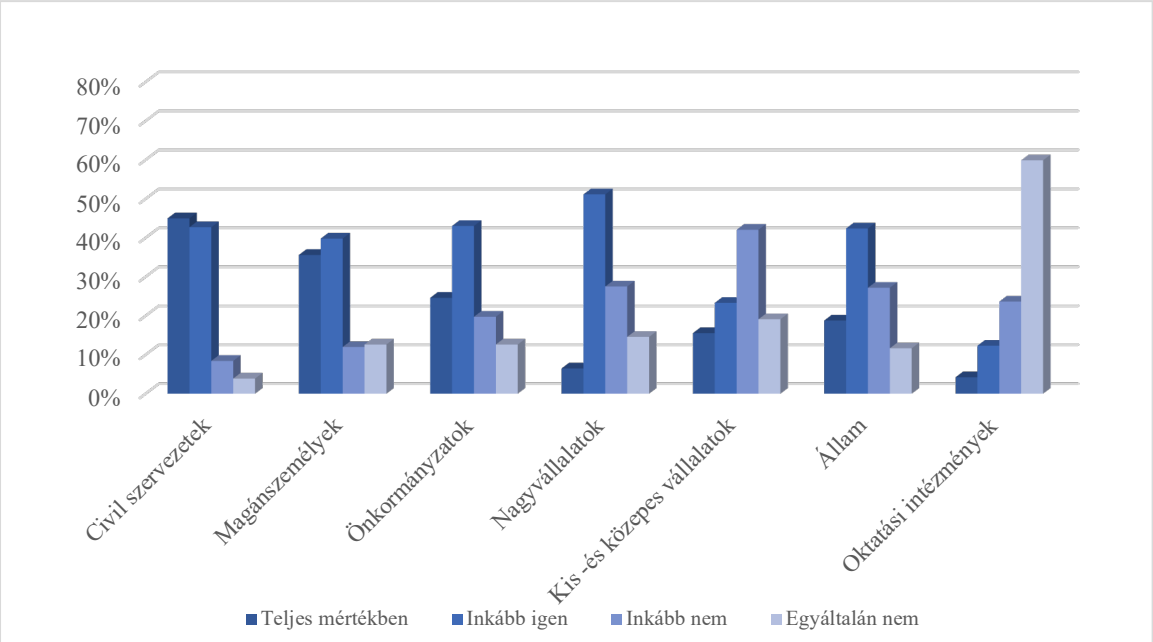
30. ábra: A társadalmi innovációt akadályozó tényezőkről alkotott vélemények megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

A társadalmi innováció segítő tényezői esetén nagyobb hasonlóság fedezhető fel a véleményekben. A társadalmi innovációt nagymértékben és teljes mértékben segítőnek a helyi közösségeket (32,7% és 11,7%), valamint az aktív önkormányzati magatartást (37,5% és 15,2%) jelölték, alkalmankénti hasznosságúnak pedig az Európai Uniós finanszírozási támogatás (34,6%), globális problémák iránti figyelem (34,3%), nemzetközi kapcsolatok (32,7%), civil szervezetek aktivitása (31,7%) és központi projektfinanszírozási források (30,7%) lettek megjelölve. Az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelemre adott válaszok eloszlása viszonylag egyenletes. Feltételezésem szerint azért nincs kiemelkedő segítő tényező a válaszadók véleménye alapján, mert a köztudatban kevésbé vannak jelen a sikeres társadalmi innovációs megvalósítások és a folyamat sikerességét segítő elemek, míg a sikertelenségről szóló információk, ezáltal az akadályozó tényezők és a kapcsolódó attitűdök nagyobb információs terjedéssel bírnak. A segítő tényezőkről alkotott válaszadói vélemények megoszlását szemlélteti a 31. ábra.

31. ábra: A társadalmi innovációt segítő tényezőkről alkotott vélemények megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

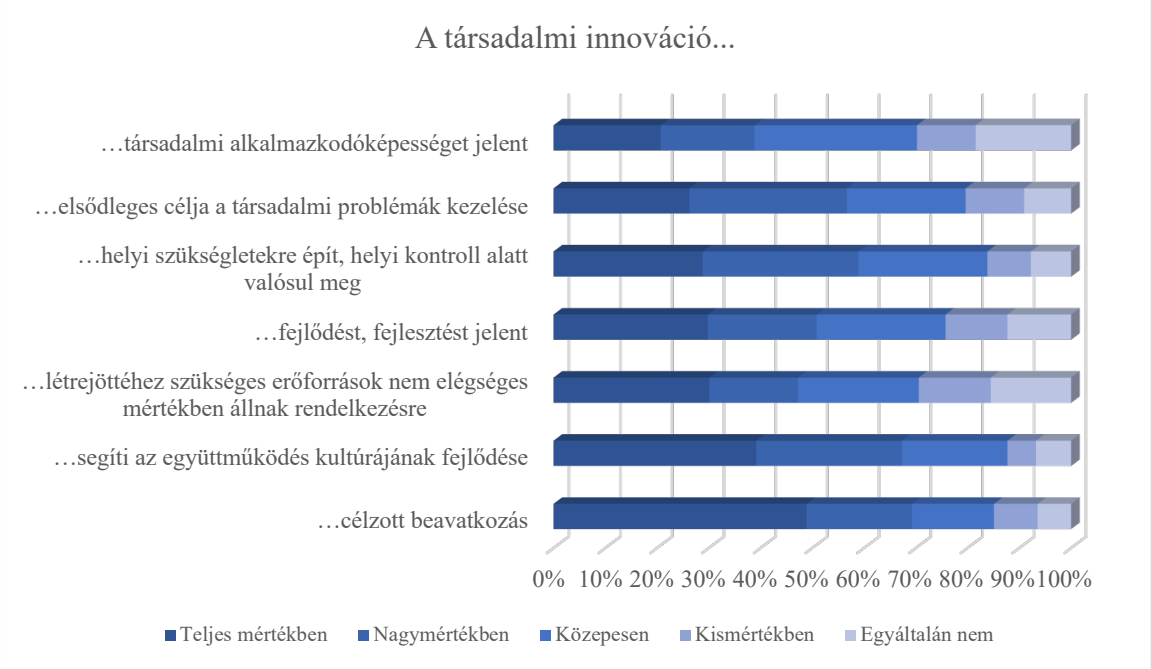
A szereplők fontosságához kapcsolható kérdés, hogy az adott szereplőnek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása. A szereplők fontossága tekintetében kiemelkedő volt a helyi és megyei önkormányzat, civil szervezetek, valamint az egyének, önkéntesek, innovátorok szerepe, és hasonló kép rajzolódik ki a sikeres társadalmi innováció megvalósításával kapcsolatosan is. Itt a válaszadók erőteljesen a civil szervezeteket jelölték meg a teljes mértékben (45,0%) és inkább igen (42,7%) válaszokkal, akiknek ez elsődlegesen feladata, de az önkormányzatok (24,6% és 43,0%) és a magánszemélyek (35,6% és 39,8%) esetén is hasonlóak voltak a vélemények, valamint a nagyvállalatok esetén (6,5% és 51,1%) is erőteljesen jelen van ez a társított szerepkör. Az állam és a kis -és közepes vállalatok esetén jobban megoszlanak a vélemények, de míg az állam esetén az inkább igen válaszok (42,4%) voltak nagyobb arányban, addig a kis -és közepes vállalatok esetén az inkább nem (42,1%) válaszok voltak kiemelkedőek. Legkevésbé az oktatási intézményeket tartják a válaszadók meghatározónak ebben a kérdéskörben, itt az egyáltalán nem feladata (59,9%) és az inkább nem feladata (23,6%) válaszok voltak nagy többségben. A válaszok megoszlását szemlélteti a 32. ábra.

32. ábra: A társadalmi innováció szereplőinek feladata a sikeres megvalósítás?
Forrás: saját szerkesztés

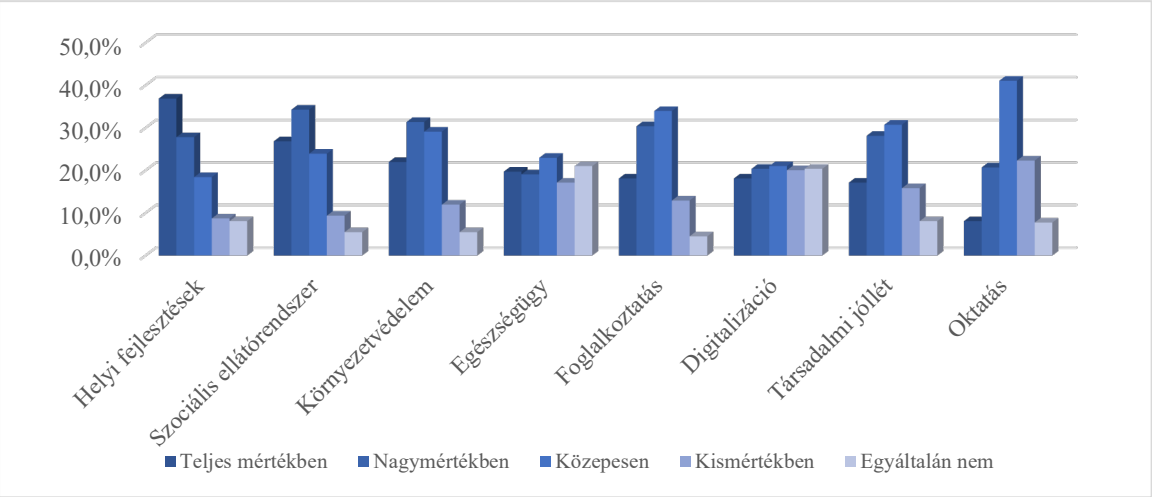
A társadalmi innováció tartalmával kapcsolatos kijelentések értékelése során a válaszadók elsődlegesen azzal értettek egyet, hogy a társadalmi innováció célzott beavatkozás, több, mint kétharmaduk nyilatkozott úgy, hogy ez teljes mértékben igaz (48,9%) vagy nagymértékben igaz (20,4%). Hasonló arányú válaszok érkeztek az együttműködés kultúrájának fejlődésével kapcsolatosan is (39,2% és 28,2%). A válaszadók több mint fele egyetért azzal, hogy a társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg (28,8% és 30,1%), illetve, hogy a társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése (26,2% és 30,4%). Ezen kijelentések esetén átlagosan 15-20% azon válaszok aránya, akik szerint ez egyáltalán nem, vagy csak kismértékben igaz. Emellett a válaszadók közel 70%-a úgy gondolja, hogy a a társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre, 29,4%-uk szerint pedig ez egyáltalán nem így vagy, vagy csak kismértékben igaz az állítás. Arról, hogy a társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent, és hogy a társadalmi innováció

jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét, megoszlanak a vélemények, bár mindkét kijelentés esetén többen vannak azok, akik szerint ez teljes mértékben vagy nagymértékben igaz (50,8% és 38,8%), mint akik szerint egyáltalán nem, vagy csak kismértékben igaz (24,3% és 29,7%). Ebből erőteljesen kitűnik a helyi részvétel igénye, és hogy miért az önkormányzatok és civil szervezetek szerepét látják a legfontosabbnak a válaszadók a társadalmi innováció folyamatában, valamint hogy a közösségépítés, közösségfejlesztés, mint eredmény erőteljesen kívánatos. A vélemények összegzését szemlélteti a 33. ábra.

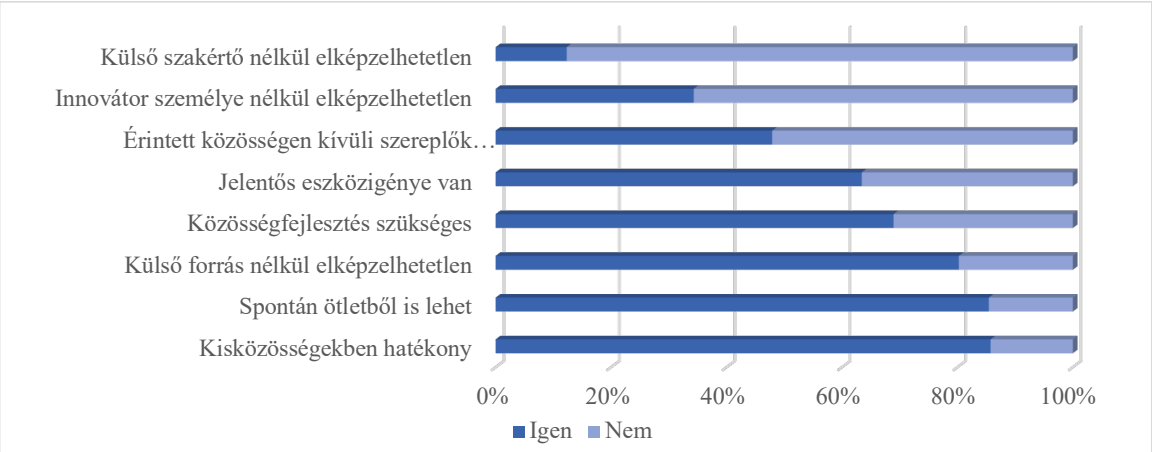
33. ábra: Társadalmi innováció tartalmával kapcsolatos kijelentések értékelése
Forrás: saját szerkesztés

A társadalmi innováció egyes területekkel való összefüggése hasonló tartalmat mutat, mint a legszükségesebbnek megjelölt területek, bár nem annyira kiemelkedő az egyetértés. A válaszadók 36,9%-a gondolja úgy, hogy a társadalmi innováció teljes mértékben összefügg a helyi fejlesztésekkel, és további 27,8% szerint nagymértékű összefüggés van a két terület között. Szintén a válaszadók közel kétharmada véli úgy, hogy a szociális ellátórendszerrel való összefüggés is erőteljes (26,9% és 34,3%), emellett viszont a környezetvédelemmel való kapcsolat is kiemelkedő (22,0% és 31,4%). A foglalkoztatással való összefüggés – amellett, hogy a válaszdók szerint a foglalkoztatáspolitika területén van leginkább szükség társadalmi innovációra – azonban inkább közepes értékelést kapott (34,0%), viszont emellett a válaszadók közel harmada (30,4%) nagymértékben fontosnak jelölte. A társadalmi jóllét, noha része a társadalmi innováció meghatározásának, jelen állapotában csak közepes összefüggéssel társították a válaszadók (30,7%), de itt is emellett a nagymértékű összefüggés jelenik meg erőteljesen (28,2%). Emellett az oktatás társadalmi innovációval való összefüggése az, ami még átlagosan közepes értékelést kapott (41,1%). A digitalizáció és az egészségügy esetén az eloszlás egyenletes a válaszok között. A válaszadói vélemények összesítését szemlélteti 34. ábra.

34. ábra: Társadalmi innováció egyes területekkel való összefüggéséről alkotott vélemények megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

A sikeres társadalmi innovációt befolyásoló tényezőkkel kapcsolatosan a válaszadók 85,8%-a gondolta úgy, hogy a társadalmi innováció inkább a kisközösségekben hatékony, ami szintén összefügg a korábbi válaszokban megjelenő helyi fejlesztések, önkormányzati részvétel és közösségfejlesztés témakörökkel, mely utóbbi esetében a válaszadók 68,9%-a gondolja úgy, hogy szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez. Az előre megtervezett és irányított ötletekkel szemben sokan úgy gondolják (85,4%), hogy spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció. Emellett itt is erőteljesen jelen van a pénzügyi hangsúly, ugyanis a válaszadók 80,3%-a szerint külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció, és 63,4%-uk szerint ennek jelentős eszközigénye is van. Külső szakértő vagy innovátor személyének bevonását viszont nem feltétlenül tartják szükségszerűnek, előbbi esetében a válaszadók 87,7%-a gondolja úgy, hogy külső szakértő nélkül is elképzelhető a sikeres társadalmi innováció, és 65,7% pedig úgy, innovátor személye nélkül is. Viszont az érintett közösségen kívüli szereplők bevonásáról megoszlanak a vélemények, a válaszadók 52,1%-a gondolja úgy, hogy szükség van rájuk a folyamatban a sikeres társadalmi innováció megvalósításához. A vélemények megoszlását szemlélteti a 35. ábra.

35. ábra: Társadalmi innováció sikerességét meghatározó tényezőkkel kapcsolatos vélemények megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

V.2.2. A változók közötti kapcsolat elemzése

A válaszok kiértékelését követően megvizsgáltam, hogy van-e szignifikáns különbség a válaszadók jellemzői szerint az egyes kérdésekre adott válaszok esetében. A válaszadók neme szerint egyértelműen elkülönül az, hogy az országban mely kihívások a leghangsúlyosabbak (V=0,277). A nők elsődlegesen a pénzhiány és az egészségügy területét jelölték meg, míg férfiak esetén a pénzhiány mellett a szociális ellátórendszer kapott nagyobb hangsúlyt. A vállalatok (V=0,313) és civil szervezetek (V=0,240) fontosságáról szintén megoszlanak a vélemények, a férfiak inkább a kis- és közepes vállalatok szerepvállalását érzik nagyobb arányban fontosnak, míg a válaszadó nők esetén inkább a civil szervezetek a meghatározó fontosságúak. Az akadályozó tényezők esetében a rutin és a gyakorlat, valamint a szociális körülmények fontosságát is inkább a férfiak tartják nagymértékben befolyásolónak (V=0,177 és V=0,198), míg a központi projektfinanszírozási források meglétét, mint segítő körülmény inkább a nők (V=0,225). Az állam szerepéről is megoszlanak a vélemények, inkább a férfiak érzik úgy, hogy a sikeres társadalmi innováció megvalósítása nagymértékben állami feladat. Jelentésében a férfiak gondolják inkább úgy, hogy a társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét (V=0,231), a nők szerint pedig szükséges innovátor személye a sikeres megvalósításhoz (V=0,124). A közepesen erős és közepesnél gyengébb erősségű kapcsolatok azt mutatják, hogy bár felfedezhetők különbségek a nők és férfiak alkotta vélemények között, azonban ezek csak kismértékben meghatározók, valamint a kérdések csak egy kisebb csoportját érintik.
Életkor szerint elkülöníthetők azon vélemények, hogy hol van szükség társadalmi innovációra (V=0,184). A fiatal felnőtt korosztály esetében megjelent az oktatás és a foglalkoztatáspolitika, mint kiemelt terület, míg a középkorúak esetén a foglalkoztatáspolitika mellett már az egészségügy a meghatározó, az idősebb korosztály esetében pedig a szociális ellátórendszer kapott nagyobb hangsúlyt, ami jól mutatja az élet egyes szakaszaiban megjelenő kihívásokat. A társadalmi innováció jelentésével kapcsolatosan (V= 0,196) inkább az idősebb korosztály gondolja úgy, hogy mindenképpen új gyakorlatot, megoldást kell jelentsen, míg a középkorúak szerint elvárt bizonyos fokú újítás, de nem feltétlenül kell teljesen új gyakorlat, a fiatal felnőttek szerint pedig nem feltétlenül szükséges az új megoldás a társadalmi innovációhoz. A kihívások területi hangsúlyosságáról alkotott vélemények az életkor szerint is elkülöníthetők (V=0,199), az idősebb korosztály szerint az egészségüggyel és a pénzhiánnyal, a középkorúak szerint a szociális ellátórendszerrel, a fiatal felnőttek szerint pedig egyértelműen a pénzhiánnyal kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak az országban. A szereplők fontosságáról szereplőnként közel azonos vélemények születtek, az államot, kormányzatot, mint szereplő inkább az idősebb korosztály tartja fontosnak, korosztály szerint az egyre fiatalabbak egyre kevésbé érzik meghatározó szerepét (ρ=0,165), és ugyanez mondható el a helyi és megyei önkormányzatokról (ρ=0,250), nagyvállalatokról (ρ=0,258) és az egyénekről, önkéntesekről, innovátorokról (ρ=0,241) alkotott véleményekről is, tehát összességében inkább az idősebb korosztály érzi úgy, hogy ezen külső szereplők fontosak a folyamatban. A társadalmi innovációt segítő körülmények közül a helyi közösségek (ρ=0,227) esetén ugyanez a tendencia mondható el, inkább az idősebbek szerint segítik nagymértékben a társadalmi innovációt, míg a fiatalabb korosztály esetén ez már csak kismértékben igaz. és ugyanez tapasztalható az aktív önkormányzati magatartás (ρ=0,196), központi projektfinanszírozás (ρ=0,288), nemzetközi kapcsolatok (ρ=0,164) és a civil szervezetek aktivitása (ρ=0,251) esetén is. Az Európai Unió finanszírozási támogatása (ρ=-0,282) esetén viszont pont ennek ellentéte figyelhető meg, inkább a fiatalabb korosztály gondolja úgy, hogy ez segíti a társadalmi innovációt, és az idősebb korosztály szerint viszont ez csak

kismértékben igaz. Innovátor személye (V=0,275) inkább a fiatalabb korosztály szerint szükséges a sikeres társadalmi innovációhoz, míg a jelentős eszközigény (V=0,230) és a közösségfejlesztés szükségessége (V=0,215) inkább az idősebbek szerint igaz. Életkor szerint összességében több különbség fedezhető fel a vélemények között, a fiatalabb generáció több esetben véli úgy, hogy a külső szereplők kevésbé fontosak a társadalmi innováció folyamatában, valamint a segítő körülményekről is ugyanígy vélekednek, azonban a finanszírozás tekintetében az EU támogatását fontosnak tartják.
Lakóhely szerint elkülönül, hogy hol van leginkább szükség társadalmi innovációra (V=0,238). Míg a községekben lakók esetén a szociális ellátórendszer az elsődleges terület, addig a városban lakók szerint emellett a foglalkoztatáspolitika is lényeges terület, a megyei jogú városokban és fővárosban lakók szerint pedig a foglalkoztatáspolitika mellett az egészségügy a kritikus terület. Legnagyobb arányban a községekben lakók nyilatkoztak arról, hogy van megvalósult/megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés a lakókörnyezetükben (V=0,421), míg a megyei jogú városokban és a fővárosban lakók nagyobb mértékben nem tudtak ilyen kezdeményezésről. Az állam és kormányzat fontossága (V=0,173) a lakóhely szerint is eltéréseket mutat, inkább a községekben élők szerint fontos szereplő, míg a megyei jogú városokban és fővárosban élők szerint kevésbé fontos. Lakóhely szerint egyéb szignifikáns különbség nem tapasztalható a vélemények között, így kevésbé meghatározó a társadalmi innovációról alkotott vélemények esetén.
Iskolai végzettség szerint is különböző vélemények vannak arról, hogy hol van leginkább szükség társadalmi innovációra (V=0,332). A felsőfokú végzettséggel rendelkezők szerint inkább a szociális ellátórendszer a legjobban érintett terület, a középfokú végzettséggel rendelkezők esetén a foglalkoztatáspolitika, a szakképzésben végzettek esetén az egészségügy, míg az alapfokú végzettséggel rendelkezők esetén az egészségügy és a szociális ellátórendszer esetén van leginkább szükség rá. A központi projektfinanszírozási forrásokra (ρ=0,186) a magasabb iskolai végzettségűek tekintenek úgy, mint nagymértékben segítő tényező, és ugyanez igaz a helyi közösségekre is (ρ=0,191), emellett a magasabb végzettségűek nagyobb arányban vélik úgy, hogy a magánszemélyeknek inkább feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása (ρ=0,125). Ezzel szemben az alacsonyabb iskolai végzettségűek vélik inkább úgy, hogy innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció megvalósítása (V=0,167). Egyéb kérdések esetén nem mutatkozik szignifikáns különbség a különböző végzettségű személyek válaszai között. A 24. táblázat szemléleti a változók közötti kapcsolat összefoglalását.

24. táblázat: A vizsgált változók kapcsolata

Válaszadók jellemzői	Változó	$\chi 2$	Spearman / Cramer V	szign.
Nem	Kihívások területi hangsúlyossága	23,786	0,277	0,001
	Kis- és közepes vállalatok fontossága	30,273	0,313	< 0,001
	Civil szervezetek fontossága	17,733	0,240	0,003
	Akadályok – rutin és gyakorlat hiánya	9,680	0,177	0,046
	Akadályok - szociális körülmények	12,094	0,198	0,017
	Segítő körülmény – központi források	15,580	0,225	0,004
	Sikeres megvalósítás - állam	11,114	0,190	0,011
	Társadalmi innováció, mint társadalmi alkalmazkodóképesség	16,518	0,231	0,002

Válaszadók jellemzői	Változó	$\chi 2$	Spearman / Cramer V	szign.
	Innovátor szükséges a sikeres társadalmi innovációhoz	4,777	0,124	0,029
Életkor	Hol van szükség társadalmi innovációra	31,383	0,184	0,008
	Társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldás jelent	23,684	0,196	0,008
	Kihívások területi hangsúlyossága	61,441	0,199	0,004
	Állam, kormányzat fontossága	47,795	0,165	0,004
	Helyi és megyei önkormányzat fontossága	57,239	0,250	< 0,001
	Nagyvállalatok fontossága	46,385	0,258	< 0,001
	Egyének, önkéntesek, innovátorok fontossága	60,205	0,241	< 0,001
	Segítő körülmény – helyi közösségek	34,121	0,227	< 0,001
	Segítő körülmény – aktív önkormányzati magatartás	36,771	0,196	< 0,001
	Segítő körülmény – központi források	56,815	0,288	< 0,001
	Segítő körülmény – nemzetközi kapcsolatok	39,811	0,164	0,004
	Segítő körülmény – civil szervezetek aktivitása	41,632	0,251	< 0,001
	Segítő körülmény – EU finanszírozási támogatás	54,068	-0,282	< 0,001
	Innovátor szükségessége a sikeres társadalmi innovációhoz	23,410	0,275	< 0,001
	Jelentős eszközigény	16,336	0,230	0,006
	Közösségfejlesztés szükséges a sikeres társadalmi innovációhoz	14,339	0,215	0,014
Lakóhely	Hol van szükség társadalmi innovációra	34,971	0,238	< 0,001
	Társadalmi innovációs kezdeményezés a lakókörnyezetben	54,678	0,421	0,009
	Állam, kormányzat fontossága	18,570	0,173	0,046
Iskolai végzettség	Hol van szükség társadalmi innovációra	102,473	0,332	< 0,001
	Segítő körülmény – központi projektfinanszírozás	24,136	0,186	0,001
	Segítő körülmény – helyi közösségek	21,269	0,191	0,047
	Sikeres megvalósítás - magánszemélyek	18,881	0,125	0,028
	Innovátor szükséges a sikeres társadalmi innovációhoz	8,637	0,167	0,035

Forrás: saját számítás

A válaszadók jellemzőin túl vizsgáltam a társadalmi innováció ismertségével és róla alkotott véleménnyel való összefüggéseket. Érdekesség, hogy azok, akik ismernek társadalmi innovációs kezdeményezéseket, inkább a felülről vezérelt vagy a hibrid szerveződési módot tartják előnyösnek, míg azok véleménye szerint, akik nem ismernek társadalmi innovációs kezdeményezéseket, csak az alulról szerveződő lépések vezethetnek eredményre (V=0,793, sig: <0,001). Emellett az Európai Uniós finanszírozási támogatását is nagymértékben segítő tényezőnek tartják, szemben azokkal, akik nem ismernek ilyen kezdeményezéseket (V=0,202, sig: 0,013). Ehhez kapcsolódik, hogy külső forrás nélkül elképzelhetetlennek tartják a sikeres társadalmi innovációt (V=0,178, sig: 0,002), viszont külső szakértő részvételét nem tartják fontosnak (V=0,232, sig: <0,001). Emellett a magánszemélyek részvételét is fontosnak tartják (V=0,202, sig: 0,006), valamint együttműködést fejlesztő tényezőnek (V=0,224, sig: 0,004). Szintén érdekes a foglalkoztatás kérdése, ugyanis akik nem ismernek társadalmi innovációs kezdeményezéseket, nagyobb arányban mondták azt, hogy a társadalmi innováció és a foglalkoztatás között nagymértékű összefüggés van (V=0,245, sig: <0,001).
Aki volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek egyértelműen úgy gondolja, hogy az egyének, önkéntesek és innovátorok szerepe nagyon fontos a folyamatban (V=0,254, sig: 0,001), míg ez kevésbé jellemző azokra, akiket még nem érintett közvetve vagy közvetlenül ilyen kezdeményezés. Érdekesség, hogy a környezetvédelemmel való összefüggést nagyobb mértékben gondolják azok, akik még nem voltak részesei társadalmi innovációs kezdeményezésnek (V=0,218, sig: 0,005). Innovátor személyének szükségességét a sikeres megvalósításhoz inkább azok tartják elengedhetetlennek, akik még nem vettek részt ilyen akciókban (V=0,370, sig: <0,001), és ők gondolják úgy, hogy az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül a társadalmi innováció nem lehet sikeres (V=0,129, sig: 0,024).
A nagyvállalatok (V=0,191, sig: 0,012) és a kis- és közepes vállalatok (V=0,193, sig: 0,011) szerepét azok tartják fontosnak, akik szerint a társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent, ami kapcsolódhat az innováció egyéb típusaihoz (technikai, szervezeti stb.), melyek elsődlegesen szervezeti keretek között valósulnak meg, és nagyfokú újításokat tartalmaznak, és így válnak ismertté az emberek számára.
Szerveződési mód szerint, akik a felülről vezérelt társadalmi innovációt tartják előnyösnek, nagymértékű összefüggést látnak a környezetvédelemmel, míg hibrid szerveződési módot preferálók esetén ez már csak kisebb mértékben jelenik meg, alulról szerveződő kezdeményezés esetén pedig kevésbé jelenik meg ez az összefüggés (V=0,170, sig: 0,022). Ez jelentheti azt, hogy a felülről szerveződő kezdeményezések esetén jobban elérhetőnek tartják a széleskörben terjeszthető programokat, míg alulról szerveződés esetén inkább a kisebb közösségben való megvalósítást látják esélyesnek. Ezt támasztja alá, hogy a felülről vezérelt folyamatot előnyösnek tartók szerint külső forrás nélkül elképzelhetetlen a társadalmi innováció megvalósítása, míg akik az alulról szerveződő lépéseket tartják szükségesnek, nem gondolják így (V=0,572, sig: <0,001). Ugyanígy az innovátor személyét is a felülről vezérelt folyamatot előnyösnek tartók vélik elengedhetetlennek a sikeres megvalósításhoz (V=0,204, sig: 0,002), viszont külső szakértő bevonását pedig az alulról szerveződő folyamatot előnyösnek tartók érzik szükségesnek (V=0,323, sig: <0,001).
Az egyes szereplők fontosságát tekintve általánosan elmondható, hogy aki inkább fontosnak tart egy szereplőt, az a többi szereplőt is inkább fontosnak tartja a társadalmi innováció folyamatában. Akadályok esetében általánosan ugyanez a közepesen erős és közepesnél gyengébb erősségű kapcsolat mutatható ki, bár vannak olyan tényezők, melyek minden esetben súlyos akadálynak tekinthetők (pénzügyi források hiánya). Érdekesség, hogy azon válaszadók, akik a szociális körülményeket nagymértékű akadályozó

tényezőként határozták meg, a kulturális és szociálpszichológiai akadályokat szintén erőteljesen akadályozónak látják (ρ=0,528, sig: <0,001), ami arra enged következtetni, hogy a rosszabb szociális körülmények között élők segítésére létrehozott társadalmi innovációs akciók esetén nagy hangsúlyt érdemes fektetni a kultúrafejlesztésre és társadalom egyénre gyakorolt hatásának érzékeltetésére. Segítő tényezők esetén általánosan szintén fennáll a közepesen erős kapcsolat, aki inkább fontosnak tart egy tényezőt, az más tényezőt is fontosnak tart. A helyi közösségek és az aktív önkormányzati magatartás közötti kapcsolat esetén jelenik ez meg erőteljesen (ρ=0,570, sig: <0,001), ami azt mutatja, hogy a válaszadók szerint amennyiben aktív a helyi közösség/önkormányzat, akkor ott a másik fél aktivitása nagymértékben segítheti a társadalmi innováció megvalósulását. Emellett az aktív önkormányzati magatartás és a központi projektfinanszírozási források segítő jellege között is kimutatható ez a közepesnél erősebb kapcsolat (ρ=0,597, sig: <0,001), vagyis a válaszadók úgy vélik, hogy ahol az aktív önkormányzati magatartás nagyobb mértékben segíti a társadalmi innováció megvalósulását, ott a központi projektfinanszírozási források is nagyobb mértékben járulhatnak hozzá a sikeres megvalósításhoz, és ugyanez érvényes az EU finanszírozási források és a civil szervezetek kapcsolatára is (ρ=0,480, sig: <0,001).
A vizsgálatok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy sok kérdés esetén azonos vélemények születtek, azonban felfedezhetők nézetbeli különbségek, melyek legtöbb esetben az életkorbeli különbségekből adódnak. Ezen különbségekből adódóan kezdtem vizsgálni a válaszok csoportosíthatóságát.

V.2.3. Csoportosíthatóság elemzése

A feltételek teljesülésének vizsgálatát követően először hierarchikus klaszteranalízist végeztem a standardizált adatok felhasználásával. A könyökkritérium alapján 4 vagy 5 klaszter létrehozása tűnt célszerűnek, melyeket ezt követően nem hierarchikus klaszteranalízis segítségével meg is tettem. A létrehozott klaszterek elemszáma nagymértékben eltért, valamint a validálás során bebizonyosodott, hogy több esetben két klasztertagság között nem volt szignifikáns különbség, így célszerűnek tartottam 3 klaszter létrehozásával is elvégezni az elemzést, mely megfelelőbbnek bizonyult a csoportosítás szempontjából. A vizsgálat során kapott számítások eredményeit a 2.3 melléklet tartalmazza.
Az első klaszterbe 60 elem, a másodikba 142 elem, a harmadikba pedig 80 elem került. Az euklideszi távolság alapján a legnagyobb különbség a 2-es és 3-as klaszter között van, ezért ezen két klaszter között fedezhető fel a legnagyobb különbség. Az ANOVA teszt alapján a vizsgálatba bevont 31 változó közül 2 nem járul hozzá szignifikánsan a klasztertagsághoz, melyek közül az egyik a pénzügyi források hiánya, mint akadály, amit a válaszadók legnagyobb százaléka a legnagyobb mértékű akadálynak jelölt; a másik pedig a társadalmi innováció egészségüggyel való összefüggése. A két változót azért hagytam mégis benne a végső elemzésben, mert mind az akadályok, mind az összefüggések során több lehetőség vizsgálata történik, és ezek közül egy-egy eltávolítása már nem tükrözné teljes mértékben az ezekről alkotott véleményeket. Ezt követően a validálás során először a varianciahomogenitást vizsgáltam, hogy megállapítsam, hogy mely változók mentén homogének, illetve heterogének a csoportok, és ez alapján vizsgáltam Tukey és Games-Howell teszttel, hogy a klaszterek az egyes változók szerint szignifikánsan különböznek-e. Mivel 3 klaszter került létrehozásra, így a 31 változó esetén páronként összehasonlítva ez 93 összehasonlítást jelent, amiből sajnos csak 60 esetben különbözik egymástól szignifikánsan a két klaszter. Mindössze hét olyan változó volt, ahol mindhárom klaszter szignifikánsan különbözik egymástól („A társadalmi innováció elsődleges célja a

társadalmi problémák kezelése", „A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét", „A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg", „A társadalmi innováció célzott beavatkozás", „A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése", „A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?", és „A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?"). Emellett a két változó esetében, melyek nem járultak hozzá szignifikánsan a klasztertagsághoz, a klaszterek sem különböznek szignifikánsan egymástól („Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?", és „A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?").
A klaszterek szempontjából relevánsnak bizonyult, hogy a kitöltő közvetve vagy közvetlenül volt-e már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek (V=0,150, sig: 0,042). Az első klaszterbe nagyobb arányba kerültek be azok az esetek, ahol a kitöltő nem volt részese ilyen akciónak, a második klaszterbe pedig azok, akik voltak már érintettek, míg a harmadik klaszterbe közel kiegyenlített ez az arány. A nők aránya mindhárom klaszterben felülreprezentált, életkor szerint viszonylag kiegyenlített az eloszlás, a második klaszterbe kerültek többen az idősebb korcsoportok közül, a harmadik klaszterbe pedig a fiatalabbak közül. Iskolai végzettség tekintetében szintén kiegyenlítettek a csoportok.
Az általános klaszter jellemzést tartalmazza a 36. ábra.

1. klaszter: Ismerkedők	2. klaszter: Bizakodók	3. klaszter: Megvalósítók
•Nem volt részese társadalmi innovációnak •Egészségügy, szociális ellátórendszer •Szereplők közepesen fontosak •Akadályozó tényezők hatása közepes •Segítő tényezők nagyobb mértékben járulnak hozzá •Magánszemélyek, civil szervezetek, állam, önkormányzatok járuljon hozzá a társadalmi innováció megvalósításhoz •Kismértékű erőforráshiány •Szociális ellátórendszer, helyi fejlesztések •Kell külsős segítség	•Részese volt társadalmi innovációnak •Pénzhiány, egészségügy •Szereplők inkább fontosak •Akadályozó tényezők hatása inkább nagyobb mértékű •Segítő tényezők nagyobb mértékben járulnak hozzá •Mindenkinek feladata a társadalmi innováció megvalósítása •Társadalmi alkalmazkodóképesség, helyi szükséglet alapú, célzott beavatkozás, kultúrafejlődés •Nagymértékű erőforráshiány •Foglalkoztatás •Kell külsős segítség	•Részese volt társadalmi innovációnak •Pénzhiány, egészségügy •Szereplők kevésbé fontosak •Akadályozó tényezők hatása inkább kisebb mértékű •Segítő tényezők kisebb mértékben járulnak hozzá •Magánszemélyek, civil szervezetek, nagyvállalatok járuljon hozzá a társadalmi innováció megvalósításhoz •Közepes mértékű erőforráshiány •Egészségügy •Nem kell külsős segítség

36. ábra: Klaszterek jellemzői
Forrás: saját szerkesztés

Az első klaszter tagjai a társadalmi innovációhoz kapcsolódó szereplőket általában közepesen fontosnak tartják a megvalósítás során, és az akadályozó tényezők esetén is

közepesre ítélik azok hatásának mértékét, a segítő tényezőkkel kapcsolatosan viszont pozitívabban vélekednek. A vállalatokon kívül a többi szereplő hozzájárulását fontosnak tartják a társadalmi innováció sikeres megvalósításához, és inkább a szociális ellátórendszerrel, helyi fejlesztésekkel hozzák összefüggésbe a kezdeményezéseket, és szükségesnek is leginkább az egészségügy és a szociális ellátórendszer területén érzik, mint leginkább kihívást jelentő, leghangsúlyosabb problémák. Emellett az érintett közösségen kívüli segítség bevonását szükségesnek érzik a sikeres megvalósításhoz. A csoportnak az „ismerkedők" nevet adtam, mivel nagyobb részük még nem volt érintett társadalmi innovációs akcióban, és viszonylag semlegesen nyilatkoznak a társadalmi innovációt érintő tényezőkről, így ők még abban a fázisban lehetnek, amikor a tudásbővítés is szükséges.
A második klaszter tagjainak nagyobb része már volt közvetve vagy közvetlenül érintett társadalmi innovációs kezdeményezésben, a kapcsolódó szereplőket általánosan fontosnak tartják, és az akadályozó, valamint segítő tényezők nagyobb mértékű hatását feltételezik. A társadalmi innováció sikeres megvalósítását nem szűkítik le bizonyos szereplőkre, szerintük mindenkinek feladata ennek segítése, legyen az magánszemély, for- és nonprofit szervezet vagy állam. Pozitívan nyilatkoznak a társadalmi hatásokról, a szükségletalapú megvalósításról és az eredményként hasznosuló kultúrafejlődésről. Viszont nagymértékben hiányolják a szükséges erőforrásokat, támogatást, talán emiatt is vélik úgy, hogy külsős segítség nélkül nem lehet sikeres a társadalmi innováció, melyet leginkább a foglalkoztatással hoznak összefüggésbe. A csoportnak a „bizakodók" nevet adtam, mert erőteljesen jelenik meg a vélemények között a társadalmi innováció hatásaival, fejlődéssel kapcsolatos elképzelés, melyet bár sok tényező segít és akadályoz, de közösségi összefogással és minden lehetséges szereplő részvételével, és persze kis támogatással van lehetőség elérni.
A harmadik klaszter tagjai nagyobbrészt szintén voltak már közvetve vagy közvetlenül részesei társadalmi innovációs kezdeményezésnek, azonban a „bizakodók" tagjaival ellentéteben ők nem tartják a kapcsolódó szereplőket kifejezetten fontosnak, vagy épp a segítő vagy akadályozó tényezőket kiemelkedően befolyásolónak. Elsősorban szervezeti szinten várják a társadalmi innováció sikeres megvalósítását, valamint magánszemélyek részvételét, és nem is gondolják, hogy külső segítség feltétlenül szükséges a sikeres megvalósításhoz. Arányaiban ebbe a klaszterbe került a több fiatalabb korosztályhoz tartozó, akik a digitalizációnak köszönhetően talán jobban ismerhetik a szervezett programokat, CSR tevékenységeket, így ez a fajta aktív tudás hasznosíthatóvá válik. A pénzhiány és az egészségügy területe a csoport számára a legkritikusabb, és a társadalmi innovációt is elsődlegesen ezekkel a területekkel kapcsolják össze. A csoportnak a „megvalósítók" nevet adtam, akikben sok potenciál rejlik és kevésbé félnek az akadályoktól vagy a szűkösebb erőforrásoktól, az aktív magatartás eredménye, az értéknövelés jelenik meg szempontként.
A csoportképzés így bár bizonyos jellemzők alapján megvalósult, még sincs éles határ az egyes klaszterek jellemzői között, nem lehet kritikus tényezők alapján elkülöníteni a véleményeket.

V.2.4. Csoportba tartozás előrejelzési lehetőségei

A klasztertagság előrejelzési lehetőségét multinomiális logisztikus regresszióval vizsgáltam. A vizsgálathoz azokat a változókat használtam, melyek nem vettek részt a klasztertagság meghatározásában. Ezek közül kettő változó, a nem és az, hogy ismer-e társadalmi innovációs kezdeményezést, nem bizonyult szignifikánsnak, így 33 változó került a modellbe, melyet a backward eljárás is alátámasztott. A vizsgálat során kapott számítások eredményeit a 2.4 melléklet tartalmazza.

A létrehozott modell megbízhatónak bizonyult (χ^2=388,167, sig: 0,000), azonban az illeszkedés jósága a zérus gyakoriságú cellák magas aránya miatt nem támasztható alá. Emellett a modell magyarázóereje is erős, a Nägelkarke R^2 értéke alapján a végső modell illeszkedése 85,6%-os javulást mutat a kiinduló modellhez képest.
A kapott modell akkor ad hasznosítható előrejelzést, ha legalább 25%-kal jobb eredmény kapható vele a véletlen besorolással szemben (Ketskeméty et al. 2011). A véletlen besorolás találati aránya a klasztertagság egyes értékeihez tartozó százalékos gyakoriságokból számolható ki: $0{,}213^2+0{,}504^2+0{,}284^2=0{,}380041$. Tehát amennyiben a modell 38,01%-tól 25%-kal jobb eredményt ad, vagyis legalább 63,01% a helyes besorolás, akkor tekinthető az eredmény hasznosíthatónak.
A végső modell 87,9%-os aránnyal kategorizálta helyesen a klasztertagságot, tehát 248 esetben jól sorolta be az egyedeket, és 34 esetben tévedett. Ez a véletlen besoroláshoz képest 49,89 százalékpontos, tehát jelentős növekedés. A legmagasabb találati arány a harmadik klaszter, a „Megvalósítók" esetében volt, ahol a találati arány 92,5%. Itt 74 esetet jól azonosított a modell, és mindössze 6-ot tévesen, őket a „Bizakodók" klaszterbe helyezte. A legalacsonyabb találati arány pedig az első klaszterben volt az „Ismerkedők" esetén, itt 45 esetet azonosított jól a modell, és 15-öt rosszul így 75,0%-os lett a találati arány. Az előrejelzés összesítését szemlélteti a 25. táblázat

25. táblázat: Klasszifikáció

Előrejelzett / Megfigyelt	Ismerkedők	Bizakodók	Megvalósítók	Helyes találat
Ismerkedők	45	12	3	75.0%
Bizakodók	8	129	5	90.8%
Megvalósítók	0	6	74	92.5%
Teljes százalékarány	18.8%	52.1%	29.1%	87.9%

Forrás: saját számítás

Az előrejelzés alapján meghatározható annak a valószínűsége is, hogy aki egy adott klaszterbe került besorolásra, az valóban oda tartozik-e. 84,9% annak a valószínűsége, hogy aki az „Ismeredők" klaszterbe került beosztásra, az valóban oda is tartozik, ugyanez a „Bizakodók" esetén 87,8%, a „Megvalósítók" esetén pedig 90,2%.
A független változók hatásait vizsgálva a Wald statisztika alapján a β paraméterek csak egy része szignifikáns. Tekintettel arra, hogy a modellbe csak a szignifikáns változók kerültek beépítésre, ezt a standard hiba β paraméterhez képesti nagysága magyarázhatja. Az első és második klaszter eseteinek szempontjából a 33 vizsgált változó válaszkategóriáiból 35 válaszkategória lett szignifikáns, de mindössze 6 olyan változó van ezek közül, melynek minden válaszkategóriája szignifikáns. Az első és harmadik klaszter esetében a 33 változóhoz kapcsolódóan 39 válaszkategória lett szignifikáns, és ebben az esetben 9 olyan változó van, melynek minden válaszkategóriája szignifikáns. Ezen szignifikáns válaszkategóriákat tartalmazó változókat figyelembe véve meghatározható a függvény.

1. és 2. klaszter esetén:

$$Z_{1-2} = 16{,}112 + (-6{,}330) * részvétel + 8{,}006 * szerveződés(0) + (-5{,}210) * szerveződés(1) + 6{,}030 * külső\ forrás + 5{,}638 * spontán\ ötlet + 7{,}598 * közösségfejlesztés + 4{,}511 * kisközösség$$

1. és 3. klaszter esetén:

$$Z_{1-3} = -50{,}205 + (-12{,}118) * TI\ lakókörnyezet + 7{,}144 * új\ gyakorlat(0) + 6{,}074 * új\ gyakorlat\ (1) + 13{,}427 * fenntarthatóság(0) + 12{,}079 * fenntarthatóság(1) + 18{,}428 * nagyvállalat(1) + (-11{,}560) * nagyvállalat(2) + 10{,}531 * nagyvállalat(3) + 6{,}190 * nagyvállalat(4) + 13{,}030 * külső\ forrás + 8{,}307 * innovátor + 12{,}645 * külső\ szakértő + (-9{,}225) * külső\ szereplő$$

A negatív együtthatókkal rendelkező paraméterek csökkentik az adott válaszkategória valószínűségét a referenciakategóriához mérten, a pozitív együttható értékek pedig növelik. Az értelmezéshez az esélyhányados használható, ami az együtthatók Exp(β) értéke. Az első függvény esetén Exp(-6,330)=$e^{-6{,}330}$ =0,001781, ami azt jelenti, hogy amennyiben valaki közvetetten vagy közvetlenül nem volt még részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek, akkor a második klaszterbe kerülés esélye 0,001781-szeresére csökken ceteris paribus. Tehát várhatóan, ha valaki vett már részt társadalmi innovációs kezdeményezésben, akkor ő nagyobb valószínűséggel fog a második klaszterbe kerülni. A szerveződési mód esetén amennyiben valaki alulról szerveződő lépések sorozataként tartja előnyösnek a társadalmi innováció megvalósítását, akkor a második klaszterbe kerülés esélye lényegesen növekszik ceteris paribus, amennyiben viszont a hibrid megvalósítást tartja célszerűnek, akkor csökken. Nagyobb eséllyel kerül be a második klaszterbe az, aki szerint nem szükséges külső forrás a társadalmi innováció sikeres megvalósításához, aki szerint spontán ötletből nem lehet sikeres társadalmi innováció, aki szerint nincs szükség közösségfejlesztésre, és aki szerint nem csak a kisközösségekben hatékony ceteris paribus.

A második függvény esetén, akinek nincs megvalósult vagy megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés a lakókörnyezetében, nagyobb eséllyel fog az első klaszterbe kerülni, akinek pedig van a környezetében, inkább a harmadikba ceteris paribus. Aki szerint a társadalmi innováció nem kell, hogy új gyakorlat vagy megoldás legyen, az nagyobb eséllyel fog a harmadik klaszterbe kerülni, illetve az is, aki szerint bizonyos fokú újítás azért elvárt ceteris paribus. Ugyanígy, aki szerint a fenntarthatóság előnyös vagy nagymértékben fontos, szintén nagyobb eséllyel kerül a harmadik klaszterbe ceteris paribus. A nagyvállalatok szerepével kapcsolatosan a vélemények szerteágazók, akik szerint legalább valamennyire fontosak, azok nagyobb eséllyel kerülnek a harmadik klaszterbe, míg akik szerint nem fontosak, az első klaszterbe, viszont akik szerint semennyire nem fontosak, ők is inkább a harmadik klaszterbe ceteris paribus. Aki szerint nem szükséges külső forrás, innovátor külső szakértő a társadalmi innováció sikeres megvalósításához, ők nagyobb eséllyel kerülnek a harmadik klaszterbe, míg akik szerint kell külső szereplő a sikeres megvalósításhoz, ők nagyobb eséllyel kerülnek az első klaszterbe.

A klaszterbe tartozás előrejelzése tehát lehetséges a vizsgált változók alapján, és bár statisztikailag interpretálható és szignifikáns eredmény született, még sincs éles határ a vélemények között, így gyakorlati alkalmazhatósága korlátokba ütközik.

V.2.5. Értékelés

A társadalmi innovációval kapcsolatos vélemények kiértékelését megelőzően azt feltételeztem, hogy a nézetek eltérése nagymértékben a demográfiai jellemzők függvénye. Azonban ez a feltételezés csak részben mutatkozott igaznak, az életkor több esetben meghatározó tényező, az egyéb demográfiai jellemzők csoportjai viszont nem mutattak szignifikáns különbségeket. A vizsgált tényezők legtöbbje esetén nincs véleménykülönbség,

legkiemelkedőbben a pénzügyi jellemzőkkel kapcsolatosan jelennek meg azonos vélemények, viszont a társadalmi innovációt segítő és gátló tényezők esetén már nem egységesek a vélemények. Az elemzések és vizsgálati eredmények alapján a második kutatási hipotézisemet részben igazoltnak tekintem, és a T2 tézist fogalmazom meg.

T2. A társadalmi innovációval kapcsolatos lakossági nézőpontok a szereplők fontossága, a közösségi vonatkozások és a forrásbevonás tekintetében egységesek, viszont a társadalmi innováció segítő és akadályozó tényezői tekintetében eltérnek, melyet elsődlegesen a válaszadók életkora különböztet meg.

A kapott eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a keretmodell megalkotása során hangsúlyosan szerepeltetni kell az inkluzív és részvételen alapuló megoldások szükségességét és a tudáshasznosítás, tudásbevonás megjelenítését minden szinten. A modellt alkalmazkodóképes, kontextushoz igazítható megoldásként kell kidolgozni, megjelenítve a multiszektoriális együttműködések lehetőségét és a közszférát érintű ügyeket is.

V.3. Társadalmi innováció folyamatának kvalitatív vizsgálata

A folyamatok tervezése és megvalósítása során a tevékenységek, fázisok logikai kapcsolata, a szükséges inputok és outputok feltérképezése, az érintettek bevonása mind nélkülözhetetlen az áramlás megértéséhez, a hatékonyság és eredményesség növeléséhez és a megfelelő döntések meghozatalához. Nincs ez másként a társadalmi innováció folyamata során sem, ahol az érintettek igényeinek azonosítása biztosítja a megfelelő szükséglet kielégítésére irányuló folyamatot, valamint visszajelzésük folyamatos inputként szolgál a tevékenységek elvégzéséhez és a megfelelő eredmény eléréséhez. Azonban ez a szemléletmód csak pontszerűen azonosítható a társadalmi innováció folyamatában, ugyanis a szakirodalomban felvázolt folyamatok és a megvalósított társadalmi innovációs esetek során is a fázisok megjelenése jellemző, nem helyeződik hangsúly a tevékenységek közötti kapcsolatokra és a logikai összefüggések is háttérbe szorulnak. Ennek vizsgálatára összehasonlítom a szakirodalomban megjelent folyamat-megközelítéseket a jellemző fázisok és egyéb nézőpontok szerint, valamint a már megvalósított társadalmi innovációs kezdeményezések esetén is vizsgálom a folyamatszemlélet megjelenését. A vizsgálathoz tartozik a harmadik kutatási hipotézisem.

H3. A társadalmi innovációk megvalósítása során a folyamatszemlélet szigetszerűen jelenik meg.

V.3.1. Szakirodalom alapján tehető megállapítások

A társadalmi innováció folyamatának meghatározásával több szerző foglalkozott az elmúlt évtizedek során. A szakirodalomban ezek megjelenítése a folyamat szakaszainak felvázolásával történik, leggyakrabban a spirál modellel szemléltetve, azonban ez a komplex esemény túlzott leegyszerűsítésével jár. A lineáris megközelítés nem szemlélteti az iteratív és visszacsatolási ciklusokat, a döntési – és változási képességet, ezzel figyelmen kívül hagyva a társadalmi problémák összefüggéseit és a holisztikus megoldások szükségességét. Emellett egyes modellek különböző társadalmi -, kulturális -vagy gazdasági kontextusokhoz való alkalmazkodóképessége is megkérdőjelezhető, és nem adnak megfelelő útmutatást arra vonatkozóan, hogyan lehetne a sajátos igényekhez és a

célcsoport dinamikájához adaptálni őket. Emellett a modellek általánosan a top-down megközelítésre koncentrálnak, nincs kihangsúlyozva az érintett felek bevonásának szükségessége és megvalósításának módja. A szakirodalomban megjelenő társadalmi innovációs folyamatmodellek összefoglalását szemlélteti a 26. táblázat.

26. táblázat: Társadalmi innováció folyamatának megjelenése a szakirodalomban

Szerző	Folyamat	Fázis
Mulgan (2006), Bhatt – Ahmad (2017), De Silva et al. (2020)	Ötlet megjelenése → Fejlesztés → Diffúzió	3 fázis
Brown – Wyatt (2010), Vézina et al. (2018)	Érzékelés → Felfogás → Átalakítás	
Farmer et al. (2018), Wirth et al. (2023)	Ötlet megjelenése → Fejlesztés → Fenntarthatóság	
Phills et al. (2008)	Inspiráció → Ötletgenerálás → Megvalósítás → Hatásmérés	4 fázis
Reeder et al. (2012), EC (2013), Dainiené – Dagiliené (2016), Ardill (2022)	Ötletgenerálás → Prototipizálás és pilot program → Megvalósítás → Diffúzió	
Mulyaningsih et al. (2014), French et al. (2022)	Társadalmi probléma felkutatása → Ötletgenerálás → Megvalósítás és kiigazítás → Intézményesítés	
Bezerra de Sousa et al. (2022)	Kezdeményezés → Fejlesztés → Átalakítás → Diffúzió	
Tanimoto (2012)	Problémafelismerés → Fejlesztés → Kiterjesztés → Rendszerszintű változás → Diffúzió	5 fázis
Castro-Spila et al. (2018)	Problémafelismerés → Tapasztalás → Kibontakoztatás → Kiterjesztés → Értékelés	
Belayutham et al. (2019)	Problémafelismerés → Ötletgenerálás → Megvalósítás → Fenntarthatóság és diffúzió → Rendszerszintű változás	
BEPA (2011), Senent-Bailach – Rey-Marti (2017)	Probléma megértése → Ötletgenerálás → Prototipizálás → Megvalósítás → Diffúzió → Rendszerszintű változás	6 fázis
Murray et al. (2010)	Előzmény, ötletelés és diagnosztika → Javaslat → Prototipizálás → Fenntarthatóság → Diffúzió → Rendszerszintű változás	
Portales (2019)	Problémafelismerés → Ötletgenerálás → Prototipizálás és pilot program → Megvalósítás → Fenntarthatóság → Diffúzió → Rendszerszintű változás	7 fázis

Forrás: saját szerkesztés a megjelölt szerzők alapján

További hiányosságként említhető a hosszútávú fenntarthatóságot és hatást biztosító keretek meghatározása. A folyamatleírások egy részénél ugyan megjelenik a fenntarthatóság és a kiterjesztés, mint önálló szakasz, azonban ennek keretei nem meghatározottak, és a hatások nyomonkövetése és értékelése sem tisztázott. Ezek vizsgálatára jelentek meg társadalmi hatást mérő modellek (például EC, 2014a, Cunha – Benneworth, 2020, Feor et al., 2023), azonban ezek folyamatmodellekkel történő összekapcsolása még hiányos, és a kimenetek mérése hangsúlyosabban van jelen a tényleges társadalmi változás méréséhez képest.
A folyamattal kapcsolatosan nem fedezhetők fel lényeges különbségek a különböző szintű társadalmi innovációk között, bár jelentésben vannak eltérések bizonyos szerzők által vázolt egyes fázisok között. Ezen különbségeket fázisok szerinti meghatározásban szemlélteti a 27. táblázat.

27. táblázat: Társadalmi innovációs folyamatmodellek összehasonlítása

Nézőpont	Mulgan (2006)	Phills et al. (2008)	Castro-Spila et al. (2018)	Murray et al. (2010)	Portales (2019)
Fázisok	3	4	5	6	7
Fókusz	felhasználó központú tervezés, kreativitás	igényvezérelt, skálázható	életciklus, kiterjeszthető-ség	rendszerszintű változás, szakpolitikai befolyás	tervezés, kiterjeszthető-ség
Rendszerszintű változás	nincs bemutatva	opcionális, de lehetséges	központi elem	központi elem	központi elem
Prototipizálás	megvalósítás része	megvalósítás része	dedikált szakasz	dedikált szakasz	dedikált szakasz
Skálázhatóság	megvalósítás része	fontos	központi elem	központi elem	központi elem
Fenntarthatóság	nincs bemutatva	kiterjesztés része	kiterjesztés része	dedikált szakasz	dedikált szakasz
Használhatóság	kreatív, alkalmazkodó-képes, felhasználóra összpontosít	alkalmas iteratív projektekhez	ideális hosszútávú projektekhez	alkalmas rendszerszintű, szakpolitika által vezérelt projektekhez	transzformatív, kollektív megvalósításra összpontosít

Forrás: saját szerkesztés a megjelölt szerzők alapján

Általánosan hangsúlybeli eltérések jelennek meg a különböző modelleknél, de a főbb nézőpontok, mint a szükségletek azonosításának fontossága, ötletek kisléptékű tesztelése vagy a sikeres megvalósítás skálázása a legtöbb esetben érvényesül. A folyamatmodellek közül Murray és szerzőtársai (2010) modellje tekinthető a leggyakorlatiasabbnak, mert bemutatása esettanulmányok és konkrét eszközök segítségével történik, valamint ez a legtöbbet citált változat.
Összefoglalva elmondható, hogy a folyamatmodellek nem feltétlenül jelenítik meg megfelelően a rendszerszemléletű gondolkodást, amely elengedhetetlen a tágabb értelemben vett összefüggések megértéséhez, a súlypontok azonosításához és a társadalmi rendszeren belüli kölcsönös függőségi viszonyok kezeléséhez. A statikus szemléletmód miatt a modellek nem hangsúlyozzák a folyamatos tanulás és alkalmazkodás fontosságát, kimarad az új információkra vagy változó körülményekre történő reagálás és az érintettek visszajelzései alapján véghezvitt iteratív folyamatok.

V.3.2. Társadalmi innovációs kezdeményezések alapján tehető megállapítások

Az összegyűjtött társadalmi innovációs jó gyakorlatok, kezdeményezések vizsgálatának egyik fókuszpontjába a folyamatjellemzők értékelését állítottam. Az esetek gyűjtése során igyekeztem figyelmet fordítani a heterogenitásra, így kisközösségi, településszintű, térségi és fővárosi kezdeményezést egyaránt vizsgáltam. A társadalmi innováció formája a legtöbb esetben szolgáltatás volt, ez az esetek 80%-ára jellemző, ami mellett 18 esetben megjelent az imázs is, de a vizsgált kezdeményezések között volt hálózatosodásra, marketingre, termékre és technológiára irányuló társadalmi innováció is. Célját tekintve a vizsgált kezdeményezések szintén heterogének, az életminőség növelése egyértelműen azonosítható cél 28 esetben, ami mellett megjelenik az érzékenyítés, környezeti feltételek javítása, munkanélküliség csökkentése, kapcsolatépítés, közösségfejlesztés, kultúrafejlesztés és a hagyományőrzés is. Erőforrás tekintetében az emberi erőforrás minden esetben kritikus tényező, emellett a pénzügyi erőforrások szükségessége jelenik meg hangsúlyosan, illetve több esetben terület- vagy épületigény merül fel. A vizsgált esetek közül 17 kapcsolódik gazdaságfejlesztéshez, 1 esetben pedig közvetetten elérhető általa, 11 kapcsolódik munkanélküliség csökkentéséhez, 1 esetben pedig a program maga ugyan nem erre irányul, de hatásaként megjelenhet. A vizsgált probléma irányultságát tekintve megjelenik az élhetőbb környezet megteremtése, fenntartható lakhatáshoz jutás segítése, helyi termékek létrehozása és terjesztése, közbiztonság növelése, időskorúak segítése, kompetenciafejlesztés, gyermekjóllét, pénzügyi stabilitás növelés, megváltozott képességűek támogatása és a roma integráció is. A finanszírozásban 18 esetben vett részt társadalmi vállalkozás, melyből 5 esetben önkéntesek is hozzájárultak, 21 eset önkormányzati támogatással valósult meg, illetve voltak pályázati -és állami forrásból finanszírozott kezdeményezések is, és volt 1-1 olyan eset, ami teljes mértékben magán -és szervezeti finanszírozásból valósult meg. A megközelítés módja szerint 33 eset felülről kezdeményezett, 8 eset alulról kezdeményezett és 9 eset hibrid megoldás volt, 2 esetről pedig nem lehetett eldönteni, hogy felülről irányított vagy hibrid megvalósítás történt. Kezdeményezőként a társadalmi vállalkozások, önkormányzatok és önkéntesek mellett 3 esetben egyetemi projektcsoport is megjelent. A fenntarthatóság 26 esetben megvalósul, 16 esetben részlegesen, 10 esetben pedig csak a meghatározott pályázati/támogatási időszakban volt életképes a kezdeményezés. Az ismételhetőség, kiterjeszthetőség kritériuma 20 esetben lehetséges és 1 esetben nem, 31 esetben pedig részleges diffúzió történhet. Külső, az érintetteken kívüli tudás bevonására 30 esetben szükség volt, illetve 9 esetben a kezdeti szakaszokban jelent meg ez az igény. Szükségletkielégítés tekintetében az esetek többsége több elemet célzott meg. 22 olyan kezdeményezés volt, ami egy szükségleti szint kielégítésére fókuszált, 26 olyan eset, ami kettőre, és 4 olyan eset, ami háromra. 8 kezdeményezés érintett fiziológiai, 27 biztonsági, 28 kapcsolati, 8 önbecsülés és szintén 8 önmegvalósítás szükségletet.

A folyamatjellemzők értékeléséhez minden kezdeményezésnél azonosítottam azon fázisokat, melyek az adott eset megvalósításában szerepet játszottak. Az 52 kezdeményezésből 1 esetnél volt azonosítható három fázis, 23 esetnél négy fázis és 28 esetnél öt fázis, így a kiterjedtebb lépéssorozat volt jellemző. A szakaszokat tekintve legjellemzőbb négy fázis esetén 12 esetnél, a legjellemzőbb 5 fázis pedig 25 esetnél fordult elő, mely fázisokat a 37. és 38. ábra szemlélteti.

37. ábra: Négyfázisú társadalmi innováció szakaszai:
Forrás: saját szerkesztés

38. ábra: Ötfázisú társadalmi innováció szakaszai
Forrás: saját szerkesztés

Érdekesség, hogy 1 esetnél külön fázisként jelent meg a megvalósítást követően a visszacsatolás, majd az ezen alapuló ismételt megvalósítás, ahol a közösségi döntések kiemelt figyelmet kaptak. Azon társadalmi innovációs kezdeményezések, ahol az ismételhetőség/kiterjeszthetőség követelménye teljesül, nagyobb arányban valósultak meg 5 fázison keresztül, míg ahol részben teljesül, 4 fázis a jellemző (V=0,716, sig: <0,001). A fiziológiai, biztonsági és önbecsülés szükségletet kielégítő folyamatokra az 5 fázis a jellemző (V=0,655, sig: <0,001), míg a kapcsolati és önmegvalósítás szükséglet esetén inkább a 4 fázis (V=0,374, sig: 0,026). Egyéb mintázatok nem fedezhetők fel a fázisokkal kapcsolatosan. Az eredmények összefoglalását szemlélteti a 28. táblázat.

28. táblázat: Vizsgált társadalmi innovációs kezdeményezések jellemzői

Szempont	Jellemző
Társadalmi innováció formája	Szolgáltatás 41 eset, Imázs 18 eset, Hálózatosodás, Marketing, Termék, Technológia
Társadalmi innováció célja	Életminőség növelése 28 eset, Érzékenyítés, Környezeti feltételek javítása, Munkanélküliség csökkentése, Kapcsolatépítés, Közösségfejlesztés, Kultúrafejlesztés, Hagyományőrzés
Erőforrásigény	Emberi erőforrás 52 eset, Pénzügyi erőforrások, Terület -vagy épületigény
Gazdasági hatás	Gazdasáfejlesztés 18 eset, Munkanélküliség csökkentés 12 eset
Probléma irányultsága	Élhetőbb környezet megteremtése, Fenntartható lakhatáshoz jutás segítése, Helyi termékek létrehozása és terjesztése, Közbztonság növelése, Roma integráció, Időskorúak segítése, Kompetenciafejlesztés, Gyermekjóllét, Pénzügyi stabilitás növelése, Megváltozott képességűek támogatása
Finanszírozás	Társadalmi vállalkozás 18 eset, Önkormányzati támogatás 21 eset, Önkéntes hozzájárulás 5 eset, Magánfinanszírozás 1 eset, Szervezeti finanszírozás 1 eset, Pályázati és állami források
Megközelítés módja	Top-down 33 eset, Bottom-up 8 eset, Hibrid 9 eset, 2 esetben nem eldönthető
Kezdeményezők	Társadalmi vállalkozások, Önkormányzatok, Önkéntesek, Egyetemi projektcsoport
Fenntarthatóság	Megvalósul 26 eset, Részlegesen 16 eset, Meghatározott pályázati időszakban 10 eset
Ismételhetőség, kiterjeszthetőség	Lehetséges 20 eset, Nem lehetséges 1 eset, Részleges diffúzió 31 eset
Külső tudás bevonás	Szükséges 30 eset, Csak a kezdeti szakaszban 9 eset, Nem szükséges 13 eset
Szükségletkielégítés	Fiziológiai 8 eset, Biztonsági 27eset, Kapcsolati 28 eset, Önbecsülés 8 eset, Önmegvalósítás 8 eset
Fázisok száma	Három fázis 1 eset, Négy fázis 23 eset, Öt fázis 28 eset, Négy fázis szakaszai 12 esetben ugyanazok, Öt fázis szakaszai 25 esetben ugyanazok

Forrás: saját szerkesztés

A szakértői interjúk részét képezte a folyamatszintű megközelítés kérdéskörének megvitatása és az 52 társadalmi innovációs kezdeményezés értékelése. Általános nézet volt az, hogy mélyrehatóan foglalkozni kell a problémával a teljes folyamat során, különben csak látszatmegoldás hozható létre, folyamatos együttműködés szükséges az érdekelt felekkel, hogy ne csak egyirányú megközelítés valósuljon meg, ne csak a „tervező" szemléletmódja érvényesüljön, és nem szabad egy lehetséges megoldásnál megállni, folyamatosan pontosítani, javítani kell az eredményeket, különben nem lesz fenntartható. Saját élményeik alapján a visszacsatolások jelentőségét emelték ki, ami inkább a hosszabb távú projektek esetén valósult meg, azonban több egyalkalmas fejlesztésen vettek részt, ami inkább alkalmi segítségként értelmezhető. Egy résztvevőnek volt ismerős az elméleti folyamatmodellek fázisai, elmondás alapján viszont mindenkinél közös pontként jelent meg az, hogy fel kell mérni a szituációt, és az alapján meghatározni a cselekvési tervet, majd a megvalósítást racionális keretek között folyamatosan az igényekre kell szabni, és az eredmény függvényében támogatni a fenntartást. Kettő résztvevő említette a folyamat közbeni megismerést, ami tanulási folyamatként azonosítható, valamint szóba került a dokumentálás kérdésköre is, hogy a tapasztalatok később is hasznosíthatók legyenek (lesson learned). Egy esetben említésre került az emocionális támogatás szükségessége is, ami kezdeményezéstől függően valóban hasznos lehet.
A társadalmi innovációs kezdeményezésekkel kapcsolatosan nem sok hozzászólás érkezett az azonosított fázisok értékelésére, ötfokozatú skálán a medián érték szinte minden esetben 3 volt, bár érdekes, hogy inkább a bottom-up megközelítések esetén adtak nagyobb számban 4-es értéket, feltételezhetően azért, mert az alulról szerveződő kezdeményezésekhez jobban társítják a helyzetvizsgálat pontosabb megközelítését a személyes érintettség miatt, és a pontosabb helyzetképpel várhatóan jobban leszűkíthetők az érdemi eredményt biztosító ötletek.

V.3.3. Értékelés

A társadalmi innováció folyamatának ábrázolására a fázisokra bontás jellemző, a logikai kapcsolatok és a fenntarthatóságot biztosító jellemzők megjelenítése nem, vagy csak érintőlegesen történik meg. Az ismételhetőség, skálázhatóság vagy a rendszerszintű változás esetlegesen utolsó fázisként kerül bemutatásra, nem jellemző a körfolyamatként történő bemutatás vagy a tudásintegrálás szerepének hangsúlyozása, és legtöbb esetben az adaptív alkalmazhatóság sem cél. Az elemzések során kinyert információk és az összefüggések vizsgálata alapján a harmadik kutatási hipotézisemet igazoltnak tekintem, és a T3 tézist fogalmazom meg.

T3. A társadalmi innováció tervezése és megvalósítása során nem hangsúlyos a folyamatszemlélet megjelenése. A megvalósított kezdeményezések fázisokra bonthatók, ahol a logikai kapcsolódás laza kötelékként jelenik meg, háttérbe szorítva a fenntarthatóság követelményét. Ez jelentős kihívásokhoz vezet a hatékonyság és skálázás terén. A folyamatszemlélet hiánya alátámasztja a folyamatirányítás stratégiai integrációjának szükségességét a társadalmi innovációs kezdeményezések hatékonyságának növelése érdekében.

A kapott eredmények ismételten rávilágítanak a tanulás, közösségi tudás hasznosításának fontosságára és keretmodellbe integrálásának szükségességére, valamint a folyamatos visszacsatolás, együttműködés, közösség fontosságára a teljes folyamatban. Emellett az iterativitás megjelenése és megvalósítás során történő alkalmazása kiemelt pontként jelent meg.

V.4. Társadalmi innováció tényezőiről alkotott preferencia vizsgálata

A társadalmi innováció folyamatának meghatározó eleme a sikert biztosító kritériumok, tényezők meglétének vizsgálata. A szakirodalomban számos tényező jelenik meg, melyek a folyamat megvalósítása során kritikusnak tekinthetők, hiányuk a folyamat megvalósítását vagy hosszútávú fenntarthatóságát veszélyezteti. Azonban nem minden esetben ugyanazon tényezők meglétére helyeződik a hangsúly, az eltérő szinteken megvalósított társadalmi innovációs akciók vélhetően más-más szükséglettel rendelkeznek, így a kritikus tényezők fontossága is eltérő szemléletet tükröz. Feltételezhető tehát, hogy az eltérő érintettségi szinten lévő megvalósítók esetén más-más tényező játszik kiemelt szerepet az innovációs tevékenység meghatározása és véghezvitele során. A vizsgálathoz a szakirodalomban azonosított 15 sikertényezővel kapcsolatosan a szakértői interjúk keretében kértem a résztvevőket, hogy töltsenek ki három preferenciamátrixot, mely a tényezők fontosságát méri egymáshoz, és ami alapján meghatároztam a résztvevő csoportok (egyén, önkormányzat, társadalmi vállalkozás, szervezet) jellemző preferenciáját és a csoportok közötti eltéréseket. Az előzetes vizsgálatok eredményét előzetesen lehetőségem volt publikálni Metszősy (2023a) és Metszősy (2023b) tanulmányokban. A vizsgálathoz kapcsolódik a negyedik kutatási hipotézisem.

H4. A társadalmi innovációt támogató tényezők köre eltérő preferenciastruktúrát mutat a különböző érintettségi szintű döntéshozók esetében.

V.4.1. Sikertényezők értékelése

A vizsgálatot a résztvevők konzisztenciájának mérésével kezdtem, hogy kiszűrjem az egymásnak ellentmondó információk megjelenésének lehetőségét. A konzisztenciahányados értéke a külső tényezők és a funkcionális tényezők kategóriája esetében megfelelő volt, átlagosan CR_K=0,074 és CR_F=0,092, tehát 0,1 alatti értéket vett fel, azonban a belső tényezők kategóriájában meghaladta azt, átlagosan CR_B=0,185-ös értékkel. Ennek oka lehet a tapasztalatlanság az adott tényezőkkel kapcsolatosan, azonban a végső eredményt nem befolyásolja a 0,185-ös érték, próbaellenőrzés során, melyben az adatok egy részét kiszűrtem az inkonzisztencia csökkentése érdekében, nem volt a végső sorrendre érdemi befolyása, így továbbra is elfogadhatónak tekintem ezt az értéket. Ezt követően a páros összehasonlítások alapján meghatároztam csoportonként a súlyvektorokat, melyet a 29. táblázat szemléltet.

29. táblázat: Súlyvektorok

Belső tényezők (B1-B7)	Külső tényezők (K1-K4)	Funkcionális tényezők (F1-F4)
$\mathbf{w_E^T} = [0{,}27\ \ 0{,}25\ \ 0{,}13\ \ 0{,}11\ \ 0{,}19\ \ 0{,}03\ \ 0{,}02]$	$\mathbf{w_E^T} = [0{,}51\ \ 0{,}14\ \ 0{,}09\ \ 0{,}26]$	$\mathbf{w_E^T} = [0{,}32\ \ 0{,}12\ \ 0{,}28\ \ 0{,}22]$
$\mathbf{w_O^T} = [0{,}15\ \ 0{,}10\ \ 0{,}09\ \ 0{,}18\ \ 0{,}32\ \ 0{,}11\ \ 0{,}05]$	$\mathbf{w_O^T} = [0{,}67\ \ 0{,}11\ \ 0{,}04\ \ 0{,}18]$	$\mathbf{w_O^T} = [0{,}27\ \ 0{,}08\ \ 0{,}49\ \ 0{,}16]$
$\mathbf{w_A^T} = [0{,}28\ \ 0{,}24\ \ 0{,}23\ \ 0{,}03\ \ 0{,}02\ \ 0{,}02\ \ 0{,}18]$	$\mathbf{w_A^T} = [0{,}36\ \ 0{,}20\ \ 0{,}32\ \ 0{,}12]$	$\mathbf{w_A^T} = [0{,}22\ \ 0{,}23\ \ 0{,}41\ \ 0{,}06]$
$\mathbf{w_S^T} = [0{,}11\ \ 0{,}04\ \ 0{,}01\ \ 0{,}07\ \ 0{,}40\ \ 0{,}23\ \ 0{,}14]$	$\mathbf{w_S^T} = [0{,}38\ \ 0{,}05\ \ 0{,}47\ \ 0{,}10]$	$\mathbf{w_S^T} = [0{,}35\ \ 0{,}14\ \ 0{,}15\ \ 0{,}36]$

Forrás: saját számítás

A belső tényezők esetén a szakirodalomban legtöbbet említett sikertényező, az együttműködés az egyén és társadalmi vállalkozás csoportok adatai alapján számított súlyértékek szerint (0,27 és 0,28) az első helyre került, míg az önkormányzat és a szervezet

csoportok esetén a rangsor közepén kapott helyet (3. és 4.). Ennek oka lehet a nagyobb arányú függőség jelenléte az egyéni és a társadalmi vállalkozás hátterű társadalmi innovációs akciók során, míg egy szervezet külső támogatás nélkül is gyakorta hajt végre kapcsolódó akciókat (CSI – vállalati társadalmi innováció) (Fülöp et al., 2015). Esetükben a tapasztalat kapta a legnagyobb súlyértéket (0,32 és 0,40), mely egyike a kevésbé hivatkozott tényezőknek. Az egyén és társadalmi vállalkozás csoport értékelése a legtöbb tényező esetén hasonló, azon tényezők kerülnek előtérbe, melyek az együttműködéshez és részvételhez köthetők. A társadalmi tanulás fontosságának megítélésében mutatkozik némi ellentét, az egyén csoport esetén ez a legkevésbé fontos tényező (0,02), míg a társadalmi vállalkozás csoport értékelés alapján szükséges, de nem fontos (0,18). Az önkormányzat és a szervezet csoportok számára a megvalósítást segítő tényezők (tapasztalat, vezető, innovátor) preferáltak, bár nagyobb mértékű eltérés fedezhető fel a többi tényező esetén.

A külső tényezők esetén az egyén (0,51), önkormányzat (0,67) és társadalmi vállalkozás (0,36) csoportok is a pénzügyi erőforrásokat tartják a legfontosabbnak, míg a szervezet csoport számára a hálózatok (0,47) kiemelkedő, bár ebben az esetben is nem sokkal elmaradva követi a pénzügyi erőforrások tényező (0,38). Ezzel szemben az egyén és önkormányzat csoportok esetén a hálózat lett a rangsorban az utolsó (0,09 ás 0,04). A rangsor oka lehet ismételten a függőség és a pályázati lehetőségek szükségessége az egyén, önkormányzat és társadalmi vállalkozás csoport esetén, mert a kisközösségekben a legnagyobb kihívást jelentő feladat az elköteleződés megteremtése mellett a szükséges tőke előteremtése, míg a szervezet könnyebben tud a saját erőforrásaival gazdálkodni, viszont a kapcsolatrendszer, hálózatosodás a fejlődés egyik alapeleme, így kikerülhetetlen tényező a hosszútávú fenntartás megteremtése során (Kozma, 2018).

A funkcionális tényezők esetén erőteljesebb differenciálás figyelhető meg. Az önkormányzat és a társadalmi vállalkozás csoport esetén a fenntarthatóság került első helyre (0,49 és 0,41), míg az egyén csoport számára az alkalmazott módszerek (0,32), a szervezet csoport esetén pedig az újszerűség (0,36) volt a legfontosabb. A másolhatóság a társadalmi vállalkozás csoport kivételével a legkevésbé fontos tényezőnek lett megjelölve, mely viszont a jó gyakorlattá válás egyik alapvető feltétele (Metszősy, 2020).

A szervezet csoport számára elsődlegesen a gyakorlati megvalósítást segítő tényezők kerültek kiemelésre, míg az egyén és a társadalmi vállalkozás csoportok számára a kohézió, az önkormányzat csoport számára pedig a rendelkezésre álló lehetőségek kiaknázása a legfontosabb. A kiszámított súlyvektorok alapján felállítottam a tényezők kategórián belüli rangsorát, melyet a 30. táblázat szemléltet.

30. táblázat: Sikertényezők rangsora

Kategória	Sikertényező	Rangsor			
		E	O	A	S
Belső tényezők (B1-B7)	Együttműködés	1.	3.	1.	4.
	Kommunikáció	2.	5.	2.	6.
	Kultúra	4.	6.	3.	7.
	Elvárások	5.	2.	5.	5.
	Tapasztalat	3.	1.	6.	1.
	Vezető, innovátor	6.	4.	6.	2.
	Társadalmi tanulás	7.	7.	4.	3.
Külső tényezők (K1-K4)	Pénzügyi erőforrások	1.	1.	1.	2.
	Infrastruktúra	3.	3.	3.	4.
	Hálózatok	4.	4.	2.	1.
	Nem pénzügyi erőforrások	2.	2.	4.	3.

Kategória	Sikertényező	Rangsor			
		E	O	A	S
Funkcionális tényezők (F1-F4)	Alkalmazott módszerek	1.	2.	3.	2.
	Másolhatóság	4.	4.	2.	4.
	Fenntarthatóság	2.	1.	1.	3.
	Újszerűség	3.	3.	4.	1.

Forrás: saját szerkesztés

V.4.2. Egyetértés vizsgálata

A résztvevő csoportok véleményegyezőségét a Kendall-féle rangkonkordencia együtthatóval vizsgálatam. A számított együttható, valamint χ^2 eloszlás értékeket tartalmazza a 31. táblázat. A χ^2 eloszlás kritikus értéke 1%-os szignifikanciaszint mellett a belső tényezők (k=4, DF=6) esetében 16,8; a külső -és funkcionális tényezők (k=4, DF=3) esetén 11,3. A tényleges χ^2 értékek minden esetben alacsonyabbak a kritikus értékeknél, ami azt jelenti, hogy a nullhipotézis elfogadásra kerül, vagyis valóban a véletlennek köszönhető a W>0 értékek. Ezt alátámasztja az is, hogy a legmagasabb χ^2 érték (5,357) a kritikus érték felét sem éri el. Ez alapján elmondható, hogy nincs egyetértés a résztvevő csoportok között, egyedül a pénzügyi erőforrások hiánya volt az, ami mindenki szerint kritikusnak tekinthető. Az egyetértés hiánya problémát jelenthet a társadalmi innovációs akciók megvalósítása során. Az eltérő nézőpontok ütköztetése és a lehetőségek megvitatása mindig hasznos, viszont a megvalósítás során az egyetértés hiánya gátolhatja a közös munka hatékonyságát. Emiatt az érintettek közötti összhang növelése már a folyamat kezdetétől kiemelt fontosságú az együttműködés hatékonysága érdekében.

31. táblázat: Érintettek közötti egyetértés meghatározása

Kategória	Sikertényező	Egyetértési együttható (W)	χ^2
Belső tényezők (B1-B7)	Együttműködés	0,110	2,649
	Kommunikáció	0,002	0,054
	Kultúra	0,036	0,857
	Elvárások	0,109	0,054
	Tapasztalat	0,002	1,351
	Vezető, innovátor	0,036	0,216
	Társadalmi tanulás	0,002	1,351
Külső tényezők (K1-K4)	Pénzügyi erőforrások	0,313	5,357
	Infrastruktúra	0,113	1,929
	Hálózatok	0,013	0,158
	Nem pénzügyi erőforrások	0,013	0,158
Funkcionális tényezők (F1-F4)	Alkalmazott módszerek	0,050	0,632
	Másolhatóság	0,200	3,429
	Fenntarthatóság	0,113	1,421
	Újszerűség	0,013	0,158

Forrás: saját számítás

V.4.3. Értékelés

A sikertényezők folyamatos feltérképezése, vizsgálata elengedhetetlen a teljes folyamat során az elvárt eredmény elérése érdekében.

Az eltérő érintettségi szinten lévő résztvevők számára más-más tényezők mutatkoztak fontosnak a társadalmi innováció sikeres megvalósítása során. A pénzügyi erőforrások megléte a teljes folyamat egyik legkritikusabb tényezője, összességében a legmagasabb súlyszámokat kapta, kivéve a szervezet csoport esetén, ahol a hálózat volt a legfontosabb. Emellett átlagosan magas értéket a fenntarthatóság kapott, így ezen mutatók betekintést nyújthatnak a résztvevők gondolkodásához és prioritásaihoz. A társadalmi innováció együttműködést igényel a teljes folyamat megvalósítása során, a támogató közeg hiánya a fókuszpont rossz irányba terelődését eredményezheti. Jelen vizsgálat során a súlyok kiegyensúlyozottak a belső tényezők esetén, a külső tényezőknél a pénzügyi erőforrás jelez kiemelt prioritást, mely szerint a megvalósítási folyamat kritikus részét képezi ennek megléte vagy hiánya.
Az esetek többségében egy csoport vagy közösség munkálkodik együtt az innovációs folyamat során. A résztvevők gyakran eltérő háttérrel, tapasztalattal érkeznek különböző területekről és differenciált döntési szintekről. A hatékony munkavégzéshez kölcsönös megértésre és egyetértésre van szükség. Amennyiben a résztvevők preferenciái eltérőek, a társadalmi jelleg háttérbe szorulhat. A számított rangkonkordencia értékek az egyetértés alacsony arányát mutatják jelen vizsgálat során, a szignifikanciaszint pedig megerősíti a véletlen hatás magas mértékét. A résztvevőknek ilyen esetben ajánlott a folyamat fő lépései és a döntéshozás előtt az egyetértés szintjét növelni, megelőzendő a társadalmi innovációs tevékenység hatékonyságának csökkenését. Az elemzések és vizsgálati eredmények alapján az negyedik kutatási hipotézisemet igazoltnak tekintem, és a T4 tézist fogalmazom meg.

T4. A társadalmi innovációt támogató tényezőkkel kapcsolatos vélemények nem egységesek. Felfedezhetők hasonlóságok az egyének és a társadalmi vállalkozások, valamint az önkormányzatok és a szervezetek esetében, de ezek is csak a belső tényezőkre korlátozódnak, kiemelve a különböző érdekcsoportok eltérő preferenciastruktúráit.

A kapott eredmények rávilágítanak arra, hogy a kölcsönös megértés, együttműködés kiemelten lényeges pontja a társadalmi innováció hatékony megvalósításának. A legtöbb esetben holisztikus megközelítést igényel az emberek, csoportok, vagy épp a teljes rendszer egészként való kezelése és a kölcsönhatások figyelembevétele, mely a keretmodell kidolgozása során is megjelenik.

V.5. Deduktív logikán alapuló vizsgálat a társadalmi innovációs megközelítések értékelésére

A társadalmi innováció folyamatának tervezése és megvalósítása során alkalmazott megközelítések hatékonysága több tényező függvénye. A kielégíteni kívánt szükséglet, a folyamat érintettjei, a megvalósítás szintje, időtávja, a rendelkezésre álló információk, erőforrások és számos egyéb tényező befolyásolja azt, hogy a felülről vezérelt vagy alulról kezdeményezett folyamat vezet-e fenntartható eredményre. Sok esetben a mikro szintű társadalmi innovációt az alulról szerveződő kezdeményezésekkel társítják, kiemelve a közvetlen érintettséget és a lokális jelleget, míg a felülről szerveződő kezdeményezéseket a mezo -és makro szintű folyamatok esetén vélik alkalmazhatónak, azonban számos esetben nem lehet tisztán felülről vezérelt vagy alulról szervezett tevékenységről beszélni, a kettő kombinációja, egyfajta hibrid megoldás valósul meg. A tisztán top-down és a bottom-up megközelítéseknek vannak előnyei és hátrányai, melyek legtöbb esetben az elköteleződéshez és az erőforrásokhoz kapcsolhatók, a hibrid megoldás során ezen előnyök

kiaknázására törekednek a résztvevők bevonása és az elköteleződés biztosítása mellett, kiküszöbölve a fenntarthatóságot akadályozó tényezők megjelenését. A hibrid megközelítés alkalmazása bár a gyakorlatban létezik, felismerése, azonosítása még csak kismértékben van jelen. A megközelítések vizsgálatára szakirodalomelemzést végeztem, valamint a különböző nézetek elemzését a társadalmi innovációval szembeni attitűdöket vizsgáló kérdőív, már megvalósított társadalmi innovációs kezdeményezések és a szakértői interjúk alapján végeztem el. A vizsgálathoz tartozik az ötödik kutatási hipotézisem.

H5. A top-down és bottom-up megközelítések a társadalmi innováció folyamatában egymás kiegészítőjeként jelennek meg.

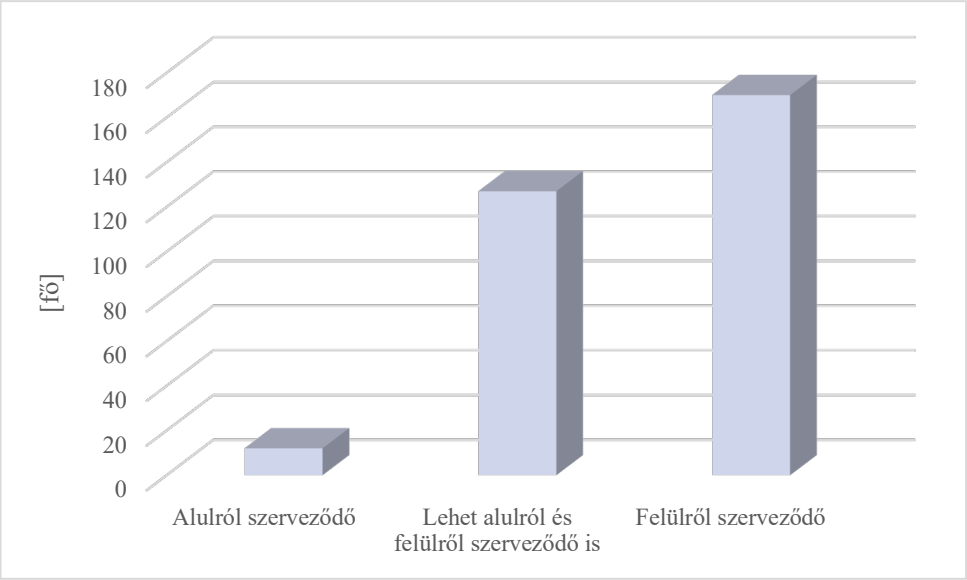
V.5.1. Szakirodalom alapján levonható következtetések

A társadalmi innováció megközelítései három fő kategóriába sorolhatók, eltérő szemléletet alkalmazva a kezdeményezés, megvalósítás és az érintettek bevonása tekintetében.
A felülről vezérelt (top-down) megközelítés eredeti meghatározás szerint az állam, intézmények vagy szervezetek által kezdeményezett társadalmi innováció sajátossága (Crupi et al., 2022), melyre központosított, hierarchikus döntéshozatali folyamat jellemző (Tjahja – Yee, 2018), és a végrehajtás során jut el alsóbb szintekre, ezáltal inkább a mezo- és makroszintű innovációk meghatározó eleme. Ezzel szemben az alulról kezdeményezett (bottom-up) megközelítés szerint egyének, közösségek és alulról építkező szervezetek kezdeményezik a társadalmi innovációt decentralizált folyamatként, a közvetlenül érintettek sajátos igényei és tapasztalatai alapján vezérelve (Murray et al., 2010). Feltételezhetően menedzsment megközelítés volt az alapja a meghatározásoknak, melyet sok szerző ebben a kontextusban használ, azonban születtek tágabb értelemben vett megközelítések a top-down és bottom-up társadalmi innováció leírására, melyeket a III.1.1 fejezetben ismertettem. A megközelítések közül én azt az értelmezést tartom mérvadónak, ahol a top-down megközelítés az önkormányzatok, társadalmi vállalkozások és egyéb támogató szervezetek kezdeményezéseit is magába foglalja, ahol a társadalmi igények vizsgálata és tudásmegosztás által az érintett közösség a folyamatban is részt vesz. Bizonyos szerzők (Phills et al., 2008, Gupta et al., 2020) esetén azonban ez már a hibrid megközelítést takarja, mely ötvözi a top-down és bottom-up társadalmi innováció elemeit, így része a központosított és az alulról építkező közösségvezérelt együttműködés is. Murray és szerzőtársai (2010) szerint a legtöbb társadalmi változás nem tisztán top-down vagy bottom-up megközelítésen alapszik, hanem magába foglalja a két szint közötti szövetségeket, ahol a „méhek”, vagyis az ötletekkel és a szükséges energiával rendelkező kreatív egyének és a „fák”, vagyis a hatalommal és erőforrásokkal rendelkező intézmények együtt munkálkodnak a sikeres megvalósításon.
A megközelítések hatékonysága elsősorban a társadalmi problémától, a végrehajtás kontextusától és az érintettektől függ, mindhárom esetben vannak előnyök és kihívások. A top-down megközelítés legnagyobb előnyének a skálázhatóságot, az erőforrások hatékony mozgósítását és a standardizáltságot tartják (Ferreiro et al., 2023), azonban bizonyos szerzők (Crupi et al., 2022) szerint a fenntarthatóság is csak top-down megközelítés esetén biztosított. Kihívásként jelentik meg azonban a helyi kontextus, az érintett közösség elköteleződése és érdeklődésének felkeltése az ügy iránt, az ellenállás leküzdése, mely leginkább akkor jelenthet problémát, ha az érdekelt felek nem vagy nem megfelelő mértékben vannak bevonva a folyamatba, valamint a hierarchikus jelleg miatti bürokrácia (Murray et al., 2010). A bottom-up megközelítés előnyeként pont a top-down megközelítés kihívásaiként megfogalmazott tényezők tekinthetők, ugyanis a helyi jelleg magában hordozza az érintettek nagyobb arányú elköteleződését, és az alulról építkezés miatt a

társadalmi innováció rugalmasabb és alkalmazkodóképesebb lehet a változó helyi körülményekhez. Azonban kihívásként itt jelenik meg legerőteljesebben a legtöbbet hivatkozott pénzhiány és az erőforrások korlátozott elérhetősége, valamint megjelenik a skálázhatóság problémája is. A top-down és bottom-up megközelítést ötvöző hibrid társadalmi innováció előnyeihez sorolható a problémák holisztikus kezelése, szélesebb társadalmi támogatás és a nagyobb legitimitás az érintett közösség és a központi szervek egyidejű bevonása által. Azonban ez a megközelítés sem mentes a kihívásoktól, az érdekelt felek közötti koordináció, a hatalmi egyenlőtlenségek és a végrehajtásban rejlő kihívások egyaránt megnehezíthetik a megvalósítást.
A kezdeményezések szintenként is más-más sajátosságokkal rendelkeznek. A mikro szintű, top-down megközelítést alkalmazó társadalmi innováció gyakran a helyi hatóságok, vezetők vagy szervezetek által menedzselt kisléptékű kezdeményezéseket jelenti, melyet helyi közösségen vagy szervezeten belül valósítanak meg, míg a mikro szintű bottom-up megközelítést a közösségen, szervezeten belüli egyének vagy kisebb csoportok kezdeményezik és valósítják meg gyakran külső, formális támogatás nélkül. A mikro szintű hibrid megközelítés a helyi közösségek, szervezetek és hatóságok közötti együttműködést foglalja magába, egyesítve a „felülről" érkező erőforrásokat az „alulról" származó tudással és részvétellel. A mezo szintű top-down megközelítés nagyobb közösséget, akár egész régiót érintő megközelítéseket foglal magába, amit regionális hatóságok, nagyobb szervezetek irányítanak a lakosság szélesebb körben való elérésének érdekében. Itt a helyi önkormányzatok és vállalkozások végrehajtó szerepben jelennek meg. A mezo szintű bottom-up megközelítésben a társadalmi innováció nagyobb közösségen vagy szervezeten belül indul ki és spontán módon terjed a közös értékek vagy közös kihívások által vezérelve. A mezo szintű hibrid megközelítés a szervezetek, regionális hatóságok és nagyobb közösségek együttműködését, szervezetek közötti partnerséget, hálózatok, koalíciók kialakítását foglalja magába és szélesebb társadalmi réteget vagy teljes szegmenst érintő problémákat kezel. A makro szintű top-down megközelítés nemzeti kezdeményezéseket foglal magába, melyek központi irányítás alá tartoznak és céljuk a rendszerszintű változás megvalósítása. A makro szintű bottom-up megközelítés alulról szerveződő, kiterjedt társadalmi innovációs kezdeményezéseket foglal magába, melyek széles körben elterjedtek és olyan mozgalmakká váltak, amelyek hatással vannak a nemzeti szintű irányelvekre és gyakorlatokra is. A makro szintű hibrid megközelítés az alulról szerveződő mozgalmak, szervezetek és a kormány együttműködését foglalja magába a nemzet egészét vagy a társadalom több szektorát érintő változások végrehajtása érdekében, felhasználva a felülről irányított kezdeményezések hatóképességét és erőforrásait az alulról szerveződő kezdeményezések helyi tudásával és lendületességével kiegészítve.
Mindhárom megközelítés magában hordozza a bizonytalanságot, így a fenntarthatóság nagymértékben függ a kihívásokra adott válaszoktól. A hibrid megközelítés az együttműködés előremozdításával lehetőséget kínál a hiányosságok áthidalására, azonban a felmerülő kihívások leküzdéséhez körültekintő kezelésre van szükség.

V.5.2. Kérdőív alapján levonható következtetések

A társadalmi innovációs attitűdöket vizsgáló kérdőívben kíváncsi voltam arra, hogy a válaszadók véleménye szerint mely szerveződési mód előnyös. A 309 kitöltő közül mindössze 12 fő szerint az alulról szerveződő lépések sorozataként megvalósított társadalmi innováció hatékony, 127 fő szerint lehet alulról és felülről szerveződő is, egyfajta hibrid megoldásként, míg 170 fő nyilatkozott arról, hogy akkor előnyös, ha felülről irányított a folyamat (39. ábra).

39. ábra: A társadalmi innováció megközelítésének válaszadói preferenciája
Forrás: saját szerkesztés

Az alulról szerveződő kezdeményezés alulreprezentáltsága adódhat abból, hogy asszociálható a saját erőforrásokból történő megvalósítással, mely sok ember számára ambivalens érzéseket válthat ki.
Szignifikáns eltérés figyelhető meg a válaszok között aszerint, hogy a kitöltő ismert-e már társadalmi innovációs kezdeményezéseket (V=0,793, sig. <0,001). Mindössze 19 fő volt a válaszadók közül, akik nem ismertek társadalmi innovációs kezdeményezéseket, azonban ők voltak azok, akik szerint az alulról szerveződő társadalmi innováció a célravezető, és csak néhányuk részesítette előnyben a hibrid megoldást, míg akik ismertek társadalmi innovációs kezdeményezéseket, mindenki a felülről vezérelt illetve a hibrid folyamatot tartotta előnyösnek. Emellett a külső források szükségességét (V=0,572, sig. <0,001) és innovátor személyét (V=0,204, sig. 0,002) is a felülről vezérelt és a hibrid megoldásoknál tartják elengedhetetlennek. Érdekesség, hogy az alulról szerveződő megoldást preferálók esetén szinte mindenki úgy véli, hogy spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció (V=0,177, sig. 0,008), hibrid és felülről vezérelt megoldásnál viszont jobban megoszlanak a vélemények. Külső szakértő bevonását is inkább az alulról szerveződő kezdeményezések esetén tartják szükségesnek (V=0,323, sig. <0,001), a jelentős eszközigényt viszont inkább a felülről vezérelt innovációkhoz társítják (V=0,198, sig. 0,026).
A lakossági vélemények tehát erősen a top-down megközelítés szerinti megoldások felé tolódnak, ami a lokális szintű tervezés és megvalósítás során akadályozhatja a kezdeményezések kibontakozását.

V.5.3. Szakértői interjú alapján levonható következtetések

A félig strukturált interjúk keretében a különböző érintettségi szintű innovátorok, döntéshozók véleményét kérdeztem a társadalmi innováció különböző aspektusaival kapcsolatosan. Ennek részét képezte a megközelítések, a megvalósítás és a jó gyakorlatok értékelése is.
A vizsgált társadalmi innovációs eseteknél a megközelítés módja szerint felülről vezérelt folyamat 33 esetnél volt jellemző, alulról kezdeményezett folyamat 8 esetnél, valamint a két megközelítést ötvöző hibrid megoldás 9 esetnél fordult elő, 2 esetről pedig nem lehetett eldönteni, hogy felülről irányított vagy hibrid megvalósítás történt. Bizonyos jellemzők

egyértelműen az egyes megközelítési módokhoz kapcsolhatók, gazdaságfejlesztés és munkanélküliség csökkentés egyértelműen a top-down megközelítést alkalmazó eseteknél figyelhető meg, a finanszírozás formája szerint pedig az egyéni finanszírozás a bottom-up és hibrid megközelítéseknél jelent meg, szervezeti- és projektfinanszírozás pedig a top-down, társadalmi vállalkozás és önkormányzat általi finanszírozás pedig a hibrid és top-down, megközelítést alkalmazó eseteknél volt jelen. Kezdeményezés szerint hasonló jellemzők mutathatók ki, egyéni kezdeményezés a bottom-up és hibrid eseteknél történt, önkormányzati és társadalmi vállalkozás általi kezdeményezés pedig inkább a hibrid és top-down eseteknél. A szükségletkielégítés szintje szerint fiziológiai és biztonsági szükségletet kielégítő eseteknél inkább a top-down megközelítés volt jellemző, kapcsolati szükségletnél mindhárom megközelítés megjelent, önbecsülés szükséglet esetén a bottom-up és hibrid megközelítések, önmegvalósítás szükségletnél viszont a top-down megközelítés volt a jellemző.
A szükségletkielégítéssel kapcsolatosan az interjúalanyok véleményét is megkérdeztem, melyet összesítve a 32. táblázat szemléltet. A kérdés elsődlegesen arra irányult, hogy azon esetek, melyekben közvetve vagy közvetlenül érintettek voltak, mely szükséglet kielégítésére irányultak, illetve egyéni vagy kollektív szükséglet kielégítése volt a cél.

32. táblázat: Szükségletkielégítésről alkotott vélemények

Szükséglet	Egyéni szükséglet	Kollektív szükséglet
Biológiai és fiziológiai (levegő, étel, ital, menhely, alvás, gyermekgondozás)	14%	6%
Biztonsági (oktatás, egészség és higiénia, biztonság, törvény és rend, stabilitás)	12%	34%
Társadalmi / kapcsolati (barátság, bizalom és elfogadás, valahova tartozás, család, munka)	8%	10%
Önbecsülés / kognitív (felfedezés, kíváncsiság, önbizalom, tudás, megértés, tanulás, tudatosság, figyelmesség, teljesítmény, függetlenség, presztízs)	2%	7%
Önmegvalósítás (személyes potenciál, személyes/kollektív fejlődés, kreativitás, kiegyensúlyozottság, élmények)	3%	4%

Forrás: saját szerkesztés

A résztvevők által említett esetek majdnem fele, 46%-a biztonsági szükséglet kielégítésére irányult. Említésre kerültek női higiéniával, egészségmegőrzéssel kapcsolatos programok, bizalmi személy kijelöléssel, önvédelmi oktatással kapcsolatos programok, gyermekbiztonsággal, rendfenntartással kapcsolatos események és különböző oktatások is, és volt kerítés helyreállítás is a tevékenységek között. Az említések 20%-a fiziológiai szükséglet kielégítésére irányult, itt elsősorban ételosztással, alvóhelyre juttatással, és az ezen szükségletek kielégítéséhez kellő kommunikációval, fordítással kapcsolatos esetek kerültek elő, ahol többször felmerült a menekültek segítésére irányuló önkéntes tevékenység, illetve szeretetszolgálat általi ételosztás is. Kapcsolati szükséglet kielégítésére az említett esetek 18%-a irányult, mely elsősorban közösségi tevékenységek szervezését jelentette, de történt például túraútvonal kialakítása is egy terület és a kapcsolódó közösség megismerése céljából. Az esetek 9%-a önbecsülés szükséglet kielégítésére irányult, mely elsősorban hátrányos helyzetű csoportok, előtérbe kerülését, segítését és megismerését jelentette, 7% pedig önmegvalósítás szükségletet célzott,

elsősorban élményekkel, mint gyermektábor és művészeti kurzus. Ezen események majdnem kétharmada kollektív, míg közel egyharmada egyéni szükséglet kielégítésére irányult. Legtöbb esetben top-down kezdeményezés volt azonosítható az elmondások alapján, kiemelten igaz ez a fiziológiai és biztonsági szükséglet kielégítésére irányuló eseményeknél, míg a kapcsolati, önbecsülés és önmegvalósítás szükségletekre irányuló eseteknél volt felülről kezdeményezett, hibrid, de alulról kezdeményezett megvalósítás is. Felmerült az egyes területeken jelentkező problémák megoldásában résztvevők szerepe is, így a különböző szereplők probléma-területekkel való összekapcsolását is kértem a résztvevőktől, ahol elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy véleményük szerint mely szereplő tudja a leghatékonyabban megoldani az adott területen jelentkező problémákat. Az eredményeket a 33. táblázat tartalmazza.

33. táblázat: Probléma irányultsága, és a megoldásban résztvevők

Társadalmi probléma	Állam / kormányzat	Helyi és vármegyei önkormányzat	Nagy-vállalat	Kis- és közepes vállalkozás	Társadalmi vállalkozás	Oktatási intézmény	Egyén
Egészségügy	93,3%	6,7%	-	-	-	-	-
Foglalkoztatás	33,3%	20%	20%	6,7%	-	6,7%	13,3%
Szociális ellátórendszer	73,3%	20%	-	-	-	-	6,7%
Társadalmi egyenlőtlenség	53,3%	20%	-	-	6,7%	6,7%	13,3%
Környezet	13,3%	20%	20%	6,7%	-	6,7%	33,3%
Fenntarthatóság	26,7%	13,3%	26,7%	13,3%	6,7%	-	13,3%
Élelmezés	53,3%	26,7%	6,7%	13,3%	-	-	6,7%
Lakhatás	73,3%	20%	-	-	-	-	6,7%
Elidegenedés	13,3%	33,3%	-	-	33,3%	-	20%
Megkülönböztetés	26,7%	26,7%	-	-	13,3%	13,3%	20%
Időskor	13,3%	40%	-	-	20%	-	26,7%
Fiatalok	13,3%	40%	-	-	20%	-	26,7%
Oktatás	26,7%	20%	6,7%	-	-	40%	6,7%

Forrás: saját szerkesztés

A résztvevők a területek mintegy fele esetében az államot és kormányzatot jelölték meg, mint kritikus szereplő a felmerülő problémák megoldásában. Kiemelkedő az egészségügy területe, ahol a 15 résztvevőből 14-en elsődlegesen az államot említették, mint hatékony beavatkozásra képes érintett. Emellett a szociális ellátórendszer és a lakhatás problémák esetén válik még fő szereplőnek. A helyi és vármegyei önkormányzatok az állam és kormányzattal együtt az a szereplő, aki – változó mértékben – minden probléma esetén megjelölésre került. Szerepét legjelentősebben az idős- és fiatalkori problémák, az elidegenedés és a megkülönböztetés esetén tartják lényegesnek, ami valóban sokszor területi alapon jelenik meg, így a helyi vezetésnek kritikus szerepe lehet ezek javításában. A vállalatok közel azonos területeken jelennek meg, és általánosan fontosabbnak tartják a nagyvállalatok szerepét a kis- és közepes vállalkozásokhoz képest. Szerepük legnagyobb mértékben a fenntarthatóság esetén jelenik meg a résztvevők szerint, de érdekesség, hogy

volt olyan résztvevő, aki a nagyvállalatok szerepét az oktatás esetén is fontosnak tartotta. A társadalmi vállalkozások esetében szintén érdekesség, hogy bár megjelenik szereplőként a társadalmi egyenlőtlenségek esetén, azonban mindössze egy résztvevő tartotta ehhez kapcsolódó probléma esetén a legfontosabb szereplőnek. Legnagyobb mértékben az elidegenedés, valamint az időskori és fiatalkori problémák esetén tartják szerepüket lényegesnek. Az oktatási intézmények szerepe elsősorban az oktatási problémákhoz kapcsolódóan jelenik meg, de ezen kívül a megkülönböztetéshez, foglalkoztatáshoz, társadalmi egyenlőtlenséghez és környezethez kapcsolódó problémák esetén is említésre kerültek. Az egyén pedig szintén olyan szereplő, aki a legtöbb problémához kapcsolódóan megjelent, egyedül az egészségüggyel kapcsolatos problémák azok, amelyek megoldásában az egyéneket nem tartják hatékony szereplőnek. A környezettel kapcsolatos problémák esetén kerültek legtöbbször említésre, mint hatékony szereplő, melyben szerepet játszhatnak nem csak az egyéni kezdeményezések, hanem az egyének, magánemberek magatartása, szokásai, melyek hatással vannak a környezeti tényezőkre. Összességében tehát a résztvevők legnagyobb mértékben a felelős szerveket tartják fontos szereplőnek a hatékony problémamegoldás során, emellett az egyének érintettsége jelenik meg kiemelkedően. Az állam, kormányzat és az önkormányzatok kiemelt szerepe ismét a top-down megközelítést alkalmazó kezdeményezések erőteljesebb kívánt jelenlétére utal, míg az egyének érintettsége a hatékony megoldásokhoz a hibrid megközelítés fontosságát vetíti előre.

A szakértői interjúk során a résztvevők röviden meséltek példákat azon társadalmi innovációs folyamatokról, melyekben részt vettek vagy érintettek voltak. Az elbeszélések során kértem, hogy térjenek ki a megvalósítás előzményeire, a megvalósítás folyamatára, és az esetleges megvalósítás utáni teendőkre. Ennek egyik célja az volt, hogy azonosítani tudjam, hogy milyen módon történt döntéshozás a folyamatban, hogyan zajlott az útkeresés és esetlegesen milyen technikákat alkalmaztak. Az elmondások alapján az 34. táblázatban szereplő lehetséges módszereket azonosítottam.

34. táblázat: Alkalmazott döntést segítő módszerek

Módszer	Leírás
Gondolattérkép	Brainstorming vizualizációs technika, mellyel az ötleteket látható (diagram) formában jelenítik meg.
SWOT elemzés	Az ötletek belső (erősség és gyengeség) valamint külső (lehetőségek és veszélyek) szempontú értékelése.
Jelzőlámpa rendszer	Az ötletek csoportosítása a megvalósítás nehézsége szerint (eredeti módszer szerint piros, sárga és zöld színekkel a jelzőlámpának megfelelően)
Pro-contra és bizonytalanság elemzés	Lehetséges előnyök, hátrányok megvitatása, és a felmerülő kérdések, bizonytalanságok összegyűjtése
Kritériumlista	Döntési kritériumok összegyűjtése, összegzése az egyes szakaszokban
Stakeholder elemzés	Igények és szükségletek azonosítása
Kano-modell	Az érintettek igényeinek és szükségleteinek kategorizálása és priorizálása
Haszon-kockázat-erőforrás elemzés	A megvalósításhoz szükséges erőforrások felmérése és az eredménnyel történő összemérése

Módszer	Leírás
Co-creation workshop	Érintettek bevonása a megoldások kidolgozásába a megfelelőség és hatékonyság biztosítása érdekében
Egyéni és csoportos döntéshozás	Az összegyűjtött információk alapján a megfelelő alternatíva kiválasztása

Forrás: saját szerkesztés

Az elmondások alapján a legtöbb módszer az ötletgenerálás fázisában jelent meg, amikor meg kellett határozni a megvalósítandó kezdeményezést. Voltak olyan esetek, amikor a kezdeményezés adott volt (pl. önkéntes munka során), ezekben az esetekben inkább a bevonás, a bizalom elnyerése volt lényeges. Emellett csak két olyan esetről számoltak be, ahol a megvalósítás utáni teendők is a folyamat részét képezték.
A brainstorming és az ötletek többszempontú értékelése több résztvevő által említésre került, melyeket elsősorban az ötletek begyűjtésekor, megvitatásakor használtak. Elmondások alapján az ötletek szisztematikus leírása segített jobban átlátni azok tartalmát és kiemelni a kritikus részeket, míg a többszempontú értékelés egyfajta SWOT-elemzésként valósult meg, ahol vizsgálták, hogy az adott lehetőség mennyire megvalósítható, mit tud nyújtani az érintetteknek, miben jobb vagy rosszabb, mint a többi ötlet, és milyen tényezőkre kell figyelni a megvalósítás során. Az igények megismeréséhez felmerült a stakeholder-elemzés, mely bizonyos esetekben az összes érintett megkérdezését takarta, más esetekben pedig csak az érintettek egy csoportjának mélyebb megismerését. Ehhez kapcsolódóan volt, ahol említésre került, hogy az érintettek maguk sem tudták pontosan, mire lenne szükségük, illetve volt, ahol túl sok elvárás került megfogalmazásra a várt eredménnyel szemben, így egyrészt fel kellett ismerni a ki nem mondott igényeket is, másrészt priorizálni kellett az elhangzottak alapján a lényegesebb és megvalósítható szükségletkielégítést. Ez részben a Kano-modellnek feleltethető meg, ahol az elvárások és a várt eredmény (elégedettség) alapján határozzák meg az alapkövetelményeket, a teljesítményként elvárt követelményeket és a lelkesítő követelményeket. A felmerült ötleteket előnyök és hátrányok alapján pro-contra elemzésnek is alávetették, melyek alapján egyfajta csoportosítást készítettek a lehetséges megoldásokról, mely a jelzőlámpa rendszernek feleltethető meg. A szükséges erőforrásokat szinte minden esetben külön is áttekintették, ugyanis mindig voltak olyan ötletek, melyek az eredményhez képest túlzott mértékű erőforrásigénnyel rendelkeztek, valamint általánosan is igaz volt, hogy szűkös erőforrásokkal rendelkeztek a megvalósítások során, így lényeges volt az erőforrásszükséglet lehetséges haszonnal és a kockázatokkal való összevetése. A döntések meghozatala bizonyos esetekben 1 vagy 2 fő kezében összpontosult, míg más esetekben érintettek egy meghatározott csoportja vagy szinte az összes érintett résztvett benne, több esetben egyszerű szavazás útján.
Az azonosított módszerek közül vannak olyanok, melyek inkább top-down vagy hibrid megközelítés esetén alkalmazhatók, de a legtöbb módszer bármely folyamat esetén használható akár a közvetlen résztvevők, csoportok, akár innovátorok által.
Az interjúk során többször felmerült a társadalmi innováció jövőbeni irányzataival kapcsolatos nézetek összefoglalása, sok esetben egyfajta lezárásként, hogy mit gondolnak a résztvevők, hol lesz fontos szerepe a kezdeményezéseknek bizonyos területek esetén. Ezt négy csoportba kategorizáltam, környezettel, társadalommal, gazdasággal és a rendszerrel vagy kultúrával kapcsolatos nézetek, melyek összefoglalását a 35. táblázat szemlélteti.

35. táblázat: Társadalmi innováció jövőbeni szükségleteiről alkotott vélemények

Környezet	Természeti és kulturális örökségek fenntartható használatára és gyarapítására vonatkozó ismerek terjesztése
	Fenntartható és regeneratív gyakorlatok adaptálása
	Fenntartható fogyasztási szokások kialakítása
	Környezetvédő állampolgári nézőpontok kialakítása
Társadalom	Közösségfejlesztő kezdeményezések előmozdítása
	Digitális kirekesztés csökkentése
	Kiszolgáltatott közösségek erősítése
	Polgárok helyi folyamatokban való részvételének erősítése
	Hátrányos helyzetű csoportok képzése és bevonása
	Területalapú és közösségközeli együttműködések
Gazdaság	Helyi gazdasági tevékenységek diverzifikációjának előmozdítása
	Megújuló erőforrások fenntartható felhasználása
	Vállalkozói lét ösztönzése
	Jövedelemteremtő kezdeményezések a helyi közösségekben
	Termelői hálózatok létrehozása
	Pénzügyi önállósághoz hozzájáruló kezdeményezések támogatása
Rendszer / kultúra	Kommunikáció és együttműködés javítása
	Kutatási hálózatok
	Nemzeti és nemzetközi partnerségek
	Politikai lobbi helyi és regionális szinten
	Jelenlegi és jövőbeli társadalmi-gazdasági fejlődési lehetőségek felelősségteljes kihasználása

Forrás: saját szerkesztés

Hangsúlyosan a fenntarthatóság elősegítése és a közösségfejlesztés jelent meg jövőben elvárt célként a társadalmi innováció tekintetében.

V.5.4. Értékelés

Az elemzések során egyértelművé vált, hogy az alulról kezdeményezett és a felülről vezérelt megközelítésnek egyaránt vannak előnyei és hátrányai, azonban ahol a két megközelítést ötvöző hibrid megoldás alkalmazása történik, hatékonyabban tudják kiaknázni az előnyökben rejlő lehetőségeket és leküzdeni a hátrányok okozta visszaeséseket, így a sikeres megvalósításhoz a kevert elemek jól alkalmazhatók. Azonban viszonylag kevés információ és példa áll rendelkezésre a kezdeményezések jellemzőinek kevert módon történő alkalmazására, inkább egy-egy jellemző kiemelése történik meg a folyamatban. Az elemzések során kinyert információk és a vizsgálati eredmények alapján az ötödik kutatási hipotézisemet részben igazoltnak tekintem, és a T5 tézist fogalmazom meg.

T5. Az alulról építkező és a felülről vezérelt társadalmi innovációs kezdeményezések önálló jelenléte mellett az érintettek bevonása és az igényeken alapuló megvalósítás hangsúlyosan van jelen a megközelítések értelmezése során, azonban az eltérő nézőpontok miatt a felülről vezérelt megközelítés hatékonysága és fenntarthatósága terjedt el a köztudatban.

A kapott eredmények rávilágítanak arra, hogy a kollektív szükségletkielégítés és a közszférát érintő ügyek kezdeményezését elsősorban top-down megközelítésű akciókkal tartják sikeresen megvalósíthatónak, és elsődlegesen a mikroszintű társadalmi innovációs kezdeményezések esetén jelenik meg a bottom-up megközelítés, ami viszont hatással lehet a mezo- és makroszinten megvalósuló akciókra, így a keretmodellben ez transzformációs – és hatásmechanizmus beépítésével valósul meg

V.6. Szintetizáló modell

Vizsgálataim során egyértelművé vált, hogy a társadalmi kihívások természetéből adódóan a társadalmi innováció statikus megközelítése nem célravezető, a társadalmi folyamatok növekvő komplexitása és összefonódása szükségessé teszi a folyamatorientált megközelítést. A hagyományos modellek bizonyos esetekben nehezen alkalmazkodnak a közösségek dinamikus igényeihez, és nem képesek kihasználni az együttműködésben rejlő lehetőségeket. Egy rugalmas, iteratív folyamatot hangsúlyozó, tudáshasznosításra épülő modell jobban alkalmazható a változó jellegű társadalmi problémák esetén, biztosítva nem csak az innovativitást, hanem a kezdeményezések fenntarthatóságát és terjeszthetőségét is. A modell kialakításához kapcsolódik a hatodik kutatási hipotézisem.

H6. A társadalmi innováció folyamatába integrálható tudásátalakítás lépéseivel megteremthető a folyamat dinamikája.

V.6.1. Modellalkotás folyamata

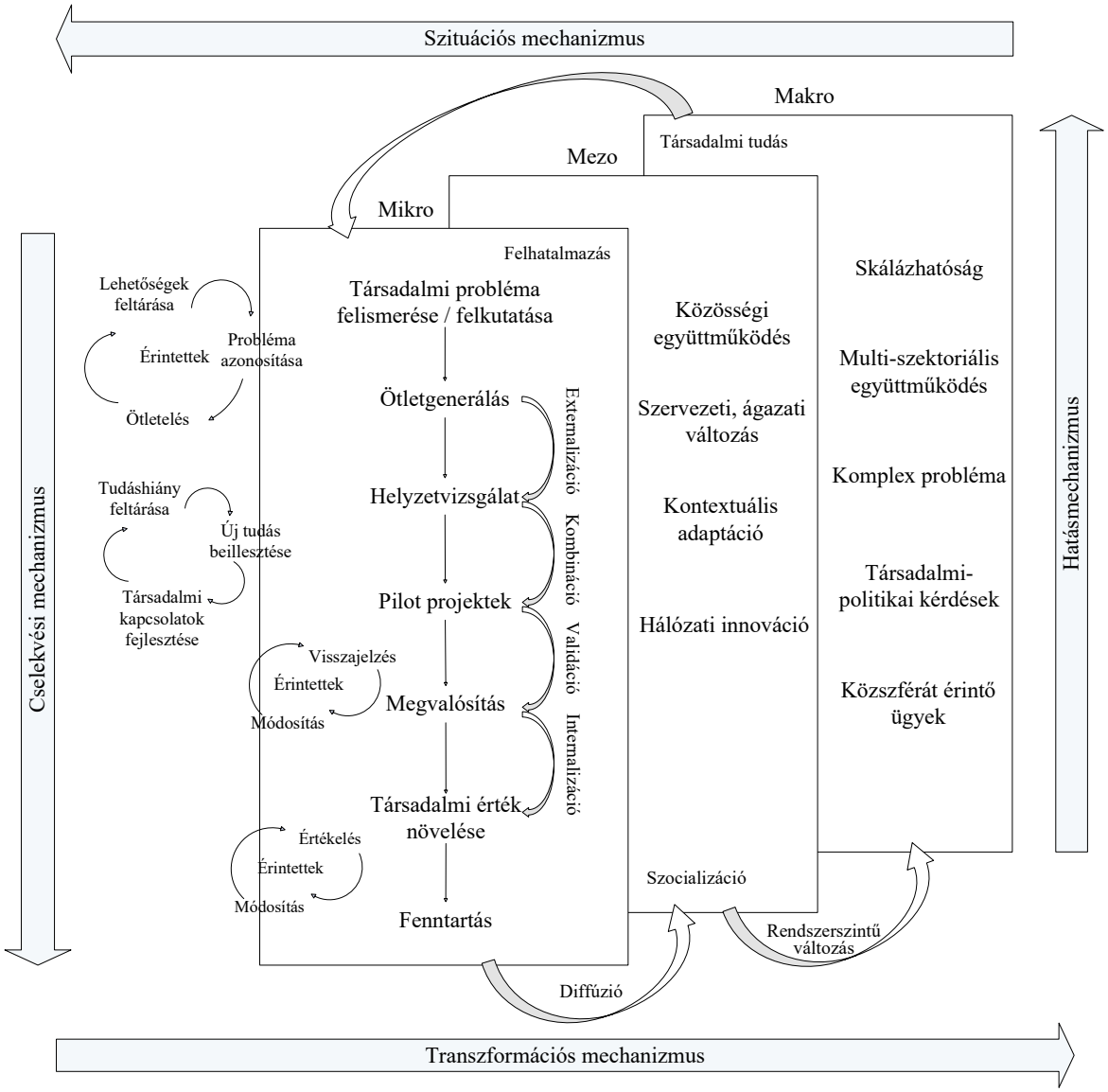
A modell kialakítása során célom volt a társadalmi innováció szintjeinek, a társadalmi tanulásnak és az ezek között működő mechanizmusoknak az integrálása a folyamat fázisainak kiterjesztésével, melyhez a III.1.2. fejezetben meghatározott kiinduló folyamatmodellt használtam. Ez a modell alapot biztosított a társadalmi innováció fázisainak és a tudásfelhasználás kezdeti fogalmainak beépítésével a tudásvezérelt folyamat kialakításához, azonban vizsgálataim alapján szükségessé vált a hatókör kiszélesítése és a holisztikus megközelítés alkalmazása, valamint az érdekelt felek bevonásának és az együttműködés szükségességének beépítése, biztosítva az iteratív jelleget a folyamatban. Emellett a fenntarthatóság és alkalmazkodóképesség hangsúlyozása és a többszintű hatás integrálása kiemelt jelentőségű.
A modell tartalmi elemeinek fejlesztése során a szakirodalomkutatás és az empirikus vizsgálatok keretében gyűjtött információk beépítésére törekedtem, integrálva a társadalmi innováció komplexitását kezelő összetevők szélesebb körét. Az elméleti adatok biztosították a koncepcióalkotás alapját, a megfogalmazott megállapítások segítettek a modell vezérlőelveinek meghatározásában, míg az empirikus adatok lehetőséget adtak az elméleti összetevők validálására és a modell pontosítására. Ezek integrálása biztosítja, hogy a modellben kiegyensúlyozottan jelenjen meg a koncepcionális alaposság és a gyakorlati relevancia, mely által olyan eszközzé válik, ami eltérő kontextusokban és különböző kihívások esetén is alkalmazható.

A folyamat komplexitása azáltal is megmutatkozik, hogy a hatékony megvalósításhoz a társadalmi tudás kezelésén túl szükséges a különböző érdekeltekkel való együttműködés, az eltérő kontextusokhoz való alkalmazkodás, valamint a fenntarthatóság és a skálázhatóság biztosítása. A megoldások igényvezérelt kialakítása a folyamatos visszacsatoláson keresztül lehetséges, biztosítva, hogy az innovációs folyamat részvételen alapuló és inkluzív legyen. A többszintű megközelítés kialakítása lehetőséget ad az egyéni igények fókuszba állításán túl a rendszerszintű változások ösztönzésére, biztosítva a skálázhatóságot és a szélesebb körű társadalmi hatás kifejtését. A változásokra való folyamatos reagálás és az érintettek visszajelzésein alapuló módosítás a fenntarthatósághoz és a kezdeményezések relevanciájának fenntartásához járulhat hozzá, a perspektíva kiszélesítése pedig a komplex kihívások kezeléséhez szükséges. A kiinduló folyamatmodell ezirányú fejlődése a társadalmi innováció folyamatának elmélyülését és kiszélesedését tükrözi.

V.6.2. Elméleti és gyakorlati adatok hasznosíthatósága, modellhez történő hozzájárulása

A szakirodalom elemzése során már érintettem a különböző szintek jelentőségét és jellemzőit a társadalmi innováció során. Azonban a nézőpontok itt sem egységesek, nincs élesen elkülönített határ a mikro -, mezo -és makro szintű társadalmi innovációs kezdeményezések között. Sok esetben a mikro szintű kezdeményezéseket az egyének és kisközösség szintjén határozzák meg, melyek alulról kezdeményezett akcióként javítanak az érintett kisközösség jóllétén, más megközelítések szerint viszont az önkormányzati, települési szintű kezdeményezések is ide tartoznak. A szintek közötti átmenetet jobban meghatározza a második megközelítés, ugyanis véleményem szerint a helyi szintű kezdeményezések – akár csak kisebb közösséget, akár teljes települést érintenek – adaptálhatók akár regionális szintre, ezzel a mikroszintű kezdeményezés mezo szintre történő kiterjesztése történik meg, illetve más település vagy kisközösség is átveheti a jó gyakorlatot a saját igényeik, erőforrásaik szerint alakítva annak folyamatát. A sikeres mezo szintű kezdeményezések pedig nemzeti szinten is befolyásolhatják a szakpolitikai változásokat, és a makro szinttől is megjelenik a visszacsatolás, körforgás, ugyanis a makro szintű innovációk olyan kereteket, forrásokat biztosíthatnak, melyek támogatják a mikroszintű kezdeményezéseket. Emellett a szintek közötti kapcsolat a tudásátalakítás különböző folyamataival is jellemezhető, melyhez Nonaka (1994) szervezeti tudás keletkezéséhez kapcsolódó modelljét vettem alapul. Az externalizáció, kombináció és internalizáció, mint tudás átalakítási mechanizmus a mikro szintű folyamatban jelenik meg, még a szocializáció a mikro szintről történő átadással a mezo szinten valósul meg. A szintek közötti mechanizmusok körfolyamatának ábrázolásához pedig a Coleman hajómodellje alapján készített 14. ábrát vettem alapul.
A létrehozott modellben a folyamat-fókusz megjelenik azáltal, hogy a társadalmi innovációs megoldás fejlesztésére, megvalósítására és skálázhatóságára helyeződik a hangsúly, mely magába foglalja a fázisokat, visszajelzéseket, érintettek bevonását, szerepeket és interakciókat a társadalom különböző szintjein. Minden szint egy strukturált folyamatot követ, de a skála és a komplexitás növekszik a mikro szinttől a makro szint felé haladva, ezzel egyfajta szekvenciális áramlás történik. A kölcsönös egymásrahatás minden szinten jelen van, az innováció terjedése a mikro szinttől a mezo szinten át a makro szintig is eljuthat, és az egyes szinteken jelen lévő folyamatos visszacsatolások és döntések hatással vannak a többi szintre, biztosítják a folyamat dinamikáját és alkalmazkodóképességét az új információk és változó körülmények beépítésével és a változásokhoz történő alkalmazkodással. Emellett a modell extenzívnek tekinthető, mert átfogó lefedettséget biztosít a társadalmi innováció minden szakaszára, hangsúlyozza a

folyamatos tanulás és alkalmazkodás képességét a visszacsatolási hurkokon keresztül, ezáltal dinamikus és adaptív, megjelenik a többszintű kölcsönhatás az innováció egyes szintek közötti terjedésével és befolyásolásával a szélesebb körű társadalmi változásokra, valamint felismeri a külső körülmények hatását az innováció sikerére és fenntarthatóságára. A létrehozott modellt szemlélteti a 40. ábra.

40. ábra: A fenntartható társadalmi innováció többszintű, körforgásos tanulási modellje
Forrás: saját szerkesztés

A modellben vázolt folyamatlépések minden vizsgálati szinten jelen vannak a szinteknek megfelelő eltérő értelmezéssel. Az érintettek mikro szinten elsősorban az egyének, kisközösség tagjai és aktivisták, akik innovátori és támogató szerepben is feltűnhetnek, valamint az innováció eredményének haszonélvezői. Mezo szinten általánosan társadalmi vállalkozás, közösségi vezető, regionális szervezet lesz a kezdeményező és támogató, és az eredmény nagyobb közösséget, szervezetet érint, míg makro szinten politikai döntéshozók, nemzeti és nemzetközi szervezetek, országos kiterjedtségű társadalmi vállalkozások valósítanak meg olyan kezdeményezéseket, mely a társadalom egészére hatással van. A döntési jellemzők az egyes szinteken más-más kézben összpontosulnak, mikro szinten a személyes motiváció, az erőforrások elérhetősége és a közösség támogatása határozza meg

a szükséges akciókat, mezo szinten a szervezet, közösség prioritásai, a támogatások elérhetősége és az érintettek elköteleződése, makro szinten pedig a politikai akarat, közösségi támogatás, erőforrás allokáció és a szakpolitikák összehangolása. A folyamat egyes lépései során megvalósul az érintettek bevonása és a tudásátalakítás.
Társadalmi probléma felismerése, felkutatása: mikro szinten az egyének vagy kisebb csoportok, közösségek személyes tapasztalatai alapján történik a probléma azonosítása, míg mezo szinten nagyobb közösségi, szervezeti, esetleg regionális szinten határozzák meg a kielégítendő szükségleteket. A makro szint már társadalmi adatokra, kutatásokra és politikai elemzésekre hivatkozva azonosítja a szélesebb körben elterjedt társadalmi problémákat. Ez a lépés kulcsfontosságú a releváns és eredményes társadalmi innováció megalapozásához, biztosítva, hogy a folyamat ténylegesen a szükségleteken alapuljon. Emellett a probléma felismerése vagy felkutatása utal a megvalósítás irányára is, ugyanis míg a felismerés általában közösségen belül történik, így a bottom-up vagy hibrid megközelítés a jellemző, addig a felkutatás felülről irányított folyamatra utal.
Ötletgenerálás: mikro szinten egyéni és kiscsoportos brainstorming és ötletelés történik, míg mezo szinten már a kollaboráció, műhelymunkák, közösségi találkozók vagy szervezeti munkacsoportok generálnak ötleteket. Makro szinten ugyanez globálisan valósul meg nemzeti fórumok, szakértői csoportok és kutatóintézetek segítségével. Eredménye a lehetségesen megvalósítandó kezdeményezések, projektek meghatározása. Az ötletgenerálás során olyan információk születnek, melyek elemzése a helyzetvizsgálat során történik meg, ezáltal a tudásfeltárás, externalizáció megvalósul.
Helyzetvizsgálat: az ötletgenerálás során feltárt információk értékelése, a felvázolt ötletekhez szükséges erőforrások és követelmények vizsgálata történik meg, mely mikro szinten a helyi képességek felmérését, résztvevők toborzását, kapacitások bővítését foglalhatja magába, mely mezo szinten kiegészül a statisztikák elemzésével, makro szinten pedig a követelmények teljesülésének vizsgálatával. Eredménye a megvalósítandó kezdeményezés előkészítése, tervek felvázolása, mely során megvalósul az összegyűjtött információk szintézise, ezáltal a kombináció révén feltárt összefüggések és az új tudáselemek segítségével elvégezhetők a pilot projektek.
Pilot projektek: mikro szinten ez gyakran informális keretek között, alacsony költségvetéssel zajlik, melyek során az új ötletek megvalósíthatóságát és fogadtatását tesztelik. Mezo szinten közösségeken, szervezeteken belüli kísérleti projekteket valósítanak meg, melynek már felfedezhető formális struktúrája. Makro szinten nagyszabású, kormányzati és nem kormányzati szervezetek által vezetett kísérleti programok zajlanak jelentősebb finanszírozási háttérrel. Ez lehetővé teszi a valós körülmények közötti kisebb léptékű tesztelést a teljeskörű megvalósítást megelőzően, melynek eredménye sikeres végrehajtás esetén a széleskörű megvalósítás. Itt a résztvevők validációja a legfontosabb, mely igazolja, hogy a kezdeményezés eredménye kielégíti az előre meghatározott igényeket.
Megvalósítás: mikro szinten az egyének és kisebb csoportok közvetlen fellépése történik, gyakran alulról építkezve vagy hibrid megoldásként, míg mezo szinten a közösségi vagy szervezeti szintű végrehajtás már leggyakrabban formális keretek között, felülről irányítva. Makro szint esetén ez nemzeti programként vagy irányelvként jelenik meg, eredménye a megvalósított akció, mely olyan kimenetet eredményez, ami szükséglet kielégítésére irányul. A megvalósítás során az információk folyamatos feldolgozása, megértése történik, mellyel a megszerzett ismeretek személyes tudássá válnak, így valósul meg az internalizáció.
Társadalmi érték növelése: a megvalósítással létrehozott eredmények jóllétet növelő hatásának folyamatos jelenléte, mely előfeltétele a hosszútávú fenntarthatóságnak.

Fenntarthatóság: mikro szinten a gyakorlatok napi rutinba, helyi kultúrába történő beágyazódása történik, míg mezo szinten szervezeti változás, új szerepek létrehozása, folyamatok formalizálása valósul meg. Makro szinten a társadalmi szerkezetbe történő beágyazódás játszódik le.
Az érintettek folyamatos visszacsatolása minden lépésnél meghatározó jelentőségű. A probléma azonosításához kapcsolódóan a lehetőségek feltárása és ötletelés szakasza alapozza meg a releváns szükségletek felismerését és a kreatív koncepciók megjelenését, míg a pilot projektek és a megvalósítás során folyamatosan történik a visszajelzés és értékelés, mely alapján módosító akciók határozhatók meg, biztosítva az iteratív jelleget a folyamatban. Eközben folyamatosan történik a tudáshiány feltárása és az új ismeretek bevonása és felhasználása a folyamatba, valamint a társadalmi kapcsolatok fejlesztése is megvalósul. Az értékelés és visszajelzés mikro szinten személyes reflexió, informális visszacsatolási körfolyamat segítségével történik, melyet mezo szinten már formális értékelési folyamatok egészítenek ki elemzésekkel, az összes érdekelt fél visszajelzésével, makro szinten pedig szakpolitikai felülvizsgálatok, nemzeti ellenőrzések és hatásvizsgálatok történnek. A sikeres folyamatok terjesztése mikro szinten elsősorban a sikertörténetek megosztásával, alulról szerveződő megismétlésével, egyfajta „utánzás" során történik meg, míg mezo szinten ez hálózatokon, partnerségeken és támogatások útján valósul meg. Makro szinten szakpolitikai változások, nemzeti és nemzetközi elfogadás és széleskörű társadalmi integráció jellemző, mely már rendszerszintű változást eredményez.
A modellben a mikro szinten megjelenő lépések kiterjesztésével a mezo szinten a fókuszpontok kiemelése történik meg, amely a makro szintű feltételekkel egészül ki. A mikro szinten jelen lévő folyamatszemlélet a mezo szinten is megjelenik, de strukturált, célirányos és van kiemelt hangsúly az általános folyamat mellett, makro szinten pedig a kapcsolódó ügyek jelennek meg.
A folyamat körkörös jellegét a makro szinten beépült társadalmi tudás mikro szinten történő felhasználásának lehetősége teremti meg. A makro szintű események hatással vannak a mikro szinten jelen lévő egyénekre, közösségekre (szituációs mechanizmus), mely cselekvésre, társadalmi innovációs kezdeményezés megvalósítására készteti őket (cselekvési mechanizmus), mely akciók kiterjesztése más szintekre új, társadalmi szintű megvalósítást generál (transzformációs mechanizmus), ami a makro szinten meghozandó döntéseket, intézkedéseket befolyásolhatja (hatásmechanizmus). A fenntarthatóság ezáltal nem csak a folyamatra, hanem a modellre is értelmezhető, mert a körfolyamatok fenntarthatósága biztosítja a társadalmi hatás megvalósulását. Bármely szinten is valósul meg a folyamat, a körforgás bármely meghatározott ponttól érvényesül.
A modell alkalmazása során érvényesül a folyamatos fejlesztés elve is. Az empirikus adatok iteratív felhasználása a modell finomításához lehetővé teszi a folyamatos fejlesztést. Ahogy a folyamatos végrehajtás és a visszacsatolási körök révén új empirikus adatok válnak elérhetővé, a modell kiigazítható és továbbfejleszthető, biztosítva, hogy a körülmények változásával releváns és hatékony maradjon.
A modell kialakítása során törekedtem annak sokoldalú alkalmazhatóságára és adaptálhatóságára különböző kontextusokban. A strukturált megközelítés lehetővé teszi a szisztematikus problémafeltárást, az érintettek bevonását a megoldások kidolgozásába, és a változó körülményekhez való alkalmazkodást. A modell előnyének tekinthető az átfogó és holisztikus megközelítés, az iteratív jelleg, az adaptálhatóság és az érintettek középpontba helyezése, azonban ezek alkalmazása nagy intenzitású erőforrás-felhasználást igényelhet, és az érintettektől való kölcsönös függés kockázatokat is rejt magában, melyek időbeli eltolódáshoz vagy a megoldások hatékonyságának felhígulásához vezethetnek. Emellett gyorsan változó környezetben, ahol azonnali cselekvésre van szükség, a tudásátalakításra fordított idő lelassíthatja az innovációs folyamatot.

V.6.3. A modellhez kapcsolható döntést segítő eljárások

A 18. és 20. ábra segítségével már felvázoltam a kiinduló folyamatmodell fázisaihoz kapcsolható döntést segítő módszerek nem kizárólagos körét. A szakirodalomkutatás és az empirikus kutatás eredményeire alapozva a létrehozott többszintű körforgásos modellhez kapcsolódóan is megtettem a módszerek kiegészítését és csoportosítását, melyet a 36. táblázat szemléltet.

36. táblázat: Döntést segítő eljárások a társadalmi innováció folyamatában

Folyamatlépés	Eszközök	Eredmény
Társadalmi probléma felismerése / felkutatása	stakeholder elemzés, Kano-modell, problémafa-elemzés, 5W, erőtér elemzés, mandala módszer, VOC, gyökérok-elemzés	Az eszközök segítségével feltérképezhető az érintettek igénye, a kapcsolódó problémák és a mögöttük meghúzódó okok.
Ötletgenerálás	brainstorming, design thinking, SCAMPER, delphi módszer, gondolattérkép, jelzőlámpa rendszer, pro-contra és bizonytalanság elemzés, hat sapka módszer, best practice megoldások	Az eszközök segítségével közös gondolkodás valósítható meg, ami feltárja a vágyakat, lehetséges megoldásokat, azok előnyeit és hátrányait, és segít strukturálni a kapott információkat.
Helyzetvizsgálat	SWOT, PESTEL, theory of change, költség-haszon-erőforrás elemzés, VRIO elemzés, MoSCoW módszer, A3, érzékenység- vagy stabilitás vizsgálat, eltéréselemzés, folyamat FMEA	Az eszközök segítségével külső és belső környezeti elemzések végezhetők, feltárhatók a megvalósításhoz szükséges erőforrások, lehetséges problémák és ezek hatása a folyamatra, valamint meghatározható a befektetett energia megtérülése.
Pilot projekt	lean startup módszertan, A/B teszt, PDSA ciklus, scenario tervezés, pareto elemzés, változáskövetés	Az eszközök segítségével az ötletek megvalósíthatósága és azok érintettek általi fogadtatása tesztelhető.
Megvalósítás	projektmenedzsment eszközök, gantt, kockázatmenedzsment keretrendszer, RACI mátrix	Az eszközök segítségével a megvalósítás strukturáltan és visszakövethetően történhet, figyelembe véve az iterativitást.
Társadalmi érték növelése	SROI, BSC, stakeholder visszajelzés, CRAFT-index, IRIS, SRS, szükséglet-indexek	Az eszközök segítségével kimutatható a társadalmi értékben történt változás.
Fenntartás	folyamatos fejlesztési modell, skálázási stratégiák. scenario tervezés	Az eszközök segítségével feltérképezhetők a környezeti változásokra való reagálás szükséges lépései a hosszútávú fenntarthatóság érdekében.

Folyamatlépés	Eszközök	Eredmény
Visszajelzés	VOC, NPS elégedettség mérés, szenzitivitás elemzés, változásvezetés, nominál csoport technika	Az eszközök segítségével az érintettek folyamatos vissza-jelzései, véleménye elemezhető és beépíthető a folyamatba.
Tudásátadás	lesson learned riportok, tudásmenedzsment, koncepciótérkép, történetmesélés, esettanulmány fejlesztés, tréning, workshop	Az eszközök segítségével a tudás kiterjesztése, elsajátítása, megőrzése és átadása valósulhat meg.

Forrás: saját szerkesztés

Ezeken kívül vannak olyan eszközök, melyek kizárólag a társadalmi innováció egy-egy szintjén alkalmazhatók, mint a közpolitikai elemzés mátrixa, szabályozási hatásvizsgálat vagy a globális gazdasági modellek makro szinten, értéklánc-elemzés mezo szinten, illetve empátia-térkép mikro szinten, azonban a vázolt módszerek legtöbbje a társadalmi innováció bármely megvalósítási szintjén alkalmazható.

V.6.4. Értékelés

A modell hatékonyan integrálja a társadalmi innováció folyamatának lépéseit olyan mechanizmusokkal, melyek biztosítják a tudás átalakítását, az érintettek bevonását és az alkalmazkodóképességet. Erőteljes hangsúly helyeződik benne a fenntarthatóságra, rendszerszintű változásra és a folyamatos visszajelzésre. Ez az általános keretrendszer jól alkalmazható a sikeres és fenntartható társadalmi innováció kialakítása és kiterjesztése során. A szintetizálás során összefoglalt információk és a kialakított keretmodell alapján a hatodik kutatási hipotézisemet igazoltnak tekintem, és a T6 tézist fogalmazom meg.

T6. A tudásáramlás lépéseinek integrálása a társadalmi innováció folyamatába dinamikus megközelítést eredményez. Az egyes szinteken jelen lévő folyamatos visszacsatolások és döntések hatással vannak a többi szintre, biztosítják a folyamat dinamikáját és alkalmazkodóképességét az új információk és változó körülmények beépítésével és a változásokhoz történő alkalmazkodással.

VI. KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Doktori kutatásom céljaként a társadalmi innováció folyamatszemléletű megközelítésének vizsgálatát határoztam meg. Az értekezés keretei között a társadalmi innováció és a társadalmi tanulás konceptualizálási kérdései mellett a társadalmi innováció egyes jellemzőire vonatkozó vizsgálatokat szemléltettem. A kutatás során vizsgáltam a szükséglethierarchia elemeinek az egyéni jólléthez való kapcsolási lehetőségeit, a lakosság társadalmi innovációval szemben mutatott attitűdjét, a folyamatszemlélet és a társadalmi tanulás jelenlétét, a kritikus tényezőket és a megközelítéseket, tettem mindezt kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazásával. Ezt egészítette ki a már megvalósított társadalmi innovációs esetek, jó gyakorlatok vizsgálata, gazdagítva a feltárt összefüggésekből kinyerhető információhalmazt. A vizsgálati eredmények szintetizálásaként meghatároztam a fenntartható társadalmi innováció többszintű körforgásos tanulási modelljét, mely az elmélet és a gyakorlat összekapcsolásával a folyamat kulcselemeit szemlélteti.

VI.1. Kutatási kérdések megválaszolása és a tézisek összefoglalása

A kutatás meghatározó eredményeit a vizsgált kutatási hipotézisek mentén foglalom össze, szemléltetve a vizsgálatokhoz alkalmazott főbb módszereket és a megfogalmazott téziseket. A társadalmi innováció az egyéni és társadalmi jóllét növelése által éri el célját, mely az életminőség szintjével és a rendelkezésre álló anyagi feltételekkel jellemezhető. Ezek elemei összekapcsolhatók a szükséglethierarchia egyes szintjeivel, lehetőséget adva a jóllét szükségletkielégítés alapú vizsgálatára. A kapcsolódó hipotézis egy szubjektív jólléti mutató szükséglethierarchiához köthető elemek segítségével történő meghatározásról szól.

H1. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó szubjektív jóllét, mint látens változó meghatározható a szükséglethierarchiához kapcsolódó életminőségi és anyagi feltételek vizsgálatával.

A H1 hipotézis vizsgálatához a European Social Survey magyarországi felmérésének kimeneteit elemeztem, melyhez elkészítettem a változók szükséglethierarchia szerinti besorolását, a változók alkalmasságának tesztelését és az értekezés egyik újszerű eredményeként egy jólléti érték becslését saját mutató alapján, valamint az egyedek csoportosítását, mely elemzéseket az V.1. fejezet tartalmazza. A vizsgálatok alapján az első hipotézist igazoltnak tekintem és a T1 tézist fogalmaztam meg.

T1. A társadalmi innovációhoz kapcsolódó szubjektív jólléti mutató a szükséglethierarchia szintjei mentén képzett indexek aggregált súlyösszegeként határozható meg, amellyel mérhető a szükséglethierarchiához kapcsolódó egyéni jóllét.

A társadalmi innovációs kezdeményezések bizonyos szinten ismertek a lakosság körében, de ez sok esetben a közvetett vagy közvetlen érintettségű lokális esetekre korlátozódik. Emiatt ezen megoldásokkal szemben támasztott előítéletek is csak néhány kezdeményezésen alapulnak, mely nem nyújt kielégítő képet a társadalmi innováció képességeiről. A kapcsolódó hipotézis a heterogén lakossági nézetekről szól.

H2. A társadalmi innovációval kapcsolatos lakossági nézőpontok nem egységesek, nem alakult ki konzisztens szemléletmód.

A H2 hipotézis vizsgálatához kérdőívet készítettem, mely elsődlegesen a társadalmi innováció ismertségét, a vele kapcsolatos attitűdöket és elvárásokat vizsgálta. A kapott

válaszok alapján statisztikai elemzéseket végeztem a vélemények kiértékelése céljából, mely elemzéseket az V.2 fejezet tartalmazza. A vizsgálatok alapján a második hipotézis részben igazolt, és a T2 tézist fogalmaztam meg.

T2. A társadalmi innovációval kapcsolatos lakossági nézőpontok a szereplők fontossága, a közösségi vonatkozások és a forrásbevonás tekintetében egységesek, viszont a társadalmi innováció segítő és akadályozó tényezői tekintetében eltérnek, melyet elsődlegesen a válaszadók életkora különböztet meg.

A szakirodalomban megjelenő társadalmi innovációhoz kapcsolódó folyamatleírások fázisokat vagy pontszerűen megvalósított akciókat tartalmaznak, a folyamatszemlélet csak érintőlegesen jelenik meg. Emiatt sok esetben inkább független tevékenységek megvalósítása történik, ahol a logikai kapcsolat megléte megkérdőjelezhető, és ez nem teszi lehetővé a társadalmi tanulás hatékony integrációját a folyamatba. A kapcsolódó hipotézis a folyamatszemlélet pontszerű megjelenéséről, a statikus megközelítésről szól.

H3. A társadalmi innovációk megvalósítása során a folyamatszemlélet szigetszerűen jelenik meg.

A H3 hipotézis vizsgálatához dokumentumelemzést végeztem, mely magába foglalta a szakirodalomban megjelenő társadalmi innováció folyamat-megközelítések, valamint már megvalósított esetek, jó gyakorlatok vizsgálatát, mely elemzéseket az V.3. fejezet tartalmazza. A vizsgálatok alapján a harmadik hipotézist igazoltnak tekintem, és a T3 tézist fogalmaztam meg.

T3. A társadalmi innováció tervezése és megvalósítása során nem hangsúlyos a folyamatszemlélet megjelenése. A megvalósított kezdeményezések fázisokra bonthatók, ahol a logikai kapcsolódás laza kötelékként jelenik meg, háttérbe szorítva a fenntarthatóság követelményét. Ez jelentős kihívásokhoz vezet a hatékonyság és skálázás terén. A folyamatszemlélet hiánya alátámasztja a folyamatirányítás stratégiai integrációjának szükségességét a társadalmi innovációs kezdeményezések hatékonyságának növelése érdekében.

A társadalmi innováció folyamatában számos tényező segíti vagy éppen gátolja a megvalósítást. Ezek egy része belső, inkább puha tényezőként jellemezhető, másik része külső, inkább kemény tényező, illetve vannak a folyamat követelményeihez kapcsolódó funkcionális tényezők is. Az érintettekkel való kapcsolat kialakítása, a szükséges erőforrások beszerzése vagy éppen az elköteleződés kialakítása eltérő szemléletben történik az egyének, önkormányzatok, társadalmi vállalkozások vagy a szervezetek körében, így a megvalósítás folyamatában kritikusnak tekinthető tényezőkről is eltérő vélemények jelennek meg. A kapcsolódó hipotézis az érintettek preferenciastruktúrájának különbözőségéről szól.

H4. A társadalmi innovációt támogató tényezők köre eltérő preferenciastruktúrát mutat a különböző érintettségi szintű döntéshozók esetében.

A H4 hipotézis vizsgálatához szakértői interjú keretében preferencia-adatok megadását kértem a résztvevőktől, mely alapján páros összehasonlításon alapuló rangsorolást végeztem, valamint vizsgáltam a résztvevők konzisztenciáját és az egyetértés mértékét, mely elemzéseket az V.4. fejezet tartalmazza. A vizsgálatok alapján a negyedik hipotézist igazoltnak tekintem, és a T4 tézist fogalmaztam meg.

T4. A társadalmi innovációt támogató tényezőkkel kapcsolatos vélemények nem egységesek. Felfedezhetők hasonlóságok az egyének és a társadalmi vállalkozások, valamint az önkormányzatok és a szervezetek esetében, de ezek is csak a belső tényezőkre korlátozódnak, kiemelve a különböző érdekcsoportok eltérő preferenciastruktúráit.

A társadalmi innovációs megközelítéseket vizsgáló feljegyzések legtöbb esetben az alulról építkező folyamatot társítják a társadalmi innovációval. A felülről vezérelt folyamatok leírása a szakirodalomban is inkább az elmúlt évtizedre tehető, a két megközelítést ötvöző hibrid megvalósítást támogató leírások pedig csak az utóbbi években jelentek meg. Talán ennek is köszönhető, hogy a vélemények sem egységesek, azonban inkább a felülről vezérelt megoldásokat tartják fenntarthatónak, viszont az érintettek bevonásának szükségessége és az igények alapján történő megvalósítás szinte minden esetben kiemelt fontosságúnak tekinthető, mely eredetileg az alulról szerveződő megközelítések sajátossága volt. A kapcsolódó hipotézis a két megközelítés egymáshoz kapcsolásáról, elemeik hibrid alkalmazásáról szól.

H5. A top-down és bottom-up megközelítések a társadalmi innováció folyamatában egymás kiegészítőjeként jelennek meg.

A H5 hipotézis vizsgálatához dokumentumelemzést és deduktív tematikus elemzést végeztem a szakértői interjúk és az esetleírások alapján, kiegészítve a társadalmi innovációs attitűdöket vizsgáló kérdőív vonatkozó kérdésére adott válaszok értékelésével, mely elemzéseket az V.5. fejezet tartalmazza. A vizsgálatok alapján az ötödik hipotézis részben igazolt, és a T5 tézist fogalmaztam meg.

T5. Az alulról építkező és a felülről vezérelt társadalmi innovációs kezdeményezések önálló jelenléte mellett az érintettek bevonása és az igényeken alapuló megvalósítás hangsúlyosan van jelen a megközelítések értelmezése során, azonban az eltérő nézőpontok miatt a felülről vezérelt megközelítés hatékonysága és fenntarthatósága terjedt el a köztudatban.

Az értekezés másik újszerű eredménye a társadalmi innováció folyamatszemléletű, tanulási folyamatot integráló keretmodellje, mely a társadalomban megjelenő mechanizmusok és a tudásáramlás szintek közötti megjelenésével biztosítja a folyamat körkörös jellegét. A kapcsolódó hipotézis a folyamat dinamikájának kialakításáról szól.

H6. A társadalmi innováció folyamatába integrálható tudásátalakítás lépéseivel megteremthető a folyamat dinamikája.

A H6 hipotézis vizsgálatához a szakirodalomelemzés, a szakértői interjúk, a vizsgált esetek és a deduktív tematikus elemzés során megszerzett ismereteket szintetizálom egy modellbe, melyhez kapcsolódóan a modellfejlesztést meghatározó lépések leírását az V.6. fejezet tartalmazza. Az eredmények alapján a hatodik hipotézist igazoltnak tekintem, és a T6 tézist fogalmaztam meg.

T6. A tudásáramlás lépéseinek integrálása a társadalmi innováció folyamatába dinamikus megközelítést eredményez. Az egyes szinteken jelen lévő folyamatos visszacsatolások és döntések hatással vannak a többi szintre, biztosítják a folyamat dinamikáját és alkalmazkodóképességét az új információk és változó körülmények beépítésével és a változásokhoz történő alkalmazkodással.

Az eredmények összefoglalását szemlélteti a 37. táblázat.

37. táblázat: Hipotézisek igazolása

Hipotézis	Kvalitatív	Kvantitatív	Igazolás	Tézis
H1: szubjektív jóllét	-	leíró statisztika, megbízhatóság elemzés, kereszttábla, faktor -és klaszteranalízis, indexképzés	igazolt	T1
H2: attitűdök	-	leíró statisztika, kereszttábla, klaszteranalízis, multinomiális logisztikus regresszió	részben igazolt	T2
H3: folyamatszemlélet	esetleírások elemzése, deduktív tematikus elemzés	kereszttábla	igazolt	T3
H4: támogató tényezők	deduktív tematikus elemzés	preferenciamodellezés, rangkonkordencia vizsgálat	igazolt	T4
H5: megközelítés	esetleírások elemzése, deduktív tematikus elemzés	kereszttábla	részben igazolt	T5
H6: keretmodell	modellalkotás az elemzések eredményei alapján		igazolt	T6

Forrás: saját szerkesztés

Az elemzések és vizsgálatok során kapott eredmények és információk alapján a kutatási kérdéseket összefoglalóan az alábbiak szerint válaszolom meg:

K1. Milyen módszertani támogatásra van szükség a sikeres társadalmi innováció megvalósításához?

A társadalmi innováció sikeres megvalósításához átfogó módszertani keretre van szükség, mely kiterjed a folyamat különböző szakaszaira és az érintettek bevonására, ezáltal a visszacsatolási hurkokra is. Általánosan használható módszerek a részvételi akciókutatás az igények azonosítására és problémák meghatározására a célcsoport bevonásával, növelve az innováció relevanciáját. A kvalitatív és kvantitatív módszerek használata a társadalmi környezetbe enged szélesebb körű betekintést felmérések, interjúk, tanulmányok és ezek kiértékelése által, valamint a hatásmérés eszközeként is használhatók. A rendszerszintű gondolkodás segít megérteni azt a tágabb környezetet, melyben a társadalmi innováció működni fog, azonosítva a lehetséges interdependenciákat és tovagyűrűző hatásokat. A különböző projektmenedzsment módszerek az irányított megvalósítás során a koncepcióalkotástól a kivitelezésig segítenek a strukturált véghezvitelben, a különböző kommunikációs és tudásátadási technikák pedig az érintettek és a tágabb környezet felé történő megosztást, hálózatok kialakítását teszi lehetővé.
Egy átfogó módszertani támogatási keret biztosíthatja, hogy a társadalmi innováció megalapozott, hatékonyan kivitelezhető és fenntartható legyen, pozitív hatást elérve a megcélzott területen.

K2. A társadalmi innováció folyamata során az eltérő szintek támogatása megvalósítható-e azonos eszközökkel?

Az eltérő szintek támogatása alapvetően különböző megközelítést igényel az eltérő társadalmi mechanizmusok és fókuszpontok okán, azonban a módszerek és eszközök egy része megfelelő módosításokkal más-más szinten is alkalmazhatóvá válik. A mikro szintű társadalmi innováció az egyénre, kisebb közösségre, településre vagy szervezeten belüli akciókra fókuszál, így az igények könnyebben meghatározhatók és az ezekhez szorosan igazodó megoldás hozható létre. A részvételi akciókutatás ezen kisebb csoportok esetén a leghatékonyabban kivitelezhető (Aiken, 2017). A mezo szintű társadalmi innováció a nagyobb közösségek, régiók, ágazatok vagy hálózatokon belüli változtatásokra fókuszál, ahol lényeges a kölcsönhatások megértése, a különböző együttműködések kialakítása és párbeszédek létrehozása, a makro szintű társadalmi innováció pedig olyan változásokat eredményez, melyek a teljes társadalmat érintik politikák, szabályozások és társadalmi normák által, ahol lényeges a társadalmi innováció szélesebb körben történő elterjesztése. Míg egyes eszközök és módszerek adott szintre jellemzőek, sok esetben a fókuszpont áthelyezésével ezek adaptálhatók mindaddig, amíg a megközelítések az egyes szintek egyedi kihívásaihoz és lehetőségeihez igazodnak, biztosítva a társadalmi innováció folyamatának átfogó hatását.

K3. Milyen feltételei vannak a társadalmi innovációs jó gyakorlatok sikeres adaptálásának?

A társadalmi innovációs jó gyakorlatok eltérő kontextusokhoz való sikeres adaptálása több tényező együttes figyelembevételét igényli annak érdekében, hogy a kezdeményezés relevanciáján túl annak hatásossága és fenntarthatósága is biztosítható legyen új környezetben. Szükséges a helyi kontextus mélyreható ismerete az érintettek sajátos igényeinek, a kapcsolódó kihívásoknak és lehetőségeknek a megértéséhez, ami magába foglalja a társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai környezet megértését. Az érintettek bevonása a folyamatba elengedhetetlen az elköteleződés megteremtéséhez és a sikeres adaptáció megalapozásához, valamint folyamatos visszajelzésük segít a jó gyakorlat helyi igényekre alakításában. Emiatt fontos a rugalmasság és alkalmazkodóképesség nem csak a jó gyakorlat, hanem a megvalósítók szempontjából is. A kapacitások fejlesztése, a tudásátadás és a különböző képzések a helyi érdekeltek felhatalmazásában (empowerment) játszanak fontos szerepet, míg a helyi kulturális tényezők figyelembevétele és az inkluzív tervezés a közösségi elfogadást és támogatást segíti. Ennek megfelelően a társadalmi innovációs jó gyakorlatok sikeres adaptációja holisztikus megközelítést igényel, mely figyelembe veszi a helyi kontextusokat, elősegíti az együttműködést és biztosítja a fenntarthatóságot. Ezen feltételek teljesülése esetén a társadalmi innováció nagyobb valószínűséggel lesz elfogadott, hatékony és fenntartható az új környezetben, eredményezve az elvárt társadalmi hatást.

K4. A társadalmi innováció megvalósításának folyamata során a döntéstámogatási lehetőségek függetlenek a különböző (tanulási) folyamatok és a társadalmi tudás jelenlegi szintjétől?

A társadalmi innováció folyamatában a döntéstámogatási lehetőségek nem teljesen függetlenek a különböző tanulási folyamatoktól vagy a társadalmi tudás aktuális szintjétől, ezek a gyakorlatban szorosan összefüggenek egymással. Egyrészt a visszajelzési hurkok miatt az innováció fejlesztése és megvalósítása során folyamatos a tanulás a visszajelzések, az iteráció és a reflexió révén, mely magába foglalhatja a stratégiák új fejleményeken alapuló kiigazítását vagy a megközelítések finomítását a pilot projektek és az érintettek visszajelzései alapján, így a döntéshozatalt folyamatos tanulási folyamatok segítik. Másrészt a társadalmi innováció gyakorta adaptív tanulási folyamatokat igényel, melyek során a döntések iteratív módon születnek, az újabb információk beépülnek a már

rendelkezésre álló tudástárba, így a döntéshozatali folyamat dinamikussá válik, képes lesz reagálni a változó kontextusokra és kihívásokra. Emellett a döntéstámogató eszközök hatékonysága is sok esetben az alkalmazók tudásszintjétől függ, így ha az érintettek eltérő szintű ismeretekkel vagy tapasztalatokkal rendelkeznek, a döntéstámogató eszközöket is úgy kell adaptálni, hogy azok hozzáférhetők és hasznosan alkalmazhatók legyenek, ami szintén kapcsolódik a közösségen belüli tanulási folyamatokhoz. Amennyiben hiányosságok mutatkoznak az ismeretekben, az befolyásolhatja a döntéstámogató eszközök hatékonyságát is, így nem optimális eredményhez vezethet a döntés. A gyakorlatban a döntéstámogatás folyamatos tanulással és meglévő tudásbázissal való összehangolása biztosítja, hogy a döntések ne elszigetelten szülessenek, hanem a társadalmi ökoszisztéma szélesebb körű megértése és a társadalmi innovációs folyamat során végbemenő iteratív tanulás alapján kerüljenek meghatározásra. A döntéstámogatási lehetőségek tehát a társadalmi innováció folyamatában szorosan kapcsolódnak a tanulási folyamatokhoz és a társadalmi tudás meglévő szintjéhez. A hatékony döntéshozatal a folyamatos tanuláson, az új információkhoz való alkalmazkodáson és a rendelkezésre álló társadalmi tudás kihasználásán alapul. Ezek szoros összefüggése járul hozzá a társadalmi innováció sikeres megvalósításához és fenntarthatóságához.

K5. A társadalmi innováció folyamata hogyan kapcsolódik a szükséglethierarchia szintjeihez, és ennek milyen hatása mutatható ki a közösségi jóllétre?

A társadalmi innováció a szükségletkielégítés minden szintjén jelen van, hatása jelentősen befolyásolhatja a társadalmi jóllétet, javítva az egyének és közösségek életminőségén. A fiziológiai szükségletek kielégítése alapvető a stabilitás, szegénység csökkentése, fizikai egészség és biztonság javítása szempontjából. Ezen szükségletek kielégítésével a társadalmi innováció megteremtheti az alapot arra, hogy az egyének vagy társadalom elérjék a Maslow-féle szükséglethierarchia magasabb szintjét. A biztonság szükségletek kielégítése során a biztonság és stabilitás érzetének megteremtésével a társadalmi innováció csökkentheti a stressz és szorongás érzését, megfelelőbb környezetet teremtve az egyén és társadalom számára céljaik eléréséhez. A kapcsolati szükségletek kielégítésére irányuló társadalmi innovációs kezdeményezés segíti a társadalmi elszigeteltség csökkentését, a közösségépítést és érzelmi támogatás nyújtását, mely kulcsfontosságú a mentális egészség és az általános boldogság szempontjából, így közvetlenül befolyásolja a társadalmi jóllétet. Az önbecsülés szükséglet kielégítése a társadalmi innováció révén megerősítést, önbizalomnövelést és sikerérzetet biztosít, mely magasabb önbecsüléshez és társadalmi elismeréshez vezet, ami elengedhetetlen a személyes fejlődéshez. Az önmegvalósítás szükséglet kielégítése pedig lehetővé teszi az egyének számára teljes potenciáljuk kiaknázását, ezzel hozzájárulva a kiteljesedett és céltudatos élethez. Ez növeli a személyes elégedettséget és hozzájárul az dinamikusabb, innovatívabb és progresszívebb társadalomhoz. Ezáltal a társadalmi innovációk az általános életminőség jelentős javulásához vezethetnek, csökkenthetik a társadalmi egyenlőtlenségeket, fokozhatják a közösség ellenállóképességét, a kohéziót, és előmozdíthatják a fenntartható fejlődést.

VI.2. Az eredmények hasznosíthatósága

Kutatásom során három olyan újszerű eredmény született, melyek jövőbeni hasznosíthatósága további kutatások és társadalmi innovációs kezdeményezések keretében történhet.

A European Social Survey adatbázis mutatóinak vizsgálata során képzett szükségleti indexek, valamint a Szükséglet-alapú Jóllét Index létrehozását keresztmetszeti adatok segítségével valósítottam meg, azonban a felmérés minden második évben elkészül azonos

kérdéscsoportok lekérdezésével, így az indexek meghatározására idősorosan is lehetőség nyílik. Ezzel a változások, külső hatások érvényesülése kimutathatóvá válik, az indexek által meghatározott eredmények pedig irányt mutathatnak a társadalmi innovációs kezdeményezések szükségletkielégítésének szintjére.
A vizsgálatok során kapott eredmények szintetizálásával létrehozott keretmodell hatékonyan integrálja a társadalmi innováció folyamatának lépéseit olyan mechanizmusokkal, melyek biztosítják a tudás átalakítását, az érintettek bevonását és az alkalmazkodóképességet, hangsúlyozva a fenntarthatóság és a folyamatos visszajelzés szükségességét. Ez az általános keretrendszer jól alkalmazható a sikeres és fenntartható társadalmi innováció kialakítása és kiterjesztése során. Újszerűsége megjelenik a folyamatszemlélet tudásátalakításon és társadalmi mechanizmusokon keresztül történő ábrázolásában, valamint a társadalmi innováció szintjeinek és kapcsolódó elemeinek folyamatmodellbe integrálásában, mely által a modell képes az eltérő kontextusokhoz való alkalmazkodásra, és a folyamatos fejlesztés elve nem csak a társadalmi innováció folyamatában, hanem a modellben is megjelenik a rendelkezésre álló adatok, információk iteratív felhasználásának lehetősége révén.
A társadalmi innováció folyamatában alkalmazható döntést segítő eljárások összegyűjtését folyamatosan végeztem a kutatás során, melynek eredményeként olyan módszertani tárat alakítottam ki, mely segítséget nyújt a folyamat egyes lépései során alkalmazható eszközök kiválasztásában, ezzel támogatva az adatokon alapuló hatékony döntéshozást.

VI.3. További kutatási irányok

Kutatásom során elsősorban a folyamatszemlélet megjelenését és a társadalmi innováció egyes jellemzőit vizsgáltam. Ezek elsősorban mikroszintű kezdeményezések alapján történtek, kiegészítve néhány mezo szinten megvalósított esettel, valamint a makroszintről alkotott véleményekkel. A következtetések levonása ezen információk és elemzések alapján történt, az eredmények egyértelműen bemutatták a mezo- és makroszintű folyamatok mikroszinthez való hasonlóságát, kiegészítve a mezoszintű fókuszpontok kiemelésével és a makroszintű feltételekkel. Azonban kiterjedtebb mezo- és makroszintű esetek, kezdeményezések vizsgálatával tisztább kép rajzolódhat ki a folyamatban megjelenő specifikumokról, így a makroszint komplex vizsgálata és a globális megvalósítások bevonása az értékelésbe új kutatási irányként mutatkozik.
Emellett a társadalmi innovációhoz kapcsolódó lakossági attitűdök vizsgálata nem reprezentatív mintán történt, így bár értékelhető eredmények születtek, ezek alapján nem lehet következtetéseket levonni a teljes sokaságra vonatkozóan. A vizsgálatok reprezentatív mintán történő megismétlésével pontosabb helyzetkép határozható meg, és ezen lakossági vélemények alapján akár előrejelzések is készíthetők például a társadalmi innováció irányával kapcsolatos lakossági elvárásokról.
Továbbá a vizsgálataim során elemzett társadalmi innovációs kezdeményezések csak egy kis szeletét képezik az utóbbi években megvalósított akcióknak, ezek folyamatos gyűjtése és szisztematikus rendszerezése segítheti további elemzések elvégzését, mintázatok keresését és a jövőbeni megvalósítások kezdeti tudásbázisának kialakítását.
Végezetül a saját kutatási eredményként létrehozott szükséglet-alapú indexek és Jólléti Index visszamérését tervezem korábbi évek lekérdezéseinek segítségével, kimutatva az egyes időszakokban bekövetkező változásokat és lehetséges szezonális hatásokat. Ezek meghatározását a jövőben megjelenő adatokkal is tervezem vizsgálni.
A meghatározott kutatási irányok további vizsgálatai újabb összefüggések feltárását, fontos jellemzők kimutatását eredményezhetik, kiegészítve az értekezés keretében elvégzett vizsgálatok során kapott eredményeket.

VII. SUMMARY

The concept of innovation has existed for centuries, and its primary explanations have been technological and organisational advancements. In recent decades, this has been further augmented by the concept of social innovation, which seeks to address the emergence of novel social requirements through the implementation of innovative methodologies, with the ultimate objective of enhancing overall well-being. This field has attracted a growing interest from researchers, practitioners and organisations, driven by societal demands.

While technological and organisational innovations indirectly benefit society and become integrated into everyday life, direct involvement in societal processes often necessitates the development of novel solutions. Consequently, the necessity for a novel innovation paradigm that prioritises stakeholder engagement and optimises the efficacy and impact of innovation processes has emerged in response to the imperative of addressing social, economic and environmental challenges. This also serves to overcome the limitations of purely technological innovation. The distinguishing feature of social innovation is its orientation towards addressing unmet or underserved needs, rather than the exploitation of new markets or the introduction of novel production methods. This is in contrast to the focus of economic and organisational innovation, which is on creating more fulfilling modes of integration.

Although technological and organisational innovations benefit from well-established methodologies and ongoing development, the field of social innovation is still in its relative infancy in terms of supporting methodologies. Although some techniques from the fields of technological and organisational innovation can be adapted, additional tools are required for successful implementation. The disparate approaches to social innovation underscore deficiencies that, when rectified, could enhance its efficacy. One such gap is the absence of process-oriented thinking. While some approaches provide an explanation of the phases of social innovation, the relationships between activities, inputs, and outputs are frequently absent. It is therefore justified to expand these connections.

In light of the above, the aim is to adapt methodologies from other domains into the process of social innovation. Furthermore, the implementation, impact, and sustainability of social innovation are contingent upon effective decision-making, which is a key focus of my examination of social innovations at various levels. Furthermore, an investigation is conducted into the applicability of social knowledge and learning.

My research direction was shaped by a personal interest in innovation as an integral part of process management, which I first encountered in the context of technological innovation. However, through my work, I was afforded the opportunity to engage in research projects and become acquainted with the concept of social innovation. A lack of consensus among practitioners on various aspects of the topic motivated me to conduct further research into the specifics of the approach and examine the role of process-oriented thinking and decision support in social innovation.

The objective of this dissertation is to examine a process-oriented approach, contrast it with phase-based treatments, and identify deficiencies in decision support methodologies. The findings are presented in an adaptive model. In order to gain a comprehensive understanding of the significance of different perspectives during various stages of social innovation and to identify the factors characterising best practice, this research employs both quantitative and qualitative methods. These investigations are accompanied by ongoing analysis, which links practical findings to theoretical conclusions and provides opportunities for critical evaluation.

The distinctive feature of this research is its process-oriented approach to social innovation, which is complemented by an examination of decision-making opportunities throughout

the process. Consequently, I provide methodological recommendations for decision support tools appropriate for different stages of the process and identify grouping criteria based on attitudes and perceptions towards social innovation. Furthermore, an attempt is made to quantify well-being in the context of social innovation, with a particular focus on the elements of the hierarchy of needs. This provides a foundation for future longitudinal studies and the observation of changes over time.

In order to achieve the stated objectives, research questions were formulated, a literature review was conducted, and the content was divided into three main parts. The initial stage of the study examines the various approaches to social innovation and research directions, leading to the formulation of an initial process model. The second part of the study examines the characteristics of social knowledge and learning, with a particular focus on their relationship to social innovation. In the third part of the study, the methodological foundations of decision-making are presented, and a repository of decision support tools is introduced, which can be used in various stages of social innovation.

Subsequent to the literature review, hypotheses were formulated based on the findings. These hypotheses describe the methods and tools used in the quantitative and qualitative research, as well as the purpose and rationale for their application. In the empirical research, the initial step is to explore the possibility of defining a well-being index based on secondary data. This is followed by the formation and analysis of clusters. The use of primary data allows for an examination of attitudes towards social innovation and the prediction of group membership based on these attitudes. Furthermore, the analysis of both primary and secondary data enables an examination of current process definitions and social innovation initiatives, with the identification of critical success factors and the comparison of decision-makers and innovators at different levels. The results, including theoretical and practical insights, are synthesised into a model that serves as a tool for implementing and evaluating social innovation as a complex process.

The research yielded three novel findings with the potential for future utilisation, which could be further explored through additional research and social innovation initiatives.

I constructed need-based indexes and the Needs-Based Well-Being Index by analysing indicators from the European Social Survey database using cross-sectional data. However, as the survey is conducted every two years with identical question sets, these indexes can also be determined using time-series data. This enables the identification of changes and the impact of external factors, and the results defined by the indexes can provide guidance regarding the level of need satisfaction in social innovation initiatives.

The framework model, which was developed by synthesising the results, effectively integrates the steps of the social innovation process with mechanisms that ensure knowledge transformation, stakeholder involvement and adaptability. This emphasises the importance of sustainability and continuous feedback. This general framework is well-suited to the creation and expansion of successful and sustainable social innovations. The novelty of this approach lies in its process-oriented depiction of knowledge transformation and social mechanisms, as well as its integration of the levels and elements of social innovation into the process model. This enables the model to be adapted to different contexts, and the principle of continuous improvement is evident not only in the process of social innovation but also in the model itself, through the iterative use of available data and information.

During the research process, a range of decision-support procedures applicable in the process of social innovation were identified and collated, resulting in the creation of a methodological toolkit. This toolkit provides guidance on the selection of appropriate tools for each step of the process, supporting effective data-driven decision-making.

VIII. IRODALOMJEGYZÉK

1. Ackoff, R. L. (1979): The future of operational research is past. *Journal of the Operational Research Society*, 30*(1)*, pp. 93-104. https://doi.org/10.1057/jors.1979.22
2. Aguilar-Savén, R. S. (2004): Business process modelling: Review and framework. *International Journal of Production Economics*, 90*(2)*, pp. 129-149. https://doi.org/10.1016/s0925-5273(03)00102-6
3. Aiken, G. T. (2017): Social Innovation and Participatory Action Research: A way to research community? *European Public & Social Innovation Review*, 2*(1)*, pp. 17-33. https://doi.org/10.31637/epsir.17-1.2
4. Alegre, I., Berbegal-Mirabent, J. (2016): Social Innovation Success Factors: Hospitality and Tourism Social Enterprises. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28*(6)*, pp. 1155-1176. https://doi.org/10.1108/ijchm-05-2014-0231
5. Alypubi, B. A. (2015): Decision support system and knowledge-based strategic management. *Procedia Computer Science*, 65*(1)*, pp. 278-284. https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.09.079
6. Anand, G., Ward, P. T., Tatikonda, M. V., Schilling, D. A. (2009): Dynamic capabilities through continuous improvement infrastructure. *Journal of Operations Management*, 27*(6)*, pp. 444-461. https://doi.org/10.1016/j.jom.2009.02.002
7. Andrew, C., Klein, J-L. (2010): Social innovation: What is it and why is it important to understand it better. *Collection Études théoriques*, CRISES, Canada, Elérhető: https://crises.uqam.ca/wp-content/uploads/2018/10/ET1003.pdf [Letöltve: 2020.01.21.]
8. Angelidou, M., Psaltoglou, A. (2017): An empirical investigation of social innovation initiatives for sustainable urban development. *Sustainable Cities and Society*, 33*(1)*, pp. 113-125. https://doi.org/10.1016/j.scs.2017.05.016
9. Anheier, H. K., Krlev, G., Mildenberger, G. (2018): *Social innovation, Comparative Perspectives*. Routledge; első kiadás, 298 p. https://doi.org/10.4324/9781315158020
10. Ardill, N. (2022): Social Innovation Model: Process, Patterns, and Contextual Forces. In: Growing Food in Cities. Cities and Nature. Springer, Cham, pp. 273-287. https://doi.org/10.1007/978-3-030-98475-5_14
11. Ardill, N., Oliveira, F. L. (2020): Emerging places of Social Innovation (POSI): A conceptual framework for social innovation in cities. *Transactions of the Association of European Schools of Planning*, 5, pp. 55-70. https://doi.org/10.24306/TrAESOP.2021.01.005
12. Audretsch, D.B., Eichler, G.M., Schwarz, E.J. (2022): Emerging needs of social innovators and social innovation ecosystems. *International Entrepreneurship and Management Journal,* 18, pp. 217–254. https://doi.org/10.1007/s11365-021-00789-9
13. Avelino, F., Dumitru, A., Longhurst, N., Wittmayer, J., Hielscher, S., Weaver, P., Cipolla, C., Afonso, R., Kunze, I., Dorland, J., Elle, M., Pel, B., Strasser, T., Kemp, R., Haxeltine, A. (2015) Transitions towards new economies? A transformative social innovation perspective (TRANSIT working paper # 3). Elérhető: http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/180%20TRANSIT_WorkingPaper3_NewEconomy_Avelinoetal_September2015.pdf [Letöltve: 2019.02.18.]
14. Baglioni, S., Sinclair, S. (2014): Introduction: social innovation and social policy. *Social Policy and Society*, 13*(3)*, pp. 409-410. https://doi.org/10.1017/s1474746414000177

15. Baker, D., Bridges, D., Hunter, R., Johnson, G., Krupa, J., Murphy, J., Sorenson, K. B. (2001): *Guidebook to Decision-Making Methods*. US Department of Energy Technical Report, 40 p.
16. Baker, S. E., Edwards, R. (2012): How many qualitatyve interviews is enough? Expert voices and early career reflections on sampling and cases in qualitative research. National Centre for Research Methods Review Paper, 43 p. Elérhető: http://eprints.ncrm.ac.uk/2273/4/how_many_interviews.pdf [Letöltve: 2023.02.13.]
17. Bandura, A. (1977): *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
18. Bartels, K. P. R. (2022): Experiental learning: a relational approach to sustaining community-led social innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 36*(3)*, pp. 434-452. https://doi.org/10.1080/13511610.2022.2121268
19. Basadur M. S., Ellspermann, S. J., Evans, G. W. (1994): A new methodology for formulating ill-structured problems. *Omega*, 22*(6)*, pp. 627-645. https://doi.org/10.1016/0305-0483(94)90053-1
20. Bassi, A. (2018): Social Innovation and Social Entrepreneurship in Early Childhood Education and Care. Lessons from Three Case Studies of Innovative Services in Emilia-Romagna, Italy. *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity*, 7*(2)*, pp. 1-18. https://doi.org/10.5947/jeod.2018.007
21. Bekkers, V. J. J. M., Tummers, L. G., Stuijfzand, B. G., Voorberg, W. (2013): *Social Innovation in the Public Sector: An integrative framework*. LIPSE Working papers (no. 1). Rotterdam: Erasmus University Rotterdam, 53 p.
22. Belayutham, S., Che Ibrahim, C. K. I., Zulkifli, A. R., Ibrahim, N. (2019): A dual-functional social innovation process model for low-cost houses through university-enabled initiative. *Construction Innovation*, 19*(2)*, pp. 126-148. https://doi.org/10.1108/CI-07-2017-0062
23. Benedek, J., Kocziszky, Gy., Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2015): Regionális társadalmi innováció generálása szakértői rendszer segítségével. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 12*(2)*, pp. 4-22.
24. Benedek, J., Kocziszky, Gy., Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2016). Generating and Measuring Regional Social Innovation. *Theory Methodology Practice*, 12, pp. 14-25. https://doi.org/10.18096/tmp.2016.02.02
25. BEPA Bureau of European Policy Advisers (2011): Empowering people, driving change: Social Innovation in the European Union. Luxemburg: Publication Office of the European Union. https://doi.org/10.2796/13155
26. Berde, Cs. (2020): A szervezeti kultúra koncepciói új megvilágításban. In: Farkas, J., Horváth, J. (szerk.): *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapes, pp. 22-35.
27. Berzin, S. C., Pitt-Catsouphes, M. (2014): A Social Work Approach to Social Innovation. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 1*(4)*, pp. 7-18.
28. Bezerra de Sousa, I. G., Segatto, A. P., Morais da Silva, R. L., Justen, G. S. (2022): The activities that constitute the phases of the social innovation process: A study in the context of social impact businesses. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*, 24*(1)*, pp. 126-143. https://doi.org/10.7819/rbgn.v24i1.4152
29. Bhatt, P., Ahmad, A. J. (2017): Financial social innovation to engage the economically marginalized: Insights from an Indian case study. *Entrepreneurship and Regional Development*, 29*(5-6)*, pp. 391-413. https://doi.org/10.1080/08985626.2017.1287961
30. Bignetti, L. (2011): As inovações sociais: uma incursão por ideias, tendências e focos de pesquisa. *Ciências Sociais Unisinos*. 47*(1)*, pp. 3-14. https://doi.org/10.4013/csu.2011.47.1.01

31. Bittencourt, B. A., Figueiro, P. S., Schutel, S. (2017): The Impact of Social Innovation: Benefits and Opportunities from Brazilian Social Business. *Revista Espacios*, 38*(26)*, 7 p.
32. Blair, D. H., Pollak, R. A. (1979): Collective Rationality and Dictatorship: The Scope of the Arrow Theorem. *Journal of Economic Theory*, 21*(1)*, pp. 186-194. https://doi.org/10.1016/0022-0531(79)90012-7
33. Bouyssou, D. (1996): Outranking Relations: Do They Have Special Properties? *Journal of Multi-Criteria Decision Analysis*, 5*(2)*, pp. 99-111. https://doi.org/10.1002/(sici)1099-1360(199606)5:2<99::aid-mcda97>3.0.co;2-8
Brandsen, T., Ecchia, G., Eschweiler, J., Hulgård, L., Nogales, R. (2016): Co-creating a Social Innovation Research Agenda for Europe, Social Innovation Europe/EMES Network. Elérhető: https://emes.net/content/uploads/research/social-innovation-europe-sie/SIE-CoSIRA-report_July2016.pdf [Letöltve: 2020.02.20.]
34. Brown, T., Wyatt, J. (2010): Design thinking for social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 8*(1)*, pp. 30-35. https://doi.org/10.1596/1020-797X_12_1_29
35. Buckland, H., Murillo, D. (2013): Pathways to Systemic Change: Inspiring Stories and a New Set of Variables for Understanding Social Innovation 1st ed. Routledge, UK, 164 p.
36. Bund, E., Gerhard, U., Hoelscher, M., Mildenberger, G. (2015): A methodological framework for measuring social innovation. *Historical Social Research*, 40*(3)*, pp. 48-78. https://doi.org/10.12759/hsr.40.2015.3.48-78
37. Butkevicienė, E. (2009): Social innovation in rural communities: methodological framework and empirical evidence. *Social Science*, 1, pp. 80-88.
38. Cajaiba-Santana, G. (2014): Social innovation: Moving the field forward. A conceptual framework. *Technological Forecasting and Social Change*, 82, pp. 42-51. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2013.05.008
39. Carr, J., Molina-Fuenzalida, A., Wattam, E., Backhau, M. (2011): The REAL deal? The Application of a New Social Innovation Model. Working paper, The University of Edinburgh.
40. Carvache-Franco, O. D., Gutierrez, G., Barreno, E. Z. (2018): The Key Factors in Social Innovation Projects. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *9*(5), pp. 107-116. https://doi.org/10.2478/mjss-2018-0142
41. Castellacci, F. (2022): Innovaton and social welfare: A new research agenda. *Journal of Economic Surveys*, 00, pp. 1-36. https://doi.org/10.1111/joes.12537
42. Castro-Arce, K., Vanclay, F. (2020): Transformative social innovation for sustainable rural development: An analytical framework to assist community-based initiatives. *Journal of Rural Studies*, 74, pp. 45-54. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.11.010
43. Castro-Spila, J., Torres, R., Lorenzo, C., Santa, A. (2018): Social innovation and sustainable tourism lab: an explorative model. *Higher Education Skills and Work-Bales Learning*, 8*(3)*, pp. 274-290. https://doi.org/10.1108/heswbl-03-2018-0032
44. Caulier-Grice, J., Davies, A., Patrick, R., Norman, W. (2012): Defining social innovation. A deliverable of the project: „The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe" (TEPSIE). *European Commission – 7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research*. Elérhető: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/12/TEPSIE.D1.1.Report.DefiningSocialInnovation.Part-1-defining-social-innovation.pdf [Letöltve: 2019.04.12.]
45. Centre for Social Innovation (2021): Social innovation definition. Elérhető: https://socialinnovation.org/about/who-we-are/

46. Chandra, Y., Shang, L., Mair, J. (2021): Drivers of success in social innovation: Insights into competition in open social innovation contests. *Journal of Business Venturing Insights*, 16*(5)*, e00257. https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2021.e00257
47. Chen, Y., Samworth, R. J. (2015): Generalized Additive and Index Models with Shape Constraints. *Journal of the Royal Statistical Society Series B: Statistial Methodology*, 78*(4)*, pp. 729-754. https://doi.org/10.1111/rssb.12137
48. Chiappero-Martinetti, E., von Jacobi, N. (2015): How can Sen's 'Capabilities Approach' Contribute to Understanding the Role for Social Innovations for the Marginalized? CRESSI Working papers, Chapter 3. Elérhető: https://core.ac.uk/download/pdf/288289279.pdf [Letöltve: 2019.05.10.]
49. Christensen, J., Aciene, E., Maciulskyte, S., Bjerregaard, L. (2018): Towards a model of social innovation: cross-border learning processes in the context of an ageing society. *Social Welfare Interdisciplinary Approach*, 8, pp. 8-23. https://doi.org/10.21277/sw.v1i8.377
50. Christmann, G. B., Kilper, H. (2018): Key figures as driving forces in spatial development – theoretical considerations for an analytic model. *IRS Aktuell*, 14, pp. 3-11.
51. Cilliers, E. J. (2021): Reflecting on Social Learning Tools to Enhance the Teaching-Learning Experience of Generation Z Learners. *Frontiers in Education*, 5. https://doi.org/10.3389/feduc.2020.606533
52. Colchester, M., Chao, S. (2014): Respecting free, prior and informed consent: Practical guidance for governments, companies, NGOs, indigenous peoples and local communities in relation to land aquisition. Food and Agrculture Organization of the United Nations, 60 p. Elérhető: http://www.fao.org/3/i3496e/I3496E.pdf [Letöltve: 2021.04.13.]
53. Coleman J. S. (1994): *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Harvard University Press.
54. Cools, P., Oosterlynck, S. (2020): Social service innovation and welfare recalibration: a case study of a local training to work trajectoy in Belgium. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33*(1)*, pp. 52-69. https://doi.org/10.1080/13511610.2019.1594715
55. Correia, S. É. N., Oliviera, V. M., Gomez, C. R. P. (2016): Dimensions of social innovation and the roles of organizational actor: the proposition of a framework. *RAM. Revista de Administração Mackenzie*, 17*(6)*, pp. 102-133. https://doi.org/10.1590/1678-69712016/administracao.v17n6p102-133
56. Costa, P. R. da, Itelvino, L. da S., Monken, S. F. (2021): Descriptive model of sustainable acting for social innovation development. *Revista De Administração Da UFSM*, 14*(2)*, pp. 241–262. https://doi.org/10.5902/1983465934314
57. Courtney, J. F. (2001): Decision making and knowledge management in inquiring organizations: toward a new decision-making paradigm for DSS. *Decision Support Systems*, 31*(1)*, pp. 17-38. https://doi.org/10.1016/s0167-9236(00)00117-2
58. Cova, B., Svanfeldt, C. (1993): Societal innovations and the postmodern aestheticization of everyday life. *International Journal of Research in Marketing*, 10*(3)*, pp. 297–310. https://doi.org/10.1016/0167-8116(93)90012-n
59. CRISES (2014): Centre de Recherche sur les Innovations Sociales Elérhető: https://crises.uqam.ca/
60. Cronbach, L. J. (1951): Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16*(3)*, pp. 297-334. https://doi.org/10.1007/bf02310555

61. Crupi, A., Liu, S., Liu, W. (2022): The top-down pattern of social innovation and social entrepreneurship. Bricolage and agillity in response to COVID-19 cases from China. *R&D Management*, 52*(2)*, pp. 313-330. https://doi.org/10.1111/radm.12499
62. Cunha, J., Benneworth, P. S. (2013): *Universities' contributions to social innovation: towards a theoretical framework*. Annual European Urban Research Association Conference, 2013. július 3-6. Hollandia, Enschede. 31 p.
63. Cunha, J., Benneworth, P. S., (2020): How to measure the impact of social innovation initiatives? *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 17*(1)*, pp. 59-75. https://doi.org/10.1007/s12208-019-00240-4
64. Curtis, B., Kellner, M. I., Over, J. (1992): Process Modeling. *Communications of the ACM*, 35*(9)*, pp. 75-90. https://doi.org/10.1145/130994.130998
65. Dahl, A. (2016): Looking at sustainable development goals from the bottom Up. *International Environment Forum Conference*, Nur University, Cruz de la Sierra, Bolivia.
66. Dainiené, R., Dagiliené, L. (2015): A TBL Approach Based Theoretical Framework for Measuring Social Innovations. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 213*(1)*, pp. 275-280. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.537
67. Dainiené, R., Dagiliené, L. (2016): Measurement of Social Innovation at Organisation's Level: Theoretical Issues. *Economics and Business*, 29*(1)*, pp. 96-103. https://doi.org/10.1515/eb-2016-0027
68. Damij, N. (2007): Business process modelling using diagrammatic and tabular techniques. *Business Process Management Journal*, 13*(1)*, pp. 70-90. https://doi.org/10.1108/14637150710721131
69. Daniel, L. J., Jenner, P. (2022): Another look at social innovation: From community - For community. *International Journal of Innovation Studies*, 6*(2)*, pp. 92-101. https://doi.org/10.1016/j.ijis.2022.04.001
70. Darnai, B., Gályász, J. (2015): Modelling and Analysing an innovative cooperation to support operation of a science centre. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce – APSTRACT*, 9*(3)*, pp. 5-12. https://doi.org/10.19041/apstract/2015/3/1
71. Davenport, T. H., Short, J. E. (1990): The new industrial engineering: information technology and business process redesign. *Sloan Management Review*, 31*(4)*. pp. 11-27.
72. Davies, A., Simon, J. (2013): How to grow social innovation: A review and critique of scaling and diffusion for understanding the growth of social innovation. 5th International Social Innovation Research Conference, Oxford. Elérhető: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2013/11/Davies-Simon_Growing-social-innovation_ISIRC-2013.pdf [Letölve: 2019.06.25.]
73. Dawson, P., Daniel, L. (2010): Understanding social innovation: a provisional framework. *International Journal of Technology Management*, 51*(1)*, pp. 9-21. https://doi.org/10.1504/ijtm.2010.033125
74. De Graaf, N. D., Wiertz, D. (2019): *Societal Problems as Public Bads*. 1st ed. Routledge, London, pp. 25-39. https://doi.org/10.4324/9781351063463
75. De Silva, M., Khan, Z., Vorley, T., Zeng, M. (2020): Transcending the pyramid: opportunity co-creation for social innovation. *Industrial Marketing Management*, 89*(1-2)*, pp. 471-486. https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2019.12.001
76. Dedijer, S. (1984): Science- and Technology-related Social innovations in UNCSTD National Papers. In: Hedén, C. G., King A. (szerk.): *Social innovations for development*. Oxford, New York, Pergamon Press, pp. 57–92. https://doi.org/10.1016/b978-0-08-025770-9.50013-4
77. Dobele, L. (2015): Factors which influence the development of social innovation in Latvia. *Proceeding of the 2015 International Conference "Economic Science for Rural Development"* (No. 40), Jelgava, LLU ESAF, pp. 226-238.

78. Dolan, P., Mecalfe, R. (2012): The relationship between innovation and subjective wellbeing. *Research Policy*, 41*(8)*, pp. 1489-1498. https://doi.org/10.1016/j.respol.2012.04.001
79. Drucker, P. F. (1987): Social innovation – management's new dimension. *Long Range Planning*, 20*(6)*, pp. 29-34. https://doi.org/10.1016/0024-6301(87)90129-4
80. Dziallas, M., Blind, K. (2019): Innovation indicators throughout the innovation process: An extensive literature analysis. *Technovation*, 80-81, pp. 3-29. https://doi.org/10.1016/j.technovation.2018.05.005
81. EC (2012): Financing Social Impact: Funding social innovation in Europe – mapping the way forward. *Enterprise & Industry,* 60 p. https://doi.org/10.2769/31019
82. EC (2013): Guide to Social Innovation. Elérhető: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/social_innovation/social_innovation_2013.pdf [Letöltve: 2021.04.13.]
83. EC (2014a): Proposed Approaches to Socail Impact Measurement. Elérhető: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/document/download/c1bd2c6d-f51c-43d8-b74b-b02ead31b01b_en?filename=proposed%20approaches%20to%20social%20impact%20measurement%20in-KE0414665ENN_0.pdf [Letöltve: 2023.08.13.]
84. EC (2014b): Social innovation – A Decade of Changes, European Union. Elérhető: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/social_innovation_decade_of_changes.pdf [Letöltve: 2020.04.13.]
85. EC (2021): What are 'good practices'? Elérhető: https://ec.europa.eu/migrant-integration/page/what-are-good-practices_en [Letöltve: 2022.05.27.]
86. Edwards-Schachter, M., Matti, C., Alcántara, E. (2012): Fostering Quality of Life through Social Innovation: A Living Lab Methodology Study Case. *Review of Policy Research*, 29*(6)*, pp. 672-692. https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.2012.00588.x
87. Edwards-Schachter, M., Wallace, M. L. (2017): 'Shaken, but not stirred': Sixty years of defining social innovation. *Technological Forecasting and Social Change*, 119*(1)*, pp. 64-79. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.03.012
88. ERDF (2020): CECI Good Practices Definition & Creiteria. Interred Europe, European Union, European Regional Development Fund. Elérhető: https://projects2014-2020.interregeurope.eu/ceci/news/news-article/7469/ceci-good-practices-definition-criteria/ [Letöltve: 2021.05.27.]
89. Estensoro, M. (2015): How can social innovation be facilitated? Experiences from an action research process in a local network. *Systemic Practice and Action Research*, 28*(6)*, pp. 527-545. https://doi.org/10.1007/s11213-015-9347-2
90. ESS European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). (2022). ESS10 integrated file, edition 3.1 [Data set]. Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. https://doi.org/10.21338/ess10e03_1
91. Evans, J. R. (1991): *Creative thinking in the decision and management sciences*. South-Western Publishing, Cincinnati, OH.
92. Farmer, J., Carlisle, K., Dickson-Swift, V., Teasdale, S., Kenny, A., Taylor, J., Croker, F., Marini, K., Gussy, M. (2018): Applying social innovation theory to examine how community co-designed health services develop: Using a case study approach and mixed methods. *BMC Health Services Research*, 18*(1)*, 68. https://doi.org/10.1186/s12913-018-2852-0
93. Feor, L, Clarke, A, Dougherty, I. (2023): Social Impact Measurement: A Systematic Literature Review and Future Research Directions. *World*. 4*(4)*, pp. 816-837. https://doi.org/10.3390/world4040051

94. Ferreiro, M. F., Sousa, C., Sheikh, F. A., Novikov, M. (2023): Social innovation and rural territories: Exploring invisible contexts and actors in Portugal and India. *Journal of Rural Studies*, 99, pp. 204-212. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.04.013
95. Ferrie, J. (1995): Business Processes– A Natural Approach. *Proceedings of Forum 1 in ESRC Business Processes Resource Centre*, University of Warwick
96. Fleischer, L. M. (2020): How's Life? in OECD countries. In: OECD (2020): How's Life? 2020: Measuring Well-being. OECD Better Life Initiative Report. https://doi.org/10.1787/c5504f62-en
97. Flowers, P. (2009): Research Philosophies Importance and Relevance. MSC Research Leading Learning and Change, *Cranfield School of Management*, 1*(1)*, pp. 1-5.
98. French, M., McGowan, K., Rhodes, M. L., Zivkovic, S. (2022): Guest editorial: Complexity as a model for social innovation and social entrepreneurship: is there order in the chaos? *Social Enterprise Journal*, 18*(2)*, pp. 237-251. https://doi.org/10.1108/SEJ-05-2022-140
99. Fulgencio, H., Lefever, H. (2016): What is the social innovation system? A state-of-the-art review. *International Journal of Business Innovation and Research 2*, 10*(2/3)*, pp. 434-452. https://doi.org/10.1504/IJBIR.2016.074837
100. Fülöp, J. (2005): Introduction to Decision Making Methods. *Hungarian Academy of Sciences Journal*, pp. 1-15.
101. Galatti, L. G., Baruque-Ramos, J. (2022): Circular economy indicators for measuring social innovation in the Brazilian textile and fashion industry. *Journal of Cleaner Production*, 363, 132485. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.132485
102. Gallego-Bono, J. R., Chaves-Avila, R. (2019): How to boost clusters and regional change through cooperative social innovation. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 33*(1)*, pp. 3108-3124. https://doi.org/10.1080/1331677X.2019.1696694
103. Garcia Cabeza, M., Eizaguirre Anglada, S., Pradel-Miquel, M. (2015): Social innovation and creativity in cities: A socially inclusive governance approach in two peripheral spaces of Barcelona. *City, Culture and Society*, 6*(4)*, pp. 93-100. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2015.07.001
104. Gardner, C. A., Acharya, T., Yach, D. (2007): Technological and Social Innovation: A Unifying New Paradigm for Global Health. *Health Affairs*, 26*(4)*, pp. 1052-1061. https://doi.org/10.1377/hlthaff.26.4.1052
105. Gályász, A., Gályász, J. (2011): A kreatív ipar mérésének és elemzésének módszertani problémái. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 3*(1-2)*, pp. 294-301.
106. Gályász, J., Darnai, B. (2012): A technopolisz programok folyamatalapú struktúrálása. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 4*(5)*, pp. 245-252.
107. Grégoire, M. (2016): Exploring various approaches of social innovation: a francophone literature review and a proposal of innovation typology. *Revista de Administração Mackenzie*, 17*(6)*, pp. 45-71. https://doi.org/10.1590/1678-69712016/administracao.v17n6p45-71
108. Grinberga-Zalite, G., Mazure, G. (2017): Integration of social innovation creation in higher education for enhancing of economic development in Latvia. *Engineering for Rural Development*, 16, pp. 142-147. https://doi.org/10.22616/ERDev2017.16.N024
109. Gupta, S., Kumar, V., Karam, E. (2020): New-age technologies-driven social innovation: What, how, where, and why? *Industrial Marketing Management*, 89, pp. 499-516. https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2019.09.009
110. Gyulavári, T., Mitev, A. Z., Neulinger, Á., Neumann-Bódi, E., Simon, J., Szűcs, K. (2017): A mintavételi módszerek. In: Gyulavári, T., Mitev, A. Z., Neulinger, Á.,

Neumann-Bódi, E., Simon, J., Szűcs, K. (szerk.): *A marketingkutatás alapjai*, Akadémiai Kiadó, Budapest. https://doi.org/10.1556/9789630598880
111. Hagell, P. (2014): Testing Rating Scale Unidimensionality Using the Principal Component Analysis (PCA)/t-Test Protocol with the Rasch Model: The Primacy of Theory over Statistics. *Open Journal of Statistics*, 4*(6)*, pp. 456-465. https://doi.org/10.4236/ojs.2014.46044
112. Hammer, M., Champy, J. (1993): *Re-Engineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution*, London: Nicholas Brealey. 223 p.
113. Harmon, P. (2007): *Business Process Change: A Guide for Business Managers and BPM and Six Sigma Professionals*. The MK/OMG Press, pp. 109-138. https://doi.org/10.1016/b978-012374152-3/50035-5
114. Harrington, H. J. (1991): *Business Process Improvement: The Breakthrough Strategy for Total Quality, Productivity and Competitiveness*, McGraw-Hill, 274 p.
115. Harris, M., Albury, D. (2009): The innovation imperative. *NESTA*, London. Elérhető: https://media.nesta.org.uk/documents/the_innovation_imperative.pdf [Letöltve: 2019.03.25.]
116. Havas, A., Molnár, Gy. (2020): A multi-channel interactive learning model of social innovation. CERS-IE Working Papers 2020/2024, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies.
117. Heap, J., Pot, F., Vaas, F. (2008): Social innovation, the new challenge for Europe. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 57*(6)*, pp. 468-473. https://doi.org/10.1108/17410400810893400
118. Heiskala, R. (2007): Social innovations: structural and power perspectives. *Social innovations, institutional change and economic performance. Making sense of structural adjustment processes in industrial sectors, regions and societies*, pp. 52-79. https://doi.org/10.4337/9781847206992.00009
119. Hernandez, Y., Cormican, K. (2016): Towards the Effective Management of Social Innovation Projects: Insights from Project Management. *Procedia Computer Science*, 100, pp. 237–243. https://doi.org/10.1016/j.procs.2016.09.148
120. Heyes, C. (2016): Blackboxing: social learning strategies and cultural evolution. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 371*(1693)*, 20150369. https://doi.org/10.1098/rstb.2015.0369
121. Hochgerner, J. (2011): The Analysis of Social Innovation as Social PracticeCentrum for Social Innovation, Challenge Social Innovation – Innovating Innovation by Research – 100 Years after Schumpeter, Vienna and Berlin, pp. 173-189.
122. Hodgett, R. E. (2013): *Multi-Criteria Decision-Making in Whole Process Design.* Newcastle University, 217 p.
123. Holt, K. (1971): Social Innovations in Organizations. *International Studies of Management & Organization*, 1*(3)*, pp. 235–252. https://doi.org/10.1080/00208825.1971.11656093
124. Horváth, G. (1997): *A modern tesztmodellek alkalmazása*. Akadémia Kiadó, Budapest.
125. Howaldt, J., Kopp, R., Schwarz, M. (2015): On the theory of social innovations: Tarde's neglected contribution to the development of a sociological innovation theory. Weinheim: Beltz Juventa, Elérhető: https://d-nb.info/1191527654/34 [Letöltve: 2019.04.14.]
126. Howaldt, J., Schwarz, M. (2010): Social innovation: Concepts, research fields and international trends. In: Henning, K., Hees, F. (szerk.): *Studies for innovation in a modern working environment – International monitoring*, 5., Aachen.

127. Hölsgens, R. (2021): Introducing the adopter perspective in social innovation research. *Innovation The European Journal of Social Science Research*, 35*(41)*, pp. 1-36. https://doi.org/10.1080/13511610.2021.1964351
128. Hubert, A. (2010): Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union. BEPA report. Elérhető: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/empowering-people-driving-change-social-innovation-european-union_en [Letöltve: 2022.02.11.]
129. von Jackobi, N., Edmiston, D., Ziegler, R. (2017): Tackling marginalisation through social innovation? Ecamining the EU social innovation policy agenda from a capabilities perspective. *Journal of Human Development and Capabilities*, 18*(2)*, pp. 148-162. https://doi.org/10.1080/19452829.2016.1256277
130. Jacobson, I., Ericsson, M., Jacobson, A. (1994): *The object advantage: business process reengineering with object technology*. ACM Press/Addison-Wesley Publishing Co., 368 p.
131. Jareh, A. (2025): Sustainable Social Innovation as a Solution for Systemic Change and Resilience. *Sustainability*, 17*(4)*, 1583. https://doi.org/10.3390/su17041583
132. Jastrzebska, E. (2017): Engaging stakeholders as a condition of creating social innovations. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, pp. 57-68. https://doi.org/10.15611/pn.2017.464.05
133. Jessop, B., Moulaert, F., Hulgård, L., Hamdouch, A. (2013): Social Innovation Research: A new Stage in Innovation Analysis? In: Moulaert, F., MacCallum, D., Mehood, A. (szerk): *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary*, pp. 110–130. Edward Elgar Publishing.
134. Jick, T. D. (1979): Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24*(4)*, pp. 602-611. https://doi.org/10.2307/2392366
135. Johansson, H. J. , McHugh, P., Pendlebury, A. J., Wheeler, W. A. (1993): *Business Process Re-engineering: Breakpoint Strategies for Market Dominance.* Wiley, 1st edition, 241 p.
136. Jooste, W., Vlok, P. J. (2015): A decision support model to determine the critical success factors of asset management services. *South African Journal of Industrial Engineering*, 26*(1)*, pp. 27-43. https://doi.org/10.7166/26-1-1043
137. Kaderabkova, A., Saman, S. M. (2013): Evaluations of social innovations: their characteristics and impacts, cross country comparisons and implications for policy support. Social Frontiers: The next edge of social innovation research, at GCU's Konferencia, London Campus, 17 p. Elérhető: http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/101%20SF%20Kaderabkova%20and%20Saman%20Evaluation%20of%20SI%20cross%20country%20comparisons%202013.pdf [Letöltve: 2019.02.18.]
138. Kagiogluo, M., Cooper, R., Aouad, G., Sexton, M. (2000): Rethinking construction: the generic design and construction process protocol. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 7*(2)*, pp. 141-153. https://doi.org/10.1108/eb021139
139. Karajz, S. (2020): A digitalizáció és a társadalmi innováció összefüggései. In Kosztopulosz, A., Kuruczleki, É. (szerk.): *Társadalmi és gazdasági folyamatok elemzésének kérdései a XXI. században*. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged, pp. 188-200. https://doi.org/10.14232/tgfek21sz.13
140. Katonáné Kovács, J., Varga, E., Nemes, G. (2017): Fókuszban a társadalmi innováció folyamata a magyar vidéken. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 14, pp. 6-19.
141. Kelemen, R., Kincses, Á. (2015): A jóllét magyarországi indikátorrendszerének elméleti alapjai. *Gazdálkodás*, 59, pp. 220-235.

142. Ketskeméty, L., Izsó, L., Könyves Tóth, E. (2011): *Bevezetés az IBM SPSS Statistics programrendszerbe*. Arteria Studo, Budapest.
143. Khan, S. N. (2014): Qualitative Research Method – Phenomenology. Asian Social Science 10*(21)*, pp. 298-310. https://doi.org/10.5539/ass.v10n21p298
144. Khan, Z., Dambruch, J., Peters-Anders, J., Sackl, A., Strasser, A., Fröhlich, P., Templer, S., Soomro, K. (2017): Developing knowledge-based citizen participation platform to support smart city decision making: The smarticipate case study. *Information*, 8*(2)*, 47. https://doi.org/10.3390/info8020047
145. Khavul, S., Bruton, G. D. (2012): Harnessing Innovation for Change: Sustainability and Poverty in Developing Countries. *Journal of Management Studies*, 50*(2)*, pp. 285-306. https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2012.01067.x
146. Kis-Orloczki, M., Karajz, S. (2021): A fenntartható fejlődés és a társadalmi innováció kvantitatív összefüggései. *Multidiszciplináris tudományok*, 11*(2)*, pp. 313-321. https://doi.org/10.35925/j.multi.2021.2.41
147. Klein, J. L., Tremblay, D. G., Bussiéres, D. R. (2010): Social economy-based local initiatives and social innovation: a Montreal case study. *International Journal of Technology Management*, 51*(1)*, pp. 121-138. https://doi.org/10.1504/ijtm.2010.033132
148. Kleverbeck, M., Krlev, G., Mildenberger, G., Strambach, S. (2019): Indicators for measuring social innovation. In: Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M.: *Atlas of Social Innovation* - 2nd volume: A World of New Practices, pp. 98-101.
149. Kleverbeck, M., Terstriep, J. (2017): Analysing the Social Innovation Process – The Methodology of Social Innovation Biographies. European Public & Social Innovation Review, 2*(2)*, pp. 15-29. https://doi.org/10.31637/epsir.17-2.2
150. Kocziszky, Gy., Szendi, D. (2018): Regional Disparities of the Social Innovation Potential in the Visegrad Countries: Causes and Consequences. *European Journal of Social Science*, 5*(1)*, pp. 36-42. https://doi.org/10.2478/ejser-2018-0004
151. Kocziszky, Gy., Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2015): Társadalmi innováció mérésének sajátosságai. In: Veresné Somosi, M. (szerk.): „Mérleg és Kihívások" IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia Kiadvány, Miskolc-Lillafüred, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, pp. 288-302.
152. Kocziszky, Gy., Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2017): A társadalmi innováció vizsgálatának tapasztalatai és fejlesztési lehetőségei. *Vezetéstudomány – Budapest Management Review*, 48*(6-7)*, pp. 15-19. https://doi.org/10.14267/veztud.2017.06.02
153. Kolk, A., Lenfant, F. (2015): Cross-sector collaboration, institutional gaps, and fragility: the role of social innovation partnerships in a conflict-affected region. *Journal of Public Policy & Marketing*, 34*(2)*, pp. 287-303. https://doi.org/10.1509/jppm.14.157
154. Konting, M. M., Norfaryanti, K., Man, N. A. (2009): Quality Assurance in Higher Education Institutions: Exist Survey among Universiti Putra Malaysia Graduating Students. *International Education Studies*, 2*(1)*. https://doi.org/10.5539/ies.v2n1p25
155. Kozma, T. (2018): Tér és Torony: a társadalmi innovációk értelmezése. *Educatio*, 27*(2)*, pp. 341-346. https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.2.15
156. König, A. (2015): Towards systemic change: on the co-creation and evaluation of a study programme in transformative sustainability science with stakeholders in Luxembourg. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 16, pp. 89-98. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2015.08.006
157. Kőmüves, S. (2018): Társadalmi tőke az egyéni jóllét kontextusában. Hazai egészségfelméréseink az OECD által kidolgozott társadalmi tőke interpretáció fényében. *Egészségfejlesztés*, 59*(6)*, pp. 21-32. https://doi.org/10.24365/ef.v59i6.376

158. Krlev, G., Bund, E., Mildenberger, G. (2014): Measuring What Matters – Indicators of Social Innovativeness on the National Level. *Information Systems Management*, 31*(3)*, pp. 200-224. https://doi.org/10.1080/10580530.2014.923265
159. Kruse, D. J., Goeldner, M., Eling, K., Herstatt, C. (2019): Looking for a Needle in a Haystack: How to Search for Bottom-Up Social Innovations that Solve Complex Humanitarian Problems. *Journal of Product Innovation Management*, 36*(6)*, pp. 671-694. https://doi.org/10.1111/jpim.12507
160. KSH (2021): Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, január 1.
161. KSH (2022): Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, január 1.
162. Külliki, T-V., Silja, L. (2013): Explaining the change: Creative industries policy from the perspective of social innovation. Case of Tallinn. *Territoire en Mouvement*, 19-20, pp. 118-130. https://doi.org/10.4000/tem.2170
163. Lan, J., Ma, Y., Zhu, D., Mangalagiu, D., Thornton, T. E. (2017): Enabling Value Co-Creation in the Sharing Economy: The Case of Mobike. *Sustainability*, 9*(9)*, 1504. https://doi.org/10.3390/su9091504
164. Leadbeater, C. (2007): *Social enterprise and social innovation: Strategies for the next ten years.* Egyesült Királyság, London, Office of the Third Sector. Elérhető: http://staging.community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/paper-leadbeater.pdf [Letöltve: 2022.11.24.]
165. Leitheiser, S., Follmann, A. (2020): The social innovation (re)politicisation nexus: Unlocking the political in actually existing smart city campaigns?The case of SmartCity Cologne, Germany. *Urban Studies,* 57*(4)*, pp. 894-915. https://doi.org/10.1177/0042098019869820
166. Lema-Blanco, I., Dumitru, A., Kunze, I., Kemp, R., Wittmayer, J., Haxeltine, A., Garcia-Mira, R., Zuijderwijk, L., Cozan, S. (2017): Social learning in social innovation initiatives: learning about systemic relations and strategies for transformative change. (TRANSIT Brief: 4). Elérhető: http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/256%20SL%20brief%20final%20single%20pages%20version.pdf [Letöltve: 2019.02.18.]
167. Lewis, J. M., Ricard, L. M., Klijn, E.-H., Grotenbreg, S., Ysa, T., Albareda, A., Kinder, T. (2013). Innovation environments and innovation capacity in the public sector. Final report of LIPSE Work Package 1. https://doi.org/10.13140/2.1.1216.1600
168. Li, C., Bacete, G. (2022): Mapping the technology footprint in design for social innovation. *International Journal of Innovation Studies*, 6*(3)*, pp. 216-227. https://doi.org/10.1016/j.ijis.2022.07.003
169. Lin, C. Y-Y., Chen, J. (2016): *The Impact of Societal and Social Innovation*. Springer Science+Business Media, Singapore.
170. Lin, M-L., Yu, T-K., Muhammad Sadat, A. (2022): The Psychological Motivations to Social Innovation and Transmitting Role of Social Worth. *Frontiers in Psichology*, 13, 850783. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.850783
171. Linberg, M. (2017): Promoting and sustaining rural social innovations. *European Public &Social Innovation Review*, 2*(2)*, pp. 1-12. https://doi.org/10.31637/epsir.17-2.3
172. Liu, X. (2016): Restricted maximum likelihood and inference of random effects in linear mixed models. *Methods and Applications of Longitudinal Data Analysis*, pp. 95-131. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-801342-7.00004-6
173. Ludvig, A., Wilding, M., Thorogood, A., Weiss, G. (2018): Social innovation in the welsh woodlands: Community based forestry as collective third-sector engagement. *Forest Policy and Economics*, 95, pp. 18–25. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2018.07.004.

174. Lukesch, R., Ludvig, A., Slee, B., Weiss, G., Zivojinovic, I. (2020): Social Innovation, Societal Change, and the Role of Policies. *Sustainability*, 12*(8)*, 7407. https://doi.org/10.3390/su12187407
175. MacCallum, D., Moulaert, F., Hiller, J., Vicari Haddock, S. (2009): *Social Innovation and Territorial Development*. Ashgate Publishing Company, Burlington.
176. Maiolini, R., Marra, A., Baldassarri, C., Carlei, V. (2016): Digital Technologies for Social Innovation: An Empirical Recognition on the New Enablers. *Journal of Technology Management & Innovation*, 11*(4)*, pp. 22-28. http://dx.doi.org/10.4067/S0718-27242016000400004
177. Marshall, F., Dolley, J. (2019): Transformative innovation in peri-urban Asia. *Research Policy*, 48*(4)*, pp. 983-992. https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.10.007
178. Maslow, A. H. (1943): A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50*(4)*, pp. 370-396. https://doi.org/10.1037/h0054346
179. Mazzarella, F., Mitchell, V., Escobar-Tello, C. (2017): Crafting Sustainable Futures. The Value of the Service Designer in Activating Meaningful Social Innovation from within Textile Artisan Communities. *Design Journal*, 20*(1)*, pp. S2935-S2950. https://doi.org/10.1080/14606925.2017.1352803
180. Mazzarella, F., Black, S. (2022): Fashioning Change: Fashion Activism and Its Outcomes on Local Communities. *Fashion Practice*, *15(2)*, *pp*. 230-255. ttps://doi.org/10.1080/17569370.2022.2095729
181. Medema, W., Wals, A., Adamowsky, J. (2014): Multi-Loop Social Learning for Sustainable Land and Water Governance: Towards a Research Agenda on the Potential of Virtual Learning Platforms. *NJAS – Wageningen Journal of Life Sciences*, 69, pp. 23-38. https://doi.org/10.1016/j.njas.2014.03.003
182. Melander, L., Lind, F. (2022): A start-up's collaboration in networks for sustainable freight transport: a micro-meso-macro approach to innovation. *Supply Chain Management*, 27*(7)*, pp. 211-222. https://doi.org/10.1108/SCM-11-2021-0537
183. Mengist, W., Soromessa, T., Legese, G. (2020): Method for conducting systematic literature review and meta-analysis for environmental science research. *MethodsX*,, 7, 100777. https://doi.org/10.1016/j.mex.2019.100777
184. Metszősy, G. (2019a): A társadalmi innovációs törekvések sikerének és kudarcának oka. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 16*(2)*, pp. 87-96.
185. Metszősy, G. (2019b): *Investigating the Process of Social Innovation – A Social Learning Based Appoach.* In: Nemec, Radek; Chytilova, Lucie (eds.) Proceedings of the 13th International Conference on Strategic Management and its Support by Information Systems 2019: (SMSIS 2019), Ostrava, Csehország : VSB-Technical University of Ostrava, (2019), pp. 51-59.
186. Metszősy, G. (2020): Társadalmi innovációs szintek jellemzőinek és gyakorlati megvalósulásának vizsgálata. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 17*(2)*, pp. 52-61. https://doi.org/10.32976/stratfuz.2020.13
187. Metszősy, G. (2021a): Társadalmi innovációhoz kapcsolódó döntések jellemzői és elemzési lehetőségei. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 18 Különszám, pp. 35-48. https://doi.org/10.32976/stratfuz.2021.3
188. Metszősy, G. (2021b): A jó gyakorlatok szerepe a társadalmi innováció folyamatában. In: Sikos, T. T. (szerk.): *Társadalmi innováció – társadalmi jólét*, Budapest, Magyarország, Ludovika Egyetemi Kiadó, 312 p. pp. 125-142.
189. Metszősy, G. (2021c): A társadalmi innováció folyamatának döntéstámogatási módszerei. In: Sikos, T. T. (szerk.): *Társadalmi innováció – társadalmi jólét*, Budapest, Magyarország, Ludovika Egyetemi Kiadó, 312 p. pp. 143-163.

190. Metszősy, G. (2023a): A társadalmi innováció szerepe a fenntartható növekedésben. In: Veresné Somosi, M., Sikos, T. T. (szerk.): *A fenntarthatóság holisztikus megközelítésben*, Budapest, Magyarország, Akadémiai Kiadó, 501 p. pp. 42-55.
191. Metszősy, G. (2023b): A társadalmi innovációval szemben támasztott elvárások értékelése. In: Horváth, B.; Földi, P. (szerk.): Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók IX. Nemzetközi Téli Konferenciája Konferenciakötet, Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), 282 p. pp. 154-166.
192. Miller, R., Marks, N., Michaelson, J. (2008): Innovation and Well-being. Innovation Index Working Paper, NESTA. Elérhető: https://globalwellnessinstitute.org/wp-content/uploads/2018/04/6.2.InnovationandWellbeingMilleretal.pdf [Letöltve: 2019.04.27.]
193. Mirvis, P. H., Googins, B. K. (2018): Corporate social innovation: Top-down, bottom-up, inside-out and outside-in. *Business Strategies for Sustainability*, pp. 179-196. https://doi.org/10.4324/9780429458859-11
194. Misuraca, G., Colombo Vilarrasa, C., Kucsera, Cs., Carretero Gomez, S., Bacigalupo, M., Radescu, R. (2015). ICT-enabled Social Innovation in support of the Implementation of the Social Investment Package (IESI) - Mapping and analysis of ICT-Enabled Social Innovation initiatives promoting social investment through integrated approaches to the provision of social services. Luxembourg, Publications Office of the European Union. Elérhető: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC97467 [Letöltve: 2019.05.13.]
195. Misuraca, G., Pasi, G. (2019): Landscaping digital social innovation in the EU: Structuring the evidence and nurturing the science and policy debate towards a renewed agenda for social change. *Government Information Quarterly*, 36*(3)*, pp. 592-600. https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.02.004
196. Mitroff, I. I., Featheringham, T. R. (1974): On systematic problem solving and the error of the third kind. *Behavioral Science*, 19*(1)*, pp. 383-393. https://doi.org/10.1002/bs.3830190605
197. Montgomery, D. C., Peck, E. A., Vining, G. (2012): *Introduction to Linear Regression Analysis*. Wiley, 5th Edition.
198. Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A. (2014): The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research. 21, pp. 377-381. https://doi.org/10.3935/rsp.v21i3.1225
199. Moulaert, F., Martinelli, F., Swyngedouw, E., Gonzáles, S. (2005): Towards alternative model(s) of local innovation. *Urban Studies*, 42*(11)*, pp. 1969-1990. https://doi.org/10.1080/00420980500279893
200. Moulaert, F., Nussbaumer, J. (2005): The social region: beyond the territorial dynamics of the learning economy. *European Urban and Regional Studies*, 14*(3)*, pp. 45-64. https://doi.org/10.1177/0969776405048500
201. Mulgan, G. (2006): The process of social innovation. Innovations: *Technology, Governance, Globalization*, 1*(2)*, pp. 145–162. https://doi.org/10.1162/itgg.2006.1.2.145.
202. Mulgan, G. (2019): *Social Innovation: How Societies Find the Power to Change* (1st ed.). Bristol University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctvs89dd3
203. Muller, G. (2011): Process and Organization. In: Muller, G. (szerk): *Systems Architecting: A Business Perspective*. CRC Press, pp. 1-30. https://doi.org/10.1201/b11816-4
204. Mulyaningsih, H. D., Yukodo, G., Rudito, B. (2014): Initial conceptual model of knowledge-based social innovation. *World Applied Sciences Journal*, 30*(30A)*, pp. 256-262. https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2014.30.icmrp.33

205. Mumford, M. D. (2002): Social innovation: ten cases from Benjamin Franklin. *Creativity Research Journal*, 14*(2)*, pp. 253-266. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1402_11
206. Murray, R., Caulier-Grie, J., Mulgan, G. (2010): The open book of social innovation, The Social Innovator Series [Online], London: NESTA. Elérhető: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf [Letöltve: 2019.01.27.]
207. Nagy, G., Koós, B. (2015): A jól-lét index fejlődése. In: Szirmai, V. (szerk.): *A területi egyenlőtlenségektől a társadalmi jól-lét felé*. Kodolányi János Főiskola, pp. 47-66.
208. Nagy, Sz., Veresné Somosi, M. (2022): The relationship between social innovation and digital economy and society. *Regional Statistics*, 12*(2)*, pp. 1-27. https://doi.org/10.15196/RS120202
209. Nandan, M., London, M., Bent-Goodley, T. (2015): Social Workers as Social Change Agents: Social Innovation, Social Intrapreneurship, and Social Entrepreneurship. *Human Service Organizations Management, Leadership & Governance*, 39*(1)*, pp. 38-56. https://doi.org/10.1080/23303131.2014.955236
210. Nemes, G., Varga, Á. (2015): Társadalmi innováció és társadalmi tanulás a vidékfejlesztésben - sikerek, problémák, dilemmák. In: Veresné Somosi, M. (szerk.): „Mérleg és Kihívások" IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia Kiadvány, Miskolc-Lillafüred, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, pp. 434-444.
211. NESTA (2008): Social innovation: New Approaches to Transforming Public Services. Policy Briefing. Elérhető: https://media.nesta.org.uk/documents/social_innovation.pdf [Letöltve: 2019.04.16.]
212. Neumeier, S. (2017): Social Innovation in Rural Development: Identifying the Key Factors of Success. *The Geographical Journal*, 183*(1)*, pp. 34-46. https://doi.org/10.1111/geoj.12180
213. Nicholls, A., Murdock, A. (2012): *The Nature of Social Innovation*. In: Nicholls, A., Murdock, A. (szerk.): *Social Innovation*. Palgrave Macmillan, pp. 1-30. https://doi.org/10.1057/9780230367098_1
214. Nicholls, A., Simon, J., Gabriel, M. (2015): *New Frontiers in Social Innovation Research.* Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137506801
215. Nicholls, A., Ziegler, R. (2015): An Extended Social Grid Model for the Study of Marginalization Processes and Social Innovation. CRESSI Working Papers, 2/2015.
216. Nijnik, M., Niknik, A., Sarkki, S., Munoz-Rojas, J., Miller, D., Kopiy, S. (2018): Is forest related decision-making in European treeline areas socially innovative? A Q-methodology enquiry into the perspectives of international experts. *Forest Policy and Economics*, 92, pp. 210-219. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2018.01.001
217. Nonaka, I. (1994): A Dynamic Theory of Organizational Knowledge Creation. *Organization Science*, 5*(1)*, pp. 14-37. https://doi.org/10.1287/orsc.5.1.14
218. Nordberg, K., Marussen, A., Virkkala, S. (2020): Community-driven Social Innovation and Quadruple Helix Coordination in Rural Development. Case Study on LEADER Group Aktion Österbotten. *Journal of Rural Studies*, 79, pp. 157–168. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.001.
219. Norris, J., Blakeman, L. (2021): Learning as Social Innovation. *Social Innovations Journal*, 5, pp. 1-11.
220. Novak, M. (2021): Social innovation and Austrian economics: Exploring the gains from intellectual trade. The *Review of Austrian Economic*, 34, pp. 129–147. https://doi.org/10.1007/s11138-020-00503-y

221. OECD (2000): LEED Forum on Social Innovations. Elérhető: https://www.oecd.org/fr/cfe/leed/forum-social-innovations.htm [Letöltve: 2019.03.15.]
222. OECD (2005): Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting innovation data. OECD Publishing, European Commission, 165 p. Elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5889925/OSLO-EN.PDF [Letöltve: 2019.02.21.]
223. OECD (2013): OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being. OECD Publishing. https://dx.doi.org/10.1787/9789264191655-en
224. OECD (2019): Declaration on Public Sector Innovation. OECD/LEGAL/0450 Elérhető: https://oecd-opsi.org/wp-content/uploads/2018/11/OECD-Declaration-on-Public-Sector-Innovation-English.pdf [Letöltve: 2023.11.15.]
225. Oeij, P. R. A., van der Torre, W., Vaas, F., Dhondt, S. (2019): Understanding Social Innovation as an Innovation Process: Applying the Innovation Journey Model. *Journal of Business Research*, 101, pp. 243-254. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.04.028
226. Oishi, S. (2012): Individual and Societal Well-Being. In Deaux, K., Snyder M. (eds), *The Oxford Handbook of Personality and Social Psychology*, Oxford Library of Psychology, pp. 598-622. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195398991.013.0024
227. Omobhude, C., Chen, S-H. (2019): Social Innovation for Sustainability: The Case of Oil Producing Communities in the Niger Delta region. *Sustainability*, 11*(23)*, 6767. https://doi.org/10.3390/su11236767
228. Oosterlynck, S., Kazepov, Y., Novy, A., Cools, P., Barberis, E., Wukovitisch, F., Sarius, T., Leubolt, B. (2013). The butterfly and the elephant: local social innovation, the welfare state and new poverty dynamics. ImPRovE Discussion Paper 13/03. Herman Deleeck Centre for Social Policy, Antwerpen. Elérhető: https://www.academia.edu/4144697/Oosterlynck_et_al_2013_The_butterfly_and_the_elephant_local_social_innovation_the_welfare_state_and_new_poverty_dynamics [Letöltve: 2019.04.13.]
229. Oppermann, M. (2000): Triangulation – A Methodological Discussion. *International Journal of Tourism Research*, 2, pp. 141-146. https://doi.org/10.1002/(sici)1522-1970(200003/04)2:2<141::aid-jtr217>3.0.co;2-u
230. Osburn, J., Caruso, G., Wolfensberger, W. (2011): The Concept of „Best Practice": A brief overview of its meanings, scope, uses, and shortcomings. *International Journal of Disability Development and Education*, 58*(3)*, pp. 213-222. https://doi.org/10.1080/1034912x.2011.598387
231. Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M. , Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., Moher, D. (2020): The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. BMJ 2021, 372:n71. https://doi.org/10.1136/bmj.n71
232. Pahl-Wostl, C. (2007): Transitions towards adaptive management of water facing climate and global change. *Water Resources Management*, 21*(1)*, pp. 49-62. https://doi.org/10.1007/s11269-006-9040-4
233. Pahl-Wostl, C. (2009): A conceptual framework for analysing adaptive capacity and multi-level learning processes in resource governance regimes. *Global Environmental Change*, 19*(3)*, pp. 354-365. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2009.06.001
234. Parpan-Blaser, A., Hüttemann, M. (2019): Social Innovaion in Social Work. Atlas of Social Innovation, SI-Drive. Elérhető: https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/PDF/volume-2/01_SI-

Landscape_Global_Trends/01_17_SI-in-Social-Work_Parpan-Blaser-Huettemann.pdf [Letöltve: 2021.01.15.]
235. Pauwlik, Zs., Margitics, F. (2008): Személyes törekvések kapcsolata a szubjektív jólléttel fôiskolai hallgatóknál. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 9*(1)*, pp. 1-33. https://doi.org/10.1556/Mentál.9.2008.1.1
236. Pedynowski, D. (2003): Prospects for Ecosystem Management in the Crown of the Continent Ecosystem, Canada-United States: Survey and Recommendations. *Conservation Biology*, 17*(5)*, pp. 1261-1269. https://doi.org/10.1046/j.1523-1739.2003.02255.x
237. Perron, Z., Buzaud, J., Diter, K., Martin, C. (2022): Approaches to Well-being: A Multidimensional Field of Research. Dans Revue des politiques sociales et familiales, 4*(141)*, pp. 231-240. https://doi.org/10.3917/rpsf.141.0231
238. Phillips, W., Lee, H., Ghobadian, A., O'Regan, N., James, P. (2015): Social innovation and social entrepreneurship: A systematic review. *Group and Organization Management*, 40*(3)*, pp. 428–461. https://doi.org/10.1177/1059601114560063.
239. Phills, J. A., Deiglmeier, K., Miller, D. T. (2008) Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6*(4)*, pp. 33-43.
240. Pidd, M. M. (1988): From problem-structuring to implementation. Journal of the Operational *Research Society*, 39*(2)*, pp. 115-121. https://doi.org/10.1057/jors.1988.23
241. Piskóti, I., Dankó, L., Nagy, K., Szakál, Zdigitál., Molnár, L. (2015): Identitás és márka-modellek alkalmazása hátrányos helyzetű kistérségekben. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 12*(2)*, pp. 33-48.
242. Poeppelbuss, J., Ebel, M., Anke, J. (2022): Iterative uncertainty reduction in multi-actor smart service innovation. *Electronic Markets*, 32, pp. 599-627. https://doi.org/10.1007/s12525-021-00500-4
243. Pojasek, R. B. (2005): Improving processes: The traditional approach versus the systems approach. *Environmental Quality Management*, 15*(1)*, pp. 91-100. https://doi.org/10.1002/tqem.20071
244. Pol, E., Ville, S. (2009): Social innovation: Buzz word or enduring term? *Journal of Socio-Economics*, 38*(6)*, pp. 878-885. https://doi.org/10.1016/j.socec.2009.02.011
245. Polese, F., Botti, A., Grimaldi, M., Monda, A., Vesci, M. (2018): Social Innovation in Smart Tourism Ecosystems: How Technology and Institutions Shape Sustainable Value Co-Creation. *Sustainability*, 10*(1)*, 140. https://doi.org/10.3390/su10010140
246. Polman, N., Slee, B., Kluvánková, T., Dijkshoorn, M., Nijnik, M., Gezik, V. (2017): Classification of Social Innovations for Marginalised Rural Areas. D2.1. Social Innovation in Marginalised Rural Areas (SIMRA), Report to the European Commission.
247. Pomázi, I. (2010): A társadalmi haladás mérése. *Statisztikai Szemle*, 88*(3)*, pp. 221-235.
248. Portales, L. (2019): Characteristics, Types, and Processes for the Construction of Social Innovations. In: *Social Innovation and Social Entrepreneurship*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13456-3_2
249. Pot, F., Vaas, F. (2008): Social innovation, the new challenge for Europe. *International Journal of Productivity & Performance Management*, 57*(6)*, pp. 468–473. https://doi.org/10.1108/17410400810893400
250. Prasad, A., Manimala, M. J. (2018): Circulatr Social Innovation: A New Paradigm for India's Sustainable Development In: Agrawal, A., Kumar, P. (eds): *Social Entrepreneurship and Sustainable Business Models*, Palgrave Macmillan, Cham, pp. 141–160. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74488-9_6

251. Pratt, J. W., Raiffa, H., Schlaifer, R. (1976): The Foundations of Decision Under Uncertainty: An Elementary Exposition. *Readings in Material Economics*, pp. 15-30. https://doi.org/10.1016/b978-0-08-019605-3.50009-2
252. Pulford, L., Addarii, F. (2010): This is European Social Innovation. EC, Brüsszel.
253. Qureshi, I., Pan, S. L., Zheng, Y. (2021): Digital social innovation: An overview and research framework. *Information Systems Journal*, 31*(5)*, pp. 647-671. https://doi.org/10.1111/isj.12362
254. Rajapathirana, J., Hui, Y. (2018): Relationship between innovation capability, innovation type, and firm performance. *Journal of Innovation & Knowledge*, 3*(1)*, pp. 44-55. https://doi.org/10.1016/j.jik.2017.06.002
255. Rao-Nicholson, R., Vorley, T., Khan, Z. (2017): Social innovation in emerging economies. A national systems of innovation based approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 121, pp. 228-237. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.03.013
256. Ravazzoli, E., Torre, C. D., Da Re, R., Govigli, V. M., Secco, L., Górriz-Mifsud, E., Pisani, E., Barlagne, C., Baselice, A., Bengoumi, M., Dijskhoorn-Dekker, M., Labidi, A., Lopolito, A., Melnykovych, M., Perlik, M., Polman, N., Sarkki, S., Vassilopoulos, A., Koundouri, P., Miller, D., Streifeneder, T., Nijnik, M. (2021): Can social innovation make a change in European and Mediterranean marginalized areas? Social innovation impact assessment in agriculture, fisheries, forestry, and rural development. *Sustainability*, 13*(4)*, 1823. https://doi.org/10.3390/su13041823
257. Raveloson, H., Rajoelison, L. (2014): Information and Knowledge Management: Key Practices for DRR Implementers. Cooperazione Internazionale, 40 p. Elérhető: http://www.fao.org/3/i3772e/I3772E.pdf [Letöltve: 2021.04.14.]
258. Reed, M. S., Evely, A. C., Cundill, G., Fazey, I., Glass, J., Laing, A., Newig, J., Parrish, B., Prell, C., Raymond, C., Stringer, L. C. (2010): What is social learning? *Ecology and Society*, 15 (4), r1. https://doi.org/10.5751/es-03564-1504r01
259. Reeder, N., O'Sullivan, C., Tucker, S., Ramsden, P., Mulgan, G. (2012): Strengthening social innovation in Europe. Journey to effective assessment and metrics. *Enterprise and Industry. European Commission, Brussels, Belgium.*
260. Rehfeld, D., Terstriep, J. (2015): Midle-range Theorising. Bridging Micro- and Meso-Level of Social Innovation. *SIMPACT Working Paper*, 2015*(1)*. Gelsenkirchen:Institute for Work and Technology. Elérhető: https://www.simpact-project.eu/publications/wp/WP_2015-01_Rehfeld_Terstriep_MRT.pdf [Letöltve: 2019.01.15.]
261. Remenyi, D., Williams, B., Money, A., Swartz, E. (1998): *Doing research in business and management: an introduction to process and methods*. Sage, 320 p. https://doi.org/10.4135/9781446280416
262. Repo, J. P., Matschoss, K. J. (2017): Social Innovation in Focus: Comparison of Types of Success Factors. In: Bitran, I., Conn, S., Huizing, K. R. E., Torkkeli, M., Tynnhammar, M. (eds): *The XXVIII ISPIM Innovation Conference: Composing the Innovation Symphony, Austria, Vienna on 18-21 June 2017*. International Society for Professional Innovation Management.
263. Ring, L. Höfer, S., McGee, H., Hickey, A., O'Boyle, C. A. (2007): Individual quality of life: Can it be accounted for by psychological or sibjective well-being? *Social Indicators Research*, 82*(3)*, pp. 443-461. https://doi.org/10.1007/s11205-006-9041-y
264. Rockart, J. F. (1979): Chief Executives Define Their Own Data Needs. *Harvard Business Review*, 57, pp. 81-93.
265. Rodriguez, E. L., Sugahara, C. R., Cavaho de Benedicto, S., Lombardo Ferreira, H. (2018): Determinant Factors of Social Innovation Capability in Nonprofit

Organizations and Social Businesses. *International Journal for Innovation Education and Research*, 6*(12)*, pp. 91-119. https://doi.org/10.31686/ijier.vol6.iss12.1254
266. Rosenhead, J. (1996): What's the problem? An introduction to problem structuring methods *Interfaces*. 26*(6)*, pp. 117-13. https://doi.org/10.1287/inte.26.6.117
267. Rothwell, R. (1994): Towards the fifth-generation innovation process. *International Marketing Review*. 11*(1)*, pp. 7-31. https://doi.org/10.1108/02651339410057491
268. Rummler, G. A., Brache, A. P. (1995): *Improving Performance: How to Manage the White Space on the Organization Chart*. Jossey Bass Business & Management Series. Wiley, 256 p.
269. Saad, M. (2004): Issues and challenges arising from the application of innovation strategies based on the triple helix culture. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*. 3*(1)*, pp. 17-34. https://doi.org/10.1386/ijtm.3.1.17/0
270. Saaty, T. L. (1977): A Scaling Method for Priorities in Hierarchical Structures. *Journal of Mathematical Psychology*, 15*(3)*, pp. 234-281. https://doi.org/10.1016/0022-2496(77)90033-5
271. Sabaei, D., Erkoyuncu, J., Roy, R. (2015): A Review of Multi-criteria Decision Making Methods for Enhanced Mainteance Delivery. *Procedia CIRP*, 37*(1)*, pp. 30-35. https://doi.org/10.1016/j.procir.2015.08.086
272. Sajtos, L., Mitev, A. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea Kiadó, Budapest.
273. Sale, J. M., Lohfeld, L., Brazil, K. (2002): Revisiting the Quantitative-Qualitative Debate: Implications for Mixed-Methods Research. *Quality and Quantity*, 36(1), pp. 43-53. https://doi.org/10.1023/a:1014301607592
274. Sanders, B., Mulgan, G., Ali, R., Tucker, S. (2007): Social Innovation: What It Is, Why It Matters and How It Can Be Accelerated [Online]. The Young Foundation, Working Paper. Elérhető: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/Social-Innovation-what-it-is-why-it-matters-how-it-can-be-accelerated-March-2007.pdf [Letöltve: 2019.01.27.]
275. Sarkki, S., Ficko, A., Miller, D., Barlagne, C., Melnykovych, M., Jokinen, M., Soloviy, I., Nijnik, M. (2019): Humen values as catalysts and consequences of social innovations. *Forest Policy and Economics*, 104*(1)*, pp. 33-44. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.03.006
276. Satalkina, L., Steiner, G. (2022): Social Innovation: A Retrospective Perspective. *Minerva*, 60, pp. 567–591. https://doi.org/10.1007/s11024-022-09471-y
277. Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., Jinks, C. (2018): Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality and Quantity*, 52*(4)*, pp. 1893-1907. https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8
278. Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A., Wang, C. (2009): *Analysing qualitative data. Research methods for business students*. 5th edn. Harlow, pp. 480-525.
279. Schumpeter, J. A. (1934): *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 255 p.
280. Secco, L., Pisani E., Burlando, C., Da Re, R., Pettenella D.; Nijnik, M.; Miller, D.; Slee, B.; Gezik, V., Kluvankova, T. (2016): Social Innovation in Marginalised Rural Areas. Work Programme: Topic ISIB-03-2015. Report D4.1.
281. Sendi, R. (2014): A social innovation for combating discrimination against persons with disabilities in the built environment. *Urbani Izziv*, 25*(2)*, pp. 119-129. https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-02-004

282. Senent-Bailach, C., Rey-Marti, A. (2017): Creating Entrepreneurship through Social Innovation: The Case of I-Box Create. *Contemporary Economics*, 11*(4)*, pp. 479-486. https://doi.org/10.5709/ce.1897-9254.258
283. Seyfang, G., Haxeltine, A. (2012): Growing Grassroots Innovations: Exploring the Role of Community-Based Initiatives in Governing Sustainable Energy Transitions. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30*(3)*, pp. 381–400. https://doi.org/10.1068/c10222
284. Shantz, K. (2015): A new definition of social innovation. Centre for Social Innovation. Elérhető: https://socialinnovation.org/a-new-definition-of-social-innovation/ [Letöltve: 2019.11.21.]
285. Sharra, R., Nyssens, M. (2010): *Social innovation: An interdisciplinary and critical review of the concept.* Belgium, Louvain, pp. 1-15.
286. Simms, J. R. (2006): Technical and social innovation determinants of behaviour. *Systems Research and Behavioral Science*, 23*(3)*, pp. 383–393. https://doi.org/10.1002/sres.734
287. Simon, H. A. (1960): *The new science of management decision*. Harper & Row, New York, NY. https://doi.org/10.1037/13978-000
288. Simon, J. (2006): A klaszterelemzés alkalmazási lehetőségei a marketing-kutatásban. *Statisztikai Szemle*, 84*(7)*, pp. 624-650.
289. Skevington, S. M., Böhnke, J. R. (2018): How is subjective well-being related to quality of life? Do we need two concepts and both measures? *Social Science & Medicine*, 206, pp. 22-30. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.04.005.
290. Smith, C., Rassia, S., Delioglanis, I., Bougliouklis, M., Gilbert, N., Penn, A., Poggio, D., Kerckow, B., Piedra-Garcia, D. (2016): Social Innovation and Community Energy best practices, methods and tools across Europe. In *Triggering Sustainable Biogas Energy Communities through Social Innovation project*, ISABEL Consortium. EC, HORIZON 2020 Programme for Research and Innovation. Elérhető: https://isabel-project.eu/wp-content/uploads/Social-Innovation-and-Community-Energy-best-practices-methods-and-tools-across-Europe.pdf [Letöltve: 2020.02.10.]
291. Soma, K., van den Burg, S. W. K., Hoefnagel, E. W. J., Stuiver, M., van der Heide, C. M. (2018): Social innovation – A future pathway for Blue growth? *Marine Policy*, 87, pp. 363-370. https://doi.org/10.1016/j.marpol.2017.10.008
292. Sterelny, K. (2016): Adaptable individuals and innovative lineage. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 371*(1690)*, 20150196. https://doi.org/10.1098/rstb.2015.0196
293. Stohr, E.A. , Zhao, J. L. (2001): Workflow Automation: Overview and Research Issues. *Information System Frontiers*, 3*(3)*, pp. 291-296. https://doi.org/10.1023/a:1011457324641
294. Stone, A. A., Mackie, C. (2103): Subjective Well-Being: Measuring Happiness, Suffering, and Other Dimensions of Experience. Panel on Measuring Subjective Well-Being in a Policy-Relevant Framework; Committee on National Statistics; Division on Behavioral and Social Sciences and Education; National Research Council. Washington (DC): National Academies Press (US).
295. Sundriyal, R., Kumar, R. (2014): Happiness and Wellbeing. *International Journal of Indian Psychology*, 1*(4)*, pp. 19-27. https://doi.org/10.25215/0104.020
296. Szeberényi, A. (2021): Examining the main areas of environmental awareness, sustainability and clean energy. In Daniel, G., Hayri, U. Rashimi, G. (szerk.): *Sustainable Development Goals Southampton*, Egyesült Királyság, London, pp. 258-274.

297. Szendi, D., Kocziszky, Gy. (2022): Changes in the social and technological innovation potential of the Visegrad (V4) regions (2001–2019). *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19*(4)*, 34-47. https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.42
298. Takácsné György, K. (2020): A fenntartható gazdálkodás és a méretgazdaságosság kölcsönhatásai. *GAZDÁLKODÁS: Scientific Journal on Agricultural Economics*, 64*(5)*, pp. 365-386. https://doi.org/10.22004/ag.econ.305809
299. Talwar, R. (1993): Business re-engineering--a strategy-driven approach. *Long Range Planning*, 26*(6)*, pp. 22-40. https://doi.org/10.1016/0024-6301(93)90204-s
300. Tanimoto, K. (2012): The emergent process of social innovation: Multi-stakeholders perspective. *International Journal of Innovation and Regional Development*, 4*(3-4)*, pp. 267-280. https://doi.org/10.1504/IJIRD.2012.047561
301. Taylor, J. B. (1970): Introducing Social Innovation. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 6*(1)*, pp. 69-77. https://doi.org/10.1177/002188637000600104
302. Tengqvist, A., Bouges, A. Lindberg, M, López, G. K. (2022): Making social innovation happen. Analysis of best practices on support to social innovation. BuiCaSuS 2021-2023. Elérhető: https://www.avise.org/sites/default/files/atoms/files/20230202/buicasus_4.2.1_report_support_social_innovation_final.pdf [Letöltve: 2023.03.27.]
303. Terstriep, J., Kleverbeck, M., Deserti, A., Rizzo, F. (2015). Comparative Report on Social Innovation across Europe. *Boosting the Impact of SI in Europe through Economic Underpinnings*. (SIMPACT), Brüsszel: European Commission, DG Research & Innovation, 215 p. Elérhető: https://www.simpact-project.eu/publications/reports/SIMPACT_D32.pdf [Letöltve: 2019.03.14.]
304. Terstriep, J., Krlev, G., Mildenberger, G., Strambach, S., Thurmann, J-F., Wloka, L-F. (2022): Measuring Social Innovation. Elérhető: https://www.si-metrics.eu/media/indisi_policybrief_1_en.pdf [Letöltve: 2023.02.03.]
305. Tjahja, C., Yee, J. (2018): Social Hier Social Hierarchy in Design and Social Inno chy in Design and Social Innovation: perspectiv ation: perspectives from Thailand. In: Storni, C., Leahy, K., McMahon, M., Lloyd, P., Bohemia, E. (szerk.): *Design as a catalyst for change – DRS International Conference 2018*, Limerick, Írország. https://doi.org/10.21606/drs.2018.420
306. Tohidi, H., Jabbari, M. M. (2012): The Effective Factors on Formation of Innovation Processes. *Procedia Technology*, 1, pp. 524-527. https://doi.org/10.1016/j.protcy.2012.02.113
307. Tóth, G. (2024): A társadalmi innovációs potenciál és a területi jóllét számszerűsítésének lehetőségei. *Statisztikai Szemle*, 102*(7)*, pp. 679-713. https://doi.org/10.20311/stat2024.07.hu0679
308. Tóth, G., Varga, K. (2022): A társadalmi innováció és a versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata az Abaúji térségben. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19*(1)*, pp. 4-19. https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.1
309. Tóth, G., Varga, K. (2024): A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség kapcsolatának vizsgálata. *Modern Geográfia*, 19*(1)*, pp. 117-137. https://doi.org/10.15170/MG.2024.19.01.07
310. Tóth, G., Varga, K., Feketéné Benkó, K., Dávid, L. D. (2024): Social innovation potential and economic power: The example of Hungarian districts. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8*(3)*, 3042. https://doi.org/10.24294/jipd.v8i3.3042
311. Trizano-Hermosilla, I., Alvarado, J. M. (2016): Best Alternatives to Cronbach's Alpha Reliability in Realistic Conditions: Congeneric and Asymmetrical

Measurements. *Frontiers in Psychology*, 7, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00769
312. Tversky, A. Kahneman, D. (1974): Judgment under uncertainty: heuristics and biases. *Science,* 185*(1)*, pp. 1124-1131. https://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124
313. Unceta, A., Castro-Spila, J., Garcia-Fronti, J. (2016): Social Innovation Indicators. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 29*(2)*, pp. 192-204. https://doi.org/10.1080/13511610.2015.1127137
314. Van Dyck, B., Van den Broeck, P. (2013): Social innovation: a territorial process. In: Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A., Elgar, E. (szerk.): *International handbook on social innovation*. pp. 131-141. https://doi.org/10.4337/9781849809993.00021
315. Varga,K., Tóth, G., Nagy, Z. (2021): Impact of social innovation on population change in Borsod-Abaúj-Zemplén County. *Theory Methodology Practice – Review of Business and Management*, 17*(Special Issue)*, pp. 41-48. https://doi.org/10.18096/TMP.2021.01.05
316. Vasconcellos Oliveira, R. (2021): Social Innovation for a Just Sustainable Development: Integrating the Wellbeing of Future People. *Sustainability*, 13*(16)*, 9013. https://doi.org/10.3390/su13169013
317. Vasin, S. M., Gamidullaeva, L. A., Rostovskaya, T. K. (2017): The Challenge of Social Innovation: Approaches and Key Mechanisms of Development. *European Research Studies Journal*, 20*(2B)*, pp. 25-45. https://doi.org/10.35808/ersj/664
318. Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2016): Generating Social Innovation 1. *An Enterprise Odyssey. International Conference Proceedings*, pp. 330-338.
319. Veresné Somosi, M., Balaton, K. (2021). A társadalmi innováció fogalma. In Sikos, T. T. (szerk.) *Társadalmi innováció – Társadalmi jólét*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, pp. 11-26.
320. Veresné Somosi, M., Kocziszky, Gy. (2017): A társadalmi innováció hálózatalapú megközelítése. In: Veresné Somosi, M. (szerk.): "Mérleg és Kihívások" X. Nemzetközi Tudományos Konferencia: Konferencia Kiadvány, Miskolc-Lillafüred, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, pp. 47-55.
321. Veresné Somosi, M., Tóth, G., Varga, K. (2023): A magyarországi járások versenyelőnyének elemzése társadalmi innovációs potenciál alapján, 2020. *Területi Statisztika*, 63*(4)*, pp. 445-465. https://doi.org/10.15196/TS630402
322. Veresné Somosi, M., Varga, K. (2021): Conceptualisation as a tool in understanding social innovation – methods, case studies, practices. University of Miskolc, 256 p.
323. Vézina, M., Selma, M. B., Malo, M-C. (2018): Exploring the social innovation process in a large market based social enterprise: A dynamic capabilities approach. *Management Devision*, 57*(4)*, pp. 1399-1414. https://doi.org/10.1108/MD-01-2017-0090
324. Vilmányi, M. (2004): Szervezeti tanulás, hálózati kompetencia, bizalom. In: Czagány, L., Garai, L. (szerk.): *A szociális identitás, az információ és a piac*. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei, JATEPress, Szeged, pp. 186-200.
325. Vilmányi, M., Hetesi, E. (2017): A bizalom hatása a szervezetközi tanulásra és alkalmazkodásra, In: Veresné Somosi, M. (szerk.): „Mérleg és Kihívások" X. Nemzetközi Tudományos Konferencia, Konferencia Kiadvány, Miskolc-Lillafüred, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, pp. 22-34.
326. Vilmányi, M., Hetesi, E., Tarjányi, M. (2020): Társadalmi beágyazottságból eredő konfliktusok egészségügyi szervezetekben. *Vezetéstudomány – Budapest Management Review*, 51*(12)*, pp. 60-71. https://doi.org/10.14267/veztud.2020.12.05
327. Voorberg, W. H., Bekkers, V. J. J. M., Tummers, L. G. (2015): A systematic review of co-creation and co-production: Embarking on the social innovation journey.

Public Management Review, 17*(9)*, pp. 1333–1357. https://doi.org/10.1080/14719037.2014.930505.
328. Völkner, P., Werners, B. (2000): A decision support system for business process planning. *European Journal of Operational Research*, 125*(3)*, pp. 633-647. https://doi.org/10.1016/S0377-2217(99)00273-8
329. Wang, W. (2022): Toward Economic Growth and Value Creation Through Social Entrepreneurship: Modelling the Mediating Role of Innovation. *Frontiers in Psychology*, 13, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.914700
330. Watson, C. E. (1976): The problems of problem solving. *Business Horizons*, 19*(1)*, pp. 88-94. https://doi.org/10.1016/0007-6813(76)90070-7
331. Wedley, W. C. (1993): Consistency prediction for incomplete AHP matrices. *Mathematical and Computer Modelling*, 17*(4-5)*, pp. 151-161. https://doi.org/10.1016/0895-7177(93)90183-y
332. Wehn, U., Vallejo, B., Seijger, C., Tlhagale, M., Amorsi, N., Kossi Sossou, S., Genthe, B., Onema, J. M. K. (2021): Strengthening the knowledge base to face the impacts of climate change on water resources in Africa: A social innovation perspective. *Environmental Science & Policy*, 116, pp. 292-300. https://doi.org/10.1016/j.envsci.2020.09.026
333. Wenger, E. (1998): *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. New York: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/cbo9780511803932
334. Westley, F., Antadze, N. (2010): Making a difference: strategies for scaling social innovation for greater impact. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*. 15*(2)*, pp. 3-20.
335. Whyte, W. (1982): Social inventions for Solving Human Problems. *American Sociological Review*, 47*(1)*, pp. 1-13. https://doi.org/10.2307/2095038
336. van Wijk, J., Zietsma, C., Dorado, S., De Bakker, F. G. A., Martí, I. (2018): Social Innovation: Integrating Micro, Meso, and Macro Level Insights From Institutional Theory. *Business & Society*, 58*(5)*, pp. 887-918. https://doi.org/10.1177/0007650318789104
337. Wilde, R., Shimoni, R., Legaspi, A., Henwood, S., Brown, A., Loblaw, T. (2018): *Social Innovation on the Ground: Accessible and Evidence-Based Tools for Social Innovators*. Final Project Report. Calgary: BowValley College, Research&Innovation, p. 120.
338. Winter, K., Neeson, L., Sweet, D., Smith, A., Millen, S., Connolly, P. (2021): Social Innovation and Social Work: A Case Study of the Early Intervention Support Service. *The British Journal of Social Work*, 51*(8)*, pp. 2872-2891. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa125
339. Wirth, S., Tschumi, P., Mayer, H., Tanner, M. B. (2023): Change agency in social innovation: an analysis of activities in social innovation processes. *Regional Studies, Regional Science*, 10*(1)*, pp. 33-51. https://doi.org/10.1080/21681376.2022.2157324
340. Wittmayer, J. M., Hielscher, S., Rogge, K. S., Weber, K. M. (2024): Advancing the understanding of social innovation in sustainability transitions: exploring processes, politics, and policies for accelerating transitions. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 50, 100805. https://doi.org/10.1016/j.eist.2023.100805
341. Wolfram, M. (2017): Grassroots Niches in Urban Contexts: Exploring Governance Innovations for Sustainable Development in Seoul. *Procedia Engineering*, 198, pp. 622-641. https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.07.116
342. Yildirim, N., Askun, O. B. (2017): Humble But Proud: A Comparative Case Study On Social Innovation Practices In Turkey. *Journal of Global Strategic Management*, 11, pp. 77-100. https://doi.org/10.20460/jgsm.2018.254

343. Zabaniotou, A. (2020): New Forms of Social Learning in Mediterranean Higher Engineering Education: Change Lab for Gender Equality Transformation, Methodology, Design Principles. *Sustainability*, 12*(16)*, 6618. https://doi.org/doi:10.3390/su12166618
344. Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., Shulman, J. M. (2009): A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges. *Journal of business venturing*, 24*(5)*, pp. 519-532. https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2008.04.007
345. Zapf, W. (1991): The role of innovations in modernization theory. *International Review of Sociology*, 1*(3)*, pp. 83–94. https://doi.org/10.1080/03906701.1991.9971098
346. Ziesemer, F., Hüttel, A., Balderjahn, I. (2019): Pioneers' Insights into Governing Social Innovation for Sustainable Anti-Consumption. *Sustainability*, 11*(13)*, 6663. https://doi.org/10.3390/su11236663

IX. MELLÉKLETEK

1. Melléklet: ESS adataira végzett megbízhatóságvizsgálat, főkomponenselemzés és a kapcsolódó előfeltételek vizsgálata

A melléklet tartalmazza az ESS adatbázis vizsgált változóira vonatkozó főkomponens-elemzés kimeneti eredményeit és a kapcsolódó feltételrendszer vizsgálatának eredményeit. Az elemzést 30 változó bevonásával végeztem az eredetileg lehívott 51 változóból, melyek kapcsolódását feltételeztem egy látens jólléti változóhoz. A lehívott és vizsgált változók listája a következő:

ESS adatbázisból vizsgált változók

Változó	Mérési szint
Year of birth /Születési év/	Nominális
Gender /Nem/	Nominális
How happy are you /Mennyire vagy boldog/	Ordinális
Feeling of safety of walking alone in local area after dark /Mennyire érzed magad biztonságban sötétedés után egyedül az utcán/	Ordinális
How emotionally attached to [country] /Mennyire kötődsz érzelmileg az országhoz/	Ordinális
Born in country /Az országban született/	Nominális
Respondent or household member victim of burglary/assault last 5 years /Az elmúlt 5 évben volt elszenvedője betörésnek, rablásnak, támadásnak/	Nominális
Citizen of country /Az ország állampolgára/	Nominális
Member of a group discriminated against in this country /Az országban hátrányos megkülönböztetésben részesülő csoport tagja/	Nominális
Discrimination of respondent's group: age /Életkor alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: disability /Fogyatékosság alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: ethnic group /Etnikai csoport alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: gender /Nem alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: language /Nyelv alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: nationality /Nemzetiség alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: colour or race /Faj alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: religion /Vallás alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Discrimination of respondent's group: sexuality /Szexualitás alapján történő megkülönböztetés/	Nominális
Subjective general health /Szubjektív általános egészség/	Ordinális
Hampered in daily activities by illness/disability/infirmity/mental problem /Napi tevékenységben való akadályoztatás betegség, fogyatékosság mentális probléma miatt/	Nominális
How many people with whom you can discuss intimate and personal matters /Hány személlyel tudja személyes ügyeit, problémáit megbeszélni/	Ordinális
Belonging to particular religion or denomination /Valláshoz, felekezethez tartozás/	Nominális
How religious are you /Mennyire vallásos/	Ordinális

Változó	Mérési szint
Take part in social activities compared to others of same age /Milyen gyakran végez társad tevékenységet az azonos korúakhoz képest/	Ordinális
How often socially meet with friends, relatives or colleagues /Milyen gyakran találkozik (munkán kívül) barátaival, rokonaival, kollégáival/	Ordinális
Number of people living regularly as member of household /Háztartásban élők száma/	Metrikus
Improve knowledge/skills: course/lecture/conference, last 12 months /Az elmúlt 12 hónapban fejlesztette-e tudását kurzus, előadás, konferencia keretében/	Nominális
Employment relation /Munkaviszony/	Nominális
Partner's employment relation /Partner munkaviszonya/	Nominális
Feeling about household's income nowadays /Hogyan érez a háztartás jövedelme iránt/	Ordinális
Important to try new and different things in life /Fontos, hogy új és különböző dolgokat próbáljon ki az életben/	Ordinális
Important to care for nature and environment /Fontos a természet és környezet iránti törődés/	Ordinális
Important to make own decisions and be free /Fontos a saját döntések meghozatala és a szabadság/	Ordinális
Important to seek fun and things that give pleasure /Fontos a szórakozás és az örömöt adó dolgok keresése/	Ordinális
Important to be rich, have money and expensive things /Fontos a gazdagság és a pénz valamint drága dolgok birtoklása/	Ordinális
Important to live in secure and safe surroundings /Fontos a biztonságos és védett környezetben élés/	Ordinális
Important to follow traditions and customs /Fontos a tradíciók, hagyományok követése/	Ordinális
Important to seek adventures and have an exciting life /Fontos a kalandkeresés és az izgalmas élet/	Ordinális
Important to behave properly /Fontos a megfelelő viselkedés/	Ordinális
Important to think new ideas and being creative /Fontos az új ötletek kigondolása és a kreativitás/	Ordinális
Important that people are treated equally and have equal opportunities /Fontos, hogy az emberek egyenlő bánásmódban részesüljenek és egyenlő esélyekkel rendelkezzenek/	Ordinális
Important to do what is told and follow rules /Fontos a szabálykövetés, és hogy úgy cselekedjünk, ahogy meghatározzák/	Ordinális
Important to have a good time /Fontos, hogy jól érezzük magunkat/	Ordinális
Important to help people and care for others well-being /Fontos az emberek segítése és mások jóllétéről való gondoskodás/	Ordinális
Important to be loyal to friends and devote to people close /Fontos, hogy hűségesek legyünk a barátokhoz és elkötelezettek a közeli emberek iránt/	Ordinális
Important to be humble and modest, not draw attention /Fontos az elázat és a szerénység, és a figyelemfelhívás kerülése/	Ordinális
Important to get respect from others /Fontos a mások felől érkező tisztelet/	Ordinális
Important to show abilities and be admired /Fontos a képességek kimutatása és csodálat/	Ordinális
Important that government is strong and ensures safety /Fontos az erős kormány és a biztonság garantálása/	Ordinális
Important to be successful and that people recognize achievements /Fontos a sikeresség és annak elismerése mások részéről/	Ordinális
Important to understand different people /Fontos megérteni a különböző embereket/	Ordinális

Forrás: saját szerkesztés

1.1 Melléklet: A faktoranalízis előfeltételeinek vizsgálata

A Levene-próba a szóráshomogenitás megállapítására szolgál. A vizsgálat az F statisztikán alapul, ahol a nullhipotézis feltételezi a szóráshomogenitást, míg az ellenhipotézis nem feltételezi a szóráshomogenitást, és ennek tesztelésére a szignifikanciaszintek vizsgálata szükséges. Amennyiben a szignifikanciaszint értéke alacsonyabb, mint 0,05 (társadalomtudományokban általánosan használt szint), akkor feltételezhető, hogy van különbség a vizsgált egyedek szórásában, a nullhipotézis elutasítható, míg 0,05 feletti érték esetén feltételezhető a homogén szórás, tehát a nullhipotézis elfogadásra kerül. A 30 vizsgált változóból 27 esetében magasabb a szignifikanciaszint értéke, mint 0,05, tehát a nullhipotézis elfogadásra kerül, 3 esetben pedig alacsonyabb a szignifikanciaszint, mint 0,05 („Mennyire boldog?", „Mennyire vallásos?" és a „Háztartás jövedelmi szintjével kapcsolatos érzések" változók).

Levene-teszt a varianciaegyezőségre

		F	Sig.
How happy are you	Feltételezett azonos variancia	7,493	,006
	Nem feltételezett azonos variancia		
Feeling of safety of walking alone in local area after dark	Feltételezett azonos variancia	,404	,525
	Nem feltételezett azonos variancia		
How emotionally attached to [country]	Feltételezett azonos variancia	,462	,497
	Nem feltételezett azonos variancia		
Subjective general health	Feltételezett azonos variancia	1,545	,214
	Nem feltételezett azonos variancia		
How many people with whom you can discuss intimate and personal matters	Feltételezett azonos variancia	,001	,977
	Nem feltételezett azonos variancia		
How religious are you	Feltételezett azonos variancia	7,166	,007
	Nem feltételezett azonos variancia		
Take part in social activities compared to others of same age	Feltételezett azonos variancia	,207	,649
	Nem feltételezett azonos variancia		
How often socially meet with friends, relatives or colleagues	Feltételezett azonos variancia	1,972	,160
	Nem feltételezett azonos variancia		
Feeling about household's income nowadays	Feltételezett azonos variancia	6,271	,012
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to try new and different things in life	Feltételezett azonos variancia	,263	,608
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to care for nature and environment	Feltételezett azonos variancia	2,935	,087
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to make own decisions and be free	Feltételezett azonos variancia	1,187	,276
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to seek fun and things that give pleasure	Feltételezett azonos variancia	,027	,869
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to be rich, have money and expensive things	Feltételezett azonos variancia	,681	,409
	Nem feltételezett azonos variancia		

		F	Sig.
Important to live in secure and safe surroundings	Feltételezett azonos variancia	,839	,360
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to follow traditions and customs	Feltételezett azonos variancia	,601	,438
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to seek adventures and have an exciting life	Feltételezett azonos variancia	1,869	,172
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to behave properly	Feltételezett azonos variancia	,166	,684
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to think new ideas and being creative	Feltételezett azonos variancia	5,411	,050
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important that people are treated equally and have equal opportunities	Feltételezett azonos variancia	4,203	,060
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to do what is told and follow rules	Feltételezett azonos variancia	,065	,798
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to have a good time	Feltételezett azonos variancia	2,124	,145
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to help people and care for others well-being	Feltételezett azonos variancia	,948	,330
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to be loyal to friends and devote to people close	Feltételezett azonos variancia	,889	,346
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to be humble and modest, not draw attention	Feltételezett azonos variancia	,226	,635
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to get respect from others	Feltételezett azonos variancia	,241	,623
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to show abilities and be admired	Feltételezett azonos variancia	,001	,977
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important that government is strong and ensures safety	Feltételezett azonos variancia	,030	,862
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to be successful and that people recognize achievements	Feltételezett azonos variancia	,078	,780
	Nem feltételezett azonos variancia		
Important to understand different people	Feltételezett azonos variancia	,431	,511
	Nem feltételezett azonos variancia		

Forrás: saját számítás

A korrelációs mátrixszal ellenőrizhető az egyes változók korrelációja. Az elfogadott szint a vizsgált elemek számától is függ, hüvelykujjszabályként az a jó, ha minél több a 0,3 feletti érték.

Korrelációs mátrix

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)
How happy are you (1)	1,000	-,184	,253	-,403	,263	,002	,228	,246	-,355	-,228	-,138	-,148	-,223	-,113	-,125	-,045	-,115	-,123	-,247	-,092	-,020	-,212	-,175	-,170	-,012	-,107	-,241	-,148	-,231	-,161
Feeling of safety of walking alone in local area after dark (2)	-,184	1,000	-,104	,187	-,063	,022	-,057	-,089	,125	,109	,111	,083	,117	-,019	,107	,049	,056	,109	,117	,121	,079	,093	,136	,130	,071	,080	,130	,116	,075	,138
How emotionally attached to [country] (3)	,253	-,104	1,000	,060	,078	,166	-,055	-,003	-,040	-,025	-,226	-,117	-,118	,106	-,254	-,242	,207	-,206	-,007	-,170	-,047	-,033	-,229	-,253	-,184	-,089	-,056	-,311	-,012	-,163
Subjective general health (4)	-,403	,187	,060	1,000	-,205	,265	-,318	-,329	,305	,304	,060	,119	,226	,302	,011	-,119	,345	,023	,328	,075	,056	,249	,073	,079	-,090	,069	,258	,008	,293	,107
How many people with whom you can discuss intimate and personal matters (5)	,263	-,063	,078	-,205	1,000	-,042	,376	,370	-,183	-,136	-,129	-,100	-,157	-,083	-,095	-,018	-,095	-,041	-,178	-,071	-,001	-,127	-,082	-,172	,029	-,067	-,147	-,049	-,150	-,075
How religious are you (6)	,002	,022	,166	,265	-,042	1,000	-,116	-,102	,097	,094	-,052	,049	,027	,149	-,006	-,285	,173	-,106	,152	,003	,001	,075	-,050	-,021	-,152	-,010	,075	-,022	,123	-,038
Take part in social activities compared to others of same age (7)	,228	-,057	-,055	-,318	,376	-,116	1,000	,608	-,201	-,173	-,028	-,073	-,113	-,232	,032	,014	-,239	,072	-,191	,025	-,006	-,166	-,002	-,027	,155	-,094	-,132	,041	-,219	,026
How often socially meet with friends, relatives or colleagues (8)	,246	-,089	-,003	-,329	,370	-,102	,608	1,000	-,144	-,179	-,071	-,110	-,143	-,157	-,020	,049	-,183	,032	-,205	-,048	,008	-,163	-,063	-,101	,122	-,063	-,155	-,021	-,178	-,035
Feeling about household's income nowadays (9)	-,355	,125	-,040	,305	-,183	,097	-,201	-,144	1,000	,233	,108	,145	,171	,144	,063	,007	,193	,076	,251	,074	,043	,178	,113	,101	-,030	,090	,217	,096	,233	,120
Important to try new and different things in life (10)	-,228	,109	-,025	,304	-,136	,094	-,173	-,179	,233	1,000	,173	,264	,391	,299	,099	,092	,389	,106	,452	,158	,137	,385	,200	,157	,009	,189	,395	,159	,427	,225
Important to care for nature and environment (11)	-,138	,111	-,226	,060	-,129	-,052	-,028	-,071	,108	,173	1,000	,352	,349	-,002	,440	,322	-,056	,397	,221	,349	,035	,247	,390	,545	,278	,168	,243	,392	,183	,317
Important to make own decisions and be free (12)	-,148	,083	-,117	,119	-,100	,049	-,073	-,110	,145	,264	,352	1,000	,415	,146	,323	,197	,143	,214	,297	,286	-,046	,364	,276	,359	,107	,228	,303	,302	,310	,259
Important to seek fun and things that give pleasure (13)	-,223	,117	-,118	,226	-,157	,027	-,113	-,143	,171	,391	,349	,415	1,000	,210	,243	,248	,234	,199	,356	,223	,054	,462	,254	,340	,115	,230	,351	,265	,388	,248
Important to be rich, have money and expensive things (14)	-,113	-,019	,106	,302	-,083	,149	-,232	-,157	,144	,299	-,002	,146	,210	1,000	-,017	,032	,438	-,036	,308	,026	,143	,288	,003	-,012	-,078	,258	,360	,023	,434	,047
Important to live in secure and safe surroundings (15)	-,125	,107	-,254	,011	-,095	-,006	,032	-,020	,063	,099	,440	,323	,243	-,017	1,000	,268	-,180	,390	,146	,406	,023	,168	,319	,477	,279	,131	,203	,418	,112	,284
Important to follow traditions and customs (16)	-,045	,049	-,242	-,119	-,018	-,285	,014	,049	,007	,092	,322	,197	,248	,032	,268	1,000	-,062	,303	,061	,168	,133	,138	,244	,267	,291	,287	,176	,254	,154	,209
Important to seek adventures and have an exciting life (17)	-,115	,056	,207	,345	-,095	,173	-,239	-,183	,193	,389	-,056	,143	,234	,438	-,180	-,062	1,000	-,069	,310	-,047	,154	,311	,002	-,079	-,154	,205	,293	-,068	,419	,071

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)
Important to behave properly (18)	-,123	,109	-,206	,023	-,041	-,106	,072	,032	,076	,106	,397	,214	,199	-,036	,390	,303	-,069	1,000	,110	,330	,172	,156	,380	,442	,381	,267	,211	,363	,156	,353
Important to think new ideas and being creative (19)	-,247	,117	-,007	,328	-,178	,152	-,191	-,205	,251	,452	,221	,297	,356	,308	,146	,061	,310	,110	1,000	,140	,058	,309	,229	,180	,020	,170	,423	,165	,433	,229
Important that people are treated equally and have equal opportunities (20)	-,092	,121	-,170	,075	-,071	,003	,025	-,048	,074	,158	,349	,286	,223	,026	,406	,168	-,047	,330	,140	1,000	,102	,132	,333	,377	,266	,094	,246	,373	,129	,353
Important to do what is told and follow rules (21)	-,020	,079	-,047	,056	-,001	,001	-,006	,008	,043	,137	,035	-,046	,054	,143	,023	,133	,154	,172	,058	,102	1,000	,067	,117	,040	,158	,105	,139	,132	,152	,195
Important to have a good time (22)	-,212	,093	-,033	,249	-,127	,075	-,166	-,163	,178	,385	,247	,364	,462	,288	,168	,138	,311	,156	,309	,132	,067	1,000	,204	,241	,024	,300	,373	,164	,429	,191
Important to help people and care for others well-being (23)	-,175	,136	-,229	,073	-,082	-,050	-,002	-,063	,113	,200	,390	,276	,254	,003	,319	,244	,002	,380	,229	,333	,117	,204	1,000	,402	,314	,179	,220	,332	,239	,444
Important to be loyal to friends and devote to people close (24)	-,170	,130	-,253	,079	-,172	-,021	-,027	-,101	,101	,157	,545	,359	,340	-,012	,477	,267	-,079	,442	,180	,377	,040	,241	,402	1,000	,263	,238	,244	,434	,167	,333
Important to be humble and modest, not draw attention (25)	-,012	,071	-,184	-,090	,029	-,152	,155	,122	-,030	,009	,278	,107	,115	-,078	,279	,291	-,154	,381	,020	,266	,158	,024	,314	,263	1,000	,108	,031	,218	,003	,321
Important to get respect from others (26)	-,107	,080	-,089	,069	-,067	-,010	-,094	-,063	,090	,189	,168	,228	,230	,258	,131	,287	,205	,267	,170	,094	,105	,300	,179	,238	,108	1,000	,405	,155	,394	,148
Important to show abilities and be admired (27)	-,241	,130	-,056	,258	-,147	,075	-,132	-,155	,217	,395	,243	,303	,351	,360	,203	,176	,293	,211	,423	,246	,139	,373	,220	,244	,031	,405	1,000	,207	,548	,232
Important that government is strong and ensures safety (28)	-,148	,116	-,311	,008	-,049	-,022	,041	-,021	,096	,159	,392	,302	,265	,023	,418	,254	-,068	,363	,165	,373	,132	,164	,332	,434	,218	,155	,207	1,000	,191	,312
Important to be successful and that people recognize achievements (29)	-,231	,075	-,012	,293	-,150	,123	-,219	-,178	,233	,427	,183	,310	,388	,434	,112	,154	,419	,156	,433	,129	,152	,429	,239	,167	,003	,394	,548	,191	1,000	,212
Important to understand different people (30)	-,161	,138	-,163	,107	-,075	-,038	,026	-,035	,120	,225	,317	,259	,248	,047	,284	,209	,071	,353	,229	,353	,195	,191	,444	,333	,321	,148	,232	,312	,212	1,000

Forrás: saját számítás

1.2 Melléklet: Cronbach-alfa eredményeinek vizsgálata

A változókra vonatkozó statisztika megmutatja, hogy valamely item törlésével az elemzésben megbízhatóbb eredmény (magasabb Cronbach-alfa érték) kapható-e. Jelen esetben mind a 30 bevont ordinális mérési szintű változó megtartása célszerű, mert ezek eltávolítása csökkentené az alfa értékét.

Változó (item) statisztika

	Skálaátlag item törlése esetén	Skála variancia item törlése esetén	Item teljes correláció	Négyzetes többszörös korreláció	Cronbach-alfa item törlése esetén
How happy are you	79,93	147,922	-,232	,333	,768
Feeling of safety of walking alone in local area after dark	84,82	138,210	,142	,089	,722
How emotionally attached to [country]	78,67	144,693	-,168	,238	,764
Subjective general health	84,57	136,186	,168	,374	,721
How many people with whom you can discuss intimate and personal matters	84,48	141,576	-,084	,223	,738
How religious are you	84,35	141,541	-,058	,142	,770
Take part in social activities compared to others of same age	84,33	140,641	-,038	,446	,730
How often socially meet with friends, relatives or colleagues	83,47	141,332	-,082	,425	,742
Feeling about household's income nowadays	84,62	137,500	,172	,199	,721
Important to care for nature and environment	84,65	129,628	,441	,424	,706
Important to make own decisions and be free	84,43	128,705	,450	,331	,705
Important to seek fun and things that give pleasure	84,25	127,985	,494	,392	,702
Important to live in secure and safe surroundings	84,75	130,972	,358	,391	,710
Important to think new ideas and being creative	84,26	128,109	,415	,366	,705
Important that people are treated equally and have equal opportunities	84,47	130,187	,383	,312	,708
Important to help people and care for others well-being	84,37	129,953	,425	,352	,707
Important to be loyal to friends and devote to people close	84,74	129,540	,429	,470	,706
Important that government is strong and ensures safety	84,53	130,011	,385	,350	,708

	Skálaátlag item törlése esetén	Skála variancia item törlése esetén	Item teljes correláció	Négyzetes többszörös korreláció	Cronbach-alfa item törlése esetén
Important to try new and different things in life	83,90	126,770	,435	,368	,703
Important to be rich, have money and expensive things	83,21	130,409	,295	,341	,713
Important to follow traditions and customs	84,11	130,963	,311	,271	,712
Important to seek adventures and have an exciting life	82,98	130,254	,254	,415	,716
Important to behave properly	84,33	129,046	,424	,378	,706
Important to do what is told and follow rules	83,56	132,756	,209	,142	,719
Important to have a good time	84,08	127,254	,452	,358	,703
Important to be humble and modest, not draw attention	84,09	132,541	,261	,280	,715
Important to get respect from others	83,85	127,511	,391	,308	,706
Important to show abilities and be admired	84,06	125,136	,523	,443	,698
Important to be successful and that people recognize achievements	83,83	124,710	,517	,492	,697
Important to understand different people	84,18	128,949	,444	,328	,705

Forrás: saját számítás

1.3 Melléklet: Főkomponens-elemzés eredményeinek vizsgálata

A Kaiser-kritérium alapján a teljes magyarázott variancia táblázata mutatja, hogy hány komponens hozható létre a vizsgált változók esetén. Jelen esetben a hatodik komponens esetén még 1-nél nagyobb az érték, így maximum 6 komponens hozható létre, azonban a kumulatív magyarázott variancia értéke éppen csak elfogadható, és a Promax rotációs eljárás alkalmazásával a Kaiser-normalizációval 5 komponens létrehozása a célszerű.

Teljes magyarázott variancia

Komponens	Sajátérték			Rotáció utáni eredmények		
	Total	Magyarázott variancia %	Kumulatív %	Total	Magyarázott variancia %	Kumulatív %
1	6,271	20,903	20,903	4,491	14,970	14,970
2	3,672	12,239	33,142	4,167	13,891	28,861
3	1,831	6,105	39,247	2,058	6,859	35,720
4	1,328	4,426	43,672	1,818	6,059	41,778
5	1,302	4,339	48,011	1,697	5,658	47,437
6	1,138	3,792	51,803	1,310	4,366	51,803
7	,955	3,182	54,985			
8	,908	3,028	58,012			
9	,862	2,874	60,886			
10	,778	2,593	63,479			
11	,756	2,518	65,998			
12	,725	2,418	68,415			
13	,713	2,377	70,792			
14	,689	2,295	73,087			
15	,665	2,216	75,304			
16	,605	2,018	77,322			
17	,585	1,950	79,272			
18	,574	1,912	81,184			
19	,567	1,889	83,073			
20	,546	1,818	84,891			
21	,536	1,787	86,679			
22	,520	1,734	88,413			
23	,487	1,622	90,035			
24	,479	1,595	91,630			
25	,467	1,556	93,186			
26	,446	1,485	94,671			
27	,434	1,447	96,118			
28	,409	1,363	97,482			
29	,398	1,327	98,808			
30	,358	1,192	100,000			

Forrás: saját számítás

A rotált struktúra mátrix mutatja, hogy az egyes változók milyen kapcsolatban vannak a létrehozott komponensekkel, tehát mely változókkal korrelálnak, melyek információtartalmát hordozzák a létrehozott komponensek. Általános szabályként a 0,5 feletti értékek az irányadók.

Rotált struktúra mátrix

	Komponensek				
	1	2	3	4	5
How happy are you	-0,255	-0,254	0,599	-0,137	-0,369
Feeling of safety of walking alone in local area after dark	0,211	0,080	-0,221	0,134	0,423
How emotionally attached to [country]	-0,411	0,091	0,145	0,363	-0,190
Subjective general health	0,078	0,438	-0,558	0,519	0,326
How many people with whom you can discuss intimate and personal matters	-0,155	-0,173	0,655	-0,045	-0,006
How religious are you	-0,044	0,201	-0,115	0,667	-0,022
Take part in social activities compared to others of same age	0,050	-0,300	0,750	-0,147	0,039
How often socially meet with friends, relatives or colleagues	-0,053	-0,257	0,756	-0,178	0,030
Feeling about household's income nowadays	0,158	0,301	0,272	-0,432	0,329
Important to try new and different things in life	0,254	0,645	-0,278	0,196	0,233
Important to care for nature and environment	0,718	0,234	-0,140	-0,193	0,017
Important to make own decisions and be free	0,550	0,467	-0,156	0,010	-0,171
Important to seek fun and things that give pleasure	0,484	0,581	-0,247	-0,019	-0,011
Important to be rich, have money and expensive things	-0,048	0,643	-0,199	0,134	0,101
Important to live in secure and safe surroundings	0,707	0,110	-0,066	-0,145	0,014
Important to follow traditions and customs	0,408	0,183	0,043	-0,675	0,079
Important to seek adventures and have an exciting life	-0,143	0,650	-0,233	0,290	0,187
Important to behave properly	0,616	0,147	0,026	-0,319	0,328
Important to think new ideas and being creative	0,302	0,611	-0,332	0,277	0,175
Important that people are treated equally and have equal opportunities	0,619	0,155	-0,037	0,006	0,210
Important to do what is told and follow rules	0,057	0,182	0,066	-0,137	0,634
Important to have a good time	0,330	0,649	-0,251	0,033	-0,022
Important to help people and care for others well-being	0,618	0,227	-0,095	-0,138	0,338
Important to be loyal to friends and devote to people close	0,748	0,215	-0,179	-0,175	0,038
Important to be humble and modest, not draw attention	0,457	-0,048	0,189	-0,361	0,364
Important to get respect from others	0,247	0,516	-0,080	-0,364	0,067
Important to show abilities and be admired	0,348	0,690	-0,239	0,003	0,189
Important that government is strong and ensures safety	0,651	0,179	-0,050	-0,156	0,171
Important to be successful and that people recognize achievements	0,252	0,773	-0,273	0,041	0,173
Important to understand different people	0,555	0,249	-0,043	-0,059	0,471

Forrás: saját számítás

1.4 Melléklet: Klaszteranalízis eredményeinek vizsgálata

A korrelációs mátrixszal ellenőrizhető az egyes változók korrelációja. Feltétel, hogy ne legyen magas a korreláció, vagyis 0,7 alatti értékek legyenek. Az arányskálán mért adatok miatt a korrelációs mátrix értékeit Pearson-féle korrelációs együtthatóval vizsgáltam. A változók között ugyan szignifikáns, de gyenge illetve közepesen erős korreláció van.

Korrelációs mátrix

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Fiziológiai szükséglet Index (1)	--				
Biztonsági szükséglet Index (2)	.321**	--			
Kapcsolati szükséglet Index (3)	.271**	.114**	--		
Önbecsülés szükséglet Index (4)	.168**	.218**	.085**	--	
Önmegvalósítás szükséglet Index (5)	.309**	.312**	.346**	.209**	--

Forrás: saját számítás

A hierarchikus klasztermódszert előrejelzőként használva a végső klaszterkialakítást a nem hierarchikus klasztermódszerrel végeztem el. A végső klaszterközepek kialakítása négy klaszter létrehozásával mutatja a legnagyobb mértékű eltérést, öt klaszter létrehozása esetén már voltak hasonlóságok. A klaszterközepek a klaszterbe tartozó változók átlagaként határozhatók meg, és ezek tükrözik a klaszterek tipikus eseteinek jellemzőit.

Klaszterközepek

	Klaszterek			
	1	2	3	4
Fiziológiai szükséglet Index	55.83	48.32	67.38	60.00
Biztonsági szükséglet Index	70.78	64.40	82.75	73.22
Kapcsolati szükséglet Index	38.83	32.33	54.79	56.72
Önbecsülés szükséglet Index	70.16	42.69	74.68	48.31
Önmegvalósítás szükséglet Index	54.46	42.82	74.07	64.23

Forrás: saját számítás

A varianciahomogenitás vizsgálatával megállapítható, hogy az egyes változók mentén a csoportok homogének (a szórások megegyeznek), vagy pedig heterogének (a szórások nem egyeznek meg). A nullhipotézis vizsgálja a szórások egyezőségét, míg az alternatív hipotézis szerint pedig nem egyeznek meg a szórások, így 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elutasítjuk és az adott változó mentén a csoportok heterogének, míg 0,05 feletti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elfogadjuk, a csoportok homogének. A vizsgálatban minden csoport heterogén.

Varianciahomogenitás tesztelése

		Levene teszt	df1	df2	Sig.
Fiziológiai szükséglet Index	Átlag alapján	6.441	3	2842	.000
	Medián alapján	5.936	3	2842	.000
Biztonsági szükséglet Index	Átlag alapján	71.171	3	2842	.000
	Medián alapján	69.710	3	2842	.000

		Levene teszt	df1	df2	Sig.
Kapcsolati szükséglet Index	Átlag alapján	6.886	3	2842	.000
	Medián alapján	6.725	3	2842	.000
Önbecsülés szükséglet Index	Átlag alapján	12.735	3	2842	.000
	Medián alapján	12.136	3	2842	.000
Önmegvalósítás szükséglet Index	Átlag alapján	16.375	3	2842	.000
	Medián alapján	14.834	3	2842	.000

Forrás: saját számítás

Az ANOVA tábla értékei alapján megállapítható, hogy mindegyik változó szignifikánsan járul hozzá a klasztertagsághoz. A nagyobb F értékkel rendelkező változók biztosítják a jobb megkülönböztetést a klaszterek között.

ANOVA

		SS	df	MS	F	Sig.
Fiziológiai szükséglet Index	Csoportok között	113947.765	3	37982.588	314.765	.000
	Csoporton belül	342942.789	2842	120.670		
	Teljes	456890.554	2845			
Biztonsági szükséglet Index	Csoportok között	105930.032	3	35310.011	268.751	.000
	Csoporton belül	373398.134	2842	131.386		
	Teljes	479328.166	2845			
Kapcsolati szükséglet Index	Csoportok között	283163.271	3	94387.757	640.542	.000
	Csoporton belül	418786.246	2842	147.356		
	Teljes	701949.517	2845			
Önbecsülés szükséglet Index	Csoportok között	496550.321	3	165516.774	1410.591	.000
	Csoporton belül	333476.403	2842	117.339		
	Teljes	830026.724	2845			
Önmegvalósítás szükséglet Index	Csoportok között	325053.060	3	108351.020	762.349	.000
	Csoporton belül	403927.184	2842	142.128		
	Teljes	728980.243	2845			

Forrás: saját számítás

Az Eta mutatóval meghatározható a kapcsolat szorossága az Indexek és a klasztertagság között, mely jelen esetben minden indexnél közepes erősségű illetve közepesnél erősebb, az Önbecsülés szükséglet Index esetén pedig kifejezetten erős a kapcsolat.

Asszociáció mérése

	Eta	Eta négyzet
Fiziológiai szükséglet Index * Cluster Number of Case	.499	.249
Biztonsági szükséglet Index * Cluster Number of Case	.470	.221
Kapcsolati szükséglet Index * Cluster Number of Case	.635	.403
Önbecsülés szükséglet Index * Cluster Number of Case	.773	.598
Önmegvalósítás szükséglet Index * Cluster Number of Case	.668	.446

Forrás: saját számítás

A varianciahomogenitás vizsgálat alapján a csoportok változók szerinti különbözősége Games-Howell teszttel vizsgálható a heterogén csoportok és a nagyobb, mint 50 elemű klaszterek miatt. A teszt változónként hasonlítják össze a klasztereket páros összehasonlítás segítségével az átlagok különbözősége alapján. A nullhipotézis jeleni azt, hogy a klaszterek nem különböznek szignifikánsan a vizsgált változó alapján, míg az alternatív hipotézis pedig azt, hogy a csoportok különböznek, így 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elutasítjuk és az adott változó mentén a klaszterek szignifikánsan különböznek, míg 0,05 feletti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elfogadjuk, a klaszterek nem különböznek szignifikánsan az adott változó alapján. A vizsgálatban minden változó alapján szignifikáns különbség van a klaszterek között.

Post-Hoc teszt

Változó	Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
						Alsó határ	Felső határ
Fiziológiai szükséglet Index	1	2	7.50971*	.64682	.000	5.8451	9.1744
		3	-11.54273*	.55662	.000	-12.9744	-10.1110
		4	-4.17034*	.51661	.000	-5.4989	-2.8418
	2	1	-7.50971*	.64682	.000	-9.1744	-5.8451
		3	-19.05243*	.68975	.000	-20.8273	-17.2776
		4	-11.68005*	.65789	.000	-13.3731	-9.9870
	3	1	11.54273*	.55662	.000	10.1110	12.9744
		2	19.05243*	.68975	.000	17.2776	20.8273
		4	7.37238*	.56945	.000	5.9077	8.8371
	4	1	4.17034*	.51661	.000	2.8418	5.4989
		2	11.68005*	.65789	.000	9.9870	13.3731
		3	-7.37238*	.56945	.000	-8.8371	-5.9077
Biztonsági szükséglet Index	1	2	6.38389*	.75347	.000	4.4447	8.3230
		3	-11.96441*	.51206	.000	-13.2814	-10.6474
		4	-2.44021*	.57064	.000	-3.9077	-.9727
	2	1	-6.38389*	.75347	.000	-8.3230	-4.4447
		3	-18.34831*	.70224	.000	-20.1564	-16.5402
		4	-8.82410*	.74603	.000	-10.7442	-6.9040
	3	1	11.96441*	.51206	.000	10.6474	13.2814
		2	18.34831*	.70224	.000	16.5402	20.1564
		4	9.52421*	.50105	.000	8.2355	10.8129
	4	1	2.44021*	.57064	.000	.9727	3.9077
		2	8.82410*	.74603	.000	6.9040	10.7442
		3	-9.52421*	.50105	.000	-10.8129	-8.2355
Kapcsolati szükséglet Index	1	2	6.49788*	.70423	.000	4.6856	8.3102
		3	-15.95740*	.62753	.000	-17.5715	-14.3433
		4	-17.88541*	.57085	.000	-19.3534	-16.4174
	2	1	-6.49788*	.70423	.000	-8.3102	-4.6856

Változó	Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
						Alsó határ	Felső határ
Önbecsülés szükséglet Index	3	3	-22.45528*	.75597	.000	-24.4004	-20.5101
		4	-24.38329*	.70963	.000	-26.2094	-22.5571
	3	1	15.95740*	.62753	.000	14.3433	17.5715
		2	22.45528*	.75597	.000	20.5101	24.4004
		4	-1.92801*	.63358	.013	-3.5577	-.2983
	4	1	17.88541*	.57085	.000	16.4174	19.3534
		2	24.38329*	.70963	.000	22.5571	26.2094
		3	1.92801*	.63358	.013	.2983	3.5577
	1	2	27.47118*	.65419	.000	25.7873	29.1551
		3	-4.52136*	.52573	.000	-5.8736	-3.1691
		4	21.85126*	.50488	.000	20.5528	23.1497
	2	1	-27.47118*	.65419	.000	-29.1551	-25.7873
		3	-31.99254*	.69833	.000	-33.7896	-30.1954
		4	-5.61993*	.68277	.000	-7.3771	-3.8628
	3	1	4.52136*	.52573	.000	3.1691	5.8736
		2	31.99254*	.69833	.000	30.1954	33.7896
		4	26.37261*	.56090	.000	24.9299	27.8153
	4	1	-21.85126*	.50488	.000	-23.1497	-20.5528
		2	5.61993*	.68277	.000	3.8628	7.3771
		3	-26.37261*	.56090	.000	-27.8153	-24.9299
Önmegvalósítás szükséglet Index	1	2	11.64593*	.73391	.000	9.7574	13.5345
		3	-19.60713*	.59034	.000	-21.1254	-18.0889
		4	-9.76785*	.58336	.000	-11.2680	-8.2677
	2	1	-11.64593*	.73391	.000	-13.5345	-9.7574
		3	-31.25306*	.71952	.000	-33.1048	-29.4013
		4	-21.41378*	.71380	.000	-23.2508	-19.5767
	3	1	19.60713*	.59034	.000	18.0889	21.1254
		2	31.25306*	.71952	.000	29.4013	33.1048
		4	9.83928*	.56514	.000	8.3857	11.2928
	4	1	9.76785*	.58336	.000	8.2677	11.2680
		2	21.41378*	.71380	.000	19.5767	23.2508
		3	-9.83928*	.56514	.000	-11.2928	-8.3857

Forrás: saját számítás

A klaszterek jellemzéséhez szükséges azok eloszlásjellemzőinek vizsgálata leíró statisztikai elemzéssel, mely által áttekinthetővé válnak az általános jellemzők.

Klaszterek jellemzői

Klaszterek		Fiziológiai szükséglet Index	Biztonsági szükséglet Index	Kapcsolati szükséglet Index	Önbecsülés szükséglet Index	Önmegvalósítás szükséglet Index
1	Átlag	55.8333	70.7846	38.8296	70.1573	54.4636
	Medián	56.2500	70.9091	38.7500	70.0000	55.5556
	Szórás	10.47310	12.09674	11.75907	9.70314	12.66933
	Maximum	82.50	100.00	74.17	100.00	84.44
	Minimum	16.25	32.73	.00	50.00	8.89
	N	869	869	869	869	869
2	Átlag	48.3236	64.4007	32.3317	42.6861	42.8177
	Medián	49.5833	65.4545	31.2500	43.3333	44.4444
	Szórás	12.26624	14.34056	13.17052	12.82981	13.50054
	Maximum	79.17	98.18	95.00	80.00	75.56
	Minimum	5.00	16.36	.00	10.00	2.22
	N	515	515	515	515	515
3	Átlag	67.3761	82.7490	54.7870	74.6786	74.0708
	Medián	66.6667	82.7273	55.0000	73.3333	73.3333
	Szórás	11.08295	7.92227	12.52983	10.60310	10.46785
	Maximum	100.00	100.00	95.00	100.00	100.00
	Minimum	34.17	56.36	20.00	50.00	20.00
	N	669	669	669	669	669
4	Átlag	60.0037	73.2248	56.7150	48.3060	64.2315
	Medián	60.0000	73.6364	56.6667	46.6667	64.4444
	Szórás	10.56169	11.16635	11.49931	10.78056	11.10794
	Maximum	91.67	98.18	90.83	73.33	100.00
	Minimum	30.00	34.55	14.17	10.00	35.56
	N	793	793	793	793	793
Total	Átlag	58.3497	73.1218	46.3884	60.1605	59.6869
	Medián	58.3333	74.5455	47.0833	63.3333	60.0000
	Szórás	12.67258	12.98002	15.70767	17.08067	16.00725
	Maximum	100.00	100.00	95.00	100.00	100.00
	Minimum	5.00	16.36	.00	10.00	2.22
	N	2846	2846	2846	2846	2846

Forrás: saját számítás

2. Melléklet: A kérdőív adatai, klaszteranalízis, multinomiális logisztikus regresszió és a kapcsolódó előfeltételek vizsgálata

A melléklet tartalmazza a kérdőívet, annak vizsgált változóira vonatkozó klaszteranalízis és a kapcsolódó feltételrendszer vizsgálatának eredményeit, valamint a multinomiális logisztikus regresszió és a kapcsolódó feltételrendszer vizsgálatának eredményeit.

2.1 Melléklet: Kérdőív

A társadalmi innovációval kapcsolatos attitűdöket vizsgáló kérdőívet Google Űrlapok segítségével készítettem el, mely 2022. július és 2022. december között volt elérhető. A kutatáshoz az alapsokaság Magyarország felnőttkorú lakossága, mely esetben nem valószínűségi mintavételre volt lehetőség hólabda teknikát alkalmazva.

Társadalmi innovációval kapcsolatos attitűdök vizsgálata

Tisztelt Hölgyem/Uram!

Metszősy Gabriella vagyok, a Miskolci Egyetem Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális Tudományi Doktori Iskolájának PhD hallgatója. Jelen kérdőívben a társadalmi innovációhoz kapcsolódó általános attitűdöket vizsgálom, kapcsolódva a Doktori Iskolában folytatott kutatásomhoz. Kérem, szánjon 20 percet a kérdőív kitöltésére, melyhez semmilyen előzetes ismeret nem szükséges.
A válaszok összesítve, a kutatás céljának megfelelően kerülnek felhasználásra, mely beazonosítást nem tesz lehetővé.

Köszönettel,
Metszősy Gabriella

* Kötelezően megválaszolandó kérdések

1. Válaszadói profil

1. 1.1 A válaszadó neme *

- ◯ Nő
- ◯ Férfi

2. 1.2 A válaszadó életkora (év) *

- ◯ 18-21
- ◯ 22-30
- ◯ 31-40
- ◯ 41-50
- ◯ 51-65
- ◯ 65 felett

3. 1.3 A válaszadó lakóhelye *

- ◯ Megyei jogú város / Főváros
- ◯ Város
- ◯ Község

4. 1.4 A válaszadó iskolai végzettsége *

- ◯ Általános iskola
- ◯ Szakiskola / Szakmunkásképző
- ◯ Gimnázium / Szakközépiskola
- ◯ Főiskola / Egyetem

2. Általános kérdések a társadalmi innovációról

A szekcióban felsorolt kérdések a társadalmi innováció ismertségére, megközelítésére, fókuszterületeire és a kapcsolódó kihívásokra vonatkoznak. A kitöltéshez nem szükséges a társadalmi innováció, mint jelenség pontos ismerete, kérem, hogy az Ön elképzelése szerinti választ/válaszokat jelölje meg.

5. 2.1 Ismer társadalmi innovációs kezdeményezéseket? *

- ◯ Igen
- ◯ Nem

6. 2.2 Van megvalósult / megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés az Ön lakókörnyezetében? *

- ◯ Igen
- ◯ Nem

7. 2.3 Ön közvetve vagy közvetlenül volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek? *

- ◯ Igen
- ◯ Nem

8. 2.4 A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent? *

- ◯ Nem feltétlenül
- ◯ Bizonyos fokú újítás elvárt
- ◯ Igen

Társadalmi innováció definiálása

A további kérdések megválaszolásához szükséges a társadalmi innováció jelentésének ismerete, mely így magyarázható: *"Újszerű eszközökkel, kapcsolatokkal és folyamatokkal meghatározni azt a társadalmi problémára irányuló megoldást, melynek eredménye hosszútávon is fenntartható és mérhető hatást fejt ki a közösség vagy társadalom jóllétére ható életminőségbeli vagy anyagi tényezőkre."*

9. 2.5 Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra? *

- ◯ Oktatás
- ◯ Egészségügy
- ◯ Foglalkoztatáspolitika
- ◯ Szociális ellátórendszer

10. 2.6 Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság? *

- ◯ Teljes mértékben
- ◯ Előnyös, de nem elvárt
- ◯ Nem elvárás

11. 2.7 A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös? *

- ◯ Csak alulról szerveződő lépések sorozataként
- ◯ Lehet alulról szerveződő és felülről vezérelt is
- ◯ Előnyös, ha felülről vezérelt, irányított folyamat

12. 2.8 Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak? *

- ◯ Decentralizáció
- ◯ Pénzhiány
- ◯ Egészségügy
- ◯ Bürokrácia
- ◯ Centralizáció
- ◯ Szociális ellátórendszer
- ◯ Elidegenedés
- ◯ Oktatásügy

13. 3.1 A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása? *

- ◯ Teljes folyamat során
- ◯ Problémafelmérés, ötletkidolgozás, megvalósítás során
- ◯ Problémafelmérés és megvalósítás során
- ◯ Ötletkidolgozás, megvalósítás és hatásmérés során
- ◯ Csak a közvetlenül érintett tevékenységek esetén

14. 3.2.1 Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

15. 3.2.2 Mennyire fontos szereplő a helyi és megyei önkormányzat? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

16. 3.2.3 Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

17. 3.2.4 Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

18. 3.2.5 Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

19. 3.2.6 Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

20. 3.2.7 Mennyire fontos szereplők a kutató központok? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

21. 3.2.8 Mennyire fontos szereplők a civil szervezetek? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

22. 3.2.9 Mennyire fontos szereplő a média? *

	0	1	2	3	4	5	
Sem	◯	◯	◯	◯	◯	◯	Nagyon fontos

Társadalmi innovációra ható tényezők

A szekció kérdései a társadalmi innovációt akadályozó és segítő tényezők fontosságára irányulnak. Kérem jelölje meg ötfokozatú skálán, hogy az egyes tényezők mennyire akadályozzák, illetve segítik a társadalmi innováció folyamatát (1 - Egyáltalán nem, 5 - Teljes mértékben)

23. 4.1.1 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

24. 4.1.2 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

25. 4.1.3 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

26. 4.1.4 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

27. 4.1.5 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

28. 4.1.6 Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

29. 4.2.1 Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

30. 4.2.2 Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

31. 4.2.3 Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

32. 4.2.4 Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

33. 4.2.5 Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

34. 4.2.6 Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

35. 4.2.7 Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

36. 4.2.8 Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

A társadalmi innováció szereplői

A szekció kérdései a társadalmi innováció sikerességéhez való hozzájárulást és a társadalmi innováció összefüggéseit vizsgálják.
Kérem jelölje meg a sikerességhez való hozzájárulás esetében négyfokozatú skálán, hogy az egyes érintettek szerepét hogyan értékeli (0 - Egyáltalán nem, 3 - Teljes mértékben), míg a társadalmi innováció összefüggései esetében ötfokozatú skálán (1 - Egyáltalán nem, 5 - Teljes mértékben)

37. 5.1.1 A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

	0	1	2	3	
Egyá	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

38. 5.1.2 Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

	0	1	2	3	
Egyá	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

39. 5.1.3 A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

	0	1	2	3	
Egyá	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

40. 5.1.4 A kis -és közepes vállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

	0	1	2	3	
Egyá	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

41. 5.1.5 A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

	0	1	2	3	
Egyá	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

42. 5.1.6 Az oktatási intézményeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

0 1 2 3

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

43. 5.1.7 Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása? *

0 1 2 3

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

44. 5.2.1 A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel? *

1 2 3 4 5

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

45. 5.2.2 A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással? *

1 2 3 4 5

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

46. 5.2.3 A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel? *

1 2 3 4 5

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

47. 5.2.4 A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel? *

1 2 3 4 5

Egyá ◯ ◯ ◯ ◯ ◯ Teljes mértékben

48. 5.2.5 A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

49. 5.2.6 A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

50. 5.2.8 A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

51. 5.2.8 A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel? *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

Társadalmi innovációról alkotott vélemények

A szekció a társadalmi innovációhoz kapcsolódó egyéni nézőpontok, értelmezések vizsgálatához kapcsolódó kérdéseket tartalmazza.
Kérem jelölje meg ötfokozatú skálán, hogy mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel (1 - Egyáltalán nem, 5 - Teljes mértékben)

52. 6.1.1 A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

53. 6.1.2 A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

54. 6.1.3 A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

55. 6.1.4 A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

56. 6.1.5 A társadalmi innováció célzott beavatkozás. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

57. 6.1.6 A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

58. 6.1.7 A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások ne, elégséges mértékben állnak rendelkezésre. *

	1	2	3	4	5	
Egyá	◯	◯	◯	◯	◯	Teljes mértékben

59. 6.2.1 Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció. *

- Nem igaz
- Igaz

60. 6.2.2 Innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció. *

- Nem igaz
- Igaz

61. 6.2.3 Spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció. *

- Nem igaz
- Igaz

62. 6.2.4 Külső szakértő nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció. *

- Nem igaz
- Igaz

63. 6.2.5 A sikeres társadalmi innovációnak jelentős eszközigénye van. *

- Nem igaz
- Igaz

64. 6.2.6 Közösségfejlesztés szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez. *

- Nem igaz
- Igaz

65. 6.2.7 A társadalmi innovációk inkább a kisközösségekben hatékonyak. *

- Nem igaz
- Igaz

66. 6.2.8 A társadalmi innováció az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül is sikeres lehet. *

- ◯ Nem igaz
- ◯ Igaz

Véleménynyilvánítás

Kérem, amennyiben ötlete, javaslata, hozzászólása van a kérdőívvel vagy a témával kapcsolatosan, azt ossza meg velem.

67. 7. Saját vélemény

Köszönöm szépen, hogy időt szánt a kérdőívem kitöltésére, és válaszaival segítette a kutatásom előrehaladását. Amennyiben kérdése merülne fel a kutatással vagy a témával kapcsolatosan, vagy az eredményekről szeretne információt kapni, a gabriella.metszosy@uni-miskolc.hu email címre küldött levéllel ezt megteheti.

2.2 Melléklet: Klaszteranalízis előfeltételeinek vizsgálata

Az elemzést több vizsgálati próbát követően 31 változó bevonásával végeztem el.

Klaszteranalízis során vizsgált változók

Változó	Mérési szint
A válaszadó életkora (év) (1)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya? (2)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya? (3)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya? (4)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények? (5)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok? (6)	Ordinális
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés? (7)	Ordinális
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek? (8)	Ordinális
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás? (9)	Ordinális
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források? (10)	Ordinális
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok? (11)	Ordinális
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása? (12)	Ordinális
Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása? (13)	Ordinális
Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem? (14)	Ordinális
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem? (15)	Ordinális
A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent. (16)	Ordinális
A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése. (17)	Ordinális
A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét. (18)	Ordinális
A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg. (19)	Ordinális
A társadalmi innováció célzott beavatkozás. (20)	Ordinális
A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése. (21)	Ordinális
A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre. (22)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel? (23)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással? (24)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel? (25)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel? (26)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval? (27)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel? (28)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással? (29)	Ordinális
A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel? (30)	Ordinális
Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak? (31)	Nominális

Forrás: saját szerkesztés

A korrelációs mátrixszal ellenőrizhető az egyes változók korrelációja. Feltétel, hogy ne legyen magas a korreláció, vagyis 0,7 alatti értékek legyenek. Az ordinális skálán mért adatok miatt a korrelációs mátrix értékeit Spearman-féle korrelációs együtthatóval vizsgáltam.

Korrelációs mátrix

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)
(1)	--																														
(2)	-0.012	--																													
(3)	-0.046	.388**	--																												
(4)	0.062	0.098	.135*	--																											
(5)	0.071	.377**	0.093	0.013	--																										
(6)	0.012	.238**	0.064	0.015	.520**	--																									
(7)	-0.001	.263**	.149*	.120*	.334**	.497**	--																								
(8)	.213**	.117*	0.000	0.015	0.076	0.046	0.020	--																							
(9)	.148*	.159**	0.024	-0.018	0.057	-0.009	0.013	.514**	--																						
(10)	.266**	0.080	-0.034	-0.080	0.042	0.028	0.020	.378**	.600**	--																					
(11)	.173**	-.123*	-0.034	0.029	-0.046	-0.078	-0.081	.279**	.156**	.251**	--																				
(12)	.251**	-0.011	-0.064	0.040	0.090	0.000	-0.019	.345**	.259**	.257**	.418**	--																			
(13)	.246**	0.044	0.075	0.005	0.106	0.067	-0.026	.229**	.242**	.300**	.332**	.441**	--																		
(14)	0.102	-0.059	-0.039	0.049	-0.004	-0.070	-0.035	.416**	.198**	.310**	.672**	.427**	.305**	--																	
(15)	.188**	0.052	-0.098	0.040	0.064	0.034	-0.047	.278**	.213**	.274**	.281**	.253**	.426**	.259**	--																
(16)	.128*	.165**	.215**	0.056	-0.004	-0.002	0.067	.265**	.223**	.223**	0.052	0.034	0.075	0.106	0.069	--															
(17)	0.006	.127*	.169**	0.094	0.107	0.091	0.091	.195**	.171**	.181**	0.021	.117*	0.091	0.071	0.056	.539**	--														
(18)	0.074	0.022	0.067	-0.003	0.062	0.048	0.014	0.095	0.102	0.104	0.090	0.073	0.043	.124*	-0.038	.264**	.419**	--													
(19)	0.090	0.006	0.115	0.050	0.114	0.085	.117*	.206**	.214**	.179**	0.116	.180**	.173**	.184**	.121*	.428**	.504**	.449**	--												
(20)	0.102	0.001	.134*	0.110	0.021	0.068	0.069	.186**	0.102	0.033	0.026	.139*	0.095	0.067	0.065	.383**	.395**	.344**	.474**	--											

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)
(21)	0.001	0.046	0.059	0.093	0.031	0.091	0.076	.177**	0.105	0.097	0.106	0.113	0.073	.151*	0.057	.423**	.444**	.280**	.418**	.406**	--										
(22)	0.028	0.114	.155**	0.035	-0.034	0.018	0.054	-0.045	.140*	0.062	-0.014	0.009	0.064	0.046	0.110	.161**	.218**	.182**	.264**	.319**	.225**	--									
(23)	.203**	0.113	0.080	-0.049	0.077	0.074	0.029	.214**	.280**	.227**	0.006	.143*	.225**	0.082	.135*	.193**	0.080	0.037	0.099	0.098	0.115	-0.067	--								
(24)	-0.002	0.080	0.108	-0.079	-0.058	-0.018	-0.034	0.063	0.067	0.104	0.099	.132*	0.012	.118*	-0.010	.280**	.203**	.119*	.120*	.162**	.195**	.199**	0.101	--							
(25)	.189**	0.062	0.044	-0.017	0.080	0.111	0.027	.251**	.246**	.269**	0.080	.178**	.192**	.133*	.134*	.337**	.322**	.165**	.272**	.275**	.204**	.172**	.477**	.381**	--						
(26)	0.079	0.092	0.047	0.091	0.097	0.084	0.101	.232**	.179**	.132*	0.035	0.033	0.060	0.073	0.005	.256**	.188**	0.079	.193**	.167**	.238**	0.021	.267**	.199**	.416**	--					
(27)	-0.059	-0.062	-0.057	-0.082	-0.055	-0.016	-0.072	-0.043	-0.011	-0.028	-0.046	-0.074	-0.044	-0.065	-0.030	-0.104	-0.045	-0.010	0.021	0.065	-0.022	0.037	-0.115	-0.040	-0.083	0.066	--				
(28)	0.079	0.114	0.055	0.044	.143*	0.067	0.105	.123*	0.108	.118*	0.103	.163**	0.075	.182**	0.056	.227**	.353**	.308**	.386**	.398**	.329**	.251**	0.100	.368**	.380**	.275**	0.044	--			
(29)	.185**	-0.005	-0.009	.118*	.156**	0.099	0.022	.172**	0.009	0.082	.138*	.200**	0.041	.183**	0.037	.201**	.140*	.152*	.246**	.292**	.231**	.148*	.143*	.318**	.381**	.386**	-0.048	.504**	--		
(30)	0.025	-0.050	0.003	0.010	-0.094	-0.055	-0.107	-0.053	-0.019	-0.017	-0.049	-0.113	-0.093	-0.032	-.131*	-0.088	-0.112	-0.107	-0.077	-0.064	-0.060	-0.037	-0.108	-.129*	-.158**	-0.089	0.049	-.121*	-0.062	--	
(31)	0.027	0.102	-0.049	-0.084	0.061	0.094	-0.045	-0.020	0.077	0.114	-0.096	0.014	0.094	-0.073	-0.012	0.066	0.033	0.055	0.002	0.010	0.008	0.011	0.104	-0.017	.132*	-0.032	0.022	-0.036	-0.080	-0.045	--

Forrás: saját számítás

2.3 Melléklet: Klaszteranalízis eredményeinek vizsgálata

A hierarchikus klasztermódszert előrejelzőként használva a végső klaszterkialakítást a nem hierarchikus klasztermódszerrel végeztem el. A végső klaszterközepek kialakítása három klaszter létrehozásával mutatja a legnagyobb mértékű eltérést, négy, illetve öt klaszter létrehozása esetén nagy hasonlóságok voltak. A klaszterközepek a klaszterbe tartozó változók átlagaként határozhatók meg, és ezek tükrözik a klaszterek tipikus eseteinek jellemzőit.

Végső klaszter közepek

	Klaszter				Klaszter		
	1	2	3		1	2	3
Zscore: A válaszadó életkora (év)	0.20403	0.31069	-0.44536	Zscore: A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése.	-0.69701	0.47073	-0.22822
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya?	0.03196	0.20983	-0.32213	Zscore: A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét.	-0.73192	0.38229	-0.11991
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya?	-0.16310	0.18680	-0.14084	Zscore: A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg.	-0.80735	0.47124	-0.30148
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?	-0.10913	0.07575	-0.15777	Zscore: A társadalmi innováció célzott beavatkozás.	-1.05146	0.50350	-0.06395
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények?	0.04163	0.20851	-0.40547	Zscore: A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése.	-0.81838	0.41975	-0.08302
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok?	0.01884	0.19865	-0.39459	Zscore: A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre.	-0.54194	0.30115	0.02723
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés?	0.00334	0.13802	-0.26327	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel?	0.30452	0.30284	-0.74896
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek?	0.24773	0.34291	-0.69570	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással?	-0.42603	0.34328	-0.23251
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás?	0.15791	0.37838	-0.55799	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?	-0.20024	0.51052	-0.63147
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források?	0.18606	0.36096	-0.60939	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel?	-0.31818	0.37315	-0.41086

	Klaszter				Klaszter		
	1	2	3		1	2	3
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok?	0.23618	0.20571	-0.41804	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval?	-0.31603	-0.00517	0.35242
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása?	0.17339	0.32014	-0.55682	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?	-0.86056	0.54799	-0.34639
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása?	0.24170	0.33245	-0.54542	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással?	-0.49545	0.47788	-0.42923
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem?	0.24049	0.24395	-0.47787	Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?	0.01636	-0.12489	0.19019
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem?	0.27395	0.28144	-0.59382	Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak?	3	2	2
Zscore: A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent.	-0.43682	0.43006	-0.32579				

Forrás: saját számítás

A végső klaszterközepek közötti euklideszi távolságot szemlélteti a klaszterközepek közötti távolság. Minél nagyobb távolság van az értékek között, annál nagyobb különbségek fedezhetők fel a klaszterek között is.

A klaszterközepek közötti távolság

Klaszter	1	2	3
1		3.878	3.341
2	3.878		3.974
3	3.341	3.974	

Forrás: saját számítás

Az ANOVA tábla értékei alapján megállapítható, hogy melyik változó járul hozzá szignifikánsan a klasztertagsághoz. A nagyobb F értékkel rendelkező változók biztosítják a jobb megkülönböztetést a klaszterek között.

ANOVA

	Klaszter		Error			
	MS	df	MS	df	F	Sig.
Zscore: A válaszadó életkora (év)	15.274	2	.838	279	18.216	.000
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya?	7.245	2	.944	279	7.673	.001
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya?	4.016	2	.984	279	4.083	.018
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?	1.635	2	1.012	279	1.615	.201
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények?	9.715	2	.954	279	10.181	.000

	Klaszter		Error			
	MS	df	MS	df	F	Sig.
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok?	9.032	2	.929	279	9.719	.000
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés?	4.122	2	1.000	279	4.120	.017
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek?	29.439	2	.797	279	36.933	.000
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás?	22.756	2	.793	279	28.688	.000
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források?	24.813	2	.781	279	31.758	.000
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok?	11.493	2	.867	279	13.249	.000
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása?	20.354	2	.835	279	24.374	.000
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása?	20.920	2	.813	279	25.719	.000
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem?	14.886	2	.857	279	17.363	.000
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem?	21.840	2	.840	279	26.011	.000
Zscore: A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent.	22.964	2	.818	279	28.070	.000
Zscore: A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése.	32.309	2	.725	279	44.550	.000
Zscore: A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét.	27.022	2	.794	279	34.013	.000
Zscore: A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg.	38.900	2	.715	279	54.428	.000
Zscore: A társadalmi innováció célzott beavatkozás.	51.311	2	.634	279	80.938	.000
Zscore: A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése.	32.851	2	.741	279	44.355	.000
Zscore: A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre.	15.006	2	.861	279	17.422	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel?	31.728	2	.746	279	42.550	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással?	15.937	2	.872	279	18.270	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?	35.482	2	.720	279	49.304	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel?	19.673	2	.836	279	23.538	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval?	7.838	2	.937	279	8.369	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?	48.333	2	.635	279	76.082	.000

	Klaszter		Error			
	MS	df	MS	df	F	Sig.
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással?	30.922	2	.756	279	40.901	.000
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?	2.558	2	.996	279	2.569	.078
Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak?	9.923	2	2.275	279	4.362	.014

Forrás: saját számítás

A varianciahomogenitás vizsgálatával megállapítható, hogy az egyes változók mentén a csoportok homogének (a szórások megegyeznek), vagy pedig heterogének (a szórások nem egyeznek meg). A nullhipotézis vizsgálja a szórások egyezőségét, míg az alternatív hipotézis szerint pedig nem egyeznek meg a szórások, így 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elutasítjuk és az adott változó mentén a csoportok heterogének, míg 0,05 feletti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elfogadjuk, a csoportok homogének.

Varianciahomogenitás vizsgálat

		Levene teszt	df1	df2	Sig.
Zscore: A válaszadó életkora (év)	Átlag alapján	2.743	2	279	.066
	Medián alapján	1.519	2	279	.221
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya?	Átlag alapján	.101	2	279	.904
	Medián alapján	.067	2	279	.936
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya?	Átlag alapján	.960	2	279	.384
	Medián alapján	.628	2	279	.534
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?	Átlag alapján	.867	2	279	.421
	Medián alapján	.738	2	279	.479
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények?	Átlag alapján	5.123	2	279	.007
	Medián alapján	1.805	2	279	.166
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok?	Átlag alapján	1.577	2	279	.208
	Medián alapján	.593	2	279	.553
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés?	Átlag alapján	4.539	2	279	.011
	Medián alapján	4.092	2	279	.018
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek?	Átlag alapján	2.430	2	279	.090
	Medián alapján	2.633	2	279	.074
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás?	Átlag alapján	7.471	2	279	.001
	Medián alapján	6.341	2	279	.002
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források?	Átlag alapján	2.125	2	279	.121
	Medián alapján	1.627	2	279	.198
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok?	Átlag alapján	.278	2	279	.758
	Medián alapján	.134	2	279	.875
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása?	Átlag alapján	.194	2	279	.824
	Medián alapján	.144	2	279	.866

		Levene teszt	df1	df2	Sig.
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása?	Átlag alapján	.730	2	279	.483
	Medián alapján	.588	2	279	.556
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem?	Átlag alapján	.430	2	279	.651
	Medián alapján	.572	2	279	.565
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem?	Átlag alapján	.092	2	279	.912
	Medián alapján	.203	2	279	.816
Zscore: A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent.	Átlag alapján	7.163	2	279	.001
	Medián alapján	6.571	2	279	.002
Zscore: A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése.	Átlag alapján	14.462	2	279	.000
	Medián alapján	10.536	2	279	.000
Zscore: A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét.	Átlag alapján	3.559	2	279	.030
	Medián alapján	2.011	2	279	.136
Zscore: A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg.	Átlag alapján	10.929	2	279	.000
	Medián alapján	5.627	2	279	.004
Zscore: A társadalmi innováció célzott beavatkozás.	Átlag alapján	29.745	2	279	.000
	Medián alapján	28.165	2	279	.000
Zscore: A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése.	Átlag alapján	9.561	2	279	.000
	Medián alapján	5.515	2	279	.004
Zscore: A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre.	Átlag alapján	1.656	2	279	.193
	Medián alapján	1.997	2	279	.138
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel?	Átlag alapján	3.064	2	279	.048
	Medián alapján	1.928	2	279	.147
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással?	Átlag alapján	1.706	2	279	.183
	Medián alapján	1.261	2	279	.285
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?	Átlag alapján	4.787	2	279	.009
	Medián alapján	2.891	2	279	.057
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel?	Átlag alapján	1.924	2	279	.148
	Medián alapján	1.408	2	279	.246
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval?	Átlag alapján	.372	2	279	.690
	Medián alapján	.530	2	279	.589
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?	Átlag alapján	3.079	2	279	.048
	Medián alapján	2.382	2	279	.094
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással?	Átlag alapján	.509	2	279	.601
	Medián alapján	.265	2	279	.767
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?	Átlag alapján	.893	2	279	.411
	Medián alapján	.548	2	279	.579
Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak?	Átlag alapján	5.730	2	279	.004
	Medián alapján	1.531	2	279	.218

Forrás: saját számítás

A varianciahomogenitás vizsgálat alapján a csoportok változók szerinti különbözősége homogén szórások esetén Tukey teszttel, heterogén szórások esetén pedig Games-Howell teszttel vizsgálható (a nagyobb, mint 50 elemű klaszterek miatt). A tesztek változónként hasonlítják össze a klasztereket páros összehasonlítás segítségével az átlagok különbözősége alapján. A nullhipotézis jeleni azt, hogy a klaszterek nem különböznek szignifikánsan a vizsgált változó alapján, míg az alternatív hipotézis pedig azt, hogy a csoportok különböznek, így 0,05 alatti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elutasítjuk és az adott változó mentén a klaszterek szignifikánsan különböznek, míg 0,05 feletti szignifikanciaszint esetén a nullhipotézist elfogadjuk, a klaszterek nem különböznek szignifikánsan az adott változó alapján.

Post-Hoc teszt

Változó		Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
							Alsó határ	Felső határ
Zscore: A válaszadó életkora (év)	Tukey HSD	1	2	-.10665567	.14099465	.730	-.4388801	.2255688
			3	.64939041*	.15638322	.000	.2809060	1.0178748
		2	1	.10665567	.14099465	.730	-.2255688	.4388801
			3	.75604608*	.12800711	.000	.4544241	1.0576681
		3	1	-.64939041*	.15638322	.000	-1.0178748	-.2809060
			2	-.75604608*	.12800711	.000	-1.0576681	-.4544241
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya?	Tukey HSD	1	2	-.17787370	.14961405	.461	-.5304080	.1746606
			3	.35408504	.16594337	.085	-.0369258	.7450959
		2	1	.17787370	.14961405	.461	-.1746606	.5304080
			3	.53195874*	.13583254	.000	.2118977	.8520197
		3	1	-.35408504	.16594337	.085	-.7450959	.0369258
			2	-.53195874*	.13583254	.000	-.8520197	-.2118977
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya?	Tukey HSD	1	2	-.34989769	.15271326	.059	-.7097346	.0099392
			3	-.02226052	.16938084	.991	-.4213711	.3768500
		2	1	.34989769	.15271326	.059	-.0099392	.7097346
			3	.32763718*	.13864627	.049	.0009462	.6543281
		3	1	.02226052	.16938084	.991	-.3768500	.4213711
			2	-.32763718*	.13864627	.049	-.6543281	-.0009462
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?	Tukey HSD	1	2	-.18487798	.15492398	.458	-.5499240	.1801680
			3	.04864378	.17183284	.957	-.3562444	.4535320
		2	1	.18487798	.15492398	.458	-.1801680	.5499240
			3	.23352176	.14065335	.222	-.0978985	.5649420
		3	1	-.04864378	.17183284	.957	-.4535320	.3562444
			2	-.23352176	.14065335	.222	-.5649420	.0978985
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények?	Tukey HSD	1	2	-.16687698	.15041335	.509	-.5212946	.1875407
			3	.44710435*	.16682990	.021	.0540045	.8402042
		2	1	.16687698	.15041335	.509	-.1875407	.5212946
			3	.61398133*	.13655821	.000	.2922104	.9357522
		3	1	-.44710435*	.16682990	.021	-.8402042	-.0540045
			2	-.61398133*	.13655821	.000	-.9357522	-.2922104
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi	Tukey HSD	1	2	-.17981087	.14843237	.447	-.5295607	.1699390
			3	.41342525*	.16463271	.034	.0255027	.8013478

Változó		Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
							Alsó határ	Felső határ
innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok?		2	1	.17981087	.14843237	.447	-.1699390	.5295607
			3	.59323612*	.13475971	.000	.2757030	.9107692
		3	1	-.41342525*	.16463271	.034	-.8013478	-.0255027
			2	-.59323612*	.13475971	.000	-.9107692	-.2757030
Zscore: Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés?	Games-Howell	1	2	-.13467913	.14782583	.634	-.4851806	.2158223
			3	.26660459	.15757191	.212	-.1070045	.6402137
		2	1	.13467913	.14782583	.634	-.2158223	.4851806
			3	.40128372*	.13793029	.011	.0753482	.7272192
		3	1	-.26660459	.15757191	.212	-.6402137	.1070045
			2	-.40128372*	.13793029	.011	-.7272192	-.0753482
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek?	Tukey HSD	1	2	-.09518270	.13747050	.768	-.4191032	.2287378
			3	.94343176*	.15247443	.000	.5841576	1.3027059
		2	1	.09518270	.13747050	.768	-.2287378	.4191032
			3	1.03861446*	.12480757	.000	.7445315	1.3326974
		3	1	-.94343176*	.15247443	.000	-1.3027059	-.5841576
			2	-1.03861446*	.12480757	.000	-1.3326974	-.7445315
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás?	Games-Howell	1	2	-.22046881	.14528829	.288	-.5667196	.1257820
			3	.71590052*	.17056497	.000	.3113636	1.1204374
		2	1	.22046881	.14528829	.288	-.1257820	.5667196
			3	.93636933*	.12812140	.000	.6327177	1.2400209
		3	1	-.71590052*	.17056497	.000	-1.1204374	-.3113636
			2	-.93636933*	.12812140	.000	-1.2400209	-.6327177
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források?	Tukey HSD	1	2	-.17490084	.13610194	.405	-.4955966	.1457950
			3	.79545647*	.15095651	.000	.4397590	1.1511539
		2	1	.17490084	.13610194	.405	-.1457950	.4955966
			3	.97035731*	.12356508	.000	.6792020	1.2615126
		3	1	-.79545647*	.15095651	.000	-1.1511539	-.4397590
			2	-.97035731*	.12356508	.000	-1.2615126	-.6792020
Zscore: Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok?	Tukey HSD	1	2	.03047470	.14340999	.975	-.3074410	.3683904
			3	.65422795*	.15906218	.000	.2794312	1.0290247
		2	1	-.03047470	.14340999	.975	-.3683904	.3074410
			3	.62375325*	.13019996	.000	.3169642	.9305422
		3	1	-.65422795*	.15906218	.000	-1.0290247	-.2794312
			2	-.62375325*	.13019996	.000	-.9305422	-.3169642
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása?	Tukey HSD	1	2	-.14674924	.14070645	.550	-.4782946	.1847961
			3	.73021563*	.15606356	.000	.3624845	1.0979468
		2	1	.14674924	.14070645	.550	-.1847961	.4782946
			3	.87696487*	.12774545	.000	.5759594	1.1779703
		3	1	-.73021563*	.15606356	.000	-1.0979468	-.3624845
			2	-.87696487*	.12774545	.000	-1.1779703	-.5759594
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a	Tukey HSD	1	2	-.09075246	.13886927	.791	-.4179689	.2364640
			3	.78712290*	.15402587	.000	.4241931	1.1500527
		2	1	.09075246	.13886927	.791	-.2364640	.4179689

Változó		Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
							Alsó határ	Felső határ
civil szervezetek aktivitása?		3	3	.87787536*	.12607750	.000	.5808001	1.1749506
			1	-.78712290*	.15402587	.000	-1.1500527	-.4241931
			2	-.87787536*	.12607750	.000	-1.1749506	-.5808001
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem?	Tukey HSD	1	2	-.00346276	.14257394	1.000	-.3394085	.3324830
			3	.71835957*	.15813488	.000	.3457478	1.0909714
		2	1	.00346276	.14257394	1.000	-.3324830	.3394085
			3	.72182232*	.12944092	.000	.4168218	1.0268228
		3	1	-.71835957*	.15813488	.000	-1.0909714	-.3457478
			2	-.72182232*	.12944092	.000	-1.0268228	-.4168218
Zscore: Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem?	Tukey HSD	1	2	-.00749093	.14109191	.998	-.3399445	.3249627
			3	.86776505*	.15649110	.000	.4990265	1.2365036
		2	1	.00749093	.14109191	.998	-.3249627	.3399445
			3	.87525598*	.12809541	.000	.5734259	1.1770860
		3	1	-.86776505*	.15649110	.000	-1.2365036	-.4990265
			2	-.87525598*	.12809541	.000	-1.1770860	-.5734259
Zscore: A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent.	Games-Howell	1	2	-.86687423*	.15355093	.000	-1.2331539	-.5005946
			3	-.11103079	.17772058	.807	-.5327637	.3107021
		2	1	.86687423*	.15355093	.000	.5005946	1.2331539
			3	.75584344*	.12754413	.000	.4535398	1.0581471
		3	1	.11103079	.17772058	.807	-.3107021	.5327637
			2	-.75584344*	.12754413	.000	-1.0581471	-.4535398
Zscore: A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése.	Games-Howell	1	2	-1.16773915*	.15155201	.000	-1.5296471	-.8058312
			3	-.46879350*	.17292618	.021	-.8794466	-.0581405
		2	1	1.16773915*	.15155201	.000	.8058312	1.5296471
			3	.69894565*	.11707742	.000	.4214058	.9764855
		3	1	.46879350*	.17292618	.021	.0581405	.8794466
			2	-.69894565*	.11707742	.000	-.9764855	-.4214058
Zscore: A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét.	Tukey HSD	1	2	-1.11421326*	.13724209	.000	-1.4375956	-.7908309
			3	-.61201564*	.15222110	.000	-.9706928	-.2533384
		2	1	1.11421326*	.13724209	.000	.7908309	1.4375956
			3	.50219762*	.12460021	.000	.2086033	.7957920
		3	1	.61201564*	.15222110	.000	.2533384	.9706928
			2	-.50219762*	.12460021	.000	-.7957920	-.2086033
Zscore: A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg.	Games-Howell	1	2	-1.27858541*	.14423326	.000	-1.6228267	-.9343441
			3	-.50587085*	.16913117	.009	-.9071833	-.1045584
		2	1	1.27858541*	.14423326	.000	.9343441	1.6228267
			3	.77271456*	.12044795	.000	.4870762	1.0583530
		3	1	.50587085*	.16913117	.009	.1045584	.9071833
			2	-.77271456*	.12044795	.000	-1.0583530	-.4870762
Zscore: A társadalmi innováció célzott beavatkozás.	Games-Howell	1	2	-1.55495826*	.15001666	.000	-1.9137994	-1.1961171
			3	-.98751370*	.17073662	.000	-1.3932687	-.5817587
		2	1	1.55495826*	.15001666	.000	1.1961171	1.9137994
			3	.56744456*	.10718159	.000	.3131377	.8217514

Változó		Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
							Alsó határ	Felső határ
		3	1	.98751370*	.17073662	.000	.5817587	1.3932687
			2	-.56744456*	.10718159	.000	-.8217514	-.3131377
Zscore: A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése.	Games-Howell	1	2	-1.23813149*	.15135677	.000	-1.5997676	-.8764954
			3	-.73536251*	.17796819	.000	-1.1577590	-.3129661
		2	1	1.23813149*	.15135677	.000	.8764954	1.5997676
			3	.50276898*	.12213612	.000	.2129465	.7925915
		3	1	.73536251*	.17796819	.000	.3129661	1.1577590
			2	-.50276898*	.12213612	.000	-.7925915	-.2129465
Zscore: A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre.	Tukey HSD	1	2	-.84309133*	.14290404	.000	-1.1798148	-.5063678
			3	-.56917298*	.15850100	.001	-.9426475	-.1956985
		2	1	.84309133*	.14290404	.000	.5063678	1.1798148
			3	.27391835	.12974061	.089	-.0317883	.5796250
		3	1	.56917298*	.15850100	.001	.1956985	.9426475
			2	-.27391835	.12974061	.089	-.5796250	.0317883
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel?	Tukey HSD	1	2	.00167975	.13296133	1.000	-.3116158	.3149753
			3	1.05348222*	.14747312	.000	.7059926	1.4009718
		2	1	-.00167975	.13296133	1.000	-.3149753	.3116158
			3	1.05180247*	.12071376	.000	.7673657	1.3362392
		3	1	-1.05348222*	.14747312	.000	-1.4009718	-.7059926
			2	-1.05180247*	.12071376	.000	-1.3362392	-.7673657
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással?	Tukey HSD	1	2	-.76931151*	.14380973	.000	-1.1081691	-.4304539
			3	-.19352035	.15950554	.446	-.5693618	.1823211
		2	1	.76931151*	.14380973	.000	.4304539	1.1081691
			3	.57579117*	.13056288	.000	.2681470	.8834353
		3	1	.19352035	.15950554	.446	-.1823211	.5693618
			2	-.57579117*	.13056288	.000	-.8834353	-.2681470
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?	Tukey HSD	1	2	-.71076233*	.13062259	.000	-1.0185472	-.4029775
			3	.43122281*	.14487913	.009	.0898454	.7726002
		2	1	.71076233*	.13062259	.000	.4029775	1.0185472
			3	1.14198514*	.11859046	.000	.8625515	1.4214188
		3	1	-.43122281*	.14487913	.009	-.7726002	-.0898454
			2	-1.14198514*	.11859046	.000	-1.4214188	-.8625515
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel?	Tukey HSD	1	2	-.69132302*	.14077021	.000	-1.0230186	-.3596274
			3	.09268115	.15613428	.824	-.2752167	.4605790
		2	1	.69132302*	.14077021	.000	.3596274	1.0230186
			3	.78400416*	.12780334	.000	.4828623	1.0851460
		3	1	-.09268115	.15613428	.824	-.4605790	.2752167
			2	-.78400416*	.12780334	.000	-1.0851460	-.4828623
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval?	Tukey HSD	1	2	-.31085878	.14901685	.095	-.6619859	.0402683
			3	-.66845565*	.16528099	.000	-1.0579058	-.2790055
		2	1	.31085878	.14901685	.095	-.0402683	.6619859
			3	-.35759687*	.13529035	.024	-.6763803	-.0388134
		3	1	.66845565*	.16528099	.000	.2790055	1.0579058

Változó		Klaszter (I és J)		Átlagkülönbség (I-J)	Standard hiba	Sig.	95% Konfidencia intervallum	
							Alsó határ	Felső határ
			2	.35759687*	.13529035	.024	.0388134	.6763803
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?	Tukey HSD	1	2	-1.40854688*	.12272572	.000	-1.6977244	-1.1193694
			3	-.51417393*	.13612037	.001	-.8349131	-.1934347
		2	1	1.40854688*	.12272572	.000	1.1193694	1.6977244
			3	.89437296*	.11142100	.000	.6318327	1.1569133
		3	1	.51417393*	.13612037	.001	.1934347	.8349131
			2	-.89437296*	.11142100	.000	-1.1569133	-.6318327
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással?	Tukey HSD	1	2	-.97333105*	.13388274	.000	-1.2887977	-.6578644
			3	-.06622382	.14849509	.896	-.4161215	.2836738
		2	1	.97333105*	.13388274	.000	.6578644	1.2887977
			3	.90710723*	.12155029	.000	.6206994	1.1935151
		3	1	.06622382	.14849509	.896	-.2836738	.4161215
			2	-.90710723*	.12155029	.000	-1.1935151	-.6206994
Zscore: A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?	Tukey HSD	1	2	.14125685	.15366238	.629	-.2208164	.5033302
			3	-.17383224	.17043354	.565	-.5754233	.2277588
		2	1	-.14125685	.15366238	.629	-.5033302	.2208164
			3	-.31508910	.13950796	.063	-.6438105	.0136323
		3	1	.17383224	.17043354	.565	-.2277588	.5754233
			2	.31508910	.13950796	.063	-.0136323	.6438105
Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak?	Tukey HSD	1	2	.603*	.232	.027	.06	1.15
			3	.704*	.258	.018	.10	1.31
		2	1	-.603*	.232	.027	-1.15	-.06
			3	.101	.211	.882	-.40	.60
		3	1	-.704*	.258	.018	-1.31	-.10
			2	-.101	.211	.882	-.60	.40

Forrás: saját számítás

Klasztertagságok

Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság
1	2	5.413	63	2	4.716	128	2	3.853	187	1	6.161	249	2	7.879
2	2	6.171	64	2	7.755	129	2	4.268	188	3	5.911	250	2	3.923
4	2	5.891	65	2	4.597	130	2	5.053	189	1	4.533	251	2	4.834
5	2	5.269	66	3	5.517	131	1	5.529	191	1	7.193	252	2	4.994
6	2	5.195	67	2	4.476	132	3	5.949	192	2	6.073	253	2	5.569
7	2	4.669	69	1	5.574	133	2	5.861	193	2	5.851	254	2	4.608
8	2	5.244	71	2	4.36	134	1	5.862	194	2	5.105	255	2	4.471
9	1	5.687	72	2	4.108	136	2	4.179	195	2	5.234	256	2	5.322
10	2	3.516	73	2	6.854	137	2	4.857	196	2	5.746	257	2	4.625
11	2	4.497	74	2	3.666	138	2	4.713	197	2	5.98	258	1	5.616
12	2	6.084	75	2	3.414	139	2	4.759	198	2	5.495	260	1	6.069
13	2	5.733	76	2	4.563	140	2	5.19	199	2	6.318	261	2	5.278
14	2	3.437	77	2	3.94	141	2	3.075	201	2	4.923	262	2	5.436
15	3	4.457	78	2	4.15	143	2	3.579	202	2	6.42	263	2	6.281
16	3	6.023	79	2	5.979	144	1	4.54	203	2	3.524	264	2	3.881
17	2	3.482	80	2	4.547	145	2	4.835	204	2	6.125	265	2	4.374
18	2	6.163	83	3	5.465	146	1	5.305	205	2	4.17	266	2	4.683
19	3	4.206	84	2	4.263	147	2	3.99	206	2	4.407	267	2	4.246
21	2	4.81	85	1	5.454	148	3	5.55	207	2	4.25	268	2	5.431
22	3	6.513	86	2	3.364	149	3	5.396	208	2	3.107	269	2	5.094
23	2	5.103	87	2	5.263	150	1	6.787	209	2	4.198	270	2	4.757
24	2	6.745	88	3	4.906	151	1	6.078	210	2	5.209	271	2	5.968
25	3	4.68	89	3	4.349	152	2	6.014	211	3	5.405	273	3	4.806

Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság
26	2	4.828	91	2	4.931	153	2	4.967	212	3	5.705	274	2	4.352
27	3	3.827	93	2	4.629	154	3	6.184	213	3	5.903	275	3	4.073
28	3	4.865	94	1	6.449	155	2	5.169	214	1	4.359	276	3	6.204
29	3	5.35	95	2	3.981	156	2	5.783	215	2	4.845	277	1	4.614
30	1	6.028	96	3	3.509	157	3	3.895	216	1	5.758	278	2	5.288
31	2	5.668	97	3	3.588	158	2	4.405	217	3	3.774	279	3	5.232
32	2	5.414	98	2	5.106	159	2	3.956	218	2	4.606	280	2	5.571
33	2	4.889	99	2	6.109	160	2	4.53	219	2	4.792	281	2	5.5
34	3	5.356	100	3	5.134	161	3	5.339	220	2	4.592	282	3	3.524
35	3	5.013	101	2	4.972	162	3	4.929	222	1	5.547	283	2	4.653
36	3	4.233	102	1	3.706	163	1	5.373	223	3	2.685	284	2	4.67
37	1	4.29	103	1	3.274	164	1	3.484	225	3	4.67	285	3	4.33
38	3	5.555	105	3	4.954	165	3	5.637	226	3	3.802	286	2	5.374
40	3	5.871	106	1	6.311	166	2	5.036	227	3	3.307	287	2	4.792
41	3	6.904	107	1	4.146	167	1	4.334	228	1	3.154	288	3	6.158
42	2	4.348	108	3	4.711	169	2	5.052	229	3	6.905	289	2	5.685
43	3	3.684	109	1	5.295	170	3	3.865	230	3	3.955	291	2	3.024
44	1	4.397	110	1	5.608	171	2	3.84	231	1	5.848	292	3	5.279
46	3	5.569	112	2	5.221	172	2	4.869	232	3	4.793	293	2	3.989
47	2	6.139	113	3	5.343	173	1	6.436	233	3	5.451	294	1	4.646
48	1	5.331	114	3	5.143	174	2	4.472	234	1	4.304	295	1	4.696
49	3	4.613	115	3	5.463	175	3	3.665	235	1	5.728	296	1	6.527
50	1	4.244	116	1	5.526	176	1	3.525	236	3	5.842	297	3	4.591
51	1	7.849	117	1	5.998	177	1	5.465	237	2	5.361	299	2	6.623

Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság	Eset	Klaszter	Távolság
52	3	4.675	118	1	6.227	178	1	6.047	238	3	3.857	300	1	5.461
53	3	4.92	119	3	6.383	179	2	3.544	239	1	6.536	301	2	5.86
54	3	4.726	120	1	8.97	180	3	5.997	242	3	5.248	302	3	6.206
55	3	4.893	121	2	6.205	181	3	4.555	243	3	6.61	303	3	6.655
56	3	4.928	122	2	5.327	182	2	5.064	244	2	8.267	304	1	5.298
57	2	4.877	123	3	6.662	183	3	6.397	245	2	5.254	305	1	4.622
58	3	6.129	124	2	3.897	184	3	4.385	246	2	3.629	306	1	7.142
59	1	5.402	125	2	4.071	185	1	4.942	247	2	4.904	307	1	5.813
60	1	5.944	126	2	6.464	186	3	5.477	248	2	4.62	308	1	6.969
61	1	6.174	127	2	5.044									

Forrás: saját számítás

Klaszterek jellemzői

Klaszter / Változó	1			2			3		
	Átlag	Medián	Szórás	Átlag	Medián	Szórás	Átlag	Medián	Szórás
A válaszadó életkora (év)	≥M.	31-40		>M.	31-40		<M.	31-40	
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a rutin és gyakorlat hiánya?	2.95	3.00	1.241	3.18	3.00	1.251	2.50	3.00	1.201
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a humán erőforrás hiánya?	2.60	3.00	1.182	2.99	3.00	1.101	2.63	3.00	1.084
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a pénzügyi források hiánya?	3.72	4.00	1.166	3.92	4.00	1.105	3.66	4.00	1.113
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a szociális körülmények?	3.23	3.00	1.609	3.51	4.00	1.696	2.50	2.00	1.414
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt a kultúra és szociálpszichológiai akadályok?	3.20	3.00	1.338	3.47	4.00	1.505	2.58	2.00	1.456
Mennyire akadályozza a társadalmi innovációt az államigazgatási kultúra és berendezkedés?	3.05	3.00	1.281	3.24	3.00	1.501	2.68	3.00	1.320
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a helyi közösségek?	2.53	3.00	0.999	2.63	3.00	0.863	1.54	1.50	1.030
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az aktív önkormányzati magatartás?	2.62	3.00	1.043	2.85	3.00	0.802	1.88	2.00	1.023
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a központi projekt-finanszírozási források?	2.45	2.00	1.141	2.65	3.00	0.947	1.55	1.00	0.980
Mennyire segítik a társadalmi innovációt a nemzetközi kapcsolatok?	2.13	2.00	1.096	2.10	2.00	1.047	1.39	1.00	1.061
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az EU finanszírozási támogatása?	2.05	2.00	1.111	2.22	2.00	1.066	1.21	1.00	0.964
Mennyire segíti a társadalmi innovációt a civil szervezetek aktivitása?	2.33	2.00	0.951	2.44	3.00	1.055	1.44	1.00	1.029
Mennyire segíti a társadalmi innovációt a globális problémák iránti figyelem?	2.07	2.00	1.103	2.07	2.00	1.008	1.29	1.00	0.917
Mennyire segíti a társadalmi innovációt az országos és helyi problémák iránti társadalmi figyelem?	2.53	2.00	1.112	2.54	3.00	1.076	1.50	1.00	1.102
A társadalmi innováció fejlődést, fejlesztést jelent.	2.85	3.00	1.459	4.02	4.00	1.035	3.00	3.00	1.331

Klaszter / Változó	1			2			3		
	Átlag	Medián	Szórás	Átlag	Medián	Szórás	Átlag	Medián	Szórás
A társadalmi innováció elsődleges célja a társadalmi problémák kezelése.	2.67	3.00	1.349	4.12	4.00	0.863	3.25	3.00	1.131
A társadalmi innováció jelenti a társadalom alkalmazkodóképességét.	2.12	2.00	1.106	3.63	4.00	1.302	2.95	3.00	1.124
A társadalmi innováció helyi szükségletekre épít, helyi kontroll alatt valósul meg.	2.67	3.00	1.230	4.20	4.00	0.830	3.28	3.00	1.136
A társadalmi innováció célzott beavatkozás.	2.65	3.00	1.376	4.60	5.00	0.735	3.89	4.00	1.067
A társadalmi innovációt segíti az együttműködés kultúrájának fejlődése.	2.90	3.00	1.298	4.37	5.00	0.786	3.78	4.00	1.158
A társadalmi innováció létrejöttéhez szükséges erőforrások nem elégséges mértékben állnak rendelkezésre.	2.55	2.50	1.443	3.75	4.00	1.256	3.36	3.00	1.352
A társadalmi innováció mennyire függ össze a helyi fejlesztésekkel?	4.15	4.00	1.022	4.15	4.00	1.010	2.83	3.00	1.251
A társadalmi innováció mennyire függ össze az oktatással?	2.55	3.00	0.964	3.35	3.00	1.011	2.75	3.00	0.879
A társadalmi innováció mennyire függ össze a szociális ellátórendszerrel?	3.45	4.00	1.141	4.25	4.00	0.829	2.96	3.00	1.024
A társadalmi innováció mennyire függ össze a környezetvédelemmel?	3.17	3.00	1.167	3.94	4.00	0.973	3.06	3.00	1.011
A társadalmi innováció mennyire függ össze a digitalizációval?	2.52	2.00	1.372	2.95	3.00	1.385	3.45	4.00	1.272
A társadalmi innováció mennyire függ össze a társadalmi jólléttel?	2.30	2.00	1.030	3.94	4.00	0.928	2.90	3.00	0.851
A társadalmi innováció mennyire függ össze a foglalkoztatással?	2.92	3.00	1.030	3.96	4.00	0.898	2.99	3.00	0.907
A társadalmi innováció mennyire függ össze az egészségüggyel?	3.02	3.00	1.359	2.82	3.00	1.427	3.26	3.00	1.421
Melyik területtel kapcsolatos kihívások a leghangsúlyosabbak?	Leggyakoribb az egészségügy			Leggyakoribb a pénzhiány			Leggyakoribb a pénzhiány		

Forrás: saját számítás

2.4 Melléklet: Multinomiális logisztikus regresszió előfeltételeinek vizsgálata

A vizsgálatba azon változók kerültek bevonásra, melyek nem szerepeltek a klasztertagságot meghatározó változók között. A kezdeti modellnél vizsgáltam a változók szignifikanciáját, így a végső modell már csak a 33 szignifikáns változót tartalmazza.
A multikollinearitás tesztelésére VIF mutatót (Variance Inflator Factor) használtam, mely esetben a 2 alatti érték gyenge multikollinearitásra utal.

Multikollinearitás vizsgálata

Változó	VIF
A válaszadó lakóhelye	1.561
A válaszadó iskolai végzettsége	1.391
Van megvalósult/megvalósuló társadalmi innovációs kezdeményezés az Ön lakókörnyezetében?	1.419
Ön közvetve vagy közvetlenül volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek?	1.279
Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?	1.452
A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent?	1.252
Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság?	1.200
A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?	1.630
A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?	1.142
Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?	1.601
Mennyire fontos szereplő a helyi és megyei önkormányzat?	1.360
Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?	1.602
Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?	1.336
Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?	1.324
Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?	1.526
Mennyire fontos szereplők a kutató központok?	1.611
Mennyire fontos szereplők a civil szervezetek?	1.411
Mennyire fontos szereplő a média?	1.228
A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.258
Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.285
A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.216
A kis -és közepes vállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.135
A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.189
Az oktatási intézményeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.172
Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	1.227
Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	1.712
Innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	1.462
Spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció.	1.174
Külső szakértő nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	1.222
A sikeres társadalmi innovációnak jelentős eszközigénye van.	1.165
Közösségfejlesztés szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez.	1.195
A társadalmi innovációk inkább a kisközösségekben hatékonyak.	1.226
A társadalmi innováció az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül is sikeres lehet.	1.171

Forrás: saját számítás

2.5 Melléklet: Multinomiális logisztikus regresszió eredményeinek vizsgálata

Az elemzés során a klaszterhez való tartozás bekövetkezési valószínűsége az egyik fő eredmény. Ehhez az elemzés kezdetén tudni kell, hogy mekkora a véletlen besoroláshoz tartozó találati arány, vagyis, ha csak véletlenszerűen kerülne valaki besorolásra egy kategóriába, akkor mekkora a helyes találat esélye. A végső modell akkor lesz megfelelő, ha lényegesen nagyobb találati arány várható tőle.

Véletlen találati arányok a változók kategóriái esetén

Változó	Kategória	N	Határ érték
Klaszterbe tartozó esetek	1	60	21.3%
	2	142	50.4%
	3	80	28.4%
A válaszadó lakóhelye	Megyei jogú város / Főváros	124	44.0%
	Város	124	44.0%
	Község	34	12.1%
A válaszadó iskolai végzettsége	Általános iskola	4	1.4%
	Szakiskola/Szakmunkásképző	80	28.4%
	Gimnázium/Szakközépiskola	116	41.1%
	Főiskola/Egyetem	82	29.1%
Van megvalósult / megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés az Ön lakókörnyezetében?	Nem	77	27.3%
	Igen	205	72.7%
Ön közvetve vagy közvetlenül volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek?	Nem	115	40.8%
	Igen	167	59.2%
Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?	Oktatás	10	3.5%
	Egészségügy	72	25.5%
	Foglalkoztatáspolitika	102	36.2%
	Szociális ellátórendszer	98	34.8%
A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent?	Nem feltétlenül	59	20.9%
	Bizonyos fokú újítás elvárt	113	40.1%
	Igen	110	39.0%
Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság?	Teljes mértékben	202	71.6%
	Előnyös, de nem elvárt	67	23.8%
	Nem elvárás	13	4.6%
A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?	Csak alulról szerveződő lépések sorozataként	10	3.5%
	Lehet alulról szerveződő és felülről vezérelt is	118	41.8%
	Előnyös, ha felülről vezérelt, irányított folyamat	154	54.6%
A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?	Teljes folyamat során	77	27.3%
	Problémafelmérés, ötletkidolgozás, megvalósítás során	156	55.3%
	Problémafelmérés és megvalósítás során	32	11.3%

Változó	Kategória	N	Határ érték
	Ötletkidolgozás, megvalósítás és hatásmérés során	8	2.8%
	Csak a közvetlenül érintett tevékenységek esetén	9	3.2%
Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?	Semennyire	46	16.3%
	Nem fontos	22	7.8%
	Kevésbé fontos	28	9.9%
	Van szerepe	45	16.0%
	Fontos	103	36.5%
	Nagyon fontos	38	13.5%
Mennyire fontos szereplő a helyi és megyei önkormányzat?	Nem fontos	3	1.1%
	Kevésbé fontos	7	2.5%
	Van szerepe	12	4.3%
	Fontos	37	13.1%
	Nagyon fontos	223	79.1%
Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?	Semennyire	15	5.3%
	Nem fontos	6	2.1%
	Kevésbé fontos	7	2.5%
	Van szerepe	28	9.9%
	Fontos	97	34.4%
	Nagyon fontos	129	45.7%
Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?	Semennyire	62	22.0%
	Nem fontos	27	9.6%
	Kevésbé fontos	31	11.0%
	Van szerepe	40	14.2%
	Fontos	77	27.3%
	Nagyon fontos	45	16.0%
Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?	Semennyire	18	6.4%
	Nem fontos	7	2.5%
	Kevésbé fontos	5	1.8%
	Van szerepe	9	3.2%
	Fontos	43	15.2%
	Nagyon fontos	200	70.9%
Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?	Semennyire	88	31.2%
	Nem fontos	40	14.2%
	Kevésbé fontos	31	11.0%
	Van szerepe	45	16.0%
	Fontos	50	17.7%
	Nagyon fontos	28	9.9%
Mennyire fontos szereplők a kutató központok?	Semennyire	79	28.0%
	Nem fontos	35	12.4%
	Kevésbé fontos	28	9.9%

Változó	Kategória	N	Határ érték
	Van szerepe	44	15.6%
	Fontos	66	23.4%
	Nagyon fontos	30	10.6%
Mennyire fontos szereplők a civil szervezetek?	Nem fontos	4	1.4%
	Kevésbé fontos	4	1.4%
	Van szerepe	12	4.3%
	Fontos	53	18.8%
	Nagyon fontos	209	74.1%
Mennyire fontos szereplő a média?	Semennyire	14	5.0%
	Nem fontos	8	2.8%
	Kevésbé fontos	11	3.9%
	Van szerepe	45	16.0%
	Fontos	87	30.9%
	Nagyon fontos	117	41.5%
A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	37	13.1%
	Inkább nem	34	12.1%
	Inkább igen	108	38.3%
	Teljes mértékben	103	36.5%
Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	30	10.6%
	Inkább nem	80	28.4%
	Inkább igen	119	42.2%
	Teljes mértékben	53	18.8%
A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	42	14.9%
	Inkább nem	78	27.7%
	Inkább igen	147	52.1%
	Teljes mértékben	15	5.3%
A kis -és közepes vállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	56	19.9%
	Inkább nem	114	40.4%
	Inkább igen	70	24.8%
	Teljes mértékben	42	14.9%
A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	12	4.3%
	Inkább nem	25	8.9%
	Inkább igen	122	43.3%
	Teljes mértékben	123	43.6%
Az oktatási intézményeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	174	61.7%
	Inkább nem	66	23.4%
	Inkább igen	32	11.3%
	Teljes mértékben	10	3.5%
Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	Egyáltalán nem	37	13.1%
	Inkább nem	56	19.9%
	Inkább igen	122	43.3%
	Teljes mértékben	67	23.8%

Változó	Kategória	N	Határ érték
Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	Nem igaz	54	19.1%
	Igaz	228	80.9%
Innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	Nem igaz	191	67.7%
	Igaz	91	32.3%
Spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció.	Nem igaz	38	13.5%
	Igaz	244	86.5%
Külső szakértő nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	Nem igaz	248	87.9%
	Igaz	34	12.1%
A sikeres társadalmi innovációnak jelentős eszközigénye van.	Nem igaz	100	35.5%
	Igaz	182	64.5%
Közösségfejlesztés szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez.	Nem igaz	81	28.7%
	Igaz	201	71.3%
A társadalmi innovációk inkább a kisközösségekben hatékonyak.	Nem igaz	36	12.8%
	Igaz	246	87.2%
A társadalmi innováció az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül is sikeres lehet.	Nem igaz	145	51.4%
	Igaz	137	48.6%
Érvényes		282	100.0%
Hiányzó		27	
Teljes		309	
Subpopulation		282 [a]	

Forrás: saját számítás

A modell illeszkedésének tesztelése a χ^2 eloszlás vizsgálatával lehetséges. A nullhipotézis szerint a regressziós együtthatók 0-tól való eltérése a véletlennek tudható be, tehát a véső modell nem teljesít jobban, mint a kiinduló modell, ahol a független változók nem kerülnek figyelembevételre, míg az alternatív hipotézis jelenti azt, hogy a független változók figyelembevételével a végső modell jobban teljesít. Vizsgálatomban a teszt szignifikáns eredményt adott.

Modell illeszkedése

	Modell illeszkedési kritérium	Likelihood Ratio Teszt		
Modell	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig.
Intercept Only	582.135			
Final	193.968	388.167	208	.000

Forrás: saját számítás

A végső modell a vizsgálat szempontjából szignifikáns változókat kell, hogy tartalmazza. Ennek vizsgálata szintén a χ^2 eloszlás vizsgálatával történik. Első lépésben az összes olyan változót vizsgáltam, mely nem játszott szerepet a klasztertagság meghatározásában, melyek közül két változó nem volt szignifikáns. A változók egyenként történő eltávolításával a modellből a végső modellbe bevont változók struktúrája 33 változót tartalmazott.

Modell szempontjából szignifikáns változók

Hatás	Modell illeszkedési kritérium -2 Log Likelihood of Reduced Model	Likelihood Ratio Tests Chi-Square	df	Sig.
Intercept	193.968[a]	.000	0	.
A válaszadó lakóhelye	213.024	19.056	4	.001
A válaszadó iskolai végzettsége	230.628	36.660	6	.000
Van megvalósult / megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés az Ön lakókörnyezetében?	214.373	20.405	2	.000
Ön közvetve vagy közvetlenül volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek?	214.619	20.652	2	.000
Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?	224.664	30.696	6	.000
A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent?	206.704	12.736	4	.013
Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság?	221.189	27.222	4	.000
A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?	224.212	30.244	4	.000
A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?	220.896	26.928	8	.001
Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?	248.232	54.264	10	.000
Mennyire fontos szereplő a helyi és megyei önkormányzat?	238.198	44.230	8	.000
Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?	236.246	42.278	10	.000
Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?	244.751	50.783	10	.000
Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?	249.559	55.591	10	.000
Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?	232.107	38.139	10	.000
Mennyire fontos szereplők a kutató központok?	224.001	30.033	10	.001
Mennyire fontos szereplők a civil szervezetek?	209.558	15.591	8	.049
Mennyire fontos szereplő a média?	257.063	63.095	10	.000
A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	221.225	27.257	6	.000
Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	228.610	34.642	6	.000
A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	225.452	31.484	6	.000
A kis -és közepes vállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	216.042	22.074	6	.001
A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	211.070	17.103	6	.009
Az oktatási intézményeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	220.732	26.765	6	.000
Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?	225.704	31.736	6	.000

Hatás	Modell illeszkedési kritérium -2 Log Likelihood of Reduced Model	Likelihood Ratio Tests Chi-Square	df	Sig.
Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	211.526	17.558	2	.000
Innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	208.889	14.921	2	.001
Spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció.	204.774	10.806	2	.005
Külső szakértő nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.	209.275	15.307	2	.000
A sikeres társadalmi innovációnak jelentős eszközigénye van.	200.264	6.296	2	.043
Közösségfejlesztés szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez.	226.092	32.124	2	.000
A társadalmi innovációk inkább a kisközösségekben hatékonyak.	200.015	6.047	2	.049
A társadalmi innováció az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül is sikeres lehet.	220.191	26.223	2	.000

Forrás: saját számítás

A független változók függő változóra gyakorolt hatása nem minden esetben szignifikáns. Az első klasztert választottam referenciakategóriának, így a paraméterbecslés ehhez hasonlítja a klasztertagságot. A vizsgálat során a nullhipotézis jelenti azt, hogy a vizsgált paraméter 0-tól való eltérése csak a véletlen műve, az alternatív hipotézis pedig azt, hogy a paraméter 0-tól eltérőnek tekinthető, tehát van hatása.

Paraméterbecslés 1. és 2. klaszter összehasonlítására

Klaszter esetek		B	Standard hiba	Wald	df	Sig.	Exp(B)
2	Intercept	16.112	4640.389	0.000	1	0.997	
	[Ön közvetve vagy közvetlenül volt már részese társadalmi innovációs kezdeményezésnek?=0]	-6.330	1.896	11.145	1	0.001	1.781E-03
	[Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?=0]	11.169	4.860	5.282	1	0.022	7.092E+04
	[A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?=0]	8.006	4.345	3.396	1	0.047	3.000E+03
	[A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?=1]	-5.210	1.608	10.504	1	0.001	5.460E-03
	[A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?=0]	-8.405	3.604	5.440	1	0.020	2.237E-04
	[A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?=1]	-8.698	3.455	6.338	1	0.012	1.669E-04
	[A társadalmi innováció folyamatának mely részében szükséges az érintett közösség bevonása?=2]	-10.014	3.939	6.465	1	0.011	4.475E-05
	[Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?=0]	-6.954	3.211	4.690	1	0.030	9.547E-04

Klaszter esetek	B	Standard hiba	Wald	df	Sig.	Exp(B)
[Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?=3]	-8.137	2.845	8.181	1	0.004	2.926E-04
[Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?=0]	-9.264	3.717	6.212	1	0.013	9.479E-05
[Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?=0]	-12.572	3.195	15.479	1	0.000	3.468E-06
[Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?=1]	-6.180	2.891	4.571	1	0.033	2.071E-03
[Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?=3]	-4.266	2.006	4.525	1	0.033	1.403E-02
[Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?=0]	6.946	2.965	5.488	1	0.019	1.039E+03
[Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?=2]	-9.491	4.496	4.455	1	0.035	7.555E-05
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=0]	8.461	2.981	8.056	1	0.005	4.728E+03
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=1]	9.211	3.064	9.040	1	0.003	1.001E+04
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=2]	6.413	2.800	5.244	1	0.022	6.098E+02
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=4]	12.404	3.457	12.871	1	0.000	2.437E+05
[Mennyire fontos szereplők a kutató központok?=1]	6.620	3.256	4.135	1	0.042	7.501E+02
[Mennyire fontos szereplők a kutató központok?=3]	5.766	2.757	4.376	1	0.036	3.194E+02
[Mennyire fontos szereplők a kutató központok?=4]	7.224	3.169	5.197	1	0.023	1.372E+03
[Mennyire fontos szereplő a média?=0]	8.908	3.921	5.160	1	0.023	7.390E+03
[Mennyire fontos szereplő a média?=4]	4.741	1.538	9.505	1	0.002	1.146E+02
[A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=2]	-3.654	1.487	6.040	1	0.014	2.590E-02
[Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	7.606	3.053	6.208	1	0.013	2.009E+03
[A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	-11.543	3.857	8.956	1	0.003	9.701E-06
[A nagyvállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=1]	-7.754	3.320	5.456	1	0.020	4.288E-04
[A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=1]	-4.908	1.830	7.196	1	0.007	7.384E-03
[A civil szervezeteknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=2]	-3.225	1.473	4.791	1	0.029	3.977E-02
[Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=1]	5.079	2.379	4.558	1	0.033	1.606E+02

Klaszter esetek	B	Standard hiba	Wald	df	Sig.	Exp(B)
[Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.=0]	6.030	2.467	5.973	1	0.015	4.159E+02
[Spontán ötletből is lehet sikeres társadalmi innováció.=0]	5.638	1.981	8.100	1	0.004	2.810E+02
[Közösségfejlesztés szükséges a társadalmi innováció sikerességéhez.=0]	7.598	2.159	12.390	1	0.000	1.994E+03
[A társadalmi innovációk inkább a kisközösségekben hatékonyak.=0]	4.511	2.205	4.183	1	0.041	9.097E+01

Forrás: saját számítás

Paraméterbecslés 1. és 3. klaszter összehasonlítására

Klaszter esetek		B	Standard hiba	Wald	df	Sig.	Exp(B)
3	Intercept	-50.205	5938.339	0.000	1	0.993	
	[A válaszadó lakóhelye=0]	10.490	3.852	7.416	1	0.006	3.595E+04
	[A válaszadó iskolai végzettsége=1]	-10.410	3.566	8.522	1	0.004	3.012E-05
	[A válaszadó iskolai végzettsége=2]	-15.116	4.321	12.237	1	0.000	2.725E-07
	[Van megvalósult / megvalósulás alatt álló társadalmi innovációs kezdeményezés az Ön lakókörnyezetében?=0]	-12.118	3.641	11.078	1	0.001	5.460E-06
	[Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?=0]	17.416	6.675	6.809	1	0.009	3.662E+07
	[Ön szerint hol van leginkább szükség társadalmi innovációra?=2]	6.595	2.847	5.366	1	0.021	7.316E+02
	[A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent?=0]	7.144	2.842	6.319	1	0.012	1.266E+03
	[A társadalmi innováció új gyakorlatot, megoldást, eszközt jelent?=1]	6.074	2.312	6.905	1	0.009	4.344E+02
	[Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság?=0]	13.427	6.167	4.740	1	0.029	6.779E+05
	[Mennyire fontos a társadalmi innováció szempontjából a fenntarthatóság?=1]	12.079	5.740	4.429	1	0.035	1.762E+05
	[A társadalmi innováció szempontjából milyen szerveződési mód előnyös?=1]	-8.593	2.406	12.752	1	0.000	1.854E-04
	[Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?=3]	-14.626	4.367	11.219	1	0.001	4.445E-07
	[Mennyire fontos szereplő az állam, kormányzat?=4]	-11.485	4.200	7.477	1	0.006	1.028E-05
	[Mennyire fontos szereplő a helyi és megyei önkormányzat?=2]	30.652	7.956	14.844	1	0.000	2.052E+13
	[Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?=1]	18.428	8.631	4.559	1	0.033	1.007E+08
	[Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?=2]	-11.560	5.724	4.079	1	0.043	9.544E-06
	[Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?=3]	10.531	4.498	5.482	1	0.019	3.745E+04
	[Mennyire fontos szereplők a nagyvállalatok?=4]	6.190	2.831	4.782	1	0.029	4.877E+02

Klaszter esetek	B	Standard hiba	Wald	df	Sig.	Exp(B)
[Mennyire fontos szereplők a kis- és közepes vállalatok?=2]	-9.813	3.998	6.024	1	0.014	5.473E-05
[Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?=0]	18.957	5.319	12.704	1	0.000	1.710E+08
[Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?=1]	15.930	6.846	5.415	1	0.020	8.281E+06
[Mennyire fontos szereplők az egyének, önkéntesek, innovátorok?=3]	-13.083	5.741	5.194	1	0.023	2.081E-06
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=0]	13.955	4.374	10.180	1	0.001	1.150E+06
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=3]	8.148	3.859	4.457	1	0.035	3.456E+03
[Mennyire fontos szereplők az oktatási intézmények?=4]	16.420	4.629	12.583	1	0.000	1.352E+07
[Mennyire fontos szereplők a kutató központok?=2]	9.201	4.604	3.995	1	0.046	9.911E+03
[Mennyire fontos szereplők a kutató központok?=4]	12.900	4.629	7.767	1	0.005	4.005E+05
[Mennyire fontos szereplő a média?=0]	13.906	4.883	8.110	1	0.004	1.095E+06
[Mennyire fontos szereplő a média?=3]	-13.750	4.821	8.135	1	0.004	1.067E-06
[A magánszemélyeknek mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	11.065	4.215	6.891	1	0.009	6.390E+04
[Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	14.086	4.628	9.265	1	0.002	1.311E+06
[Az államnak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=1]	5.496	2.658	4.275	1	0.039	2.438E+02
[A kis -és közepes vállalatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	12.660	4.434	8.151	1	0.004	3.149E+05
[Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=0]	-12.075	4.919	6.025	1	0.014	5.702E-06
[Az önkormányzatoknak mennyire feladata a sikeres társadalmi innováció megvalósítása?=1]	10.568	3.688	8.210	1	0.004	3.886E+04
[Külső forrás nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.=0]	13.030	4.566	8.145	1	0.004	4.559E+05
[Innovátor személye nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.=0]	8.307	3.310	6.297	1	0.012	4.051E+03
[Külső szakértő nélkül elképzelhetetlen a sikeres társadalmi innováció.=0]	12.645	4.338	8.497	1	0.004	3.102E+05
[A társadalmi innováció az érintett közösségen kívüli szereplők bevonása nélkül is sikeres lehet.=0]	-9.225	2.919	9.986	1	0.002	9.854E-05

Forrás: saját számítás

3. Melléklet: Társadalmi innovációs kezdeményezések, jó gyakorlatok értékelése

A jó gyakorlatok értékelését a szakirodalomelemzés során feltárt tényezők mentén tettem meg. A gyűjtött társadalmi innovációs kezdeményezések közül 52 volt alkalmas az értékelésre az alábbi szempontok alapján:

- Társadalmi innováció neve (1)
- Társadalmi innováció formája (2)
- Társadalmi innováció célja (3)
- Szükséges erőforrások (4)
- Társadalmi innováció kiterjedtsége (5)
- Gazdaságfejlesztéshez hozzájárul-e? (6)
- Munkanélküliség csökkentéséhez hozzájárul-e? (7)
- Probléma irányultsága (8)
- Tárgya (9)
- Kulturális tényező (10)
- Finanszírozás forrása (11)
- Kimenet (12)
- Hatás (13)
- Folyamat (14)
- Társadalmi innováció iránya (15)
- Kezdeményező (16)
- Fenntarthatóság (17)
- Ismételhetőség / Kiterjeszthetőség (18)
- Szükségletkielégítés szintje (19)
- Támogathatóság szükségessége (20)
- Külső tudás bevonásának szükségessége (21)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)
Budapest Bike Maffia	Szolgáltatás	Életminőség növelése	Emberi erőforrás - önkéntesek	település	nem	nem	rászorulók (idősotthonok, állami gondozottak, nagycsaládok) élelmiszerrel történő ellátása	élelmiszer	figyelemfelhívás a hátrányos helyzetű csoportok megsegítésére	egyének, résztvevő partnerek	rászorulók friss élelmiszerhez jutása	rászorulók leszakadásának csökkentése, figyelemfelhívás	Ötletgenerálás --> Résztvevők felkutatása --> Megvalósítás --> Kiterjesztés	bottom-up	egyén	igen, amíg vannak adományok, támogatók	igen	fiziológiai	nem igényel	nem szükséges
SzUNO projekt	Termék/ technológia, imázs	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi erőforrás - önkéntesek, közfoglalkoztatottak Anyagi - foglalkoztatottak fizetése Nyersanyag, megmunkálható anyag	település	igen	nem	gyermekek családi hátterének javítása	kézzel készített termékek	lehetséges - településre jellemző termék-imázs kialakításával	társadalmi vállalkozás, értékesítésből befolyt összeg	helyi és kulturális jellegzetességű, kézzel készített termékek	jóllét növelése, kulturális összefogás, gyermekek életminőségének növelése	Helyzetfelismerés --> Ötletgenerálás --> Támogatók --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid vagy top-down	társadalmi vállalkozás, önkéntesek	igen, amíg működik az értékesítés	igen	biztonsági, önmegvalósítás	nem igényel	kezdetben valószínűleg kellett, fenntartásh oz már nem
Szociális webshop	Technológia, szolgáltatás	Életminőség növelése	Emberi - alapítvány, szociális szövetkezet által foglalkoztatottak Anyagi- webshop üzemeltetés	térség	igen	nem	helyi termékek, kézzel készült termékek értékesítésének felülete	webshop létrehozása az elkészített termékek, helyi dolgok értékesítése céljából	helyi termékek népszerűsítése, imázs kialakítása	társadalmi vállalkozások	eladott termékek	életminőség növelő intézkedések	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Visszacsatolás --> Megvalósítás	hibrid vagy top-down	társadalmi vállalkozás, önkéntesek	igen, amíg működik az értékesítés	igen	biztonsági, önmegvalósítás	nem igényel	kezdetben kellett, fenntartásh oz már nem
Kisléptékű biobrikett készítés	Technológia, termék	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése, kapcsolatépítés	Emberi - foglalkoztatottak Anyagi - foglalkoztatottak fizetése Eszköz - előállításhoz szükséges szerkezet Nyersanyag	térség	nem	igen	szegények tüzelőhöz juttatása	biobrikett, tüzelőanyag készítése természetben található illetve leselejtezett anyagokból	közösségépítés, közös munka a tüzelőanyag előállítása során	önkormányzat	tüzelőanyag	természet védelme, fűtési költségek csökkentése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Intézményesítés	top-down	önkormányzat	igen, amíg elérhető a biobrikett készítéshez szükséges anyag és van présgép	igen	fiziológiai	nem igényel	nem szükséges
Wifi falu program	Technológia, szolgáltatás, termék	Életminőség növelése	Anyagi - hálózat kiépítése Technológia - hálózat üzemeltetése Eszköz - kiépítéshez szükséges eszközök	bárhol	nem, közvetve lehet	nem, közvetve lehet	elmaradott térségekben internet-elérhetőség biztosítása	internet elérhetőség kiterjesztése, mely a munkakeresésben, munkában is segít	igen - elszigeteltség csökkentése	minisztérium, vállalkozás	elérhető internet és számítógépek	tanulásban, munkakeresésben, kapcsolattartásban való segítség	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	igen, amíg működtetik a hálózatot	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen
Dombóvári társadalmi integráció	Szolgáltatás	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi - önkéntesek, mentorok, kivitelezésben résztvevők Anyagi - munkabérek, programok finanszírozása, Közösségi tér, helyiség, épület	térség	igen	igen	társadalmi integráció elősegítése, mélyszegénységben élők segítése, öngondoskodásra, közösség fenntartására tanítás	mentoring program, fejlesztő, tanulást segítő programok, közösségi terek és bérlakások létrehozása	igen - közösségépítés, társadalmi integráció, tanulásra serkentés	ESZA önkormányzat, társadalmi vállalkozás	integrációs tér, szociális bérlakás	társadalmi integráció	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat, társadalmi vállalkozás	igen, ha folyamatos az integráció, a felülről segítés	részben	fiziológiai, biztonsági	igen	igen
HRom program	Szolgáltatás	Foglalkoztatás növelése	Emberi - képzésszervezők, oktatót, mediátorok Anyagi - képzések finanszírozása Eszköz - képzésekhez szükséges eszközök (számítógép stb.) Képzési helyszín	térség	igen	maga a program nem, de a célja igen	roma fiatalok elfogadottságának növelése a munkaerőpiacon	képzett roma fiatalok munkához segítése, munkáltatók és munkavállalók egymásra találásának segítése, kapcsolódó képzések szervezése	elfogadottság, integráció növelése	társadalmi vállalkozás	munkaerő-munkahely kapcsolatának megteremtése	kultúrafejlesztés, lehetőségképzés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	igen, ha folyamatos a felülről irányítás és a vállalati partnerség	igen	biztonsági, kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen
Önfenntartó Pénzügyi Közösség	Szolgáltatás	Pénzügyi stabilitás megteremtése	Emberi - képzés, mentorok Anyagi - kezdeti tőke kialakítása	település	nem	nem	Pénzügyi stabilitás növelése	közösségi kassza kialakítása, mely a közösségen belül tartalékként, felvehető kölcsönként funkcionális, ezzel segítve a hitelhez nem jutó lakosokat	közösségfejlesztés	társadalmi vállalkozás, magán	közösségi kassza	közösségfejlesztés, pénzügyi tudatosság növelése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	kezdetben top-down, fenntartás során hibrid	társadalmi vállalkozás	igen, ha megmarad a zárt rendszer és a felülről "örködés"	igen	biztonsági	kezdetben igen	kezdetben igen, fenntartásh oz nem
Aktivizáld a közösséged! Program (1)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek, szakemberek bevonása Közösségi tér, épület	település	nem	nem	roma integráció, közösség kialakítása	közösségi események, tanoda kialakítása a fiatalok számára, jótékonysági programok, közösségi segítségnyújtás, konzultáció a felnőtteknek	közösségfejlesztés, elfogadottság növelése	önkormányzat, önkéntesek	ifjúsági klub, tanoda	közösségfejlesztés, önfejlesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	igen, amíg megvan a folyamatos felülről irányítás	igen	biztonsági, kapcsolati, önbecsülés	részben igen	igen
Aktivizáld a közösséged! Program (2)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek Eszköz- speciális programokhoz	település	nem	nem	közösségfejlesztés, eltérő nemzetiségű lakosság összehozása	közös programok szervezése, egyéni speciális tudás felajánlása - egészség, sport stb. témakörben, jótékonysági rendezvények	közösségfejlesztés	önkormányzat, önkéntesek	közösségi programok	közösségfejlesztés, kultúra megosztása	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek, önkormányzat	igen	igen	kapcsolati, önbecsülés	nem igényel	nem szükséges
Aktivizáld a közösséged! Program (3)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek, mentorok Eszköz - programok megvalósításához Helyszín	település	nem	nem	fiatalok bevonása, közösség kialakítása	közösségfejlesztő munka, fiataloknak foglalkozások, társadalmi párbeszéd	közösségfejlesztés	önkormányzat, önkéntesek	közösségi tér	közösségfejlesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek, önkormányzat	igen	igen	kapcsolati, önbecsülés	nem igényel	nem szükséges
Aktivizáld a közösséged! Program (4)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek Eszköz- felújításhoz szükséges eszközök Alapanyagok a kivitelezéshez Épület, közösségi tér	település	nem	nem	közösség kialakítása, fejlesztő tevékenység	közösségi alkalmak tartása, fejlesztő programok, közös bútorkészítés, oktatás fontosságának népszerűsítése	közösségfejlesztés	önkormányzat, önkéntesek	közösségi tér	közösségfejlesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek, önkormányzat	igen	igen	kapcsolati, önbecsülés	nem igényel	nem szükséges
Tomor-Row közösségépítő program	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek Eszköz - megvalósításhoz szükséges eszközök, anyagok	település	nem	nem	közösségfejlesztés	közösség kialakítása a zene segítségével - helyi rádió indítása, zenei projektek megvalósítása a fiatalok körében, amit közösségi média felületén elérhető, bemutató estek szervezése	közösségfejlesztés	önkormányzat, önkéntesek	közösségi tér, műhelymunkák	közösségfejlesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	önkéntesek, önkormányzat	igen	igen	kapcsolati, önbecsülés	nem igényel	nem szükséges

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)
Tanoda program	Szolgáltatás, imázs, oktatás	Életminőség növelése, közösségépítés, oktatás	Emberi - önkéntesek, egyetemisták Anyagi - alapanyagok beszerzése Eszközök - számítógép, internetelérés, sütő Helyszín	település	igen	nem	közösségfejlesztés, gyermekek iskolai lemaradásának csökkentése	korrepetálás egyetemisták bevonásával, tanoda kialakítása, klubhelyiség kialakítása, molnárkalács sütő műhely kialakítása értékesítés céljából	közösségfejlesztés, helyi termék létrehozása - imázs	egyetemisták, önkéntesek, önkormányzat	klubhelyiség, műhely, helyi termék	közösségfejlesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	önkéntesek, önkormányzat	igen	igen	biztonsági, kapcsolati, önbecsülés	nem igényel	önkéntes egyetemisták
Zóna nyomozójáték	Szolgáltatás, imázs	Érzékenyítés	Emberi - kialakításban résztvevők, játékmester, konzultánsok Anyagi - eszközök beszerzése, résztvevők bére, helyiség kialakítása Eszköz - a játékhoz szükséges eszközök Épület	kialakítása adott területen, de bárki részt vehet rajta	igen	nem	érzékenyítés különböző csoportokkal szemben	játékos feladatokon keresztüli érzékenyítő tréning a sérülékeny csoportokkal szemben	elfogadottság növelése	társadalmi vállalkozás	szemléletformáló, érzékenyítő játék	társadalmi érzékenyítés	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozások	igen	részben	kapcsolati	igen	igen
Loli Zumi projekt	Termék, imázs	Hagyományőrzés	Emberi - hagyományőrzésben résztvevők, kiadvány készítői, önkéntesek, Anyagi - kiadvány készítéséhez kapcsolódó költségek, kulturális kincsek felkutatása, Eszköz - kiadványhoz, nyilvántartáshoz kapcsolódó	térség	nem	nem	kulturális kincs feltárása, megőrzése, megismertetése	kulturális tényezők összegyűjtése, kiadvány szerkesztése	kultúra megőrzés, fejlesztés	ESZA, társadalmi vállalkozás, minisztérium	kiadvány	hagyományőrzés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	társadalmi vállalkozások	igen	részben	önbecsülés	igen	igen
IDA – Lakhatási Program	Szolgáltatás	Életminőség növelése	Emberi - kapcsolattartók, képzők Anyagi - megtakarítások képzése, kiegészítő támogatás	települések	igen	nem	lakáscélú beruházások megvalósításának segítése	pénzügyi tudatosság növelése, lakáscél elérésének támogatása képzésekkel, megtakarítást követő támogatásokkal, hitellel	pénzügyi kultúra fejlesztése	alapítványi, vállalkozás, önkormányzat	megtakarítás képzése, hitellehetőség	pénzügyi tudatosság növelése, lakhatási körülmények javítása	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Kiterjesztés	top-down	társadalmi vállalkozások	részben	részben	biztonsági	igen	igen
Borsodi Romák Innovatív Társadalmi és Gazdaságfejlesztési Programja (BRIDGE) – EQUAL (1)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi - oktatók, mentorok, résztvevők (romák, közfoglalkoztatottak stb.) Anyagi - oktatás finanszírozása, hitelnyújtás, munkálatok megkezdésének támogatása Eszköz - megvalósításhoz szükséges gépek, berendezések, eszközök Képző helyszín	térség	igen	igen	munkanélküliség csökkentése, életminőség javítása	képzések, melyek munkavégzéshez szükséges tudást adnak, brigádok kialakítása vagy vállalkozóvá válás segítése, faüzem és kovácsműhely létrehozása, települési felújítási munkálatok elvégzése	közösségfejlesztés	alapítvány, szervezet	képesítés, üzem, műhely	képzettségszerzés, önfoglalkoztatóvá válás, helyi fejlesztések	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozások	igen	részben	biztonsági	igen	igen
Borsodi Romák Innovatív Társadalmi és Gazdaságfejlesztési Programja (BRIDGE) – EQUAL (2)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi - önkéntesek, alapítványi foglalkoztatottak, oktatók Anyagi - munkabérek, oktatáshoz szükséges beszerzések Eszközök - oktatáshoz szükséges eszközök Helyszín	térség	igen	igen	roma foglalkoztatás elősegítése	képzések szervezése, munkaerőpiaci programok szervezése, képzők képzése program	roma integráció elősegítése	alapítvány, pályázat	tanácsadói hálózat	"képzők képzése", hálózat, roma integráció	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozások	részben	részben	kapcsolati	igen	igen
Borsodi Romák Innovatív Társadalmi és Gazdaságfejlesztési Programja (BRIDGE) – EQUAL (3)	Szolgáltatás, imázs	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi - önkéntesek, mediátorok, képzett roma lakosság Anyagi - képzés finanszírozás Eszközök - képzéshez szükséges, Helyszín	térség	igen	igen	roma foglalkoztatás elősegítése	képzések szervezése, munkáltatók és munkavállalók találkozásának elősegítése	roma integráció elősegítése	alapítvány, pályázat	kerekasztal beszélgetések	roma integráció	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozások	részben	részben	kapcsolati	igen	igen
Közösségi Kisgazdaságok Szövetsége	Hálózat	Életminőség növelése, kisgazdaságok támogatása	Emberi - kapcsolattartók Természeti - mezőgazdasági tevékenységhez szükséges	település	igen	nem	őstermelők, mezőgazdasággal foglalkozók és potenciális vásárlók találkozásának elősegítése	termelők és fogyasztók közötti kapcsolat kialakítása, élelmiszerrendszer kidolgozása, átalánydíjért a tagok részesülnek a megtermelt javakból	helyi termékek, termelők iránti elköteleződés	egyén, civil szervezet	termelői hálózat, termékek	kapcsolatok kialakítása	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	társadalmi vállalkozások	igen, amíg van termelő-fogyasztó kapcsolat	részben	kapcsolati	igen	igen
SUHANJ! Fitness	Szolgáltatás, imázs	Életminőség, foglalkoztatási szint növelése	Emberi - önkéntesek Anyagi - eszközök beszerzése Eszközök - terem kialakításához	település	nem	nem	Érzékenyítés, korlátozott személyek közösségbe integrálása	akadálymentesített létesítmény létrehozása, ahol korlátozott személyek dolgoznak, és elsősorban nekik került kialakításra, mozgáskultúrájuk fejlesztésére	korlátozott személyekkel szembeni érzékenyítés	önkéntesek	fitness terem	megváltozott képességű személyekkel szembeni érzékenyítés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	Bottom-up	önkéntesek	igen	igen	kapcsolati, önbecsülés	igen	igen
Járókelő.hu	Technológia, szolgáltatás	Életminőség növelése, közbiztonság, környezeti feltételek javítása	Emberi - üzemeltetők Anyagi - üzemeltetési költségek Eszközök - üzemeltetéshez szükséges számítógép, szerver	városok	nem	nem	közterületi problémák megoldásának segítése	bejelentő oldal létrehozása, ahol a közterületi problémákat összekötik fenntartó szervekkel, önkormányzatokkal a hatékonyabb javítás érdekében	közterek állapotának javítása	önkéntesek, magánszemélyek	weblap	környezeti tudatosság fejlesztése, gyorsabb reagálás lehetősége	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek	igen	igen	biztonsági	igen	igen

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)
Szimplakerti Háztáji Piac	Szolgáltatás, imázs	Közösségépítés	Emberi - foglalkozást tartók, programszervezők, önkéntesek Anyagi - programok költsége Eszközök - megvalósításhoz szükséges eszközök	település	nem	nem	őstermelők és fogyasztók találkozásának elősegítése, közösségépítés	kulturális programokkal egybekötött vásárok rendezése, elősegítve a termelők és fogyasztók találkozását, valamint a rászorulók számára a felajánlott adományok eljuttatása	közösségfejlesztés	civil szervezetek, önkéntesek	termelői piac	közösségépítés, őstermelők és civil szervezetek megjelenési helye	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek, társadalmi vállalkozás	igen	részben	kapcsolati	nem igényel	nem szükséges
Romani Platni	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése, érzékenyítés	Emberi - önkéntesek, kapcsolattartók, alapítványi foglalkoztatottak Anyagi - kialakítás költsége	település	nem	nem	roma integráció, roma nők bevételhez juttatása	roma lakásétterem kialakítása, roma kultúra megismertetése a nem romákkal	érzékenyítés	alapítvány	lakásétterem	érzékenyítés, integrációs törekvések	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	társadalmi vállalkozás, önkéntesek	igen	részben	kapcsolati	igen	igen
Szociális Építőtábor	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése	Emberi - önkéntesek, munkanélküliek Anyagi - szükséges eszközök beszerzése Eszköz - felújításokhoz szükséges eszközök	település	nem	nem	lepusztult önkormányzati lakások felújítása	munkanélküliek lakbérhátralékának ledolgozása a felújításokban való részvétellel, így az önkormányzati lakások állapotán javítanak, és a lakbérhátralék elengedésre kerül	közösségi munka	önkéntesek, önkormányzat	értéknövelt önkormányzati ingatlanok	közösségépítés, közösségi munka	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	hibrid	önkéntesek	igen	részben	biztonsági	részben igen	nem szükséges
Szárnyas Fejvadász	Szolgáltatás	Foglalkoztatási szint növelése	Emberi - önkéntesek Anyagi - üzemeltetés Eszköz - üzemeltetéshez szükséges (számítógép, internet)	országos	nem	a szolgáltatás célja	offline álláshirdetések online térben elérhetővé tétele	elsősorban offline álláshirdetések eljuttatása széles körben a munkakeresőkhöz, illetve online álláshirdetések terjesztése is, és kapcsolódó tanácsok nyújtása	munkához jutás segítése	önkéntes	weblap	társadalmi segítségnyújtás, munkáltatók és álláskeresők közötti kommunikáció elősegítése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	önkéntesek	igen	igen	biztonsági, kapcsolati	részben igen	nem szükséges
Otthonokat teremtünk!	Szolgáltatás	Életminőség növelése, érzékenyítés	Emberi - kapcsolattartók, önkéntesek, alapítványi foglalkoztatottak Anyagi - felújításhoz szükséges eszközök beszerzése Eszköz - felújításhoz szükséges eszközök	település	nem	nem	hajléktalan személyek lakáshoz jutásának segítése	hajléktalan személyek bevonása szociális bérlakások felújításába, önkéntesek segítségével, és a felújított lakásba beköltözhetnek, munkalehetőség a hosszútávú fenntarthatóságért	társadalmi integráció	alapítvány, önkéntes	értéknövelt önkormányzati ingatlanok	társadalmi integráció	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkéntesek, társadalmi vállalkozás	részben	részben	fiziológiai, biztonsági	részben igen	igen
Bóbita Irodalmi Játszótér	Szolgáltatás, imázs	Környezeti feltétel javítása	Emberi - felújításban résztvevők, önkéntesek Anyagi - munkabérek, tervezés, kialakítás Eszközök - felújításhoz szükséges eszközök	kerület	nem	nem	élhetőbb környezet megteremtése	zöldterületek kialakítása, fejlesztése, játszótér kialakítása a gyermekek számára	gyermekek találkozása a kultúrával	önkormányzat, civil szervezet, önkéntes	közösségi játszótér, rekreációs zöldterület	élhetőbb környezet megteremtése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	részben igen	igen
Bringás reggeli	Szolgáltatás	Környezeti feltétel javítása	Emberi - önkéntesek, civil szervezetek munkatársai Anyagi - reggeli biztosítása, nyilvántartási rendszer kialakítása Eszköz - nyilvántartó	kerület	nem	nem	kerékpáros közlekedés népszerűsítése, környezetvédelem fontosságának hangsúlyozása	Kerékpár regisztrációs rendszer kialakítása azonosítás céljából, kerékpáros infrastruktúra fejlesztésének népszerűsítése, kerékpáros reggeli szolgáltatás	környezetvédelem, fenntartható közlekedés népszerűsítése	egyén, civil szervezet, BRFK	kerékpártárolók, azonosítók	fenntarthatóság elősegítése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat, társadalmi vállalkozás	részben	részben	biztonsági	részben igen	igen
Passzívház	Szolgáltatás	Életminőség növelése, környezeti feltételek javítása	Anyagi - építési költségek Terület	kerület	nem	nem	fenntartható lakáshoz jutás segítése	passzívházak kialakítása, mely a lakáshoz jutást és a jólét növelését segíti	fenntarthatóság	önkormányzat	passzívház	életminőség növelése, fenntarthatóság	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	fiziológiai, biztonsági	részben igen	igen
ECDL kismamák részére	Szolgáltatás	Foglalkoztatási szint növelése	Emberi - oktatók, gondozók Anyagi - munkabérek Eszközök - számítógépek, programok Helyszín	kerület	nem	a szolgáltatás célja	munkaerőpiacra visszatérők kompetenciafejlesztése	kismamák oktatásának megszervezése, versenyképesebb visszatérés a munkaerőpiacra	nem	önkormányzat	bizonyítvány megszerzése	tudásbövítés, munkaerőpiaci korlátok enyhítése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	igen	biztonsági, kapcsolati	részben igen	igen
Lakossági Zöldterület-védelmi Pályázat	Imázs	Életminőség növelése, környezeti feltételek javítása	Emberi - önkéntesek Eszközök - zöldterület gondozásához szükséges eszközök	kerület	nem	nem	zöldterületek megóvása, gondozása	önkéntesek, lakosok területgondozása, parkok, előkertek rendben tartása	fenntarthatóság	önkormányzat	parkosítás	zöldebb környezet, lokálpatriotizmus erősítése	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	igen	kapcsolati, önmegvalósítás	nem igényel	nem szükséges
Öreg hibák és baklövések interaktív színházi játék	Marketing	Közbiztonság növelése	Emberi - társulat tagjai, szakemberek, kapcsolattartók Helyszín	kerület	nem	nem	bűnmegelőzés elősegítése	idős emberek megóvása, bűnmegelőzési felkészítése	lakosság védelme	egyén, önkormányzat	előadások	bűnmegelőzés	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	részben	részben	biztonsági	nem igényel	igen
Egynapos sebészeti szolgáltatás	Szolgáltatás	Életminőség növelése	Emberi - résztvevő orvosok Anyagi - kialakítási költségek, fizetések Eszközök - ellátáshoz szükséges eszközök Helyszín	kerület	nem	nem	orvosi várólisták csökkentése, lakosság ellátáshoz jutásának elősegítése	kórházban töltött idő lecsökkentése egynapos sebészeti szolgáltatások kialakításával, otthoni regenerálódás a várólisták csökkentése és gyorsabb ellátáshoz jutás érdekében	nem	önkormányzat	sebészeti várólisták csökkenése	életminőség növelése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	fiziológiai, biztonsági	igen	igen
Szociális segítő hálózat	Szolgáltatás, imázs	Életminőség növelése	Emberi - roma kapcsolattartók, önkéntesek Anyagi - munkabérek	település	nem	nem	roma integráció elősegítése	oktatás népszerűsítése, roma gyermekek lemorzsolódásának csökkentése, munkakultúra kialakítása	roma integráció elősegítése	önkormányzat, önkéntesek	segítő hálózat	életminőség növelése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	igen	biztonsági, kapcsolati	igen	nem szükséges

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)
Összefogás a lakosságért Lepsényben	Szolgáltatás	Életminőség növelése	Emberi - polgárőrök, önkéntesek	település	nem	nem	közbiztonság növelése, bűnmegelőzés	önkéntes polgárőrök védik a lakosságok, bűnmegelőzéshez kapcsolódó előadások tartása	közösségi összetartás növelése	önkéntes, polgárőr egyesület	polgárőr egyesület, oktatási anyagok	közbiztonság növekedése, tudatos bűnmegelőzés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	önkéntesek	igen	részben	biztonsági	igen	nem szükséges
Közösen Tiszagyulaházáért	Termék, szolgáltatás	Életminőség növelése, munkanélküliség csökkentése	Emberi - munkanélküli lakosság, közfoglalkoztatottak Anyagi - program elindításának költsége, alapanyagok beszerzésének költsége Eszközök - termeléshez szükséges eszközök Földterület	település	igen	igen	Települési szintű munkanélküliség megoldása és a fiatalok maradásának ösztönzése	Mezőgazdasági program, melybe a munkanélkülieket és közfoglalkoztatottakat bevonják, és a megtermelt alapanyagokat közétkeztetésben használják, valamint értékesítik és cserekereskedelmet folytatnak.	közösségi munkavégzés	önkormányzat	mezőgazdasági termények	közösségépítés, lakosság megtartása	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	biztonsági	igen	nem szükséges
Komlói száraztésztagyártás	Szolgáltatás	Életminőség növelése, munkanélküliség csökkentése	Emberi - munkavállalók, kialakításban résztvevők Anyagi - üzem kialakításának költsége, alapanyagok, munkabérek Eszközök - tésztakészítéshez, csomagoláshoz szükséges eszközök Épület	térség	igen	igen	munkanélküliség csökkentése	helyi termék gyártásával munkanélküliség csökkentése, helyi ellátásra (kórház, szociális otthon, étkeztetés), valamint értékesítésre (lakosság, környező települések) szánt termék készítése, márkaépítés	helyi termék, imázs kialakítása	önkormányzat	komlói tészta, munkahelyek, szociális bolt	munkanélküliség csökkentése, márkaépítés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	biztonsági, önmegvalósítás	igen	igen
Trizs, a gyümölcsöző falu	Szolgáltatás	Életminőség növelése, munkanélküliség csökkentése	Emberi - közfoglalkoztatottak Anyagi - szükséges eszközök beszerzése, munkabérek Eszközök - feldolgozáshoz, termesztéshez szükséges eszközök mezőgazdasági és feldolgozó terület	település	igen	igen	munkanélküliség csökkentése, helyi termék kialakítása	közfoglalkoztatási program keretében zöldség -, gyümölcs -és gyógynövénytermesztés, majd a megtermelt alapanyagokból lekvárok, szörpök, befőttek készítése, illetve egyéb házi jellegű termékek a háziasszonyok tapasztalatai alapján	közösségi munkavégzés, helyi termék, imázs kialakítása	önkormányzat	helyi termékek	település imázs, közösségi termesztés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	önkormányzat	igen	részben	biztonsági, önmegvalósítás	igen	igen
Tudatosan jó	Szolgáltatás, imázs	Gazdaságélénkítés, integráció	Emberi - munkavállalók, kialakításban résztvevők Anyagi - marketing, munkabérek, csomagolóanyag	régió	igen	nem	szemléletformálás, társadalmi vállalkozások népszerűsítése	társadalmi vállalkozások bemutatása	imázs kialakítása	résztvevő társadalmi vállalkozások	weblap	társadalmi vállalkozások ismertsége, nagyobb elérés a vásárlók körében	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	Top-down	egyetemi projektcsoport	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati	igen	igen
Tudomány Mindenkinek Hackathlon	Szolgáltatás	Tudásmegosztás, kreativitás	Emberi - egyetemi munkavállalók Anyagi - szervezési, ellátási költségek	nemzet	nem	nem	tudásbővítés, tudománynépszerűsítés	tudománynépszerűsítés	közösségi	pályázat, állam	feldolgozott írásos anyag	kritikus gondolkodás, együttműködés, problémamegoldási készségek javítása	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	egyetem	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen
Környezeti szemléletformálás retextillel	Szolgáltatás	Tudás-megosztás, kreativitás, fenntarthatóság, szemlélet-formálás	Emberi - előadók, játszóházvezetők Anyagi - bérek, előadói díjak	régió	nem	nem	szemléletformálás, fenntarthatóság népszerűsítése	fenntartható fogasztás népszerűsítése	fenntarthatóság	pályázat, állam		attitűdformálás, környezeti szemlélet, tudatos vásárlás	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	közösségi alkotóműhely	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen
WellOsyst Társadalmi Innováció	Szolgáltatás, hálózatosodás	Hálózatépítés	Pénzügyi erőforrás	település	nem	nem	közösségépítés, időskorúak (egyéb) jóllétének növelése	hálózat kialakítása a jóllét növelése érdekében	közösségi	pályázat, állam		kapcsolatok kialakítása	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	meghatározott pályázati időszakban	igen	kapcsolati, önbecsülés	igen	igen
A szegény ember is ember	Szolgáltatás	Életminőség növelése	Pénzügyi erőforrás Emberi - mentálhigiénés szakember, segítő, szociális munkás	nemzeti	nem	nem	hajléktalan személyek alapvető higiéniai szükségleteinek biztosítása	hajléktalanoknak és szegénységi küszöb alatt élőknek egészségügyi termékek biztosítása, egészségügyi oktatása	menstruációs szegénység és tudatlanság elleni küzdelem	pályázat, állam		emberi méltóság, higiéné növelés, elértéktelenedés érzésének csökkenése	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	meghatározott pályázati időszakban	igen	fiziológiai, biztonsági, önbecsülés	igen	igen
Új településelemzési gyakorlat kifejlesztése: A települési otthonosság vizsgálata magyarországi városokban	Szolgáltatás	helyidentitás, helykötődés vizsgálata	Pénzügyi erőforrás Emberi - egyetemi kutatók	nemzeti	nem	nem	települések belső társadalmi folyamatainak megértése, segítve a vezetői válaszok kialakítását	városvezetés, döntéshozók információval való ellátása a településről alkotott véleményekről, lakosság saját viszonyának megismerése a településhez, településkép biztosítása a helyi fejlesztésekhez, vállalkozásoknak	városkötődés	pályázat, állam	elemzés	lakosság viszonyának megismerése a településhez	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	egyetem	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati	igen	részben
AgeTech fejlesztések Kecskeméten	Szolgáltatás	digitális élmény-pedagógiai foglalkozások időseknek	Pénzügyi erőforrás, épület, IKT eszközök Emberi - alapítványtagok	település	igen	nem	Idősödő társadalom digitális tudása, IKT eszközök alkalmazásának fejlesztése, élményközpontú tanulás	idősek IKT eszközök használatához szoktatása, digitális készségek fejlesztése, tanulási hajlandóság növelése	idősödő társadalom kompetenciáinak fejlesztése	pályázat, önkormányzat		tudásbővítés, magány és korlátok enyhítése	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)
Kulturális játszóterek kisgyerekeknek és családjaiknak a mentális egészségért	Szolgáltatás	Értékmegőrzés, közösségfejlesztés, gyermekek megismertetése a kultúrával	Pénzügyi erőforrás, bérek, eszközbeszerzés Emberi - pedagógusok	nemzeti	nem	nem	óvodások megismertetése a kultúrával, múzeumi mintafoglalkozás	kultúraátadás innovatív lehetőségeinek terjesztése, kultúra hagyományozása	kisgyermekkori kultúra kialakítása, generációk közötti szakadék csökkentése, óvodapedagógiai foglalkozások múzeumokban	pályázat, állam	múzeumi foglalkoztató anyagok	gyermekek kulturális ismereteinek bővítése, tanulásösztönzés játékos eszközökkel	Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	egyetem, múzeum	meghatározott pályázati időszakban	részben	kapcsolati, önmegvalósítás	igen	igen
Tárogató Hungarikum Koncert Online Edition	Szolgáltatás, zenei termék	hungarikum hangszer népszerűsítése	Pénzügyi erőforrás, bérek, eszközbeszerzés, könyvnyomtatás	nemzeti	nem	nem	nemzeti identitástudat erősítése hungarikum hangszer megismerése, zenei terjesztés által	tárogató, mint hungarikum megismertetése, oktatásba bevonása	zenei kultúra, identitástudat fejlesztése	pályázat, állam	oktatási segédanyag, kotta, zenei produktum	identitástudat, magyarság zenei kultúrájának fejlesztése, terjesztése	Ötletgenerálás --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	egyén	hosszútávú	nem	önmegvalósítás	nem igényel	nem szükséges
CoolCo's - Cooling Corners and Corridors	Szolgáltatás	hőség elleni pihenőhelyek biztosítása	Pénzügyi erőforrás, bérek, eszközök, honlap, bútorok Emberi - kivitelezők	kerület	nem	nem	pihenésre alkalmas hűsítő pontok kialakítása moduláris bútorok segítségével a hőhullámok elleni védekezésre	közösségi pihenők, hűsölő sarkok kialakítása Budapesten a hőhullámok elleni védekezés céljából	közösségi tervezés, a lakosság bevonása a kialakításba	pályázat, állam	moduláris bútorok	pihenőhelyek, hőség elleni védekezés	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	bottom-up	egyén	hosszútávú	részben	biztonsági	igen	igen
Traumatudatos nőgyógyászati rendelő hajléktalan élethelyzetű nők számára	Szolgáltatás	életminőség növelése, traumán átesett nők számára nőgyógyászati szakellátás nyújtása	Pénzügyi erőforrás, bérek, eszközök, vizsgálati költségek Emberi - orvos, asszisztens, szociális munkás	régió	nem	nem	traumán átesett (hajléktalan) nők orvosi ellátása megfelelő környezetben	Meghatározott alkalmakkor traumán átesett nők fogadása nőgyógyászati vizsgálatok, tanácsadás céljából	egészségtudatosabb életvitel a szegénységi küszöb alatt élő nők körében	pályázat, állam		hátrányos helyzetű nők egészségtudatosságának növelése, traumaoldás	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	társadalmi vállalkozás	pályázati időszak	részben	fiziológiai, biztonsági	igen	igen
Social farming hátrányos helyzetűek számára	Szolgáltatás, imázs, hálózat	életminőség növelése terápiás céllal mentálisan sérült, rehabilitációra szoruló személyek számára	Földterület Eszközök Szakemberek Pénzügyi - fizetés stb.	régió	igen	igen	fogyatékossággal élő személyek, megváltozott munkaképességűek, bűnelkövetők rehabilitációja	terápiás, ismeretterjesztő és társadalmi foglalkoztatási tevékenység végzése, ezzel segítve a halmozottan hátrányos helyzetű egyéneket a rehabilitációban	rehabilitáció, integráció	pályázat		halmozottan hátrányos helyzetűek integrációja, munkához juttatása, képzése	Helyzetvizsgálat --> Ötletgenerálás --> Pilot program --> Megvalósítás --> Fenntartás	top-down	alapítvány	projektidőszak	részben	biztonsági, kapcsolati	igen	igen

Forrás: saját gyűjtés

4. Melléklet: Preferenciamodellezés a társadalmi innováció tényezőire

A szakértői interjúk egyik célja a résztvevők preferenciájának modellezése volt a társadalmi innováció kritikus tényezőivel kapcsolatosan. A szakirodalomelemzés alapján 15 főbb sikertényezőt azonosítottam, melyek három fő csoportba sorolhatók: belső tényezők, külső tényezők és funkcionális tényezők. Ennek megfelelően három páros összehasonlítási mátrixot készítettem, melyet a résztvevőknek 1-9-ig terjedő értékekkel kellett kitölteni, ahol az 1 jelentése ugyanolyan jó / azonos mértékben preferált, a 9 jelentése pedig teljes mértékben jobb / teljes mértékben preferáltabb. A felső -és alsó háromszög mátrix egymás reciprok értékei. A páros összehasonlítások eredményeként meghatározhatók a súlyvektorok, mely alapján kirajzolódik a válaszadók preferenciája az egyes tényezőkről.

Belső tényezők páros összehasonlítási mátrixa

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Együttműködés (1)	1						
Kommunikáció (2)		1					
Kultúra (3)			1				
Elvárások (4)				1			
Tapasztalat (5)					1		
Vezető, innovátor (6)						1	
Társadalmi tanulás (7)							1

Forrás: saját szerkesztés

Külső tényezők páros összehasonlítási mátrixa

	(1)	(2)	(3)	(4)
Pénzügyi erőforrások (1)	1			
Infrastruktúra (2)		1		
Hálózatok (3)			1	
Nem pénzügyi erőforrások (4)				1

Forrás: saját szerkesztés

Funkcionális tényezők páros összehasonlítási mátrixa

	(1)	(2)	(3)	(4)
Alkalmazott módszerek (1)	1			
Másolhatóság (2)		1		
Fenntarthatóság (3)			1	
Újszerűség (4)				1

Forrás: saját szerkesztés

Preferenciamodellezéshez kapcsolódó számítások

Belső tényezők	Egyén	Önkor-mányzat	Társadalmi vállalkozás	Szervezet	R	$R_{átlag}$	Δ	Δ_{max}	w	L	L-lel módosított w	χ^2	W	Egyetértés	
Együttműködés	1	3	1	4	9	16	49	448	0.109375	1.000	0.110	2.649	0.109	0.148525	nincs
Kommunikáció	2	5	2	6	15	16	1	448	0.002232	1.000	0.002	0.054	0.002	3.22E-06	van
Kultúra	4	6	3	7	20	16	16	448	0.035714	0.000	0.036	0.857	0.036	0.009547	van
Elvárások	5	2	5	5	17	16	1	448	0.002232	1.000	0.002	0.054	0.002	3.22E-06	van
Tapasztalat	3	1	6	1	11	16	25	448	0.055804	1.000	0.056	1.351	0.056	0.031249	nincs
Vezető, innovátor	6	4	6	2	18	16	4	448	0.008929	1.000	0.009	0.216	0.009	0.000194	van
Társadalmi tanulás	7	7	4	3	21	16	25	448	0.055804	1.000	0.056	1.351	0.056	0.031249	nincs
							121		0.270089						
Külső tényezők	Egyén	Önkor-mányzat	Társadalmi vállalkozás	Szervezet	R	$R_{átlag}$	Δ	Δ_{max}	w	L	L-lel módosított w	χ^2	W	Egyetértés	
Pénzügyi erőforrások	1	1	1	2	5	10	25	80	0.3125	6.000	0.446	5.357	0.313	0.852563	nincs
Infrastruktúra	3	3	3	4	13	10	9	80	0.1125	6.000	0.161	1.929	0.113	0.412636	nincs
Hálózatok	4	4	2	1	11	10	1	80	0.0125	1.000	0.013	0.158	0.013	0.015918	nincs
Nem pénzügyi erőforrások	2	2	4	3	11	10	1	80	0.0125	1.000	0.013	0.158	0.013	0.015918	nincs
							36		0.45						
Funkcionális tényezők	Egyén	Önkor-mányzat	Társadalmi vállalkozás	Szervezet	R	$R_{átlag}$	Δ	Δ_{max}	w	L	L-lel módosított w	χ^2	W	Egyetértés	
Alkalmazott módszerek	1	2	3	2	8	10	4	80	0.05	1.000	0.053	0.632	0.050	0.110833	nincs
Másolhatóság	4	4	2	4	14	10	16	80	0.2	6.000	0.286	3.429	0.200	0.669855	nincs
Fenntarthatóság	2	1	1	3	7	10	9	80	0.1125	1.000	0.118	1.421	0.113	0.299393	nincs
Újszerűség	3	3	4	1	11	10	1	80	0.0125	1.000	0.013	0.158	0.013	0.015918	nincs
							30		0.375						

Forrás: saját számítás

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik szakmai támogatásukkal és emberi hozzáállásukkal hozzájárultak e disszertáció elkészítéséhez.

Mindenekelőtt hálás szívvel mondok köszönetet témavezetőmnek, Veresné Professzor Dr. Somosi Mariann Dékán Asszonynak, aki hallgató koromtól kezdve, majd a PhD képzés rögös útjain át a teljes kutatási folyamatban támogatott, és szakmai tanácsaival, türelmével, segítő szándékú kritikáival és bíztató szavaival terelgetett a teljes folyamat során. Témavezetőmként a nehéz és örömteli pillanatokban is mellettem állt, támogatása és példamutatása meghatározó szerepet játszott abban, hogy a disszertáció mai formáját elérje.

Köszönettel tartozom Dr. Sikos T. Tamás Professzor Úrnak, akinek támogató jelenléte, szakmai hozzászólásai és a közös tudományos munka jelentős mértékben hozzájárultak a disszertáció végső formájának kialakításához.

Köszönettel tartozom módszertani bírálómnak, Dr. Tóth Géza Professzor Úrnak, aki értékes észrevételeivel, szakmai tanácsaival, kérdéseivel segítette a disszertáció szakmai színvonalának emelését és a kutatási eredmények precíz megfogalmazását.

Köszönöm opponenseimnek, Dr. Gályász József és Dr. Vilmányi Márton Docens Uraknak az alapos bírálatokat, szakmai észrevételeket, valamint építő javaslatokat, melyek nagyban hozzájárultak a dolgozat tudományos értékének növeléséhez.

Végül, de nem utolsósorban szeretném megköszönni a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kara oktatóinak – különösen a Vezetéstudományi Intézet munkatársainak – a folyamatos támogatást és biztatást. Kollégáim szakmai és emberi hozzáállása, segítő szándéka és a bizalom, amellyel körülvettek, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy e munka megvalósulhasson.